

Centrum voor Sociaal Beleid Herman Deleeck
Universiteit Antwerpen

Levenslang Leren en de Terugkeer van Volwassenen naar het Hoger Onderwijs

Een exploratieve studie

September 2006

Promotoren: Prof. dr. Lieve De Lathouwer en Prof. dr. Bea Cantillon
Onderzoekers: Mieke Augustyns en Hanne Dillen

Een onderzoek in opdracht van de Vlaamse minister van Werk,
Onderwijs en Vorming, in het kader van het VIONA-
onderzoeksprogramma

Met ondersteuning van het departement Werk en Sociale Economie en
het ESF
ESF: de Europese bijdrage tot de ontwikkeling van de werkgelegenheid
door inzetbaarheid, ondernemerschap, aanpasbaarheid en gelijke kansen
te bevorderen en door te investeren in menselijke hulpbronnen

INHOUDSTAFEL

INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING	7
HOOFDSTUK 1 Het aanbod in Vlaanderen	9
1 Bevorderende factoren voor de instroom van herintreders in het hoger onderwijs.....	10
1.1 Bevindingen uit eerder onderzoek	10
1.2 Algemeen wetgevend kader hoger onderwijs	11
1.2.1 BAMA-hervorming.....	11
1.2.2 Flexibiliseringsdecreet	12
1.2.3 Brugprogramma verpleegkunde.....	13
2 Het aanbod van de Vlaamse hogescholen en universiteiten naar herintreders in het hoger onderwijs.....	14
2.1 Aanbod van de Vlaamse hogescholen	15
2.1.1 Studiegebieden en opleidingen	15
2.1.2 Soort aanbod	17
2.1.3 Toelatingsvoorwaarden.....	19
2.2 Aanbod van de Vlaamse universiteiten.....	21
2.2.1 Studiegebieden en opleidingen	21
2.2.2 Soort aanbod	22
2.2.3 Toelatingsvoorwaarden.....	22
3 Vlaamse studiecentra van de Open Universiteit Nederland	24
4 Algemene bedenkingen van bevoorrechte getuigen uit het aanbod.....	25
5 Conclusie.....	27
HOOFDSTUK 2 Profiel van de herintreders in het hoger onderwijs.....	29
1 Beschikbare gegevens	30
1.1 Databank Tertiair Onderwijs.....	30
1.2 Aanbodstudie	31
1.3 Webenquête.....	32
1.3.1 Selectie van studenten.....	33
1.3.2 Respons van de webenquête	33
1.3.3 Focus van de analyse	38
2 Vergelijking beschikbare profielkenmerken.....	39
2.1 Databank Tertiair Onderwijs.....	39
2.1.1 Hogeschoolstudenten	42
2.1.2 Universiteitsstudenten.....	43
2.1.2.1 Studenten basisopleidingen.....	44
2.1.2.2 Studenten academische initiële lerarenopleiding.....	46
2.2 Aanbodstudie	47
2.2.1 Hogeschoolstudenten	47
2.2.2 Universiteitsstudenten.....	51
2.2.3 Studenten van Vlaamse studiecentra van de Open Universiteit Nederland.....	54
2.3 Webenquête.....	55
2.3.1 Alle herintreders.....	55

2.3.1.1	Geslacht.....	55
2.3.1.2	Leeftijd.....	55
2.3.1.3	Type school.....	56
2.3.2	Studenten hogeschool	57
2.3.3	Studenten universiteit.....	58
2.3.4	Studenten Open Universiteit Nederland	61
3	Aanvulling profielschets met gegevens webenquête	62
3.1	Persoons- en gezinsgegevens	62
3.1.1	Persoonsgegevens	62
3.1.1.1	Nationaliteit.....	62
3.1.1.2	Niet-Belgen en Belgen van allochtone afkomst.....	63
3.1.2	Gezinsgegevens.....	63
3.1.2.1	Burgerlijke status	63
3.1.2.2	Leefsituatie.....	64
3.1.2.3	Aanwezigheid van kinderen.....	65
3.1.2.3.1	Studenten met inwonende kinderen.....	65
a)	Kinderlast: aantal inwonende kinderen.....	65
b)	Leeftijd van de inwonende kinderen	66
c)	Kinderopvang tijdens de lesuren.....	67
3.1.2.3.2	Studenten zonder inwonende kinderen	68
3.2	Studie(s) op het moment van de bevraging en studieverleden	69
3.2.1	Studie(s) op het moment van de bevraging.....	69
3.2.1.1	Inschrijving in het hoger onderwijs	69
3.2.1.1.1	Hogeschoolstudenten	70
a)	Verdeling naar opleidingsinstituut.....	70
b)	Verdeling naar oriëntatie van de opleiding.....	71
3.2.1.1.2	Universiteitsstudenten.....	72
a)	Verdeling naar opleidingsinstituut.....	72
3.2.1.1.3	Studenten Open Universiteit Nederland	73
a)	Verdeling naar studiecentrum.....	73
b)	Willen de studenten een volledig opleidingstraject afwerken of slechts een aantal modules volgen?	73
3.2.1.2	Participatie aan andere opleidingen	74
3.2.2	Studieverleden.....	75
3.2.2.1	Opleidingsniveau: hoogst behaalde diploma	76
3.2.2.2	Verdeling van de respondenten naar onderwijsvorm secundair onderwijs.....	77
3.2.2.3	Heeft de respondent reeds een opleiding hoger onderwijs (exclusief opleidingen in het HOSP en aan de OU) gevolgd?.....	78
3.2.2.4	De belangrijkste redenen waarom men nooit eerder instroomde in het hoger onderwijs.....	80
3.2.2.5	De belangrijkste redenen waarom men in het verleden wel aan een opleiding binnen het hoger onderwijs begonnen was, maar deze niet beëindigd heeft.....	81
3.2.2.6	Aantal jaren tussen de vorige studie en de huidige studie	82
3.2.2.7	Opleidingen binnen het onderwijs voor sociale promotie (OSP) en aan de Open Universiteit Nederland	83
3.2.2.7.1	Onderwijs voor sociale promotie (OSP).....	83
3.2.2.7.2	Open Universiteit Nederland	84
3.3	Arbeidsmarktsituatie	85

3.3.1	Algemeen: verdeling naar arbeidsmarktsituatie.....	85
3.3.2	Herintreders met betaald werk.....	87
3.3.2.1	Algemeen.....	87
3.3.2.1.1	Arbeidsstatuut.....	88
3.3.2.1.2	Sector van tewerkstelling.....	88
3.3.2.1.3	Arbeidsregime.....	92
3.3.2.2	Werknemers en ambtenaren.....	93
3.3.2.2.1	Tewerkstellingssector: overheid of privé-sector.....	93
3.3.2.2.2	Beroepscategorie.....	93
3.3.2.2.3	Bedrijfsgrootte.....	94
3.3.2.2.4	Werktijdregime.....	95
3.3.2.3	Zelfstandigen.....	95
3.3.2.3.1	Het aandeel zelfstandigen dat een vrij beroep uitoefent.....	95
3.3.2.3.2	Het aandeel zelfstandigen dat werknemers of helpers in dienst heeft	96
3.3.2.4	Herintreders die hun beroepsloopbaan tijdelijk onderbroken hebben	96
3.3.2.4.1	Aard van de onderbreking.....	96
3.3.2.4.2	Onderbrekingsstelsel.....	97
3.3.3	Studenten die geen betaalde baan hebben.....	97
3.3.3.1	Statuut.....	98
3.3.3.2	Arbeidsverleden.....	98
4	Conclusie.....	99

HOOFDSTUK 3 Motivaties en hinderpalen van herintreders in het hoger onderwijs.

	107
1	Motivaties.....	108
1.1	Aspecten die voor de meeste studenten een grote tot zeer grote invloed uitoefenden op de beslissing om terug te gaan studeren.....	109
1.2	Aspecten die voor de meeste studenten een zeer kleine tot kleine invloed uitoefenden op de beslissing om terug te gaan studeren.....	110
1.3	Aspecten die voor de meeste studenten geen invloed uitoefenden op de beslissing om terug te gaan studeren.....	111
2	Verwachte en ervaren effecten van de opleiding op arbeidsgerelateerde aspecten.....	112
2.1	Verwachte effecten.....	112
2.2	Ervaren effecten.....	113
3	Hinderpalen.....	115
4	Steun van anderen.....	118
5	Houding van de werkgever.....	120
6	Opvattingen over levenslang leren.....	123
7	Conclusie.....	125

HOOFDSTUK 4 Het beleid ter ondersteuning van levenslang leren..... 127

1	Overzicht van de beleidsmaatregelen.....	127
2	Gebruik, kennis en invloed van de beleidsmaatregelen.....	129
2.1	Financiële beleidsinstrumenten.....	129
2.1.1	Vlaamse aanmoedigingspremie bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet.....	129
2.1.2	Open Universiteit Nederland: korting op het inschrijvingsgeld.....	133

2.1.3	Opleidingscheques voor werknemers	135
2.1.4	Premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep	138
2.1.5	Studiefinanciering door de Vlaamse Gemeenschap	140
2.1.6	Terugbetaling van de inschrijvingskosten en vergoeding voor een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA.....	144
2.2	Tijdsinstrumenten	147
2.2.1	Vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK's).....	148
2.2.2	Vrijstelling o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's).....	151
2.3	Combinatie-instrumenten.....	154
2.3.1	Betaald educatief verlof	154
2.3.2	Vormingsverlof voor ambtenaren	158
2.3.3	Het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet.....	160
2.3.3.1	Inleiding	160
2.3.3.2	Loopbaanonderbreking	161
2.3.3.3	Tijdskrediet	162
2.3.4	De regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid.....	165
2.3.5	Het opleidingsproject verpleegkunde: studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen	169
2.4	Vergelijking van de verschillende beleidsinstrumenten inzake kennis, gebruik en motivatie	172
2.4.1	Kennis van beleidsmaatregelen.....	172
2.4.2	Gebruik van beleidsmaatregelen.....	174
2.4.3	Motiverende factor van de beleidsmaatregelen bij de keuze om opnieuw te gaan studeren.....	178
3	Focus op enkele beleidsmaatregelen.....	180
3.1	Opleidingscheques voor werknemers en ambtenaren.....	180
3.1.1	Kennis, gebruik en motiverende factor.....	181
3.1.2	Non take-up.....	182
3.1.3	Hinder van financiële aspecten	183
3.2	Loopbaanonderbreking / tijdskrediet	184
3.2.1	Rechthebbenden	184
3.2.2	Kennis, gebruik en motiverende factor	185
3.2.3	Non take-up.....	187
3.2.4	Hinder van financiële aspecten	188
3.2.5	Tijdsprobleem	189
3.2.6	Combinatie tussen verschillende levenssferen.....	189
3.3	De regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid.....	191
3.3.1	Kennis, gebruik en motiverende factor.....	192
3.3.2	Non take-up.....	194
3.3.3	Tijdsprobleem	195
3.3.4	Combinatie tussen verschillende levenssferen.....	196
3.4	Betaald educatief verlof	198
3.4.1	Kennis, gebruik en motiverende factor.....	199
3.4.2	Non take-up.....	200
3.4.3	Tijdsprobleem	201
3.4.4	Combinatie tussen verschillende levenssferen.....	202
3.5	Premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep	204
3.5.1	Kennis, gebruik en motiverende factor.....	204

3.5.2	Non take-up.....	207
3.5.3	Hinder van financiële aspecten	208
4	Conclusie.....	211
SAMENVATTING EN CONCLUSIES.....		213
	Samenvatting.....	213
	Conclusies	219
BIBLIOGRAFIE.....		223
LIJST VAN TABELLEN		229
LIJST VAN GRAFIEKEN		239
LIJST VAN FIGUREN.....		243
BIJLAGEN		245
BIJLAGE 1	Tabellen HOOFDSTUK 1 - 2 Het aanbod van de Vlaamse hogescholen en universiteiten naar herintreders in het hoger onderwijs	245
BIJLAGE 2	Tabellen HOOFDSTUK 2 - 2.1 Databank Tertiair Onderwijs.....	247
BIJLAGE 3	Generatiestudenten in de Databank Tertiair Onderwijs.....	250
BIJLAGE 4	Tabellen HOOFDSTUK 2 - 2.3 Webenquête.....	254
BIJLAGE 5	Tabellen HOOFDSTUK 2 - 3 Aanvulling profielschets met gegevens webenquête.....	256
BIJLAGE 6	Tabellen HOOFDSTUK 3 Motivaties en hinderpalen	260
BIJLAGE 7	Tabellen HOOFDSTUK 4 Het beleid ter ondersteuning van levenslang leren	265

INLEIDING EN PROBLEEMSTELLING

Levenslang leren wordt vandaag beschouwd als een kernstrategie in de verdere evolutie naar een kennissamenleving. Onze kennissamenleving stelt steeds hogere eisen aan kennis en qua veelzijdigheid van competenties. Een structureel probleem van vergrijzende Westerse economieën is het dreigend tekort aan menselijk kapitaal, waardoor bepaalde functies niet langer kunnen worden ingevuld. Bovendien is er sprake van snelle veroudering van kennis, wat regelmatige bijscholing en heroriëntering, en dus ook meer flexibiliteit in het studietraject, vergt. Ook de flexibilisering van loopbanen leidt tot een grotere aandacht voor permanente ontwikkeling van kennis en vaardigheden. Het accent verschuift van ‘volledige tewerkstelling’ naar ‘volledige inzetbaarheid’.

De klassieke loopbaan met als tijdspad ‘studeren-werken-(vervroegd)rusten’ wordt als gevolg van deze ontwikkelingen sterk uitgedaagd. Loopbanen zullen in de toekomst meer transities vertonen, ook tussen werken en studeren.

Hoewel ‘leren’ zich steeds meer dient af te spelen over de gehele levenscyclus, concentreren onderwijsfaciliteiten zich nog in overgrote mate op de vroege levensfase van de initiële formele scholing. Het faciliteren van deelname aan hoger onderwijs voor herintreders in Vlaanderen is een belangrijke beleidspiste, die zal bijdragen tot een verdere stijging van het aantal hogeschoolden. Mensen dienen een ‘tweede kans’ te krijgen om op latere leeftijd vooralsnog een diploma van het hoger onderwijs te behalen. Deze route is eens te meer noodzakelijk in het licht van de grote uitval in het hoger onderwijs en de stagnerende onderwijsdemocratisering.

Met dit explorerende onderzoek willen we inzichten ontwikkelen over herintreders in het hoger onderwijs, dit in het kader van het beleid inzake levenslang leren.

We wensen een antwoord te bieden op de volgende onderzoeksvraag:

“Wat biedt het Nederlandstalige hoger onderwijs aan herintreders die een basisopleiding wensen te volgen vandaag aan (aanbod), wie zijn deze studenten (gebruikers), waarom gaan ze opnieuw studeren (motivaties) en welke faciliterende beleidsinstrumenten zijn er voorhanden (beleid)?”

Om de onderzoeksvraag te verduidelijken definiëren we een aantal kernbegrippen.

De term *hoger onderwijs* refereert in dit onderzoek naar het onderwijs binnen hogescholen en universiteiten.

Een *basisopleiding* definiëren we als een opleiding die leidt tot het verkrijgen van de graad van bachelor, master of geaggregeerde voor het secundair onderwijs – groep 2. De academische initiële lerarenopleiding en de initiële lerarenopleiding van academisch niveau worden dus ook in het onderzoek opgenomen. Deze opleidingen zijn immers ook gericht op het verwerven van basiscompetenties.

Bachelors na bachelor, masters na master, postgraduat (getuigschrift), korte opleidingstrajecten met het oog op bij-en nascholing en doctoraatsopleidingen worden buiten beschouwing gelaten. Deze zijn immers erg divers van aard zijn, niet alleen wat betreft inhoud, ook wat betreft kostprijs.

Een *herintreder* in het hoger onderwijs is een student die reeds actief was op de arbeidsmarkt (en/of momenteel werkt) en die zijn of haar loopbaan onderbreekt om hogere studies aan te vatten of die studeren en werken combineert. Iemand die onafgebroken studeert sinds de middelbare school is dus geen herintreder.

Het concept herintreder wordt doorheen het onderzoek anders geoperationaliseerd naargelang de gegevensbron die wordt geanalyseerd. We gebruiken hoofdzakelijk drie bronnen voor dit onderzoek: de Databank Tertiair Onderwijs, een aanbodstudie en een webenquête. Deze laatste twee bronnen werden in het kader van dit onderzoek verzameld. Aan de webenquête zal in dit onderzoeksrapport het meeste aandacht worden besteed.

In de Databank Tertiair Onderwijs zijn herintreders studenten tussen 25 en 64 jaar oud. Voor de aanbodstudie zijn herintreders alle studenten die instappen in opleidingen die op zo'n manier worden georganiseerd dat ze interessant zijn voor studenten op latere leeftijd terug willen gaan studeren. In de webenquête zijn herintreders studenten die niet onafgebroken studeren sinds de middelbare school en die bovendien 25 tot 64 jaar oud zijn.

In het eerste hoofdstuk van dit onderzoeksrapport belichten we de aanbodstudie. Na een overzicht van de factoren die de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs kunnen bevorderen, wordt het aanbod dat het Vlaamse hoger onderwijs verzorgde tijdens het academiejaar 2005-2006, toegelicht.

Doorheen het tweede hoofdstuk wordt het profiel van de herintreders in het hoger onderwijs geschetst aan de hand van drie bronnen : de Databank Tertiair Onderwijs, de aanbodstudie en de webenquête over levenslang leren.

We gaan van start met de analyse van de verschillende studiegebieden waarbinnen herintreders studeren, hun geslacht en hun leeftijd. Vervolgens worden deze bevindingen aangevuld met andere profielkenmerken die werden bevraagd in de webenquête. Het betreft hier persoons- en gezinskenmerken, gegevens over de opleiding die op het moment van de bevraging werd gevolgd, het studieverleden en de arbeidsmarktsituatie van de student.

Op basis van de webenquête komen in het derde hoofdstuk de motivaties van herintreders om terug te keren naar het hoger onderwijs aan bod. Ook de problemen waar de herintreders tijdens hun opleiding mee worden geconfronteerd worden besproken. Ten slotte worden in dit hoofdstuk ook de verwachte en ervaren (arbeidsgerelateerde) effecten van de opleiding, de steun van anderen, de houding van de werkgever van de student en algemene opvattingen over levenlang leren behandeld.

In het laatste hoofdstuk leggen we ons toe op het beleid ter ondersteuning van levenslang leren. Na een overzicht van de bestaande beleidsmaatregelen wordt het gebruik van, de kennis over en de invloed van de beleidsinstrumenten op de beslissing om opnieuw te gaan studeren besproken. Voor enkele instrumenten gaan we na of de studenten die er gebruik van maken meer of minder problemen ervaren dan de andere studenten.

We ronden het onderzoeksrapport af met een algemene conclusie.

HOOFDSTUK 1 Het aanbod in Vlaanderen

Volwassenen die op latere leeftijd willen herintreden in het hoger onderwijs kunnen gebruik maken van het uitgebreide aanbod aan basisopleidingen die de Vlaamse hogescholen en universiteiten inrichten.

Om de instroom van de herintreders te vergemakkelijken bestaan er vandaag allerlei initiatieven. Werkende studenten krijgen vaak speciale faciliteiten, opleidingen worden 's avonds aangeboden, etc. Deze aspecten nemen we in dit hoofdstuk onder de loep.

In een eerste deel overlopen we de factoren die de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs kunnen bevorderen. Hiervoor kijken we naar eerder uitgevoerd onderzoek en het algemeen wetgevend kader van het hoger onderwijs in Vlaanderen.

Het tweede deel betreft het aanbod dat de Vlaamse hogescholen en universiteiten in het academiejaar 2005-2006 verzorgden naar herintreders in het hoger onderwijs toe. We kijken naar de studiegebieden waarbinnen deze opleidingen worden aangeboden en gaan na welke toelatingsvoorwaarden er verbonden zijn aan deze opleidingen. Ook het aanbod van de Open Universiteit Nederland wordt kort toegelicht.

Doorheen dit hoofdstuk werden opmerkingen van de verantwoordelijken voor het onderwijsbeleid van een aantal Vlaamse hogescholen en universiteiten (voornamelijk binnen de instellingen die opleidingen uit het aanbod verzorgen) verwerkt. Ook enkele opleidingscoördinatoren werden bevraagd. Op het einde van het hoofdstuk worden nog enkele bedenkingen en bekommernissen van deze mensen aangehaald.

1 Bevorderende factoren voor de instroom van herintreders in het hoger onderwijs

1.1 Bevindingen uit eerder onderzoek

In drie internationale studies uit 2001, die de relatie tussen levenslang leren en het hoger onderwijs bespreken, worden elementen aangehaald die de toegang van volwassenen tot het hoger onderwijs kunnen bevorderen.

De auteurs van het rapport ‘Lifelong learning in higher education in Western Europe: Myth or Reality’ benadrukken het belang van een flexibele onderwijsstructuur. Dit is volgens hen de belangrijkste voorwaarde om de toegang tot het hoger onderwijs meer open te maken, en zo levenslang leren mogelijk te maken binnen het hoger onderwijs. Flexibel hoger onderwijs concretiseert zich volgens de onderzoekers in creditstelsels, studentenbegeleiding, gevarieerde onderwijsmomenten (overdag, ’s avonds, in het weekend, ‘summer schools’), een gemodulariseerd curriculum, open- en afstandsonderwijs en het voorzien van onderwijs in afgelegen gebieden. (Taylor, 2001)

Bourgeois en Frenay maakten een gelijkaardige analyse voor een zestal Europese landen. Niet-traditionele studenten vormden het onderwerp van deze studie. Voor België stelden ze de minimale leeftijd om tot deze groep te kunnen behoren (naast het feit dat de student nog niet over een diploma van het hoger onderwijs mag beschikken) op 25 jaar. De onderzoekers stellen dat de groep niet-traditionele studenten een erg heterogene groep vormt. Verschillende structuren zouden hieraan tegemoet moeten komen. Zo zouden opleidingen zowel ’s avonds als overdag moeten worden aangeboden en dit zowel in halftijdse als in een andere deeltijdse vorm. Ook flexibele toelatingsroutes en een flexibele opbouw van het curriculum zijn nodig om niet-traditionele studenten aan te trekken. Tenslotte worden ook adequate stelsels van studiefinanciering en kinderopvang als belangrijke randvoorwaarden aangehaald. (Bourgeois en Frenay, 2001: 16)

Bourgeois en Frenay ontwikkelden daarnaast een typologie voor de toegankelijkheid van de verschillende instellingen van het hoger onderwijs. Het onderzoek dat ze hiervoor verrichtten vond plaats in België, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Ierland, Zweden en Spanje.

Een eerste type instelling is de “open instelling”. Deze instellingen werden speciaal ontworpen om te voldoen aan de behoefte van volwassen studenten. De participatiegraad van niet-traditionele studenten is er groter dan gemiddeld en er wordt een integratieve strategie gebruikt. Dit betekent dat het aantrekken van niet-traditionele studenten is ingebed in de onderwijsdoelstellingen van de school.

In een “gesloten instelling” zijn er bijna geen speciale toegangsroutes voorzien. Het type kent een lage participatie van niet-traditionele studenten. Het gaat hierbij vaak om de meest traditionele universiteiten. (Bourgeois en Frenay, 2001: 7)

Een “gemiddelde instelling” wordt gekenmerkt door een gemiddelde participatie. De toegang is open, maar beperkt tot een aantal departementen (gedifferentieerde strategie) en situeert zich tussen de open en de gesloten instelling.

Nokosalakis en Kogan stellen dat om te kunnen spreken van levenslang leren in het hoger onderwijs, de volgende 4 dimensies aanwezig moeten zijn: nieuwe ideeën omtrent de inhoud van de curricula, nieuwe onderwijsvormen, nieuwe toegangsroutes en procedures die zorgen voor een kwaliteitsgarantie (Nokosalakis en Kogan, 2001: 30).

Levenslang leren wordt door deze onderzoekers dan ook gedefinieerd als

“Those novel forms of teaching and learning that equip students (learners, individuals) to encounter with competence and confidence the full range of working, learning and life experiences” (Nokosalakis en Kogan, 2001: 6).

1.2 Algemeen wetgevend kader hoger onderwijs

De recente hervormingen in het hoger onderwijs, met name de BAMA-hervorming (herstructureringsdecreet¹) en het flexibiliseringsdecreet², willen het hoger onderwijs toegankelijker maken voor zij-instromers. De regels die hierbij werden vastgelegd stemmen in grote lijnen overeen met de voorwaarden om levenslang leren te integreren in het hoger onderwijs, die in de vorige sectie werden aangehaald.

1.2.1 BAMA-hervorming

Met het herstructureringsdecreet (2003) werden ook de toelatingsvoorwaarden tot het hoger onderwijs aanzienlijk gewijzigd.

De algemene toelatingsvoorwaarden voor de inschrijving in een bacheloropleiding werden vastgelegd in artikel 65 § 1:

“het bezit van een diploma van het secundair onderwijs, een diploma van het hoger onderwijs van het korte type met volledig leerplan, een diploma van het hoger onderwijs voor sociale promotie of van een diploma of getuigschrift dat bij of krachtens een wet, decreet, Europese richtlijn of een andere internationale overeenkomst als gelijkwaardig wordt erkend.”

De instellingsbesturen van de hogescholen en universiteiten hebben evenwel de bevoegdheid om studenten die niet voldoen aan de algemene toelatingsvoorwaarden toch in te schrijven in een bacheloropleiding, mits één van de volgende redenen op hen van toepassing is:

1° humanitaire redenen

2° medische, psychische of sociale redenen

3° het algemeen kwalificatieniveau, de verdiensten of competenties van de kandidaat.

De hogescholen en universiteiten werkten hiervoor elk een reglement uit. Op 14 juli 2004 werden deze bekrachtigd door de Vlaamse Regering.

De voorwaarden en procedures verschillen aanzienlijk tussen de verschillende instellingen.

¹ Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, Belgisch Staatsblad: 14 augustus 2003

² Decreet betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen: 30 april 2004

Wat de toelating van studenten zonder secundair onderwijsdiploma op basis van hun algemeen competentieniveau betreft, kunnen we de verschillende universiteiten en hogescholen indelen in drie groepen.

Binnen een eerste groep scholen kunnen studenten zonder diploma van het secundair onderwijs zich niet inschrijven voor een bacheloropleiding op basis van hun algemeen competentieniveau.

De tweede groep maakt de inschrijving afhankelijk van het alsnog behalen van een diploma van het secundair onderwijs. De student wordt gevraagd om zich in te schrijven bij de Examencommissie van de Vlaamse Gemeenschap (EVG) om het diploma van het secundair onderwijs te behalen.

De laatste groep van scholen kiezen voor een ander traject. Mits een aantal bijkomende voorwaarden vervuld zijn, doorlopen de kandidaat-studenten een toelatingsprocedure. Hierbij gaat een toelatingscommissie na of de competenties van de kandidaat overeenkomen met het gemiddeld geschiktheidniveau van de gemiddelde instromende student. Het niveau van het diploma derde graad algemeen secundair onderwijs, conform de EVG, geldt hierbij als maatstaf. De bijkomende voorwaarden die de hogescholen en universiteiten stellen hebben vooral betrekking op de leeftijd (minimum 21 jaar of 25 jaar, afhankelijk van de instelling).

Met deze regeling kunnen we stellen dat het Vlaamse hoger onderwijs wat de toelatingsvoorwaarden betreft, erg open is geworden.

1.2.2 Flexibiliseringsdecreet

Naast het vergroten van de studentenmobiliteit en het vergroten van de mogelijkheid tot differentiëring binnen het onderwijs, was het vergroten van de mogelijkheid tot levenslang leren één van de sociale doelstellingen van het flexibiliseringsdecreet.

Doordat het studiejaarsysteem zich in hoofdzaak richtte op de modale voltijdse student die na de middelbare school rechtstreeks doorstroomt naar het hoger onderwijs, werkte het de combinatie van werken en studeren niet in de hand.

Met het flexibiliseringsdecreet wordt een creditsysteem ingevoerd dat een flexibele studievoortgang mogelijk maakt. Op deze manier vergroten de mogelijkheden om deeltijds te studeren aanzienlijk. Volwassen studenten kunnen voortaan op hun eigen tempo hun opleiding afwerken.

Een ander belangrijk element voor de doelgroep van dit onderzoek is de invoering van vrijstellingen op basis van eerder verworven competenties (EVC) en eerder verworven kwalificaties (EVK). De instellingen vragen voor de EVC-procedure een financiële vergoeding van de student.

Het decreet biedt de hogescholen en universiteiten ook formeel de mogelijkheid om afstandsonderwijs aan te bieden. Dit kan gaan over een volledige opleiding of een opleidingsonderdeel.

Bij de door ons bevroegde schooldirecties werd de flexibilisering van het hoger onderwijs over het algemeen positief onthaald. Het feit dat studenten vanaf nu meer kunnen worden gehonoreerd voor wat ze kunnen, wordt door velen toegejuicht.

Over de impact van deze nieuwe regels lopen de meningen uiteen. Sommigen verwachten een zeer grote nieuwe instroom van werkende studenten, volgens anderen zal het proces erg traag verlopen. De opmerking werd gemaakt dat veel zal afhangen van het standpunt dat de overheid hierin zal innemen.

De flexibele studieopbouw en de regelingen inzake EVC en EVK worden volgens een aantal bevrageden pas interessant wanneer er speciale (verkorte) leerroutes aan worden gekoppeld, en als ook andere onderwijsmethoden worden gebruikt. Een van de voorbeelden hierbij was de herwerking van de curricula tot modulaire programma's. Zo zou het interessant worden voor werkenden en hun werkgever om zich bij te scholen in een bepaalde module uit een (basis)opleiding.

1.2.3 Brugprogramma verpleegkunde

Sinds 2000 voorzag de wetgever in een speciale regeling voor studenten die reeds een diploma verpleegkunde van de vierde graad van het secundair onderwijs (vroeger bekend als A2-opleidingen) op zak hadden en die een hogeschooldiploma verpleegkunde (professionele bachelor) wensen te behalen. In deze speciale regeling kregen de studenten met minder dan 5 jaar relevante ervaring een vrijstelling van 60 studiepunten, vanaf vijf jaar relevante ervaring kregen de studenten voor 120 studiepunten vrijstellingen. Op die manier konden de studenten het hogeschooldiploma verpleegkunde in één of twee jaar behalen in plaats van drie jaar.

Met het flexibiliseringsdecreet diende deze (brug)opleiding te worden hervormd. Het flexibiliseringsdecreet bepaalt immers dat vrijstellingen vanaf het academiejaar 2005-2006 gebaseerd moeten zijn op de erkenning van EVC's en EVK's.

De verschillende associaties maakten hieromtrent afspraken zodat de overgangprocedure van verpleegkunde van de vierde graad naar bachelor verpleegkunde in de verschillende hogescholen dezelfde is.

Concreet werd vastgelegd dat de gediplomeerde of gebrevetteerde verpleegkundigen kunnen instromen in een modeltraject van 120 studiepunten. Voor de overige 60 studiepunten worden ze vrijgesteld omwille van de kwalificatie van verpleegkundige (EVK).

Daarnaast kunnen de studenten met relevante werkervaring bijkomende vrijstellingen krijgen door middel van de EVC-procedure van de hogeschool. In tegenstelling tot de vroegere regeling is deze procedure niet kosteloos.

2 Het aanbod van de Vlaamse hogescholen en universiteiten naar herintreders in het hoger onderwijs

Naast de toepassing van de algemene regelgeving die hier werd beschreven, leveren heel wat hogescholen en universiteiten inspanningen om volwassenen die op latere leeftijd willen terugkeren naar het hoger onderwijs, flexibele opleidingen aan te bieden. Op deze manier bieden de instellingen de studenten alternatieven aan voor de reguliere basisopleidingen.

We denken hierbij in de eerste plaats aan afstandsonderwijs en avond- en weekendonderwijs, maar ook andere onderwijsvormen kunnen erg interessant zijn voor de herintreders.

In de loop van februari 2005 werden de websites van de verschillende Vlaamse hogescholen en universiteiten onderzocht op het aanbod van de basisopleidingen voor volwassenen. De academische initiële lerarenopleidingen (AILO) en de academische lerarenopleidingen van academisch niveau (ILOAN) werden buiten beschouwing gelaten omdat de informatie die hierover beschikbaar was, erg versnipperd is.

We brachten de opleidingen in kaart die omwille van hun organisatie erg interessant zijn voor herintreders in het hoger onderwijs. Naast afstandsonderwijs en avondsonderwijs, werden ook allerlei mengvormen opgenomen in het aanbod. Een voorbeeld zijn dagopleidingen waarin duidelijk wordt gecommuniceerd dat de opleiding toegankelijk is voor studenten die omwille van professionele redenen niet alle lessen kunnen volgen, en die d.m.v. vervangopdrachten toch het diploma van de opleiding kunnen behalen.

We richtten ons op opleidingen die in het academiejaar 2005-2006 aan nieuwe studenten werden aangeboden. Opleidingen die op dat moment in afbouw waren werden niet opgenomen in de analyse.

Omdat niet alle websites even toegankelijk waren, werden ook de brochures van alle basisopleidingen van de Vlaamse hogescholen en universiteiten doorgenomen.

Tot slot toetsten we het aanbod af bij de instellingen bij de contactopname voor de webenquête.

Alvorens over te gaan naar de bespreking van het aanbod willen we de lezer nog enkele opmerkingen meegeven.

Alle opleidingen waarbinnen officiële regels inzake studieduurverkorting gelden, zijn interessant voor oudere studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben. Dit geldt in het bijzonder voor de brugopleiding verpleegkunde. Omdat deze regelingen met het flexibiliseringsdecreet vervat zitten in de EVK-procedures, werden deze programma's niet automatisch opgenomen in de aanbodstudie. Ze worden wel beschouwd als opleidingen uit het aanbod als ze op een bijzondere manier worden aangeboden.

Naast de volledige opleidingen die duidelijk gericht zijn op herintreders in het hoger onderwijs, bestaan er in heel wat andere opleidingen regelingen om herintreders te begeleiden. Deze kunnen zowel formeel als informeel van aard zijn. We denken hierbij in het bijzonder aan het statuut voor werkende studenten dat binnen heel wat Vlaamse hogescholen en universiteiten bestaat. Hierbinnen worden er aan werkende studenten faciliteiten aangeboden die de combinatie van studeren en werken vergemakkelijken.

Voor de analyse van de Databank Tertiair Onderwijs en de gegevens uit de webenquête die verder in dit rapport aanbod komen, werden ook de academische lerarenopleidingen geselecteerd. Bij een eventuele vergelijking met deze bronnen dienen we ermee rekening te houden dat de AILO en ILOAN's niet in de aanbodstudie werden opgenomen.

De tabellen van de grafieken uit dit deel zijn terug te vinden in *BIJLAGE 1*.

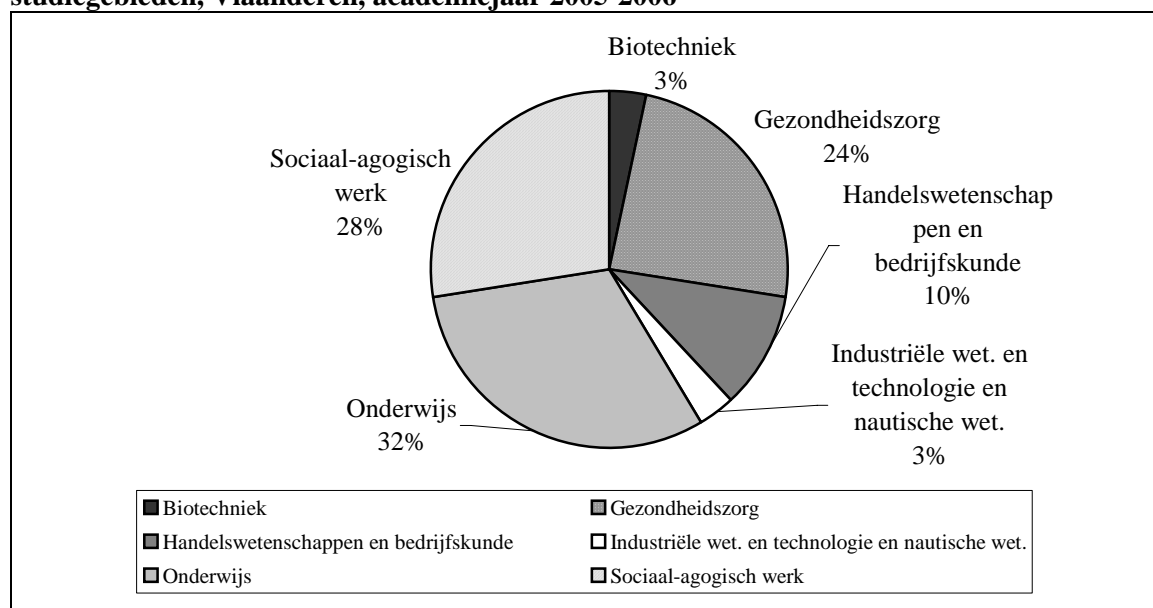
2.1 Aanbod van de Vlaamse hogescholen

Voor de hogeschoolopleidingen identificeerden we 29 opleidingen als 'aanbod'. Deze initiatieven waren verspreid over 13 hogescholen. Het grootste deel van deze instellingen bood tijdens het academiejaar 2005-2006 één of twee opleidingen aan die erg interessant zijn voor volwassenen die op latere leeftijd terug willen gaan studeren. Van de drie overige instellingen, biedt één hogeschool 3 speciale opleidingen aan. Een andere hogeschool richt 4 initiatieven in. Opvallend is dat één instelling 9 opleidingen voor onze doelgroep aanbiedt.

2.1.1 Studiegebieden en opleidingen

Zoals weergegeven in onderstaande figuur, concentreren de meeste initiatieven zich binnen 3 studiegebieden. Het grootste aandeel opleidingen binnen het aanbod vinden we terug in het studiegebied onderwijs (31,0%). Het studiegebied sociaal-agogisch werk komt met 27,6% op de tweede plaats. Het derde studiegebied is gezondheidszorg (24,1%). Samen herbergen deze studiegebieden meer dan 80% van de geselecteerde opleidingen (24 van de 29 initiatieven).

Figuur 1 Verdeling van de hogeschoolopleidingen uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Binnen vijf studiegebieden worden momenteel geen opleidingen op een manier die in het bijzonder interessant is voor herintreders in het hoger onderwijs aangeboden. Meer bepaald in de studiegebieden architectuur, audiovisuele en beeldende kunst, muziek en dramatische kunst, productontwikkeling en toegepaste taalkunde.

Wanneer we meer in detail kijken naar de opleidingen die door de studenten kunnen worden gevolgd (Tabel 1), valt het op dat 3 opleidingen erg vaak worden aangeboden: verpleegkunde (zowel het gewone programma als het brugprogramma) (7 initiatieven), lager onderwijs (5 initiatieven) en sociaal werk (5 initiatieven).

Tabel 1 Verdeling van de hogeschoolopleidingen uit het aanbod over de verschillende opleidingen, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Opleiding	N	%
Dierenzorg en toegepaste dierkunde	1	3,4
Handelwetenschappen	3	10,3
i.l.o. ⁽¹⁾ Kleuteronderwijs	2	6,9
i.l.o. ⁽¹⁾ Lager onderwijs	5	17,2
i.l.o. ⁽¹⁾ Secundair onderwijs – groep 1	2	6,9
Orthopedagogie	2	6,9
Sociaal werk	5	17,2
Stedenbouw en ruimtelijke planning	1	3,4
Toegepaste psychologie	1	3,4
Verpleegkunde	3	10,3
Verpleegkunde brugprogramma	4	13,8
Totaal	29	100,0

⁽¹⁾ initiële lerarenopleiding

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Door de geïnterviewde betrokkenen werden een aantal verklaringen opgeworpen voor het grote aanbod dat er bestaat binnen deze drie opleidingen.

De initiatieven binnen de lerarenopleiding voor het lager onderwijs vinden ongetwijfeld hun oorsprong in het lerarentekort. In een periode van een massale vervroegde uitstroom wilde men dit tekort ondervangen door het inlassen van versnelde opleidingsprogramma's voor kandidaten met een hoger onderwijsdiploma. Op deze manier wilde men ook de tewerkstellingskansen van de kleuteronderwijzers vergroten.

Binnen een aantal opleidingen werd het programma ook opengetrokken naar mensen zonder diploma van het hoger onderwijs. De campagne 'Word leerkracht' die in 2001 door de Vlaamse regering werd gelanceerd speelde hierbij zeker een rol.

De initiatieven binnen het studiedomein verpleegkunde kaderen in de toenemende zorgbehoeften. In dit kader verwijzen we naar de regelgeving omtrent het brugprogramma verpleegkunde dat eerder in dit hoofdstuk aan bod kwam.

Ook binnen de opleiding sociaal werk registreerden we veel initiatieven. Ter verklaring hiervan kunnen we twee elementen inroepen. Een eerste belangrijk aspect kadert in de aansluiting van de graduaatsopleiding uit het hoger onderwijs voor sociale promotie met de professionele bacheloropleiding. De graduaatsopleidingen uit het hoger onderwijs voor sociale promotie werden niet automatisch omgezet tot bacheloropleidingen. Dit betekent dat het behalen van het bachelordiploma voor deze groep gediplomeerden een verhoging van hun kansen op de arbeidsmarkt met zich meebrengt. Er bestaat dus een duidelijke vraag om deze opleiding zo te organiseren zodat ze door oudere (werkende) studenten kan worden gevolgd.

Een andere verklaring die door geïnterviewden werd opgeworpen is de nood aan allochtone sociaal werkers. Via dit alternatieve circuit tracht men aan deze behoefte te voorzien.

We kunnen ons afvragen waarom deze inspanningen niet worden geleverd binnen andere domeinen waarbinnen tekorten gelden op de arbeidsmarkt. We denken hierbij vooral aan het tekort aan ingenieurs.

2.1.2 Soort aanbod

Van de 29 initiatieven in het hoger onderwijs, worden 5 opleidingen aangeboden onder de vorm van afstandsonderwijs, 11 opleidingen worden de lessen vooral 's avonds en tijdens het weekend gegeven. De overige 13 opleidingen worden op een andere manier aangeboden.

De 5 opleidingen die onder de vorm van afstandsonderwijs worden aangeboden, worden allemaal ingericht door dezelfde hogeschool.

Omdat we vermoedden dat vele opleidingen bestaan uit een mix van verschillende onderwijsmomenten, onderwierpen we de opleidingen uit het aanbod aan een bijkomende analyse.

Voor elk initiatief gingen we na volgende vragen na:

- Wordt er gebruik gemaakt van afstandsonderwijs?

- Gaan er lessen overdag tijdens de week door?
- Gaan er lessen 's avonds tijdens de week door?
- Gaan er in het weekend lessen door?
- Gaan er op woensdagnamiddag lessen door?
- Gaan er tijdens vakantieperiodes overdag lessen door?

Voor de interpretatie van Tabel 2 is het belangrijk om voor ogen te houden dat er per initiatief meerdere lesmomenten mogelijk zijn. In totaal werden 44 lesmomenten geregistreerd voor 28 initiatieven³.

Tabel 2 Verdeling van de momenten waarop de lessen doorgaan en de mate waarin er elementen van het afstandsonderwijs worden gebruikt in de verschillende initiatieven naargelang de hoofdonderwijsvorm (meerdere lesmomenten per initiatief waren mogelijk), Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Lesmomenten	Onderwijsvorm			Totaal
	Afstandsonderwijs	Avond-en weekendonderwijs	Andere	
Afstandsonderwijs	5	0	7	12
Tijdens de week: overdag	0	2	12	14
Tijdens de week: 's avonds	0	11	0	11
In het weekend	0	6	0	6
Op woensdagnamiddag	0	1	0	1
Totaal	5	11	12	44

Voor 1 initiatief kon het lesschema niet worden afgeleid uit de beschikbare documenten

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Tabel 2 bevestigt onze hypothese: binnen vele initiatieven wordt een mengvorm van onderwijsmomenten gebruikt. Wat de echte afstandsonderwijsvormen betreft zien we dat er geen echte lessen worden ingericht. Binnen deze opleidingen wordt uiteraard wel voorzien in begeleidingsmomenten. Deze werden niet in dit schema opgenomen.

Bij de opleidingen die we onderbrachten bij het avond- en weekendonderwijs, zien we dat er binnen 2 opleidingen ook overdag les wordt gegeven. Dit betreft dus eerder een mengvorm van dag- en avondonderwijs. Bij 1 opleiding gaan er lessen door op woensdagnamiddag.

Over het algemeen zijn er binnen het avondonderwijs minder contacturen dan bij het dagonderwijs. Dit kwam in de interviews uitvoerig aan bod.

Met het aanbieden van avondonderwijs willen de instellingen de combinatie van werken en studeren promoten.

Andere geloven dan weer niet in het idee van avondonderwijs omdat het vormingsproces op deze manier enkel verplaatst worden naar een ander moment op de dag, zonder dat het inhoudelijk aangepast is aan herintreders in het hoger onderwijs.

In zowat de helft van de opleidingen die we niet konden onderbrengen in de opdeling afstandsonderwijs versus avond- en weekendonderwijs, wordt er gebruik gemaakt van

³ Voor 1 initiatief kon het lesschema niet worden afgeleid uit de beschikbare documenten

afstandsonderwijs. In veel gevallen ging het om het uitvoeren van vervangopdrachten en het gebruik van zelfstudiepakketten indien studenten de lessen (die voornamelijk overdag doorgaan) niet kunnen bijwonen.

Hoewel binnen vele opleidingen een combinatie van lesmomenten geldt, valt het op dat het avond- en weekendonderwijs, volgens de beschikbare gegevens, niet wordt gecombineerd met afstandsonderwijs.

Uit de interviews met hogescholen en universiteiten leerden we dat vele organisatoren van het avondonderwijs het persoonlijk contact tussen de studenten en het lerarencorps te belangrijk vinden om een volledige opleiding onder de vorm van afstandsonderwijs aan te bieden.

We sluiten niet uit dat in de praktische organisatie van deze opleidingen ook gebruikt wordt gemaakt van afstandsonderwijs, zij het op een meer informele manier.

2.1.3 Toelatingsvoorwaarden

Naast de algemene en bijzondere toelatingsvoorwaarden om in te stromen in het hoger onderwijs die we eerder in dit hoofdstuk besproken hebben, zijn een aantal opleidingen uit het aanbod slechts toegankelijk voor een bepaalde groep studenten. Er worden m.a.w. bijkomende voorwaarden opgelegd aan de student om te kunnen instromen in het hoger onderwijs. Deze criteria kunnen zowel betrekking hebben op het studieverleden, de werkervaring of de leeftijd van de student.

In Tabel 3 gaan we na binnen hoeveel opleidingen er dergelijke toelatingsvereisten gelden.

Tabel 3 Toelatingsvoorwaarden verbonden aan hogeschoolopleidingen uit het aanbod, totaal, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Zijn er toelatingsvoorwaarden verbonden aan de opleiding?	N	%
Ja	20	69,0
Neen	9	31,0
Totaal	29	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Het aantal initiatieven dat extra voorwaarden oplegt is opmerkelijk hoog. 20 van de 29 initiatieven zijn niet toegankelijk voor alle volwassenen.

We merken op dat er in het ganse aanbod 4 brugprogramma's verpleegkunde voorkwamen. Vermits de speciale toelatingsvoorwaarden van deze opleidingen eerder in dit hoofdstuk aan bod kwamen, bekijken we nu meer in detail de toelatingsvoorwaarden van de andere opleidingen.

Het aantal opleidingen waarbinnen een selectie wordt gemaakt op basis van de vooropleiding van de student wordt weergegeven in Tabel 4.

Tabel 4 Diplomavorwaarden verbonden aan hogeschoolopleidingen uit het aanbod behalve de brugopleiding verpleegkunde, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Is er een bijzondere diplomaverste om met de opleiding te kunnen starten?	N	%
Ja	9	36,0
Neen	16	64,0
Totaal	25	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

De meeste opleidingen uit het aanbod (met uitzondering van de brugopleiding verpleegkunde) zijn toegankelijk voor studenten, ongeacht hun vooropleiding. De studenten dienen dus nog niet over een specifiek diploma te beschikken om te kunnen instromen.

Om toegelaten te kunnen worden tot 9 opleidingen uit het aanbod, dient de student te beschikken over een (al dan niet vastgelegd) hoger onderwijsdiploma. In enkele gevallen voldoet een diploma behaald binnen het hoger onderwijs voor sociale promotie.

In een aantal opleidingen werden er bijkomende werkgerelateerde voorwaarden opgelegd om te kunnen instappen. Zowel eisen in verband met de huidige tewerkstelling als met het werkverleden van de student komen voor.

Tabel 5 Werkgerelateerde toelatingsvoorwaarden verbonden aan hogeschoolopleidingen uit het aanbod behalve de brugopleiding verpleegkunde, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Is er een werkgerelateerde toelatingsvoorwaarde om met de opleiding te kunnen starten?	N	%
Ja	6	24,0
Afhankelijk van de vooropleiding	2	8,0
Neen	17	68,0
Totaal	25	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Daarnaast zijn er ook instellingen die leeftijdsvoorwaarden koppelen aan de toegang tot het aanbod. De minimale leeftijdsgrenzen (25 of 21 jaar) kwamen voor bij 4 initiatieven.

Tabel 6 Leeftijdsgebonden toelatingsvoorwaarden verbonden aan hogeschoolopleidingen uit het aanbod behalve de brugopleiding verpleegkunde, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Is er een leeftijdsvoorwaarde om met de opleiding te kunnen starten?	N	%
Ja	4	16,0
Neen	21	84,0
Totaal	25	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Uit de gesprekken met opleidingsverantwoordelijken bleek dat er wel eens kan worden afgeweken van de zopas besproken toelatingsvoorwaarden. Met de invoering van EVC's zou het bijvoorbeeld kunnen dat studenten die niet over het vereiste diploma beschikken toch hetzelfde traject kunnen volgen na valorisering van zijn of haar werkervaring.

2.2 Aanbod van de Vlaamse universiteiten

We registreerden 20 opleidingen als universitaire aanbodsopleidingen. Binnen 4 universiteiten werden deze aangeboden. Twee instellingen verzorgen 1 opleiding die op zo'n manier wordt georganiseerd dat ze erg interessant is voor oudere (werkende) studenten. Eén universiteit biedt op deze manier 3 opleidingen aan. Eén instelling richt 15 initiatieven in.

Dit betekent niet noodzakelijk dat de andere universiteiten geen inspanningen leveren naar onze doelgroep toe. Mogelijk bestaan er allerlei (eerder informele) regelingen waarvan herintreders gebruik kunnen maken.

2.2.1 Studiegebieden en opleidingen

De opleidingen die in het academiejaar 2005-2006 werden aangeboden zijn verspreid over 11 studiegebieden, met name 'Archeologie en kunstwetenschappen', 'Economische en toegepaste economische wetenschappen', 'Geneeskunde', 'Geschiedenis', 'Politieke en sociale wetenschappen', 'Psychologie en pedagogische wetenschappen', 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen', 'Sociale Gezondheidswetenschappen', 'Taal- en letterkunde', 'Wijsbegeerte en moraalwetenschappen' en 'Wetenschappen'.

Binnen elk studiegebied uit de humane wetenschappen bestaat er met andere woorden een initiatief naar herintreders in het hoger onderwijs toe. Het aanbod is echter afwezig in de studiegebieden van de exacte wetenschappen, met uitzondering van de studiegebieden geneeskunde en wetenschappen. We merken hierbij op dat het aanbod dat zich situeert in het studiegebied geneeskunde, een master in de verpleegkunde en vroedkunde betreft. Voor het studiegebied wetenschappen noteerden we een opleiding in de informatica

Het is onduidelijk waarom er zo weinig initiatieven bestaan binnen de exacte wetenschappen. In de gesprekken met de instellingen werden een aantal mogelijke elementen vermeld. Zo zijn er binnen de wetenschappelijke richtingen meer oefeningencollege's en labo's die minder eenvoudig kunnen worden verplaatst naar andere lesmomenten. Ook zou de drempel om op latere leeftijd in te stappen in een wetenschappelijke richting groter zijn omdat een aantal concrete vaardigheden vereist zijn. Tenslotte worden ook de brede interesse van vele mensen in de menswetenschappen aangehaald als een verklaring, net als de verwachte return na het behalen van zo'n diploma.

2.2.2 Soort aanbod

Net zoals binnen de hogescholen, is er slechts 1 instelling die afstandsonderwijs aanbiedt, en dit binnen 1 opleiding. Daarnaast participeren alle universiteiten wel aan de Open Universiteit Nederland, de concrete modaliteiten hiervan worden verder in dit hoofdstuk beschreven.

Binnen alle overige initiatieven worden de opleidingen 's avonds en in het weekend gedoceerd.

De verantwoordelijken benadrukken dat de opleidingen uit het avondonderwijs inhoudelijk hetzelfde zijn als de dagopleidingen, de leerstof wordt enkel beknopter overgebracht. Het aantal contacturen is doorgaans immers kleiner dan bij de reguliere opleidingen.

2.2.3 Toelatingsvoorwaarden

Net zoals de hogeschoolopleidingen uit het aanbod, zijn niet alle universitaire opleidingen uit het aanbod toegankelijk voor alle studenten.

In Tabel 7 gaan we na in hoeveel opleidingen er bijkomende toelatingsvoorwaarden gelden.

Tabel 7 Toelatingsvoorwaarden verbonden aan universiteitsopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Zijn er toelatingsvoorwaarden verbonden aan de opleiding?	N	%
Ja	17	85,0
Neen	3	15,0
Totaal	20	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Bij de overgrote meerderheid van de initiatieven werden bijkomende criteria opgelegd om te kunnen starten met de opleiding.

Het aandeel van de opleidingen waarbinnen een selectie wordt gemaakt op basis van de vooropleiding van de student wordt weergegeven in Tabel 8.

Tabel 8 Diplomavorwaarden verbonden aan universiteitsopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Is er een bijzondere diplomavereiste om met de opleiding te kunnen starten?	N	%
Ja	6	30,3
Neen	14	70,0
Totaal	20	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

De meeste aanbodsopleidingen zijn vrij toegankelijk voor studenten zonder diploma van het hoger onderwijs. Bij 6 initiatieven moeten de studenten reeds een specifieke

vooropleiding in het hoger onderwijs hebben afgewerkt. Het betreft hier masteropleidingen en een verkorte bachelor

Net zoals bij de hogeschoolopleidingen kunnen de instellingen aan hun speciale programma's werkgerelateerde toetredingsvoorwaarden opstellen.

Zoals weergegeven in Tabel 9 is dit binnen de meeste opleidingen het geval. We merken op dat 15 van deze 16 initiatieven door dezelfde instelling worden aangeboden. Concreet houdt de voorwaarde binnen deze opleidingen in dat de student tewerkgesteld is (of uitkeringsgerechtigd werkzoekend in bepaalde gevallen).

Tabel 9 Werkgerelateerde toelatingsvoorwaarden verbonden aan universiteitsopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Is er een werkgerelateerde toelatingsvoorwaarde om met de opleiding te kunnen starten?	N	%
Ja	16	80,0
Neen	4	20,0
Totaal	20	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Binnen geen enkel initiatief gelden leeftijdsgebonden toelatingsvoorwaarden.

3 Vlaamse studiecetra van de Open Universiteit Nederland

In 1984 werd de Open Universiteit Nederland opgericht. Naast de 12 Nederlandse studiecetra, zijn er ook 6 studiecetra in België gevestigd. Deze studiecetra zijn verbonden aan de Vlaamse universiteiten.

Alle cursussen worden in afstandsonderwijs aangeboden. Studenten kunnen wel terecht bij een studiebegeleider voor vakinhoudelijke vragen of bij een persoonlijke mentor die de studenten helpt met de studieplanning en studieproblemen van de student.

Binnen de Vlaamse studiecetra worden de opleidingen managementwetenschappen, cultuurwetenschappen, milieu- en natuurwetenschappen, psychologie, informatica, Nederlands recht en onderwijskunde (actief leren) aangeboden. De opleidingen zijn opgebouwd uit losse modules. Één of twee modules vormen samen een cursus. Wanneer een student alle certificaten van een opleiding heeft behaald kan het bijhorende (Nederlands) diploma worden aangevraagd.

Om zich te kunnen inschrijven aan de Open Universiteit Nederland moet de student minstens 18 jaar zijn. Er zijn geen diplomavereisten gekoppeld aan de inschrijving. Studenten zonder diploma secundair onderwijs kunnen in bepaalde instellingen via een bekwaamheidsonderzoek, of een inschrijving bij de examencommissie van het secundair onderwijs ook instromen in bacheloropleidingen. Aan de Open Universiteit Nederland kunnen deze studenten sowieso hun opleiding aanvatten.

Belangrijk is ook dat studenten met beperkte financiële middelen een korting op het inschrijvingsgeld van 50% of 80% kunnen krijgen. Deze regeling komt in *HOOFDSTUK 4 Het beleid ter ondersteuning van levenslang leren* verder aan bod.

Het grote voordeel van de werking van de Open Universiteit Nederland dat door een verantwoordelijke van een studiecentrum wordt aangehaald is de flexibiliteit. Studenten kunnen zelf hun jaarprogramma samenstellen, kiezen wanneer ze examens afleggen en ze zijn niet zo sterk gebonden aan de academische kalender die in de andere instellingen van het hoger onderwijs wordt gevolgd. Daarentegen blijkt het ontbreken van de groepsdruk om het diploma te behalen en het gebrek aan zelfdiscipline voor vele studenten een probleem te zijn. Omdat de opleidingen doorgaans over een lange tijd worden gespreid is de uitval ook erg groot.

4 Algemene bedenkingen van bevoorrechte getuigen uit het aanbod

Wanneer we beleidsverantwoordelijken vroegen waarom ze deze opleidingen aanbieden, geven ze haast allemaal hetzelfde antwoord: vanuit een democratiseringsdoelstelling. De instellingen willen studenten die om eender welke reden een opleiding niet gevolgd hebben of afwerkten de kans geven om dit op een later moment alsnog te doen. De meeste betrokkenen stellen ook dat deze doelstelling als het ware ingebakken zit in de doelstellingen van de hogeschool of universiteit en zien het als een plicht om dit aanbod te verzorgen.

Hoewel velen levenslang leren automatisch linken aan het aanbieden van aanvullende opleidingen aan hun alumni, wordt ook de noodzaak om ouderen de kans te geven om een basisdiploma te behalen erkend.

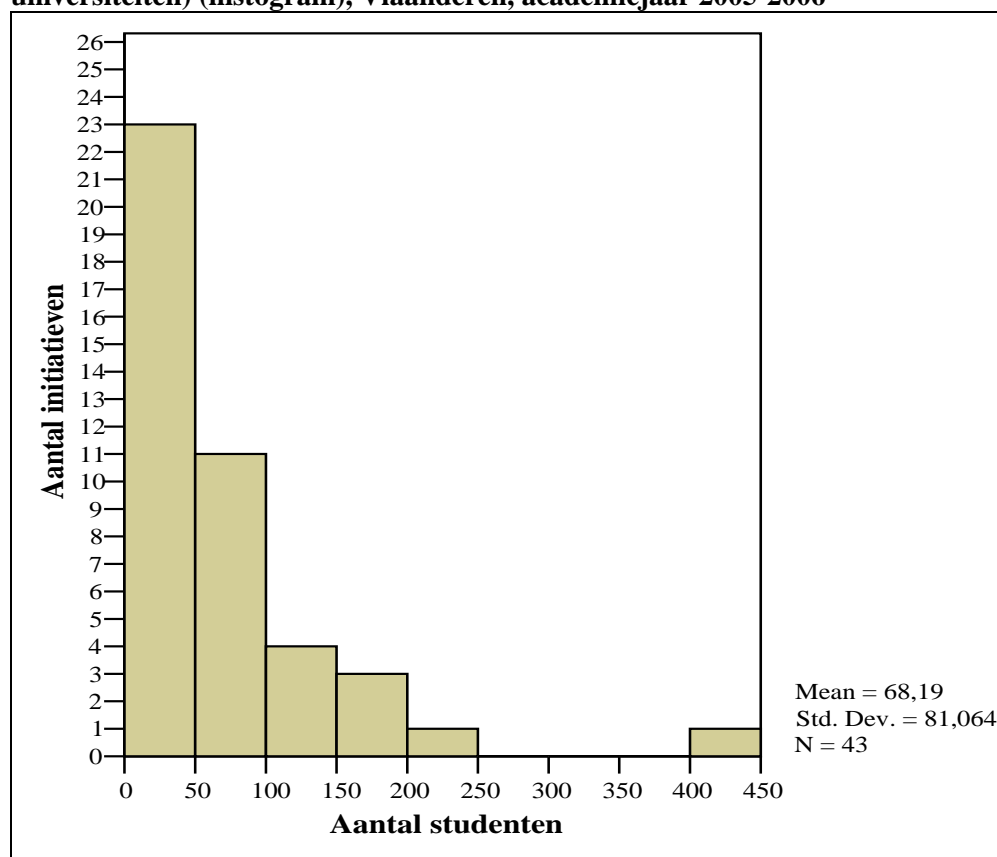
De keerzijde van dit engagement is ongetwijfeld de kostprijs die de organisatie van deze opleidingen met zich meebrengt. Deze wordt in de eerste plaats bepaald door het aantal studenten waarover deze kan worden gespreid.

Het aantal studenten dat instroomt in het aanbod varieert sterk per instelling en per initiatief. Sommige opleidingen zijn immers nog in opbouw en worden momenteel enkel aangeboden aan de eerstejaarsstudenten.

Het onderstaande histogram geeft de studentenaantallen van de initiatieven weer. Omdat één erg grote initiatief (439 studenten) het gemiddelde zeer sterk beïnvloed, berekenden we ook de mediaan, die 38 studenten per initiatief bedraagt.

Ongeveer de helft van de initiatieven (23) tellen maximaal 50 studenten. Een andere grote groep (11) telt tussen 50 en 100 studenten per initiatief. In 18 opleidingen zijn tussen 100 en 250 studenten ingeschreven.

Figuur 2 Aantal studenten per initiatief binnen het aanbod (hogescholen en universiteiten) (histogram), Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'
Noot: De gegevens van 5 initiatieven (verspreid over 4 instellingen) waren niet beschikbaar

Wanneer we er rekening mee houden dat de studenten per initiatief verspreid zitten over verschillende opleidingsjaren, worden de groepen studenten erg klein. Dit heeft grote gevolgen voor de kostprijs per student van de opleidingen uit het aanbod.

Wat de avondopleidingen betreft kunnen we stellen dat de kostprijs van de opleiding ook door andere factoren wordt beïnvloedt. Zo dienen docenten les te geven buiten de daguren, een aantal diensten (bijvoorbeeld secretariaat en bibliotheek) blijven langer open, etc. Ook de gebouwen moeten langer open blijven, wat een verhoging van de algemene kosten van de instelling inhoudt.

Voor het afstandsonderwijs geldt dan weer dat een grote investering is vereist in het lesmateriaal, dat een andere vorm aanneemt. Deze kostprijs wordt gedeeltelijk gecupereerd door een besparing in de personeelskosten. Weerom worden deze opleidingen slechts rendabel indien ze door een voldoende grote groep studenten worden gevolgd.

Een aantal initiatieven voor onze doelgroep werden omwille van deze financiële overwegingen niet uitgevoerd. Andere opleidingen werden afgebouwd.

5 Conclusie

Met de invoering van de BAMA-hervorming en het flexibiliseringsdecreet is de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor herintreders sterk toegenomen. Een flexibele studievoortgang, de valorisatie van eerder verworven competenties en de mogelijkheid voor bepaalde studenten om zonder diploma van het secundair onderwijs in te stromen in het hoger onderwijs, zijn belangrijke elementen die in de beslissing van volwassenen om terug te keren naar het hoger onderwijs kunnen meespelen.

Vele betrokkenen zijn van oordeel dat deze aspecten slechts succesfactoren kunnen worden als ze gekoppeld worden aan alternatieve (verkorte) leertrajecten, en nieuwe onderwijsmethoden.

Voor het academiejaar 2005-2006 hebben we de basisopleidingen gescreend op basis van hun organisatie. Opleidingen die 's avonds of in het weekend worden aangeboden, open hoger onderwijs en andere bijzondere initiatieven voor onze doelgroep werden geïdentificeerd.

Binnen de hogeschoolopleidingen noteerden we 29 opleidingen die omwille van hun organisatie erg interessant zijn voor herintreders in het hoger onderwijs

Voor de hogescholen concentreren de meeste initiatieven zich binnen de studiegebieden onderwijs, sociaal-agogisch werk en gezondheidszorg. Het grote aanbod binnen deze studiegebieden kunnen we verklaren door een sterke vraag naar geschoolde werknemers binnen de overeenkomstige arbeidssectoren. Blijft de vraag waarom er niet binnen alle opleidingen die leiden tot knelpuntberoepen wordt voorzien in een aanbod naar herintreders in het hoger onderwijs.

Wanneer we kijken naar de lesmomenten die voor de opleidingen uit het aanbod gelden, zien we dat 11 opleidingen vooral 's avonds worden aangeboden, 5 opleidingen catalogiseren we onder de noemer afstandsonderwijs, en binnen 13 opleidingen stellen we een combinatie van dagonderwijs en afstandsonderwijs vast.

De meeste opleidingen zijn niet zomaar toegankelijk voor studenten die voldoen aan de algemene en bijzondere toelatingsvoorwaarden van de betrokken instellingen. Wanneer we de verschillende voorwaarden onderling vergelijken, zien we dat de diplomavorwaarden het vaakst voorkomen. De werkgerelateerde toelatingsvoorwaarden kwamen op de tweede plaats. Leeftijdsvoorwaarden werden het minst opgelegd.

Voor de universitaire opleidingen registreerden we 20 initiatieven.

Bijna al deze opleidingen vallen onder de humane wetenschappen. We vonden geen afdoende verklaring voor de quasi afwezigheid van het aanbod in de wetenschappelijke richtingen. Met uitzondering van 1 initiatief betreft het allemaal avondopleidingen. Het open onderwijs op universitair niveau wordt reeds aangeboden vanuit de Open Universiteit Nederland.

Net als bij de hogeschoolopleidingen zijn er aan de meeste initiatieven bijkomende inschrijvingsvoorwaarden gekoppeld. Voor de universiteiten geldt echter dat de meest voorkomende toelatingsvoorwaarde inhoudt dat studenten moeten werken.

Het afstandsonderwijs op universitair niveau neemt een bijzondere plaats in het Vlaamse onderwijslandschap in. Via studiecentra verbonden aan de Vlaamse universiteiten, kunnen herintreders 7 opleidingen volgen aan de Open Universiteit Nederland. De toelatingsvoorwaarden van deze opleidingen zijn erg open. Om zich te kunnen inschrijven in een bacheloropleiding moet de student enkel 18 jaar zijn of ouder.

We sluiten dit hoofdstuk af met de bemerking dat voor hogescholen en universiteiten de kosten verbonden zijn aan de aanbodsopleidingen erg hoog kunnen oplopen. Hierdoor zien verschillende instellingen zich genoodzaakt om het aanbod af te bouwen en konden sommige voorstellen van opleidingen naar herintreders in het hoger onderwijs niet worden doorgevoerd.

HOOFDSTUK 2 Profiel van de herintreders in het hoger onderwijs

In dit hoofdstuk schetsen we het profiel van de herintreders in het hoger onderwijs. We doen dit aan de hand van drie bronnen: één administratieve databank, m.n. de Databank Tertiair Onderwijs, en twee eigen verzamelde gegevensbestanden, namelijk de aanbodstudie en de webenquête.

We starten dit hoofdstuk met een korte beschrijving van de drie vermelde bronnen. In elk van deze bronnen wordt het inhoudelijke concept ‘herintreder in het hoger onderwijs’ op een specifieke manier geoperationaliseerd.

Vervolgens kijken we naar de profielkenmerken die deze bronnen aan bod komen: de leeftijd van de studenten, hun geslacht en het studiegebied waarbinnen ze studeren. We gaan na of de bevindingen uit de verschillende bronnen overeenstemmen, dan wel verschillen van elkaar.

In het derde deel wordt het profiel aangevuld met bevindingen uit de webenquête. Hierin komen persoons- en gezinsgegevens, de studiegegevens op het moment van de bevraging, het studieverleden en de arbeidsmarktsituatie van de respondenten aan bod.

1 Beschikbare gegevens

1.1 Databank Tertiair Onderwijs

De Databank Tertiair Onderwijs (DTO) wordt beheerd door het departement Onderwijs van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap en bevat studenten- en inschrijvingsinformatie van de Vlaamse universiteiten en hogescholen. Ze wordt samengesteld op basis van studententellingen op 1 februari en 30 september. Alle inschrijvingen worden erin opgenomen, behalve deze van de Vlaamse studiecentra van de Open Universiteit Nederland.

De databank gaat terug tot het academiejaar 1999-2000. Voordien werden de inschrijvingen verzameld door de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) en de Vlaamse Hogescholenraad. (VIHoRa) (Pelleriaux e.a., 2003: 31)

De opbouw van de databank en de wijze waarop de gegevens worden geregistreerd, zorgden ervoor dat het erg moeilijk was om herintreders in het hoger onderwijs te identificeren. We halen hier een aantal knelpunten van de databank aan.

De databank is opgebouwd uit inschrijvingsgegevens per academiejaar. De gegevens van de studenten zijn dus niet aan elkaar gekoppeld over de verschillende academiejaren heen. Een dergelijke koppeling zou het mogelijk maken om studietrajecten van studenten te volgen, waardoor onderbrekingen zouden kunnen worden opgespoord. Een herintreder in het hoger onderwijs zouden we dan kunnen operationaliseren als een student met een onderbreking in het studietraject in het hoger onderwijs. In combinatie met het jaartal van afstuderen in het middelbaar onderwijs (dient momenteel reeds worden doorgegeven) zouden daarnaast ook de intredende volwassenen kunnen worden geïdentificeerd die na periode van onderbreking na de middelbare school, op latere leeftijd instromen in het hoger onderwijs. Deze koppeling zou voor de analyse van de doelgroep van dit onderzoek niet alle moeilijkheden oplossen want door het feit dat de databank slechts teruggaat tot 1999-2000 zouden studenten die reeds vroeger gestart zijn in het hoger onderwijs na een onderbreking niet kunnen worden herkend.

Om toch onderbrekingen te kunnen opsporen bij studenten die reeds vroeger studeerden in het hoger onderwijs, gingen we op zoek naar gegevens over hun vorige inschrijving (t.o.v. het referentiejaar) in het hoger onderwijs. Interessant is dat zowel de administratieve groep (nummer) van dit studiejaar, evenals de instelling waarbinnen deze opleiding werd gevolgd in de DTO worden geregistreerd. Het jaartal van de laatste inschrijving ontbreekt. Indien dit gegeven wel aanwezig zou zijn zouden we het kunnen vergelijken met het referentiejaar. Wanneer deze jaartallen niet op elkaar volgen zouden we kunnen spreken van een onderbreking, en kunnen deze studenten worden beschouwd als herintreders in het hoger onderwijs.

Indien één van deze twee aanpassingen (de koppeling van gegevens op individuniveau of het opnemen van een variabele met het academiejaar van de laatste inschrijving in het hoger onderwijs) zouden worden doorgevoerd, zouden de mogelijkheden bij het bestuderen van herintreders in het hoger onderwijs aanzienlijk vergroten.

Alvorens over te gaan tot de operationalisering van het begrip ‘herintreder in het hoger onderwijs’ halen we nog twee nadelen van de DTO aan.

Ondanks het feit dat de databank alle inschrijvingsgegevens en studieresultaten bevat van alle studenten uit het hoger onderwijs, konden we voor heel wat studenten het opleidingsniveau van de student niet bepalen. In de databank worden wel gegevens geregistreerd over het eerder behaalde diploma in het hoger onderwijs, maar de aanwezigheid van deze gegevens is enkel verplicht indien dit diploma na 1995 werd behaald. Na analyse van deze gegevens bleek bovendien dat hier ook vooral studiejaren werden geregistreerd in plaats van diploma’s.

Een tweede belangrijke leemte van de DTO is onder meer het ontbreken van de inschrijvingen van de Open Universiteit Nederland die, zoals we zullen zien, een belangrijk aandeel van de herintreders in het hoger onderwijs vertegenwoordigen. In de aanbodstudie en de webenquête is deze groep wel opgenomen.

In 2001 werd het onderzoek ‘University adult access policies and practices across the European Union’ afgerond. In dit onderzoek werden ‘niet-traditionele studenten’ onder de loep genomen. Eén van de criteria binnen hun definitie van ‘non-traditional students’ was een leeftijdscriterium. Voor elk deelnemend land werd de leeftijd bepaald waarop studenten gemiddeld hun diploma behalen. Voor België werd 25 jaar als grens genomen. (Bourgeois en Frenay, 2001: 6)

Voor de analyse van de DTO nemen we de leeftijdsgrens van 25 jaar over. Omdat dit onderzoek kadert in het beleid inzake levenslang leren en de link met de arbeidsmarkt hierbij erg belangrijk is, laten we de studenten ouder dan 64 jaar uit de analyse.

We selecteerden de hoofdschrijvingen van de studenten ingeschreven in een basisopleiding. Een basisopleiding definieerden we als “een opleiding die leidt tot het verkrijgen van de graad van bachelor, master of geaggregeerde voor het secundair onderwijs – groep 2”.

Omdat de academische initiële lerarenopleiding en de initiële lerarenopleiding van academisch niveau gericht zijn op het verwerven van basiscompetenties, worden ook deze opleidingen opgenomen in het onderzoek.

We gebruikten de DTO vooral om de groep van herintreders in het hoger onderwijs te situeren ten opzichte van de totale studentenpopulatie. De DTO bevat echter niet voldoende gegevens om een meer gedetailleerd profiel op te stellen van de herintreders in het hoger onderwijs. De webenquête die in het kader van dit onderzoek werd afgenomen leverde bijkomende gegevens om het profiel van deze studenten te schetsen. We bespreken hier nu eerst de kenmerken van de aanbodstudie, vervolgens komt de webenquête aan bod.

1.2 Aanbodstudie

In het vorige hoofdstuk werd de analyse van het aanbod beschreven. Opleidingen die zo worden georganiseerd dat ze interessant zijn voor herintreders in het hoger onderwijs werden geïdentificeerd.

De opleidingen die besproken werden, werden in het academiejaar 2005-2006 aangeboden aan nieuwe studenten. Opleidingen in afbouw vielen dus buiten de analyse.

Enkel de basisopleidingen werden in de analyse opgenomen. De AILO en ILOAN werden buiten beschouwing gelaten omdat deze te gefragmenteerd waren om te inventariseren.

Met het oog op de webenquête die zo dadelijk besproken zal worden, werden de inschrijvingsgegevens van het academiejaar 2005-2006 opgevraagd (van alle studenten uit het aanbod zoals wij het definieerden) bij de centrale administraties van de hogescholen en universiteiten. Omdat deze programma's zich richten op herintreders, vermoeden we dat de meeste herintreders in deze opleidingen studeren. Afhankelijk van de toelatingsvoorwaarden van de initiatieven kunnen hier ook studenten tussen zitten die onafgebroken studeren sinds de middelbare school en die dus geen herintreders zijn.

De gegevens waren niet voor elke school of elk initiatief centraal beschikbaar. Voor 5 initiatieven ontbreken de inschrijvingsgegevens. We merken op dat de aparte registratie van de studenten in deze initiatieven berust op een vrijwillige actie van de betrokken scholen.

Een bijkomende kantekening is dat het erg moeilijk is om zicht te krijgen op de manier waarop instellingen hun studenten registreren. Met de BAMA-hervorming en de toepassing van het flexibiliseringsdecreet was het voor de hogescholen en universiteiten aan het begin van het academiejaar 2005-2006 niet eenvoudig om alle studenten correct in te schrijven. Enige voorzichtigheid is dus op zijn plaats bij de analyse van deze gegevens.

1.3 Webenquête

Door middel van een survey bij volwassenen in het Vlaamse hoger onderwijs, trachten we het socio-economisch profiel van de studenten te achterhalen, hun motivaties te kennen, een inzicht te verwerven in hun studieverleden en ten slotte het gebruik van beleidsinstrumenten te toetsen en moeilijkheden op te sporen.

Voor de concrete uitwerking van de survey, kozen we voor een webenquête. De elektronische enquête werd op een website geplaatst en kon door studenten worden ingevuld. Via een e-mail ontvingen de studenten een individuele inlogcode voor de enquête.

Om het profiel van herintreders in het hoger onderwijs te schetsen is de webenquête de meest volledige bron. Zowel studenten van de Vlaamse hogescholen en universiteiten als de Vlaamse studenten van de Open Universiteit Nederland werden bevraagd.

Wat de geselecteerde opleidingen betreft is de webenquête uitgebreider dan de aanbodstudie. Naast de basisopleidingen werden ook de academische lerarenopleidingen opgenomen in de hoofdselectie.

1.3.1 Selectie van studenten

De studenten werden geselecteerd op basis van 2 criteria.

In de eerste plaats hebben we de mensen aangeschreven die een basisopleiding volgen uit het aanbod (zie *HOOFDSTUK 1 Het aanbod in Vlaanderen*).

Ook studenten uit basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen die niet voldoen aan het hierboven vermelde criterium en die tussen de 25 en 64 jaar oud zijn werden geselecteerd⁴.

We selecteerden kortom alle studenten uit basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen tussen 25 en 64 jaar oud, aangevuld met de jongere studenten uit het aanbod.

We vermoeden immers dat de volwassenen die (her)intreden in het hoger onderwijs zich voornamelijk situeren binnen deze twee duidelijk identificeerbare groepen.

Om de studenten te kunnen bevragen hebben we verschillende hogescholen en universiteiten gecontacteerd.

Aanvankelijk was het de bedoeling om slechts enkele instellingen te bevragen uit één of twee regio's. In samenspraak met de stuurgroep hebben we besloten om de te bevragen groep open te trekken naar meerdere scholen en/of regio's.

In plaats van ons te concentreren op enkele scholen, en zo te streven naar een zo hoog mogelijke representativiteit binnen die scholen, hebben we geambieerd om zoveel mogelijk herintreders in het hoger onderwijs te bevragen.

Een webenquête bleek hiervoor het meest geschikte instrument. Ook de duurtijd van het onderzoek en de kostprijs motiveren deze beslissing.

De interesse voor het onderzoek bleek erg groot. Van de 29 hogescholen en universiteiten uit het Vlaamse onderwijslandschap, werkten er 26 mee. Daarnaast nemen ook alle Vlaamse studiecentra van de Open Universiteit Nederland deel aan het onderzoek. Slechts 3 instellingen hoger onderwijs hebben niet meegewerkt aan het onderzoek, nl. (1) Provinciale Hogeschool Limburg, (2) Universiteit Gent en (3) XIOS hogeschool Limburg.

1.3.2 Respons van de webenquête

Via e-mail of per post hebben we in totaal 13.161 studenten aangeschreven, waarvan er 12.803 de oproep om deel te nemen aan het onderzoek ook effectief ontvangen hebben. In totaal hebben 3951 studenten de enquête ingevuld. Na een uitvoerige cleaning van het bestand, bleven er 3637 enquêtes over. Dit komt overeen met een netto-respons van 28%.

Tabel 10 toont de verdeling van de respondenten over de verschillende opleidingsinstituten. De respons blijkt erg variabel, met 6 en 40% als uitschieters. Daarbij weze opgemerkt dat niet alle instellingen gegevens voor het onderzoek hebben kunnen leveren, met name de Universiteit Gent en twee Limburgse

⁴ Dit omwille van dezelfde reden als de hoofdselectie binnen de Databank Tertiair Onderwijs

hogescholen (Provinciale Hogeschool Limburg en XIOS Hogeschool Limburg). Daardoor komen deze instellingen niet voor in de tabel.

Tabel 10 Algemene responstabel

Naam school	Verzonden	Ontvangen	Ingevuld	Bruikbaar	Netto respons
Arteveldehogeschool	278	255	80	74	27%
EHSAL	333	329	66	62	19%
Erasmushogeschool Brussel	540	535	81	74	14%
Groep-T Leuven Hogeschool	69	69	20	20	29%
Hogere Zeevaartschool	70	68	4	4	6%
Hogeschool Antwerpen	796	783	154	142	18%
Hogeschool Gent	678	676	198	183	27%
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	88	88	32	27	31%
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	420	420	142	123	29%
Hogeschool West-Vlaanderen	157	134	54	52	33%
Karel de Grote Hogeschool	401	372	149	139	35%
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	130	119	59	52	40%
Katholieke Hogeschool Kempen	382	382	132	122	32%
Katholieke Hogeschool Leuven	290	290	114	101	35%
Katholieke Hogeschool Limburg	265	260	87	80	31%
Katholieke Hogeschool Mechelen	269	223	67	61	23%
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	34	31	7	7	21%
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	1130	1122	344	326	29%
Lessius Hogeschool	188	- ⁽¹⁾	50	48	26%
Plantijn Hogeschool	57	55	24	22	39%
Katholieke Universiteit Brussel	10	10	3	2	20%
Katholieke Universiteit Leuven	1593	- ⁽¹⁾	540	497	31%
Universiteit Antwerpen	1158	1158	259	248	21%
Universiteit Hasselt	139	104	11	10	7%
Vrije Universiteit Brussel	1423	- ⁽²⁾	479	449	32%
OU - Studiecentrum Antwerpen	812	783	301	259	32%
OU - Studiecentrum Brussel	21	18	6	3	14%
OU - Studiecentrum Leuven	177	161	55	49	28%
OU - Studiecentrum Gent	644	612	223	205	32%
OU - Studiecentrum Kortrijk	151	130	52	49	32%
OU - Studiecentrum Diepenbeek	458	420	158	147	32%
Totaal	13161	12803	3951	3637	28%

(1) De verzending gebeurde door de school zelf, we hebben geen zicht op de foutmeldingen

(2) De cijfers zijn het resultaat van een mailing door KP Soft en een mailing door de school zelf. We kennen het totale aantal foutmeldingen niet.

Samen met het e-mailadres van de studenten, vroegen we de instellingen ook enkele administratieve gegevens. Zo registreerden we het geboortejaar, het geslacht en de studierichting van de studenten. Met behulp van onderstaande tabellen gaan we na of het profiel van de studenten die deelnamen aan de enquête overeenstemt met dat van de populatie, met uitzondering van de studenten van de Hogere Zeevaartschool, de Katholieke Universiteit Brussel en de Katholieke Universiteit Leuven, waarvoor geen gegevens beschikbaar waren.

Het eerste kenmerk dat we bekijken is de leeftijd van de student. We verwachtten dat vooral de oudere studenten zich aangesproken voelden door de e-mail die we verstuurd over het onderzoek. Studenten die onafgebroken studeerden sinds de middelbare school en geen enkele band hebben met de arbeidsmarkt behoorden niet tot de doelgroep van het onderzoek, en de kans bestaat dat zij dan ook niet inlogden op de website.

Tabel 11 Leeftijdsverdeling van de geselecteerde studenten en de respondenten van het onderzoek

Leeftijd	Geselecteerde studenten (verzonden)		Respondenten (bruikbaar)	
	N	%	N	%
16 - 20	40	0,4	8	0,3
21 - 25	2352	25,5	614	23,5
26 - 30	3641	39,5	987	37,8
31 - 35	1445	15,7	443	17,0
36 - 40	834	9,0	252	9,7
41 - 45	508	5,5	178	6,8
46 - 50	226	2,4	75	2,9
51 - 55	101	1,1	35	1,3
56 - 60	44	0,5	10	0,4
61 - 65	33	0,4	7	0,3
66 - 70	1	0,0	0	0,0
Totaal	9225	100,0	2609	100,0

Noot: De gegevens van de studenten van de Hogere Zeevaartschool, de Katholieke Universiteit Brussel, de Katholieke Universiteit Leuven en de Open Universiteit Nederland ontbreken

De gegevens uit Tabel 11 bevestigen ons vermoeden. Hoewel de verdeling volgens leeftijd van de respondenten en de geselecteerde studenten erg gelijkend is, zien we dat de groep studenten jonger dan 30 jaar bij de respondenten kleiner is.

Zoals weergegeven in Tabel 12 vulden verhoudingsgewijze meer vrouwen de enquête in.

Tabel 12 Verdeling naar geslacht van de geselecteerde studenten en de respondenten van het onderzoek

Geslacht	Geselecteerde studenten (verzonden)	Respondenten (bruikbaar)
Man	3951 (41,4%)	1012 (36,7%)
Vrouw	5597 (58,6%)	1748 (63,3%)
Totaal	9548 (100,0%)	2760 (100,0%)

Noot: De gegevens van de studenten van de Hogere Zeevaartschool, de Groep-T Hogeschool Leuven, de Katholieke Hogeschool Mechelen, de Katholieke Universiteit Brussel, de Katholieke Universiteit Leuven en de Open Universiteit Nederland (behalve het studiecentrum Antwerpen ontbreken). Voor de Karel de Grote Hogeschool, de Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende en de Katholieke Hogeschool Zuid-West Vlaanderen onbrak het geslacht van enkele studenten

Wanneer we de verdeling over de verschillende studiegebieden (Tabel 13) bekijken, zien we een erg gelijke verdeling.

Voor de meeste studiegebieden zijn de verschillen maximaal 1 %. De studiegebieden 'Gezondheidszorg', 'Onderwijs' en 'Politieke en sociale wetenschappen' komen meer voor bij de respondenten. Het tegenovergestelde is waar voor de studiegebieden 'Audiovisuele en beeldende kunsten' en 'Muziek en dramatische kunsten'.

Tabel 13 Verdeling naar studiegebied van de geselecteerde studenten en de respondenten van het onderzoek

Studiegebied	Geselecteerde studenten (verzonden)	Respondenten (bruikbaar)
Archeologie en kunstwetenschappen	62 (0,7%)	22 (0,8%)
Architectuur	146 (1,6%)	47 (1,8%)
Audiovisuele en beeldende kunsten	371 (4,0%)	72 (2,8%)
Biomedische wetenschappen	27 (0,3%)	8 (0,3%)
Biotechniek	76 (0,8%)	32 (1,2%)
Diergeneeskunde	39 (0,4%)	7 (0,3%)
Economische en toegepaste economische	175 (1,9%)	41 (1,6%)
Farmaceutische wetenschappen	33 (0,4%)	7 (0,3%)
Gecombineerde studiegebieden	133 (1,4%)	46 (1,8%)
Geneeskunde	295 (3,2%)	65 (2,5%)
Geschiedenis	115 (1,3%)	39 (1,5%)
Gezondheidszorg	1640 (17,9%)	500 (19,3%)
Handelswetenschappen en bedrijfskunde	848 (9,2%)	258 (9,9%)
Industriële wetenschappen en technologie	480 (5,2%)	136 (5,2%)
Lichamelijke opvoeding en	19 (0,2%)	6 (0,2%)
Muziek en dramatische kunsten	362 (3,9%)	36 (1,4%)
Muziek en podiumkunsten	101 (1,1%)	12 (0,5%)
Onderwijs	1643 (17,9%)	480 (18,5%)
Politieke en sociale wetenschappen	331 (3,6%)	121 (4,7%)
Productontwikkeling	15 (0,2%)	6 (0,2%)
Psychologie en pedagogische	220 (2,4%)	77 (3,0%)
Rechten, notariaat en criminologische	643 (7,0%)	178 (6,9%)
Sociaal-agogisch werk	513 (5,6%)	179 (6,9%)
Sociale gezondheidswetenschappen	61 (0,7%)	22 (0,8%)
Taal- en letterkunde	124 (1,4%)	38 (1,5%)
Tandheelkunde	20 (0,2%)	4 (0,2%)
Toegepaste biologische wetenschappen	8 (0,1%)	0 (0,0%)
Toegepaste taalkunde	169 (1,8%)	52 (2,0%)
Toegepaste wetenschappen	30 (0,3%)	4 (0,2%)
Verkeerskunde	2 (0,0%)	2 (0,1%)
Wetenschappen	261 (2,8%)	51 (2,0%)
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	221 (2,4%)	48 (1,8%)
Totaal	9183 (100,0%)	2596 (100,0%)

Noot: De gegevens van de studenten van de Hogere Zeevaartschool, de Katholieke Universiteit Brussel, de Katholieke Universiteit Leuven en de Open Universiteit Nederland ontbreken

Afsluitend willen we opmerken dat het niet mogelijk bleek om de cijfers in het onderzoek te herwegen voor eventuele verschillen in respons, omdat populatiegegevens ontbreken. Noodgedwongen gebeurde de initiële steekproefselectie op basis van onzuivere (= te ruime) criteria: opleiding en/of leeftijd. Bij de analyse

zullen we ons echter toespitsen op de respondenten die effectief herintreden in het hoger onderwijs en andere respondenten terzijde laten. Dat is inhoudelijk te verantwoorden, maar vertroebelt de band met de populatie.

De zonet besproken tabellen zijn daarom ook louter illustratief en hebben betrekking op alle respondenten die valide informatie leverden: herintreders en anderen.

De enquête was exploratief van aard is. We kunnen geen representatieve uitspraken doen over de ganse groep herintreders. Het groot aantal verzamelde enquêtes laat ons wel toe om voor de eerste maal in Vlaanderen een indicatief beeld te schetsen van de groep volwassenen die herintreden in (een basisopleiding in) het hoger onderwijs.

1.3.3 Focus van de analyse

De doelgroep van de enquête zijn studenten die op latere leeftijd (her)intreden in het hoger onderwijs.

Onder de 3.637 respondenten, die we hebben overgehouden na de cleaning van het bestand, bevinden zich echter ook studenten die onafgebroken studeren sinds de middelbare school.

De operationalisering van de doelgroep gebeurde op basis van het antwoord op twee vragen, namelijk:

Vraag 1: In welk jaar bent u geboren?

Vraag 51: Studeert u onafgebroken sinds de middelbare school?

Enkel de respondenten met geboortjaar 1941 t.e.m. 1980 die een onderbreking hebben in hun studieloopbaan – die m.a.w. niet onafgebroken studeren sinds de middelbare school – worden opgenomen in de analyse. Studenten die onafgebroken studeren sinds de middelbare school (bv. geneeskundestudenten) worden buiten de analyse gelaten.

In totaal beantwoorden 2.673 studenten (73,5% van de bruikbare enquêtes) aan dit criterium. De overige 964 respondenten laten we in de analyse buiten beschouwing, omdat ze niet tot de doelgroep van het onderzoek behoren.

We geven in dit onderzoeksrapport steeds een globaal beeld van de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud. Daarnaast gaan we na of de respondenten verschillend antwoorden naargelang hun vooropleiding.

Hiervoor gebruiken we het antwoord op vraag 44: Wat is het hoogst behaald diploma dat u behaalde voor u zich inschreef voor dit studieprogramma?

Studenten die ten hoogste een diploma van het hoger middelbaar onderwijs behaalden brengen we onder in de categorie ‘Geen diploma van het hoger onderwijs’ (in de tabellen afgekort als ‘Geen diploma HO’). Deze studenten hebben als onderwijsniveau laag- of middengeschoold. De overige studenten zijn hooggeschoold en omschrijven we als ‘Diploma van het hoger onderwijs’ (in de tabellen afgekort als ‘Diploma HO’).

2 Vergelijking beschikbare profielkenmerken

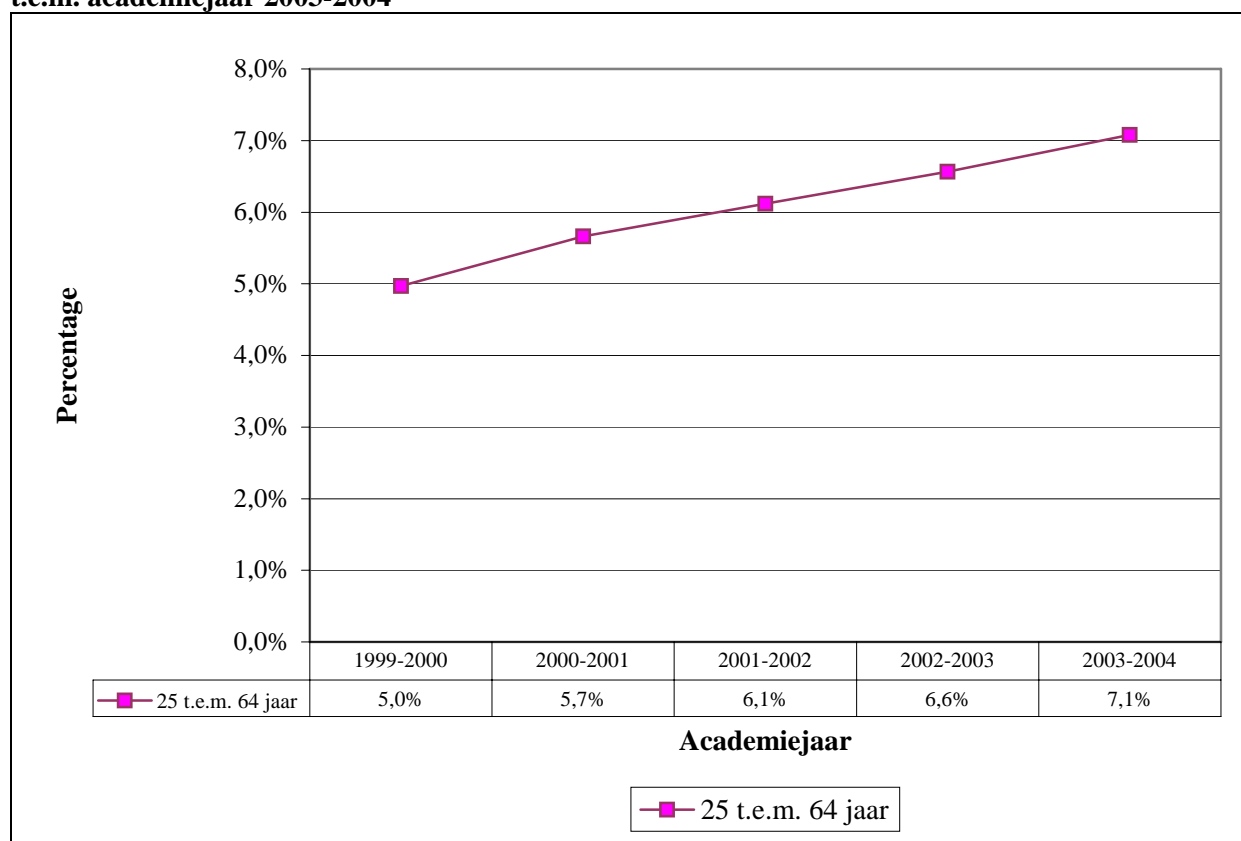
2.1 Databank Tertiair Onderwijs

De tabellen van de grafieken uit dit deel zijn terug te vinden in *BIJLAGE 2*.

Om een algemeen beeld te krijgen van volwassenen in het hoger onderwijs, selecteren we de 25 t.e.m. 64 jarigen uit de basisopleidingen en de initiële lerarenopleidingen en situeren we deze groep in het geheel van de studentenpopulatie.

In Grafiek 1 zien we dat de overgrote meerderheid van de studenten jonger dan 25 jaar oud is. Het aandeel 25 t.e.m. 64 jarigen bedroeg in het meest recente academiejaar 7,1% (11797 studenten).

Grafiek 1 Aandeel van de studenten (hoofdschrijvingen) van 25 tot 64 jaar oud uit de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen, Vlaanderen, academiejaar 1999-2000 t.e.m. academiejaar 2003-2004

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (1999-2000 t.e.m. 2003-2004) (eigen bewerking)

Ondanks het kleine aandeel van onze doelgroep in de totale studentenpopulatie kunnen we stellen dat de aanwezigheid van de 25 t.e.m. 64 jarigen in het hoger onderwijs een sterk stijgende trend vertoont. Het aandeel evolueerde immers van 5,0% in het academiejaar 1999-2000 naar 7,1% in het academiejaar 2003-2004.

Deze leeftijdsindeling geeft ons een eerste indicatie van het aantal herintreders in het hoger onderwijs.

We vermoeden echter dat er binnen de groep 25 t.e.m. 64 jarigen in het hoger onderwijs heel wat studenten zitten die onafgebroken studeren sinds de middelbare school en dat een groot deel van deze studenten hun basisopleiding nog niet heeft afgewerkt.

Tabel 14 bevestigt dit vermoeden. Deze tabel is gebaseerd op de cijfers van het academiejaar 2003-2004. Onder de 6de en 7de jaarsstudenten zijn bijna alle studenten jonger dan 30 jaar. In de praktijk gaat het hier over studenten geneeskunde, dierengeneeskunde en notariaat.

De algemene tendens is dat hoe hoger het jaar waarin de student studeert, hoe meer kans dat de student tot de jongste leeftijdsgroep behoort.

Tabel 14 Leeftijdsverdeling van de studenten (hoofdschrijvingen) uit de basisopleidingen en academische lerarenopleidingen, opgesplitst naargelang het studiejaar, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004

Leeftijdscategorie		Studiejaar						
		1 ⁽¹⁾	2	3	4	5	6	7
25-29 jaar	25 jaar	21,8%	18,8%	21,1%	31,1%	25,6%	46,4%	51,1%
	26 jaar	14,8%	12,3%	10,5%	16,7%	20,1%	21,5%	22,2%
	27 jaar	10,4%	10,1%	7,1%	10,1%	13,2%	9,4%	12,7%
	28 jaar	7,5%	7,4%	4,8%	7,0%	8,2%	4,4%	3,6%
	29 jaar	6,6%	6,0%	5,2%	5,1%	5,9%	2,2%	2,7%
30 t.e.m. 64 jaar	30 t.e.m. 34	16,9%	19,0%	20,0%	14,5%	13,8%	7,2%	5,4%
	35 t.e.m. 39	10,6%	12,4%	14,5%	7,9%	5,5%	5,0%	1,4%
	40 t.e.m. 44	5,7%	7,6%	9,7%	4,0%	5,1%	1,7%	0,5%
	45 t.e.m. 49	3,1%	3,6%	5,2%	2,4%	2,1%	1,7%	0,5%
	50 t.e.m. 54	1,4%	1,9%	1,1%	0,8%	0,5%	0,6%	0,0%
	55 t.e.m. 59	0,9%	0,6%	0,5%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%
	60 t.e.m. 64	0,4%	0,3%	0,2%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%
Totaal		100,0% (N=3466)	100,0% (N=2436)	100,0% (N=2660)	100,0% (N=1884)	100,0% (N=949)	100,0% (N=181)	100,0% (N=221)

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

⁽¹⁾ De studenten van de academische initiële lerarenopleiding en de initiële lerarenopleiding van academisch niveau werden toegewezen aan het 1ste jaar

Om te verhinderen dat de analyse te sterk wordt beïnvloed door de niet-herintreders, concentreren we ons in de verdere analyse van de DTO op de 1ste jaarsstudenten (incl. de academische lerarenopleidingen). We gaan er vanuit dat de meeste eerstejaarsstudenten ouder dan 24 jaar reeds een onderbreking hebben gehad in hun studieloopbaan.

Tabel 15 geeft de leeftijdsverdeling van de eerstejaarsstudenten weer naargelang de student ingeschreven is aan een hogeschool of een universiteit tijdens het meest recente academiejaar (2003-2004) in het bestand.

Tabel 15 Leeftijdsverdeling van de eerstejaarsstudenten (hoofdinschrijvingen) in de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen, opgesplitst naargelang ze aan een hogeschool of een universiteit studeren, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004

leeftijd	Hogeschool		Universiteit		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Jonger dan 25 jaar	45933	96,2	19366	92,1	65299	95,0
25 t.e.m. 64 jaar	1802	3,8	1664	7,8	3466	5,0
Ouder dan 64 jaar	1	0,0	4	0,0	5	0,0
Totaal	47736	100,0	21034	100,0	68770	100,0

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)
Chi-kwadraat=0,000 – Cramer's V=0,088

Het leeftijdsprofiel van de twee types van instellingen vertoont een duidelijk verschil. Het aandeel oudere studenten is binnen de universiteiten namelijk veel groter dan binnen de hogescholen.

Een mogelijke verklaring van dit verschil vinden we terug in het soort opleidingen dat de studenten ouder dan 25 jaar volgen. We onderscheiden twee soorten opleidingen: de basisopleidingen (in de nieuwe terminologie de bachelors en masters, met uitzondering van de BANABA's en MANAMA's) en de academische lerarenopleidingen.

Tabel 16 Leeftijdsverdeling van de eerstejaarsstudenten (hoofdinschrijvingen) in de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen, opgesplitst naargelang ze aan een hogeschool of een universiteit studeren en naargelang het soort opleiding dat ze volgen, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004

leeftijd	Hogeschool				Universiteit				Totaal	
	Basis ⁽¹⁾		ILOAN ⁽²⁾		Basis ⁽³⁾		AILO ⁽⁴⁾			
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Jonger dan 25 jaar	45525	96,7	408	61,0	18196	96,1	1170	55,8	65299	95,0
25 t.e.m. 64 jaar	1541	3,3	261	39,0	737	3,9	927	44,2	3466	5,0
Ouder dan 64 jaar	1	0,0	0	0,0	4	0,0	0	0,0	5	0,0
Totaal	47067	100,0	669	100,0	18937	100,0	2097	100,0	68770	100,0

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

⁽¹⁾ Basis=basisopleidingen en initiële lerarenopleiding

⁽²⁾ ILOAN=initiële lerarenopleiding van academisch niveau

⁽³⁾ Basis=basisopleidingen

⁽⁴⁾ AILO=academische initiële lerarenopleidingen

De studenten van de academische lerarenopleidingen (ILOAN en AILO) zijn beduidend ouder dan de studenten van de basisopleidingen. Dit komt door het feit dat men om een diploma van een academische lerarenopleiding te kunnen behalen, reeds

moet beschikken over een diploma van het hoger onderwijs van het lange type of een licentiaatsdiploma (volgens de oude terminologie).

Binnen de totale groep van eerstejaarsstudenten aan de universiteit is het aandeel van de studenten ingeschreven in een academische lerarenopleiding veel groter dan onder de hogeschoolstudenten.

De combinatie van deze twee vaststellingen (hogere leeftijd studenten academische lerarenopleiding en groter aandeel studenten binnen deze opleidingen bij de universiteiten) verklaart het groter aandeel oudere eerstejaarsstudenten ingeschreven aan de universiteiten.

In *BIJLAGE 3* wordt een verdere opdeling gemaakt naargelang de eerstejaarsstudenten generatiestudenten⁵ zijn of niet.

2.1.1 Hogeschoolstudenten

Wanneer we kijken naar de studiegebieden van de hogeschoolstudenten in de leeftijdscategorie 25 t.e.m. 64 jaar die ingeschreven zijn in het eerste opleidingsjaar, stellen we vast dat 4 studiegebieden erg vaak worden gekozen: ‘Onderwijs’ (35,9%), ‘Gezondheidszorg’ (21,4%), ‘Handelswetenschappen en bedrijfskunde’ (12,8%) en ‘Sociaal agogisch werk’ (10,3%).

De dominantie van het studiegebied ‘Onderwijs’ is erg opvallend.

Tabel 17 Verdeling van de hogeschoolstudenten (25-64 jaar) (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen over de verschillende studiegebieden, totaal, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004

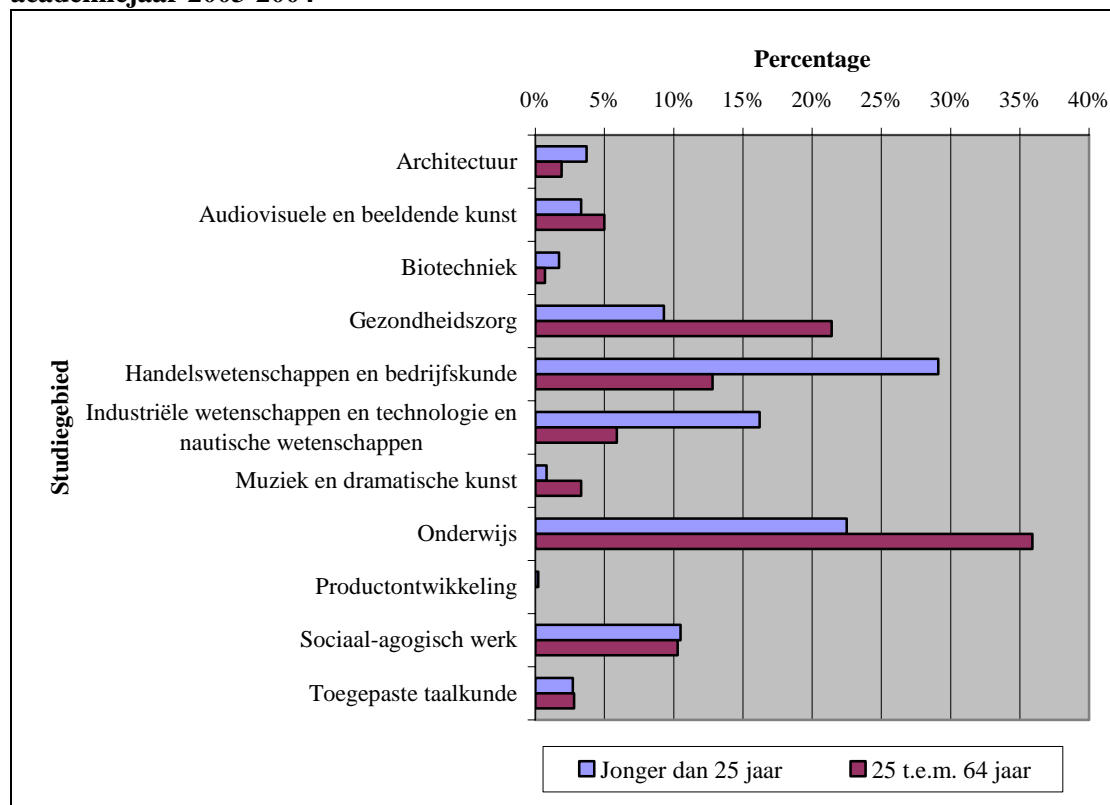
Studiegebied	N	%
Architectuur	34	1,9
Audiovisuele en beeldende kunst	90	5,0
Biotechniek	13	0,7
Gezondheidszorg	386	21,4
Handelswetenschappen en bedrijfskunde	230	12,8
Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen	107	5,9
Muziek en dramatische kunst	60	3,3
Onderwijs	647	35,9
Productontwikkeling	0	0,0
Sociaal-agogisch werk	185	10,3
Toegepaste taalkunde	50	2,8
Totaal	1802	100,0

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

In Grafiek 2 wordt deze verdeling over de studiegebieden vergeleken met die van de jongere studenten (die ook in het 1ste jaar zitten).

⁵ Studenten die zich voor de eerste keer inschrijven in een hogeschool of universiteit

Grafiek 2 Verdeling van de hogeschoolstudenten (hoofddinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de leeftijd van de student , Vlaanderen, academiejaar 2003-2004

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

Chi-kwadraat=0,000 – Cramer's V=0,133

In vergelijking met de jongere studenten volgen studenten uit de leeftijdscategorie 25 t.e.m. 64 jaar vaker een opleiding binnen de studiegebieden 'Gezondheidszorg' en 'Onderwijs'.

Studenten die jonger zijn dan 25 jaar daarentegen volgen vaker een opleiding binnen het studiegebieden 'Handelwetenschappen en bedrijfskunde'. Hetzelfde geldt voor de opleidingen uit het studiegebied 'Industriële wetenschappen'. Onder de jongere studenten is dit het derde meest gekozen studiedomein, bij de oudere studenten komt het pas op de vijfde plaats.

Het studiegebied 'Sociaal-agogisch werk' kent een gelijke vertegenwoordiging in de beide leeftijdsgroepen.

2.1.2 Universiteitsstudenten

Eerder in dit hoofdstuk hebben we reeds aangetoond dat een groot deel van de universiteitsstudenten in de leeftijdsgroep 25 t.e.m. 64 jaar oud de academische initiële lerarenopleiding volgen. Om te verhinderen dat we hierdoor in de analyse van de totale groep een vertekend beeld zouden krijgen, worden de basisopleidingen en de academische initiële lerarenopleiding in dit deel apart benaderd.

2.1.2.1 Studenten basisopleidingen

Tabel 18 geeft de verdeling van de eerstejaarsstudenten tussen 25 en 64 jaar oud uit de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden weer.

Tabel 18 Verdeling van de universiteitsstudenten (25-64 jaar) (hoofddinschrijvingen) in het eerste jaar van de de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, totaal, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004

Studiegebied	N	%
Archeologie en kunstwetenschappen	49	6,6
Diergeneeskunde	22	3,0
Economische en toegepaste economische wetenschappen	59	8,0
Farmaceutische wetenschappen	10	1,4
Gecombineerde studiegebieden	59	8,0
Geneeskunde	11	1,5
Geschiedenis	33	4,5
Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht	32	4,3
Lichamelijke opvoeding, Revalidatiewetenschappen en kinesitherapie	10	1,4
Politieke en sociale wetenschappen	90	12,2
Psychologie en pedagogische wetenschappen	47	6,4
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	137	18,6
Sociale Gezondheidswetenschappen	6	0,8
Taal- en letterkunde	42	5,7
Tandheelkunde	4	0,5
Toegepaste biologische wetenschappen	6	0,8
Toegepaste wetenschappen	2	0,3
Wetenschappen	56	7,6
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	62	8,4
Totaal	737	100,0

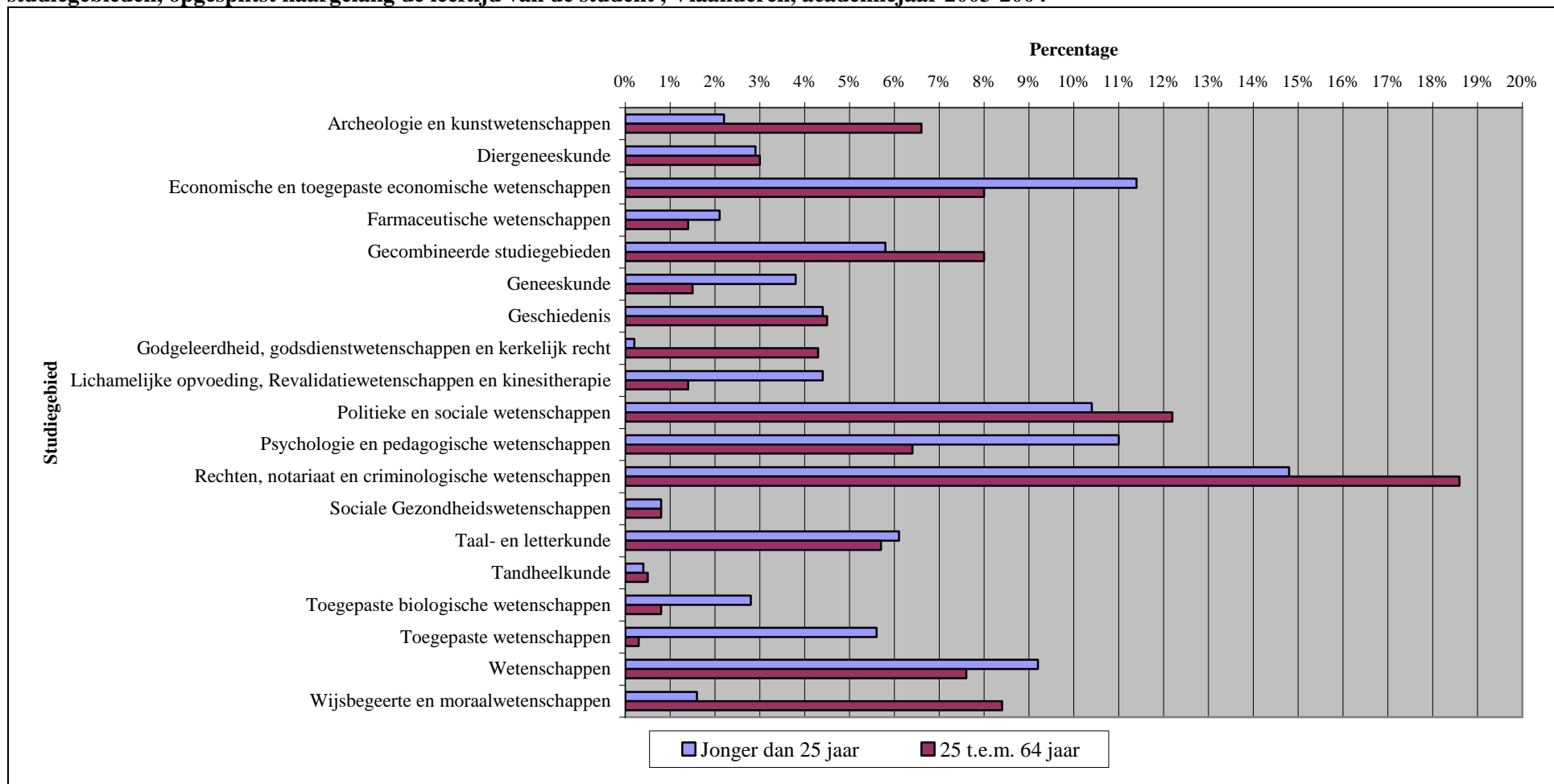
Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

Uit bovenstaande tabel blijkt dat 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen' het studiegebied is dat het meest wordt gevolgd door studenten uit de leeftijdscategorie 25-64 jaar (18,6%). Op de tweede plaats komt het studiegebied 'Politieke en sociale wetenschappen' (12,2%).

Ook de domeinen 'Wijsbegeerte en moraalwetenschappen' (8,4%), 'Economische en toegepaste economische wetenschappen' (8,0%) en 'Gecombineerde studiegebieden' (8,0%) zijn sterk vertegenwoordigd.

In Grafiek 3 komt de vergelijking met de jongere studenten aan bod.

Grafiek 3 Verdeling van de universiteitsstudenten (hoofddinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de leeftijd van de student , Vlaanderen, academiejaar 2003-2004

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

Chi-kwadraat=0,000 – Cramer's V=0,196

Er zijn vier studiegebieden waarin de oudere studenten relatief gezien veel sterker vertegenwoordigd zijn (verschil groter dan 3,5%) dan de jongere studenten. Het betreft de studiegebieden ‘Wijsbegeerte en moraalwetenschappen’, ‘Archeologie en kunstwetenschappen’, ‘Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht’ en ‘Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen’.

De omgekeerde situatie doet zich voor bij de studiegebieden ‘Toegepast wetenschappen’, ‘Psychologie en pedagogische wetenschappen’ en ‘Economische en toegepast economische wetenschappen’. In deze studiegebieden zijn procentueel veel meer jongere dan oudere studenten ingeschreven.

2.1.2.2 Studenten academische initiële lerarenopleiding

Wanneer we naar de verdeling van de 25 t.e.m. 64 jarige studenten van de academische initiële lerarenopleiding (AILO) kijken, zien we dat deze vaak wordt gevolgd door studenten die een basisopleiding hebben genoten binnen de studiegebieden ‘wetenschappen’, ‘Psychologie en pedagogische wetenschappen’ en ‘taal- en letterkunde’.

Tabel 19 Verdeling van de universiteitsstudenten (25-64 jaar) (hoofddinschrijvingen) in de initiële lerarenopleidingen over de verschillende studiegebieden, totaal, Vlaanderen, 2003-2004

Studiegebied	N	%
Archeologie en kunstwetenschappen	31	3,3
Diergeneeskunde	10	1,1
Economische en toegepaste economische wetenschappen	75	8,1
Farmaceutische wetenschappen	10	1,1
Gecombineerde studiegebieden	37	4,0
Geneeskunde	7	0,8
Geschiedenis	52	5,6
Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht	19	2,0
Lichamelijke opvoeding, revalidatiewetenschappen en kinesitherapie	51	5,5
Politieke en sociale wetenschappen	69	7,4
Psychologie en pedagogische wetenschappen	126	13,6
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	63	6,8
Sociale Gezondheidswetenschappen	34	3,7
Taal- en letterkunde	113	12,2
Tandheelkunde	0	0,0
Toegepaste biologische wetenschappen	40	4,3
Toegepaste wetenschappen	32	3,5
Wetenschappen	128	13,8
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	30	3,2
Totaal	927	100,0

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

2.2 Aanbodstudie

De verzamelde gegevens van het academiejaar 2005-2006, leren ons dat er 5195 studenten studeerden binnen het aanbod. We merken op dat deze cijfers enkel betrekking hebben op de basisopleidingen. De AILO en ILOAN werd niet opgenomen in de aanbodstudie.

In Tabel 20 wordt de verdeling weergegeven van deze studenten over de verschillende types van instellingen.

Tabel 20 Verdeling volgens type instelling van de studenten uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Type instelling hoger onderwijs	N	%
Hogeschool	2087	40,2
Universiteit	845	16,3
Open Universiteit Nederland	2263	43,6
Totaal	5195	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'
Noot: (1) De gegevens van 4 initiatieven (verspreid over 3 scholen) waren niet beschikbaar

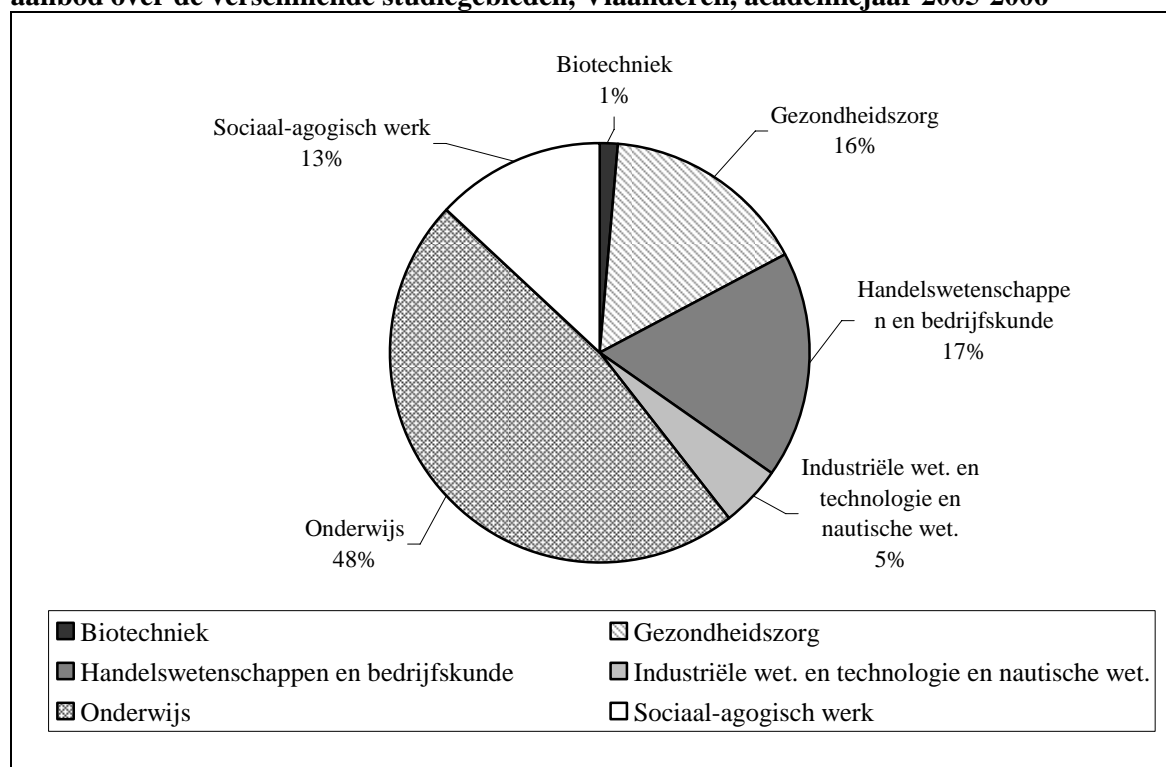
40% van de studenten uit het aanbod kiest voor een opleiding aan een hogeschool, 16,3% studeert aan een universiteit en 43,6% studeert aan de Open Universiteit Nederland.

2.2.1 Hogeschoolstudenten

In totaal waren er in het academiejaar 2005-2006, 2087 studenten ingeschreven in een hogeschoolopleiding die in deze studie werd gedefinieerd als een opleiding uit het aanbod voor volwassenen die op latere leeftijd een diploma van het hoger onderwijs willen behalen.

De verdeling van deze studenten over de verschillende studiegebieden wordt weergegeven in Figuur 3.

Figuur 3 Verdeling van de studenten ingeschreven in de hogeschoolopleidingen uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Bron: Aanbodstudie ‘Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs’
 Noot: De gegevens van 4 initiatieven (verspreid over 3 scholen) waren niet beschikbaar

De drie studiegebieden waarbinnen momenteel de meeste initiatieven bestaan (‘Onderwijs’, ‘Sociaal-agogisch werk’ en ‘Gezondheidszorg’) trekken ook veel studenten aan. Uitschieter hierbij is het studiegebied ‘Onderwijs’. Dit studiegebied vertegenwoordigt bijna de helft van de studenten uit het aanbod van de hogescholen. Het aanbod binnen het studiegebied ‘Handelswetenschappen en bedrijfskunde’ trekt opvallend veel studenten aan. Hoewel er slechts 3 initiatieven in dit studiegebied zijn, waren er in het academiejaar 2005-2006, 362 studenten ingeschreven.

Wanneer we kijken naar de verdeling naar geslacht van deze studenten, zien we dat vrouwen erg sterk vertegenwoordigd zijn in het aanbod (74,2%).

Tabel 21 Verdeling volgens geslacht van de studenten uit de hogeschoolopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Geslacht	N	%
Man	494	25,8
Vrouw	1420	74,2
Totaal	1914	100,0

Bron: Aanbodstudie ‘Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs’
 Noot: (1) De gegevens van 4 initiatieven (verspreid over 3 scholen) waren niet beschikbaar
 (2) Van 173 studenten kennen we het geslacht niet

Eerder bespraken we de verdeling van de studenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden. In Tabel 22 gaan we na of deze verdeling verschilt onder mannen en vrouwen.

Tabel 22 Verdeling van de hogeschoolstudenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, naargelang hun geslacht, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004

Studiegebied	Geslacht		Totaal
	Man	Vrouw	
Biotechniek	1,2%	1,5%	1,4%
Gezondheidszorg	8,3%	17,3%	14,9%
Handelwetenschappen en bedrijfskunde	48,8%	8,5%	18,9%
Industriële wet. en technologie en nautische wetenschappen	10,7%	3,2%	5,1%
Onderwijs	17,6%	54,9%	45,2%
Sociaal-agogisch werk	13,4%	14,7%	14,4%
Totaal	100,0% (N=494)	100,0% (N=1420)	100,0% (N=1914)

Noot: (1) De gegevens van 4 initiatieven (verspreid over 3 scholen) waren niet beschikbaar

(2) Van 173 studenten kennen we het geslacht niet

Chi-kwadraat=0,000 - Cramer' V=0,505

We stellen vast dat de verdeling van de hogeschoolstudenten uit het aanbod (significant) verschilt tussen mannen en vrouwen. De variabelen geslacht en studiegebied hangen zeer sterk samen (Cramer's V = 0,505). Vrouwen kiezen namelijk vaker voor opleidingen uit de studiegebieden 'onderwijs' en 'Gezondheidszorg'. Mannen studeren eerder binnen de studiegebieden 'Handelwetenschappen en bedrijfskunde' en 'Industriële wet. en technologie en nautische wetenschappen'.

Het studiegebied 'Sociaal-agogisch werk' wordt even vaak door mannen als door vrouwen gevolgd. Binnen het studiegebied 'Biotechniek' zitten te weinig studenten (allen in 1 initiatief) om uitspraken te doen.

Een tweede kenmerk van de studenten uit het aanbod waarover we data verzamelden, is de leeftijd van de studenten.

De leeftijdsgroep die het meeste voorkomt is 25 tot 29 jaar. Ook noteren we erg veel studenten tussen 20 en 24 jaar oud. Aangezien er aan de meeste initiatieven uit het aanbod geen leeftijdscriterium is verbonden is dit niet verwonderlijk.

De studenten ouder dan 30 jaar maken 42,1% uit van de totale studentenpopulatie, meer bepaald 880 studenten.

Tabel 23 Leeftijdsverdeling van de studenten uit de hogeschoolopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Leeftijd	N	%
18-19	13	,6
20-24	522	25,0
25-29	672	32,2
30-34	384	18,4
35-39	245	11,7
40-44	159	7,6
45-49	75	3,6
50-54	13	,6
55-59	4	,2
Totaal	2087	100,0

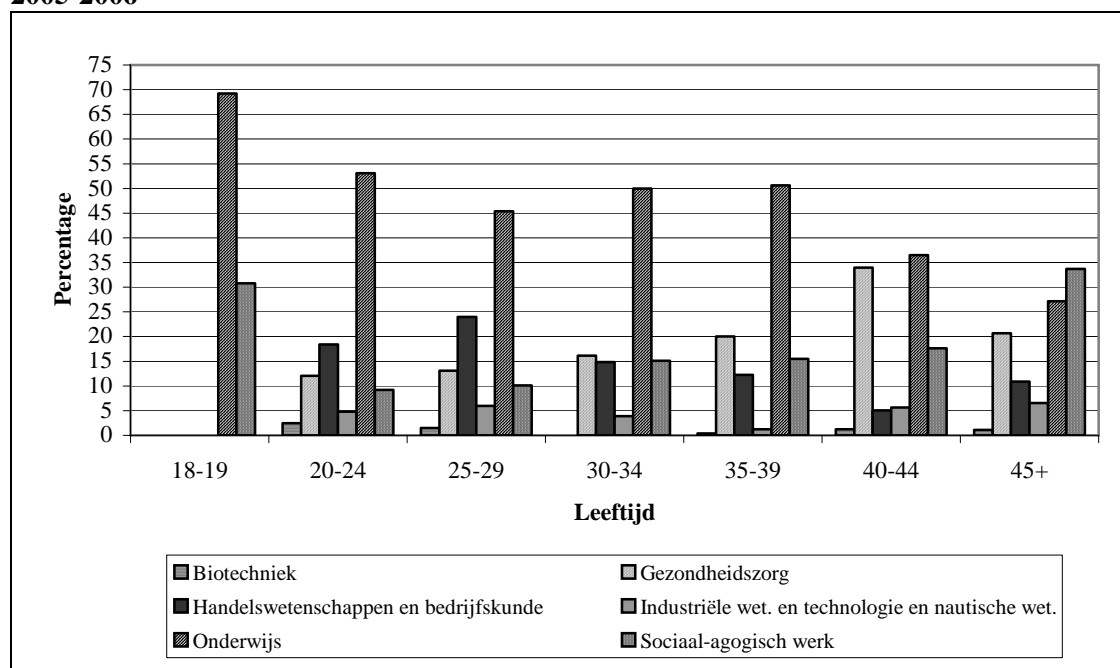
Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Noot: (1) De gegevens van 4 initiatieven (verspreid over 3 scholen) waren niet beschikbaar

We gingen ook na of de studiegebieden van de opleidingen die de studenten volgen variëren naargelang de leeftijd van de student. De samenhang van de twee kenmerken wordt weergegeven in Grafiek 4. We voegden alle studenten van 45 jaar of ouder in eenzelfde categorie samen. In totaal zijn dit immers minder dan 100 studenten.

We noteren een erg zwak verband tussen de beide kenmerken.

Grafiek 4 Verdeling van de hogeschoolstudenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, naargelang de leeftijd van de studenten, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Noot: (1) De gegevens van 4 initiatieven (verspreid over 3 scholen) waren niet beschikbaar

Chi-kwadraat=0,000 – Cramer's V = 0.130

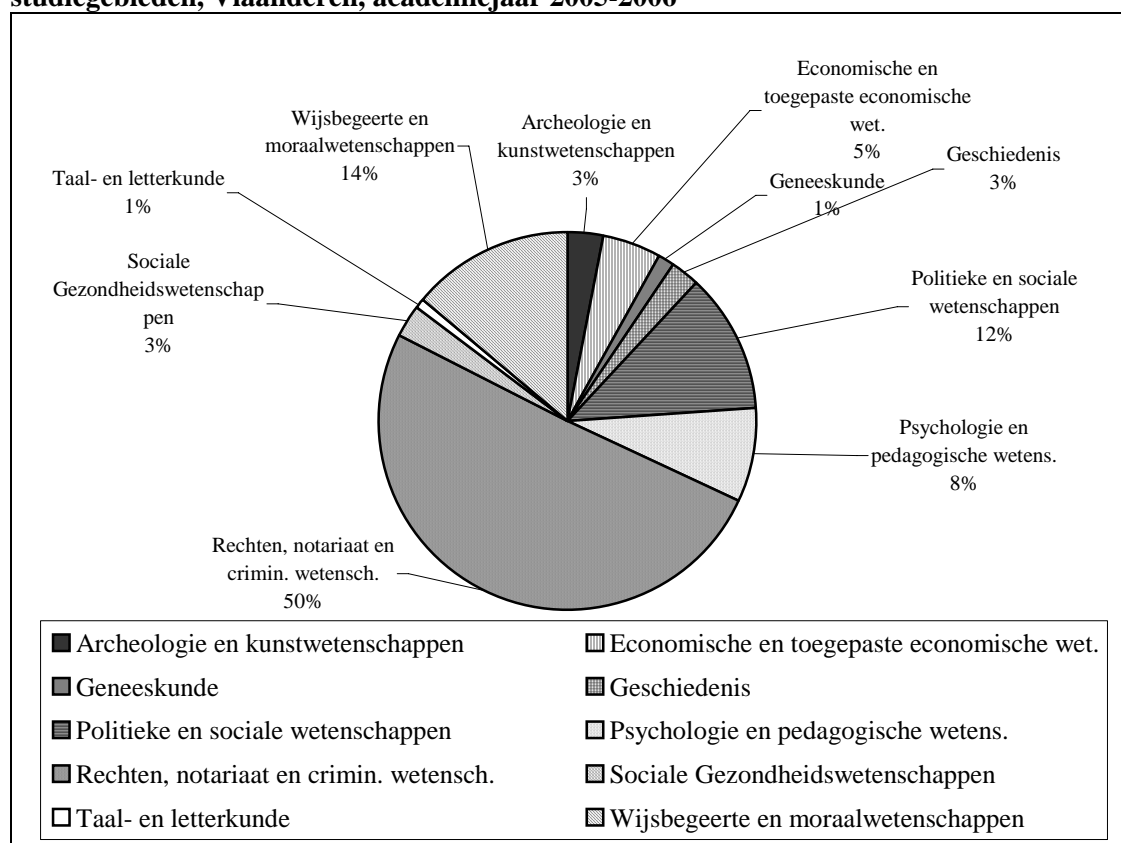
2.2.2 Universiteitsstudenten

Net zoals voor de hogeschoolopleidingen, verzamelden we voor de universitaire opleidingen inschrijvingsgegevens van studenten uit het aanbod. Voor 1 initiatief waren de gegevens niet beschikbaar.

Voor het academiejaar 2005-2006 kunnen we stellen dat 845 studenten een opleidingen volgen die zo is georganiseerd dat ze interessant is voor volwassenen (eventueel werkenden).

Zoals weergegeven in Figuur 4 zijn de studenten uit het aanbod ongelijk verdeeld over de verschillende studiegebieden. Ongeveer de helft van deze studenten volgt een opleiding binnen het studiegebied 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen'. Op de tweede plaats komt het studiegebied 'Wijsbegeerte en moraalwetenschappen' (14,0%). Ook 'Politieke en sociale wetenschappen' (11,7%) en 'Psychologie en pedagogische wetenschappen' (8,3%) tellen veel studenten in het aanbod.

Figuur 4 Verdeling van de universitaire opleidingen uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Noot: (1) De gegevens van 1 initiatief waren niet beschikbaar

Binnen de hogeschoolopleidingen uit het aanbod studeerden opvallend veel vrouwen. Voor de universiteitsstudenten is de verdeling tussen mannen en vrouwen veel gelijkjer.

Tabel 24 Verdeling volgens geslacht van de studenten uit de universiteitsopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

Geslacht	N	%
Man	413	48,9
Vrouw	432	51,1
Totaal	845	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Noot: (1) De gegevens van 1 initiatief waren niet beschikbaar

In Tabel 25 gaan we na of de verdeling over de verschillende studiegebieden anders is bij mannen dan bij vrouwen.

Tabel 25 Verdeling van de universiteitsstudenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, naargelang hun geslacht, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004

Studiegebied	Geslacht		Totaal
	Man	Vrouw	
Archeologie en kunstwetenschappen	1,5%	4,4%	3,0%
Economische en toegepaste economische wetenschappen	6,3%	3,7%	5,0%
Geneeskunde	0,7%	2,1%	1,4%
Geschiedenis	3,1%	2,3%	2,7%
Politieke en sociale wetenschappen	11,9%	11,6%	11,7%
Psychologie en pedagogische wetenschappen.	3,4%	13,0%	8,3%
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	53,5%	47,7%	50,5%
Sociale Gezondheidswetenschappen	1,9%	3,5%	2,7%
Taal- en letterkunde	,2%	1,2%	,7%
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	17,4%	10,6%	14,0%
Totaal	100,0% (N=413)	100,0% (N=432)	100,0% (N=845)

Noot: (1) De gegevens van 1 initiatief waren niet beschikbaar

(2) Van 173 studenten kennen we het geslacht niet

Chi-kwadraat=0,000 – Cramer's V=0,239

De studiegebieden waarbinnen universiteitsstudenten uit het aanbod niet studeren zijn verschillend naargelang het geslacht van de student. Het verband is zwakker dan bij de hogeschoolstudenten.

Zo zien we dat vrouwen vaker dan mannen kiezen voor 'Psychologie en pedagogische wetenschappen'. Het omgekeerde geldt voor de domeinen 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen' en 'Wijsbegeerte en moraalwetenschappen'.

Een tweede profielkenmerk waarover we beschikken is de leeftijd van de studenten uit het aanbod.

De leeftijdsgroep die het meeste voorkomt zijn (net zoals bij de hogeschoolopleidingen) de 25 tot 29 – jarigen. Een grote groep studenten is tussen 30-

34 jaar oud (21,2%). De leeftijdscategorie 20-24 jaar komt het derde vaakst voor (13,0%).

Tabel 26 Leeftijdsverdeling van de universiteitsstudenten uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006

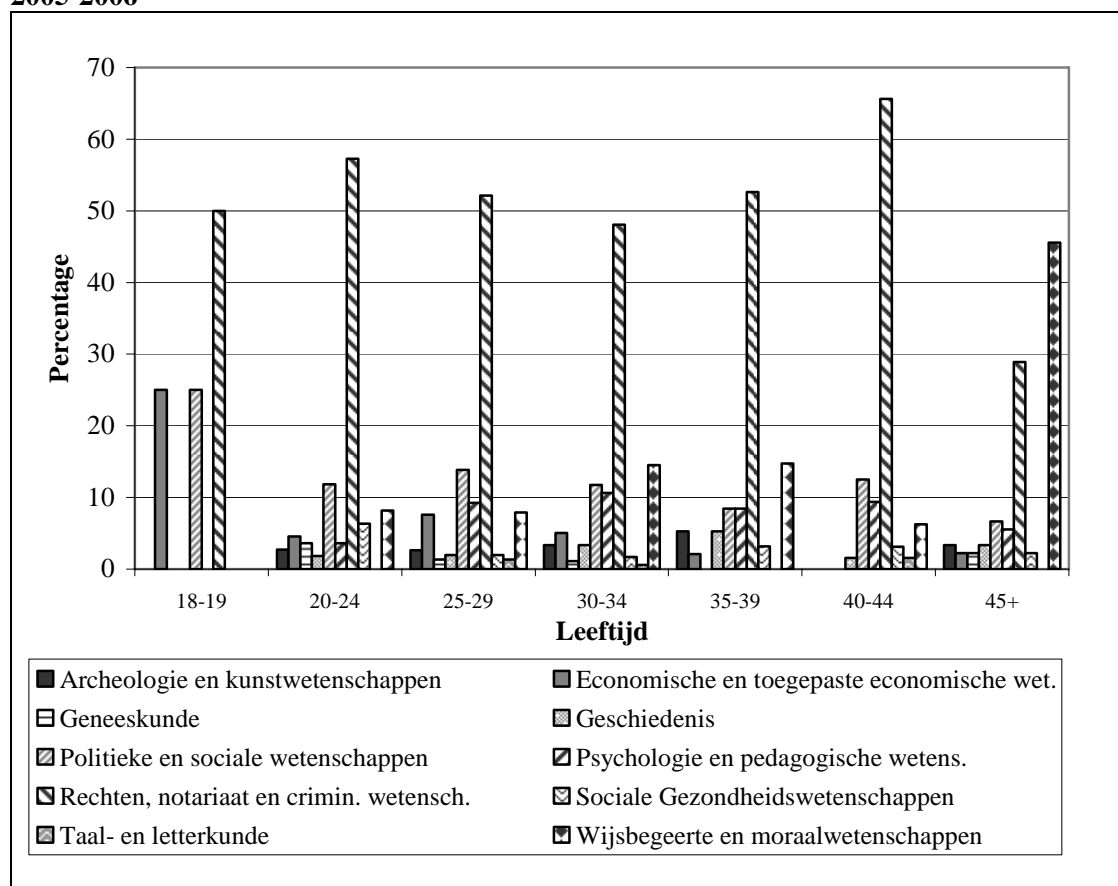
Leeftijd	N	%
18-19	4	,5
20-24	110	13,0
25-29	303	35,9
30-34	179	21,2
35-39	95	11,2
40-44	64	7,6
45-49	44	5,2
50-54	27	3,2
55-59	12	1,4
60-64	6	,7
65-69	1	,1
Totaal	845	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Noot: (1) De gegevens van 1 initiatief waren niet beschikbaar

Wat de verdeling over de studiegebieden naargelang de leeftijd van de student betreft, zien we net als bij de hogeschoolstudenten een zwak verband. Het aandeel van de verschillende domeinen schommelt over de verschillende leeftijdsgroepen.

Grafiek 5 Verdeling van de universiteitsstudenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, naargelang de leeftijd van de studenten, Vlaanderen , academiejaar 2005-2006

Bron: Aanbodstudie ‘Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs’
 Noot: (1) De gegevens van 1 initiatief waren niet beschikbaar
 Chi-kwadraat=0,000 – Cramer’s V = 0.167

2.2.3 Studenten van Vlaamse studiecentra van de Open Universiteit Nederland

In het academiejaar 2005-2006 waren er 2263 actieve studenten ingeschreven in een Vlaams studiecentrum van de Open Universiteit Nederland.

Voor de Open Universiteit Nederland beschikten we over onvoldoende administratieve gegevens i.v.m. studierichting, geslacht of leeftijd.

Naar aanleiding van het 20-jarige bestaan van de Open Universiteit Nederland, werd er voor alle studenten van de Open Universiteit Nederland (zowel de Vlaamse als de Nederlandse studiecentra) een studentenprofiel opgemaakt.

Hier kwam naar voren dat 49% van de studenten vrouwen zijn, 51% zijn mannen.

10% is tussen 18 en 26 jaar oud, 36% is tussen 26 en 35 jaar oud, 33% is 36 tot 45 jaar oud en 21% is ouder dan 45 jaar. (Open Universiteit Nederland, 2004: 4)

2.3 Webenquête

Zoals reeds eerder aangegeven in dit hoofdstuk, concentreren we ons voor de analyse van de webenquête op de herintreders tussen 25 en 64 jaar die tijdens het academiejaar 2005-2006 een basisopleiding of een initiële lerarenopleiding van academisch niveau volgden. De studenten werden dus geselecteerd op basis van een inhoudelijk criterium en een leeftijdscriterium.

In tegenstelling tot de Databank Tertiair Onderwijs, worden in deze analyse ook de studenten van de Open Universiteit Nederland opgenomen.

De tabellen bij de grafieken van deze sectie zijn opgenomen in *BIJLAGE 4*.

2.3.1 Alle herintreders

2.3.1.1 Geslacht

De meerderheid van de herintreders (25 t.e.m. 64 jaar) in de webenquête zijn vrouwen. Zij maken 61,6% uit van de totale groep. Wanneer we dit vergelijken met de algemene verdeling binnen de Vlaamse bevolking uit dezelfde leeftijdscategorie, dan zien we dat vrouwen duidelijk oververtegenwoordigd zijn.

Tabel 27 Verdeling naar geslacht, academiejaar 2005-2006

Geslacht	Enquête			Vlaams gewest 2004 ⁽¹⁾
	Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal	
Man	39,8%	37,4%	38,4%	50,5%
Vrouw	60,2%	62,6%	61,6%	49,5%
Totaal	100,0% (N=1045)	100,0% (N=1617)	100,0% (N=2662)	100,0% (N=3253460)

⁽¹⁾ Bron: Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs' en steunpunt WAV (bewerking NIS Bevolking) (eigen bewerking), 2004a

11 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat enquête = 0,215 – Cramer's V enquête = 0,024

Het geslacht van de student is niet verschillend naargelang hij of zij reeds een diploma van hoger onderwijs heeft.

2.3.1.2 Leeftijd

Wanneer we kijken naar de leeftijdsverdeling van de respondenten (25 t.e.m. 64 jaar) merken we op dat de 26- tot 30-jarigen in de meerderheid zijn (43,3%). Naarmate de respondenten ouder worden, daalt hun aandeel in de studentenpopulatie. Meer dan 60% van de herintreders in ons onderzoek is 35 jaar of jonger. Een vergelijking met de leeftijdsverdeling van alle Vlaamse 25 t.e.m. 64 jarigen leert ons dat de oudere leeftijdsgroepen ondervertegenwoordigd zijn bij de herintreders van 25 t.e.m. 64 jaar.

Tabel 28 Leeftijdsverdeling, academiejaar 2005-2006

Leeftijd	Enquête			Vlaams gewest 2004 ⁽¹⁾
	Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal	
25 – 29	47,3%	39,1%	42,3%	11,2%
30 - 34	20,8%	20,8%	20,8%	12,5%
35 - 39	13,4%	15,2%	14,5%	14,0%
40 - 44	9,1%	12,0%	10,9%	14,9%
45 – 49	5,9%	6,4%	6,2%	13,9%
50 – 54	2,1%	4,1%	3,3%	12,5%
55 – 59	0,9%	1,7%	1,3%	11,7%
60 - 64	0,5%	0,7%	0,6%	9,3%
Totaal	100,0% (N=1051)	100,0% (N=1622)	100,0% (N=2673)	100,0% (N=3253460)

⁽¹⁾ Bron: : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs' en Steunpunt WAV (bewerking NIS Bevolking) (eigen bewerking), 2004a
Chi-kwadraat enquête = 0,000 – Cramer's V enquête = 0,102

We noteren een zwak verband tussen het feit of de student reeds een diploma van het hoger onderwijs op zak heeft en de leeftijd van de student. De respondenten zonder diploma van het hoger onderwijs zijn gemiddeld iets jonger dan de andere respondenten.

2.3.1.3 Type school

Ongeveer de helft van de herintreders van 25 tot 64 jaar die deelnamen aan de webenquête studeerden op het moment van de bevraging aan een hogeschool. 32% studeerde aan een universiteit en de overige 18% koos voor een opleiding aan de Open Universiteit Nederland.

Tabel 29 Verdeling naar schooltype, academiejaar 2005-2006

Type instelling	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Hogeschool	649	61,8	680	41,9	1329	49,7
Universiteit	223	21,2	636	39,2	859	32,1
Open Universiteit Nederland	179	17,0	306	18,9	485	18,1
Totaal	1051	100,0	1622	100,0	2673	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,208

Het aandeel studenten dat kiest voor de Open Universiteit Nederland verandert niet wanneer we kijken naar het onderwijsniveau van de student.

Wanneer we echter kijken naar het aandeel studenten dat kiest voor een hogeschool of een universitaire opleiding is het verschil treffend. Hoewel hooggeschoolde studenten even vaak kiezen voor een hogeschoolopleiding als een universitaire opleiding, kiezen

studenten zonder diploma van het hoger onderwijs veel vaker voor een hogeschoolopleiding wanneer ze terug gaan studeren.

2.3.2 Studenten hogeschool

Op basis van de administratieve gegevens van de studenten, en de naam van de opleiding die ze opgaven in de enquête, kunnen we de verdeling van de studenten over de verschillende studiegebieden nagaan (Tabel 30).

De twee meest gevolgde studiegebieden onder herintreders (25 t.e.m. 64 jaar) in het hoger onderwijs zijn ongetwijfeld 'Gezondheidszorg' (30,6%) en 'Onderwijs' (25,1%). Samen vertegenwoordigen ze zowat de helft van de herintreders (25 t.e.m. 64 jaar).

Daarnaast zitten er ook veel respondenten in de domeinen 'Handelwetenschappen en bedrijfskunde' (12,1%) en 'Sociaal-agogisch werk' (10,7%).

Tabel 30 Studiegebied hogeschoolstudenten, totaal, academiejaar 2005-2006

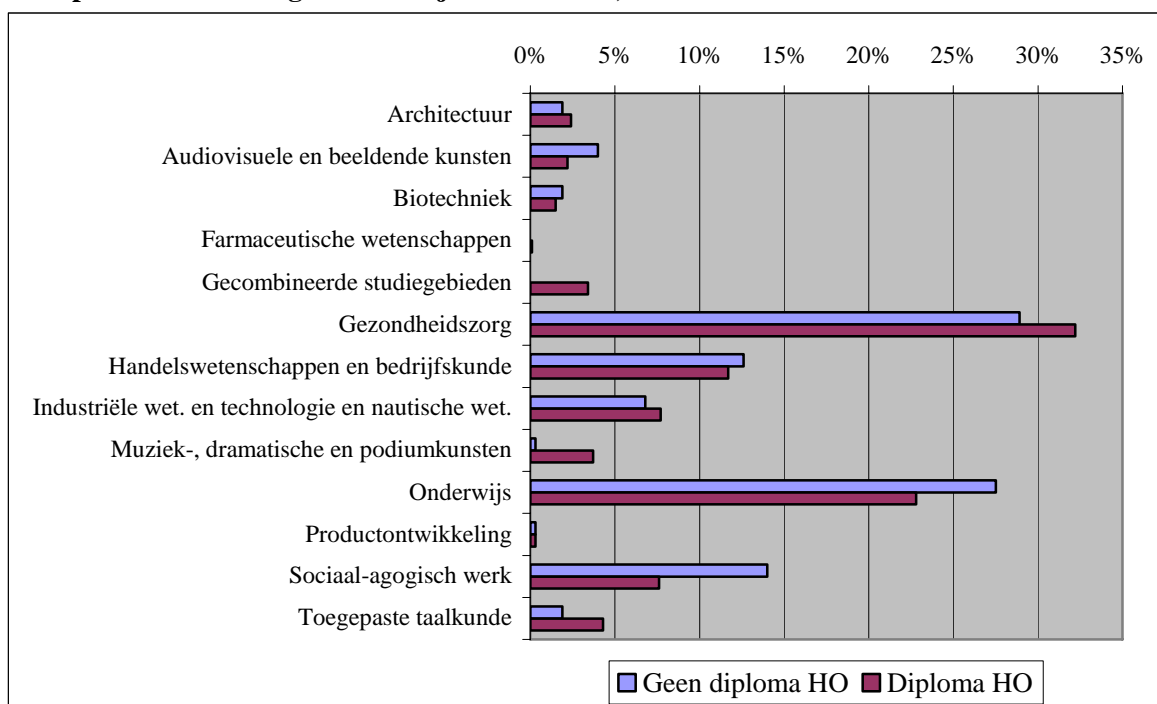
Studiegebied	N	%
Architectuur	28	2,1%
Audiovisuele en beeldende kunsten	41	3,1%
Biotechniek	22	1,7%
Farmaceutische wetenschappen	1	0,1%
Gecombineerde studiegebieden	23	1,7%
Gezondheidszorg	403	30,6%
Handelwetenschappen en bedrijfskunde	160	12,1%
Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen	96	7,3%
Muziek-, dramatische en podiumkunsten	27	2,0%
Onderwijs	331	25,1%
Productontwikkeling	4	0,3%
Sociaal-agogisch werk	141	10,7%
Toegepaste taalkunde	41	3,1%
Totaal	1318	100,0%

Bron: Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Noot: Van 11 respondenten konden we het studiegebied niet toewijzen.

Om de studenten zonder diploma van het hoger onderwijs gemakkelijker te kunnen vergelijken met de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs op zak hebben, wordt de verdeling in Grafiek 6 grafisch voorgesteld.

Grafiek 6 Studiegebied hogeschoolstudenten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet, 2005-2006

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'
 Chi-kwadraat=0,000 – Cramer's V=0,229

De vier studiegebieden die door de totale groep het meest werden gekozen, worden ook massaal gevolgd door de twee groepen afzonderlijk.

Toch zijn er verschillen in de onderlinge verdeling. Zo valt het op dat bij de studenten met een diploma nog meer mensen kiezen voor de 'Gezondheidszorg'. Opleidingen uit de domeinen 'Sociaal-agogisch werk' en 'Onderwijs' worden dan weer vaak gevolgd door de studenten zonder diploma van het hoger onderwijs.

2.3.3 Studenten universiteit

In Tabel 31 wordt de verdeling van de herintredende respondenten van 25 t.e.m. 64 jaar die op het moment van de bevraging aan een universiteit studeerden weergegeven.

Tabel 31 Studiegebied universiteitsstudenten, totaal, 2005-2006

Studiegebied	N	%
Archeologie en kunstwetenschappen	22	2,7%
Architectuur	1	0,1%
Biomedische wetenschappen	10	1,2%
Diergeneeskunde	4	0,5%
Economische en toegepaste economische wetenschappen	34	4,2%
Farmaceutische wetenschappen	7	0,9%
Gecombineerde studiegebieden	17	2,1%
Geneeskunde	68	8,4%
Geschiedenis	34	4,2%
Gezondheidszorg	1	0,1%
Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen	38	4,7%
Handelwetenschappen en bedrijfskunde	3	0,4%
Lichamelijke opvoeding, revalidatiewetenschappen	9	1,1%
Onderwijs	1	0,1%
Politieke en sociale wetenschappen	124	15,2%
Psychologie en pedagogische wetenschappen	98	12,0%
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	146	17,9%
Sociaal-agogisch werk	1	0,1%
Sociale gezondheidswetenschappen	26	3,2%
Taal- en letterkunde	41	5,0%
Tandheelkunde	2	0,2%
Toegepaste biologische wetenschappen	4	0,5%
Toegepaste wetenschappen	10	1,2%
Verkeerskunde	1	0,1%
Wetenschappen	47	5,8%
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	65	8,0%
Totaal	814	100,0%

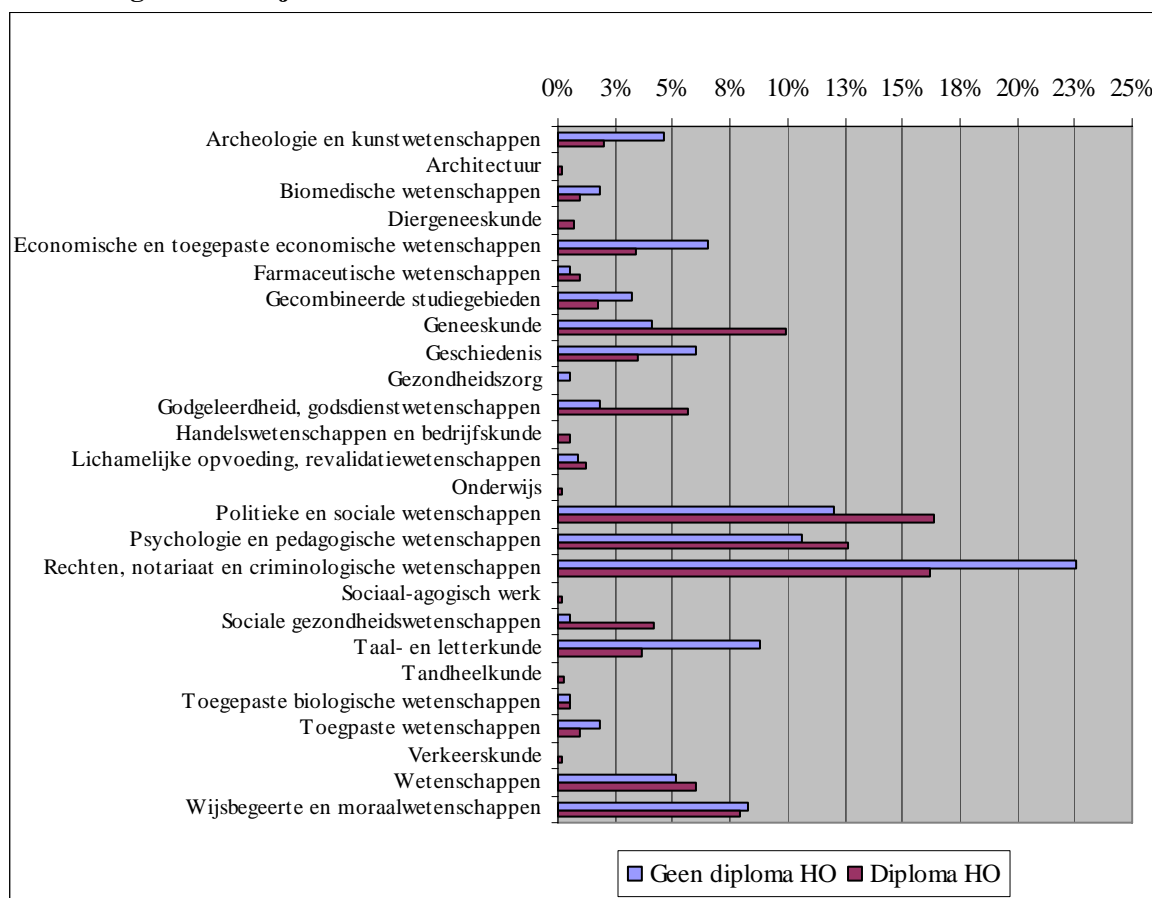
Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Noot: Van 45 respondenten konden we het studiegebied niet toewijzen.

Net zoals bij de hogeschoolstudenten zitten de herintredende respondenten (25 t.e.m. 64 jaar) geconcentreerd binnen enkele studiegebieden. De studiegebieden 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen' (17,9%), 'Politieke en sociale wetenschappen' (15,2%) en 'Psychologie en pedagogische wetenschappen' (12,0%) komen vaak voor onder de herintredende respondenten.

In Grafiek 7 wordt de verdeling over de studiegebied weergegeven naargelang de student reeds over een diploma van het hoger onderwijs beschikt of niet.

Grafiek 7 Studiegebied universiteitsstudenten, naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'
 Chi-kwadraat=0,001 – Cramer's V=0,259

Studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs willen behalen kiezen vooral voor het studiegebied 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen' (22,6%). Op de tweede plaats komt het studiegebied 'Politieke en sociale wetenschappen' (12,0%). Ook het studiegebied 'Psychologie en pedagogie' is met 10,6% van de respondenten goed vertegenwoordigd. Tenslotte studeert 8,8% een opleiding 'Taal-en letterkunde' en 8,3% kiest voor het studiegebied 'Wijsbegeerte en moraalwetenschappen'.

Ook de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs op zak hebben kiezen vooral voor dezelfde 3 studiegebieden. De verdeling tussen de 3 domeinen is echter anders.

De studiegebieden 'Politieke en sociale wetenschappen' (16,4%) en 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen' (16,2%) worden door evenveel studenten gekozen. 12,6% van de studenten volgt een opleiding uit het studiegebied 'Psychologie en pedagogie'. Daarnaast noteren we ook dat 9,9% van de studenten met een diploma van het hoger onderwijs kiest voor een opleiding geneeskunde. Omdat deze opleiding langer duurt dan de andere universitaire studierichtingen, zou het kunnen dat zich onder deze categorie studenten bevinden die reeds hun kandidaturen afwerkten (en dus reeds een diploma van het hoger onderwijs behaalden) maar nog niet de volledige opleiding.

2.3.4 Studenten Open Universiteit Nederland

Aan de Vlaamse studiecentra van de Open Universiteit Nederland kunnen momenteel 7 opleidingen worden gevolgd.

Onder de herintreders van 25 t.e.m. 64 jaar wordt de opleiding 'Psychologie' veruit het meest gekozen: 40,2% van de studenten volgt modules uit deze opleiding. 'Algemene cultuurwetenschappen' is de op een na meest gevolgde opleiding (22,1%). Voor de opleidingen 'Nederland s recht' en 'Actief leren' worden de minste respondenten geteld.

Tabel 32 Aandeel respondenten van de Open Universiteit Nederland dat modules uit de verschillende opleidingen volgt

Studierichting	Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal
Algemene cultuurwetenschappen (1)	26,8%	19,3%	22,1% (N=107)
Management, organisatie en bestuur (2)	12,8%	13,7%	13,4% (N=65)
Psychologie (3)	37,4%	41,8%	40,2% (N=195)
Milieu-natuurwetenschappen (4)	7,3%	7,8%	7,6% (N=37)
Technische informatica (5)	15,6%	17,6%	16,9% (N=82)
Nederland s recht (6)	2,2%	1,0%	1,4% (N=7)
Actief leren (7)	0,0%	2,0%	1,2% (N=6)

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Chi-kwadraat = (1) 0,053; (2) 0,785; (3) 0,340; (4) 0,816; (5) 0,570; (6) 0,264; (7) 0,059

Cramer's V = (1) 0,088; (2) 0,012; (3) 0,043; (4) 0,011; (5) 0,026; (6) 0,051; (7) 0,086

De verdeling van de studenten over de verschillende opleidingen is onafhankelijk van het onderwijsniveau van de student.

3 Aanvulling profielschets met gegevens webenquête

Tenzij anders vermeld hebben alle gegevens die in dit hoofdstuk worden gepresenteerd betrekking op de herintreders tussen 25 en 64 jaar.

De tabellen bij de grafieken in dit hoofdstuk worden opgenomen in *BIJLAGE 5*.

3.1 Persoons- en gezinsgegevens

In eerste instantie bespreken we de persoons- en gezinsgegevens van de respondenten. We gaan meer bepaald na wat de nationaliteit en etnische afkomst is van de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs, wat hun burgerlijke status en feitelijke leefsituatie is, of ze kinderen hebben, wat de leeftijd van de kinderen is en wie er voor kinderen jonger dan 12 jaar zorgt wanneer men naar de les gaat.

3.1.1 Persoonsgegevens

3.1.1.1 Nationaliteit

In onderstaande tabel wordt de verdeling van de studenten weergegeven naar nationaliteit. We vergelijken de nationaliteit van de herintreders uit de enquête met de de inwoners van Vlaanderen anno 2002 met dezelfde leeftijd.

Tabel 33 Verdeling volgens nationaliteit

Nationaliteit	Enquête ⁽²⁾			Vlaams gewest, 2002 ⁽¹⁾
	Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal	
Belgische	93,3%	93,4%	93,4%	95,3%
Niet-Belgisch, nationaliteit andere EU-lidstaat	5,1%	5,2%	5,1%	3,0%
Andere	1,6%	1,4%	1,5%	1,7%
Totaal	100,0% (N=1045)	100,0% (N=1619)	100,0% (N=2664)	100,0% (N=3074138)

⁽¹⁾ Bron: Steunpunt WAV (Datawarehouse ASB bij de KSZ basistoepassing) (eigen bewerking), 2002a

⁽²⁾ 9 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat (enquêtegegevens) = 0,906 – Cramer's V(enquêtegegevens) = 0,009

Zoals we in de tabel kunnen aflezen heeft de overgrote meerderheid van de respondenten (93,4%) de Belgische nationaliteit. Slechts 6,6 % van de respondenten heeft een andere nationaliteit dan de Belgische. De niet-Belgen hebben doorgaans een nationaliteit van een andere EU-lidstaat.

Wanneer we de nationaliteit meer in detail bestuderen, stellen we vast dat 0,3% van de (totale groep) respondenten een dubbele nationaliteit (inclusief de Belgische nationaliteit) heeft. 0,1% heeft de Marokkaanse nationaliteit en 0,2% heeft de Turkse nationaliteit.

In vergelijking met heel Vlaanderen is de groep niet-Belgen goed vertegenwoordigd binnen de groep herintreders tussen de 25 en 64 jaar in het hoger onderwijs. Vooral de niet-Belgen met een nationaliteit van een andere EU-lidstaat zijn oververtegenwoordigd.

Wat betreft nationaliteit zijn er bijna geen verschillen tussen de 25- tot 64-jarige herintreders in het hoger onderwijs die nog geen hogeschool- of universitair diploma hebben en de 25- tot 64-jarige herintreders die een tweede diploma wensen te behalen.

3.1.1.2 Niet-Belgen en Belgen van allochtone afkomst

Naast de nationaliteit werd ook de etnische afkomst van de student bevraagd. Meer bepaald werd gevraagd of de respondent van bij de geboorte de Belgische nationaliteit had en of de vader en de moeder van bij de geboorte de Belgische nationaliteit hadden.

Op basis van deze vragen kunnen we stellen dat 15,4% van de respondenten geen Belg was van bij de geboorte of minstens één ouder heeft die bij de geboorte de Belgische nationaliteit niet had.

Onder de studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs willen behalen bevinden zich opvallend meer Niet-Belgen en Belgen van allochtone afkomst dan onder de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben.

Tabel 34 Niet-Belgen en Belgen van allochtone afkomst

Werd de student of één van de ouders als niet-Belg geboren?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	200	19,2	210	13,0	410	15,4
Neen	839	80,8	1406	87,0	2245	84,6
Totaal	1039	100,0	1616	100,0	2655	100,0

18 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,084

3.1.2 Gezinsgegevens

3.1.2.1 Burgerlijke status

Wanneer we kijken naar de burgerlijke status van de respondenten, blijkt dat de helft (50,0%) ongehuwd is, terwijl 43,7% gehuwd is. Slechts 5,9% van de respondenten is uit de echt gescheiden⁶. Een kleine minderheid (0,4%) is weduwe of weduwnaar.

De groep 25- tot 64-jarige herintreders in het hoger onderwijs die nog geen hogeschool- of universitair diploma heeft, telt relatief gezien meer ongehuwde en uit

⁶ Waarvan 1,5% feitelijk gescheiden is en 8,1% wettelijk samenwonend.

de echt gescheiden personen dan de groep herintreders die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen.

Wanneer we de enquêtegegevens vergelijken met de burgerlijke status van alle 25- tot 64-jarigen van het Vlaamse Gewest (2005) zien we dat er zich onder de herintreders veel meer ongehuwden bevinden. Weduwen en weduwnaars komen daarentegen proportioneel veel minder voor bij de 25- tot 64-jarige herintreders in het hoger onderwijs dan bij dezelfde leeftijdsgroep in het Vlaamse Gewest. Deze verschillen kunnen worden toegeschreven aan het afwijkende leeftijdsprofiel zoals beschreven in Tabel 28.

Tabel 35 Burgerlijke staat

Burgerlijke staat	Enquête ⁽²⁾			Vlaams gewest, 2005 ⁽¹⁾
	Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal	
Ongehuwd	54,6%	47,0%	50,0%	20,7%
Gehuwd	38,1%	47,4%	43,7%	66,0%
Gescheiden	7,0%	5,1%	5,9%	11,0%
Weduwe/weduwnaar	0,3%	0,5%	0,4%	22,0
Totaal	100,0% (N=1050)	100,0% (N=1619)	100,0% (N=2669)	100,0% (N=3260353)

⁽¹⁾ Bron: NIS, FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie, Vlaams Gewest, 2005

Noot: voor de enquêtegegevens werden 'feitelijk gescheiden' 'wettelijk samenwonend' en 'gehuwd' samengevoegd tot 'gehuwd', 'uit de echt gescheiden' werd ondergebracht bij 'gescheiden'

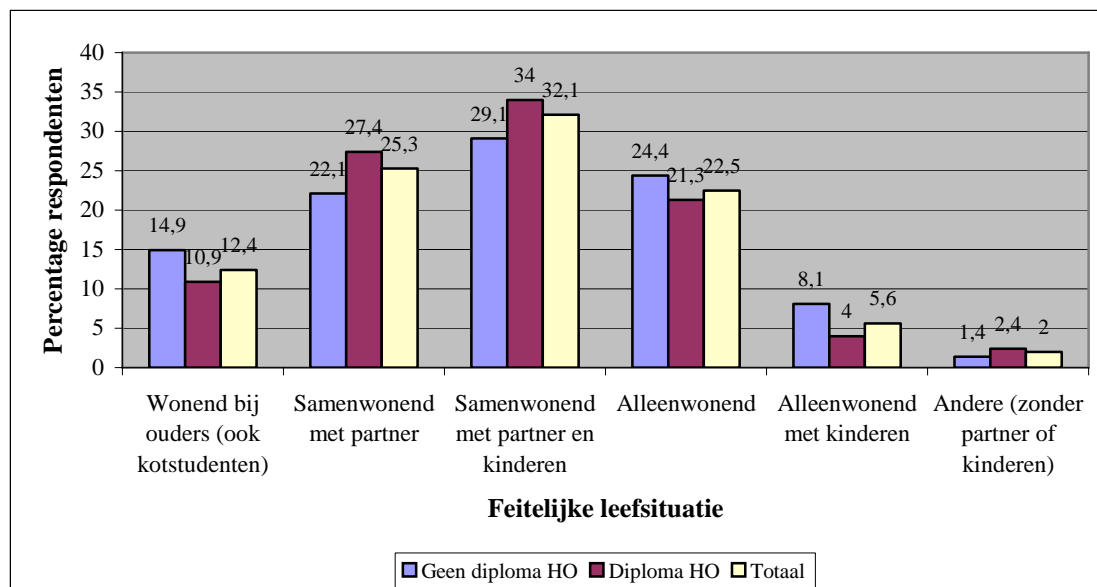
⁽²⁾ 4 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat (enquêtegegevens) = 0,000 – Cramer's V (enquêtegegevens) = 0,096

3.1.2.2 Leefsituatie

De administratieve indeling, zoals weergegeven in Tabel 35, geeft een indicatie van de gezinssituatie van de student, maar om deze meer in detail te kennen werd de respondent gevraagd om in een lijst aan te duiden welke feitelijke leefsituatie het meest op hem of haar van toepassing was. De antwoorden worden weergegeven in Grafiek 8.

Grafiek 8 Feitelijke leefsituatie

12 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,129

Uit bovenstaande grafiek blijkt dat de grote meerderheid van de studenten samenwoont met een partner (57,4%). Bijna 38% woont samen met kinderen. Slechts een kleine minderheid daarvan woont alleen met kinderen (5,6%). 22,5% van de studenten woonde op het moment van de bevraging alleen. 12,4% woonde bij zijn/haar ouders.

Wat vooral opvalt wanneer we de herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs vergelijken met de herintreders die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben, is dat de eerste groep dubbel zoveel personen bevat die alleen wonen met kinderen (8,1% t.o.v. 4,0%). De groep herintreders die nog geen hogeschool- of universitair diploma heeft, telt verhoudingsgewijs ook meer studenten die inwonen bij de ouders of die alleen wonen. De groep die een tweede diploma van het hoger onderwijs wenst te behalen bevat daarentegen meer studenten die samenwonen met partner of met partner en kind(eren).

3.1.2.3 Aanwezigheid van kinderen

3.1.2.3.1 Studenten met inwonende kinderen.

Zoals we daarnet in Grafiek 8 gezien hebben, woont 37,7% van de respondenten (N=1003) samen met kinderen. Hieronder gaan we iets dieper in op de gezinssituatie van deze respondenten.

a) **Kinderlast: aantal inwonende kinderen**

Uit Tabel 36 blijkt dat bijna 45% van de respondenten die samenwonen met kinderen, 2 kinderen heeft, 28,6% van hen heeft één kind en 20,2% van hen heeft 3 kinderen. Slechts een kleine minderheid (6,5%) heeft meer dan 3 kinderen.

Onder de herintreders tussen de 25 en 64 jaar in het hoger onderwijs die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs, zijn er, in vergelijking met de herintreders die wel al een diploma hebben van het hoger onderwijs, relatief gesproken veel meer studenten die maar één kind hebben. Opmerkelijk is dat deze groep verhoudingsgewijs ook meer studenten met meer dan 3 kinderen telt (7,5% t.o.v. 5,9%). De groep die reeds een diploma heeft van het hoger onderwijs bevat, procentueel gezien, daarentegen meer studenten met 2 of 3 kinderen.

Wanneer we de resultaten uit de enquête vergelijken met het aantal kinderen van alle bijslagtrekkende gezinnen in België, merken we op dat gezinnen met één kind ondervertegenwoordigd zijn bij de herintreders in het hoger onderwijs, ongeacht of ze reeds een diploma van het hoger onderwijs behaalde. Gezinnen met twee of meer kinderen zijn daarentegen oververtegenwoordigd bij de groep herintreders.

Tabel 36 Aantal inwonende kinderen

Aantal inwonende kinderen	Enquête ⁽²⁾			Kinderbijslagtrekkende gezinnen in België, 2003 ⁽¹⁾
	Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal	
1	32,9%	25,9%	28,6%	46,9%
2	42,7%	46,0%	44,7%	36,7%
3	17,0%	22,3%	20,2%	12,0%
4	6,7%	4,6%	5,4%	3,2%
5 of meer	0,8%	1,3%	1,1%	1,2%
Totaal	100,0% (N=389)	100,0% (N=611)	100,0% (N=1000)	100,0% (N=1045095)

⁽¹⁾ Bron: RKW, 2003: tabel F

⁽²⁾ 3 respondenten hebben deze vraag niet ingevuld

Chi-kwadraat (enquêtegegevens) = 0,032 – Cramer's V (enquêtegegevens) = 0,103

b) Leeftijd van de inwonende kinderen

De zorgtaken die gepaard gaan met kinderlast, zijn naast het aantal kinderen dat men heeft, ook afhankelijk van de leeftijd van de kinderen. We veronderstellen dat kinderen van 12 jaar of jonger meer zorg nodig hebben dan oudere kinderen. In onderstaande tabel wordt weergegeven of de respondenten die samenleven met kinderen, kinderen ten laste hebben van 12 jaar of jonger.

Tabel 37 Aanwezigheid van kinderen van 12 jaar of jonger in het gezin

Kind jonger dan 12 jaar?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	279	76,9	435	74,5	714	75,4
Neen	84	23,1	149	25,5	233	24,6
Totaal	363	100,0	584	100,0	947	100,0

53 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,410 – Cramer's V = 0,027

Uit Tabel 37 blijkt dat er in 3/4de van de gezinnen met kinderen minstens één kind van 12 jaar of jonger woont. Er zijn geen grote verschillen tussen de respondenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben.

c) **Kinderopvang tijdens de lesuren**

Aan de respondenten die aandauiden dat ze samenwoonden met minstens één kind van 12 jaar of jonger, werd gevraagd wie er meestal voor dit kind of deze kinderen zorgt wanneer zij naar de les gaan. Hiervoor diende de respondent de 3 meest voorkomende vormen van opvang aan te duiden, met een rangorde van meest belangrijk, over tweede belangrijk, tot minst belangrijk.

In onderstaande tabel kan men aflezen welke personen of diensten meestal voor kinderen van 12 jaar of jonger zorgen wanneer men naar de les gaat: bij 38% van de gezinnen zorgt doorgaans de partner voor de kinderen wanneer de respondent naar de les gaat, in 27,2% van de gevallen is dit de school (tijdens de schooluren) en bij 15,5% van de gezinnen nemen de grootouders de zorg voor de kinderen meestal op zich wanneer de respondent naar de les gaat.

Wat betreft kinderopvang tijdens de lesuren zijn er geen grote verschillen tussen herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs en herintreders die wel reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben. De top-drie is voor beide groepen dezelfde.

Tabel 38 Belangrijkste personen/diensten die het kind (de kinderen) jonger dan 12 jaar opvangen

Kan u de drie personen/diensten aanduiden die meestal zorgen voor uw kind(eren) als u naar de les gaat? Wat is voor u de belangrijkste?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Opvanggezin/onthaalmoeder	13	4,9	26	6,1	39	5,6
Kinderdagverblijf/crèche	17	6,4	30	7,0	47	6,8
Mijn partner	94	35,2	170	39,7	264	38,0
De grootouders	46	17,2	62	14,5	108	15,5
Mijn oudere kinderen	5	1,9	2	0,5	7	1,0
Een ander familielid, vriend, kennis of buur	4	1,5	4	0,9	8	1,2
Oppas die aan huis komt	1	0,4	4	0,9	5	0,7
School (tijdens de schooluren)	72	27,0	117	27,3	189	27,2
Voor- en naschoolse opvang ingericht door de school	6	2,2	6	1,4	12	1,7
Andere	9	3,4	7	1,6	16	2,3
Totaal	267	100,0	428	100,0	695	100,0

19 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,398 – Cramer's V = 0,117

3.1.2.3.2 Studenten zonder inwonende kinderen

Het is mogelijk dat respondenten kinderen hebben, ook al geven ze te kennen dat ze niet samenwonen met kinderen. We denken bijvoorbeeld aan gescheiden ouders wiens kinderen bij de ex-partner wonen. Uit de gegevens in Tabel 39 blijkt dat 6,6% van de herintreders kinderen hebben die niet bij hen inwonen. De groep die nog geen diploma heeft van het hoger onderwijs verschilt op dit vlak bijna niet van de groep respondenten die wel reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft.

Tabel 39 Verdeling van het hebben van kinderen, bij studenten die niet samenwonen met kinderen

Heeft u kinderen?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	40	6,2	68	6,8	108	6,6
Neen	610	93,8	926	93,2	1536	93,4
Totaal	650	100,0	994	100,0	1644	100,0

14 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,582 – Cramer's V = 0,014

3.2 Studie(s) op het moment van de bevraging en studieverleden

In dit deel van het hoofdstuk bespreken we de gegevens die verband houden met onderwijs.

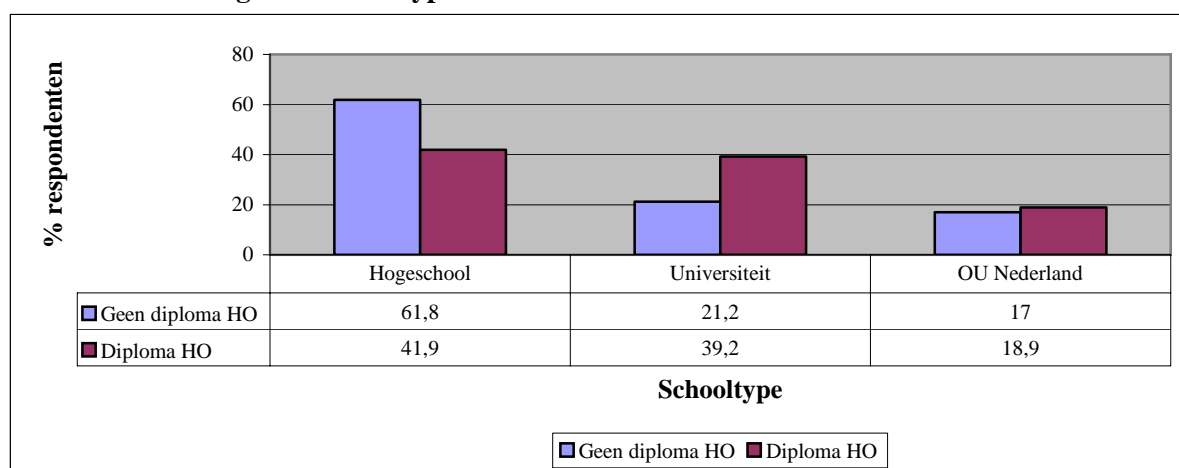
In eerste instantie zal de studie worden besproken waarvoor de respondenten op het moment van de bevraging waren ingeschreven aan een hogeschool of universiteit. Daarna gaan we na of de respondenten naast de opleiding die ze volgen in het hoger onderwijs nog andere bijkomende opleidingen gevolgd hebben in de 12 maanden die aan de bevraging vooraf gingen. We sluiten af met de bespreking van het studieverleden van de respondenten.

3.2.1 Studie(s) op het moment van de bevraging

3.2.1.1 Inschrijving in het hoger onderwijs

Grafiek 9 geeft de verdeling van de respondenten weer naar het schooltype waarbinnen ze waren ingeschreven op het moment van de bevraging.

Grafiek 9 Verdeling naar schooltype

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,208

Uit de tabel bij Grafiek 9 (zie *BIJLAGE 5*) kunnen we aflezen dat ongeveer de helft van de respondenten (49,7%) aan een hogeschool studeert; 32,1% van de respondenten studeert aan een Vlaamse universiteit en iets minder dan een vijfde van de respondenten volgt een opleiding via de Open Universiteit Nederland.

In vergelijking met herintreders die reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben, zijn er relatief gesproken veel meer herintreders die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, ingeschreven aan een hogeschool. Aan de andere kant zijn er procentueel gezien veel meer herintreders mét diploma van het hoger onderwijs ingeschreven aan een universiteit.

Het lijkt er dus op dat personen die op latere leeftijd besluiten om voor de eerste keer in te stromen in het hoger onderwijs eerder kiezen voor een hogeschoolopleiding, terwijl personen die reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben eerder voor

een universitaire opleiding kiezen wanneer ze op latere leeftijd terugkeren naar het hoger onderwijs.

Hieronder gaan we na in welke opleidingsinstelling de hogeschool- en universiteitsstudenten en de studenten van de Open Universiteit Nederland zijn ingeschreven. Naargelang het schooltype worden eventueel ook andere kenmerken besproken.

Voor de studierichting van de respondenten verwijzen we de lezer naar *HOOFDSTUK 22.3 Webenquête*.

3.2.1.1.1 Hogeschoolstudenten

a) Verdeling naar opleidingsinstituut

Tabel 40 geeft de verdeling van de hogeschoolstudenten weer naar opleidingsinstituut. De meeste respondenten die zijn ingeschreven aan een hogeschool studeren aan de Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen (15,7%). De Hogeschool Gent (10,5%) komt op de tweede plaats en wordt gevolgd door de Katholieke Hogeschool Kempen (8,4%), de Karel de Grote Hogeschool (8,1%) en de Hogeschool Antwerpen (7,7%).

We willen de lezer er op attent maken dat de XIOS hogeschool en de Provinciale Hogeschool Limburg niet hebben deelgenomen aan het onderzoek.

Tabel 40 Verdeling naar opleidingsinstelling

School	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Artevelde Hogeschool	48	7,4	14	2,1	62	4,7
EHSAL	19	2,9	20	2,9	39	2,9
Erasmushogeschool	24	3,7	39	5,7	63	4,7
Groep-T Leuven Hogeschool	12	1,8	9	1,3	21	1,6
Hogere Zeevaartschool	1	0,2	1	0,1	2	,2
Hogeschool Antwerpen	52	8,0	50	7,4	102	7,7
Hogeschool Gent	71	10,9	68	10,0	139	10,5
Hogeschool Sint-Lukas Brussel	14	2,2	14	2,1	28	2,1
Hogeschool voor Wetenschap en Kunst	7	1,1	57	8,4	64	4,8
Hogeschool West-Vlaanderen	39	6,0	39	5,7	78	5,9
Karel de Grote Hogeschool	56	8,6	52	7,6	108	8,1
Katholieke Hogeschool Brugge-Oostende	23	3,5	20	2,9	43	3,2
Katholieke Hogeschool Kempen	55	8,5	56	8,2	111	8,4
Katholieke Hogeschool Leuven	48	7,4	34	5,0	82	6,2
Katholieke Hogeschool Limburg	38	5,9	31	4,6	69	5,2
Katholieke Hogeschool Mechelen	21	3,2	29	4,3	50	3,8
Katholieke Hogeschool Sint-Lieven	3	0,5	3	0,4	6	,5
Katholieke Hogeschool Zuid-West-Vlaanderen	99	15,3	110	16,2	209	15,7
Lessius Hogeschool	8	1,2	26	3,8	34	2,6
Plantijn Hogeschool	10	1,5	6	0,9	16	1,2
Provinciale Hogeschool Limburg ⁽¹⁾	0	0,0	1	0,1	1	,1
Xios Hogeschool Limburg ⁽¹⁾	1	0,2	1	0,1	2	,2
Totaal	649	100,0	680	100,0	1329	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,242

⁽¹⁾ Dit zijn wellicht studenten die volgens de inschrijvingsgegevens van de instellingen aan een andere hogeschool/universiteit studeerde dan de Provinciale Hogeschool Limburg of de Xios Hogeschool Limburg, maar ook daar een opleiding volgt

b) Verdeling naar oriëntatie van de opleiding

Wanneer we kijken naar de oriëntatie van de opleiding (Tabel 41), zien we dat 7 op 10 respondenten een professioneel gerichte opleiding volgt. In vergelijking met de herintreders die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben, zijn er iets meer herintreders die nog geen hogeschool- of universitair diploma hebben die een professioneel gerichte opleiding volgen. Opvallend is dat bijna 1 op 10 respondenten de opleiding die hij/zij volgt niet kon onderbrengen in de classificatie. Er zijn relatief gesproken iets meer respondenten die nog geen diploma van het hoger onderwijs hebben die niet wisten of ze in een professioneel gerichte of academisch gerichte opleiding zaten.

Tabel 41 Verdeling naar oriëntatie van de opleiding

Oriëntatie opleiding	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Professioneel gericht	501	77,2	452	66,5	953	71,7
Academisch gericht	73	11,2	174	25,6	247	18,6
Weet niet	75	11,6	54	7,9	129	9,7
Totaal	649	100,0	680	100,0	1329	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,187

3.2.1.1.2 Universiteitsstudenten

a) Verdeling naar opleidingsinstituut

Onderstaande tabel geeft de verdeling van de universiteitsstudenten weer naar het opleidingsinstituut waarbij ze zijn ingeschreven.

Zoals blijkt uit de cijfers is meer dan 70% van de studenten in de steekproef ingeschreven aan de Katholieke Universiteit Leuven of aan de Vrije Universiteit Brussel. Van de respondenten die zijn ingeschreven aan de Katholieke Universiteit Leuven zijn er relatief gesproken iets meer die reeds een diploma van het hoger onderwijs behaald hebben. Van de respondenten die zijn ingeschreven aan de VUB zijn er relatief gesproken iets meer die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs.

Daarnaast is 23,7% van de respondenten ingeschreven aan de Universiteit Antwerpen.

Bij de interpretatie van de tabel dient de lezer er evenwel rekening mee te houden dat de Universiteit Gent niet in de steekproef werd opgenomen en dat de respons van de studenten van de Universiteit Hasselt erg laag was.

Tabel 42 Verdeling naar opleidingsinstituut

Universiteit	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Katholieke Universiteit Brussel	2	0,9	4	0,6	6	0,7
Katholieke Universiteit Leuven	76	34,1	235	36,9	311	36,2
Katholieke Universiteit Campus Kortrijk	3	1,3	5	0,8	8	0,9
Transnationale Universiteit Limburg	0	0,0	1	0,2	1	0,1
Universiteit Antwerpen	54	24,2	150	23,6	204	23,7
Universiteit Gent ⁽¹⁾	1	0,4	10	1,6	11	1,3
Universiteit Hasselt	2	0,9	7	1,1	9	1,0
Vrije Universiteit Brussel	85	38,1	224	35,2	309	36,0
Totaal	223	100,0	636	100,0	859	100,0

Chi-kwadraat = 0,829 – Cramer's V = 0,064

⁽¹⁾ Dit zijn wellicht studenten die volgens de inschrijvingsgegevens van de instellingen aan een andere hogeschool/universiteit studeerde dan de Universiteit Gent, maar ook daar een opleiding volgt

3.2.1.1.3 Studenten Open Universiteit Nederland

a) Verdeling naar studiecentrum

36,1% van de respondenten die studeren aan de Open Universiteit Nederland zijn ingeschreven in het studiecentrum Antwerpen. Daarnaast studeert 27,6% aan het Studiecentrum Gent. Het studiecentrum Diepenbeek volgt op de derde plaats met 22,3% van de respondenten.

Van de studenten van de Open Universiteit Nederland uit onze steekproef die zijn ingeschreven aan het studiecentrum Antwerpen of aan het studiecentrum Diepenbeek zijn er iets meer die nog geen hogeschool- of universitair diploma hebben behaald. Van de respondenten die zijn ingeschreven aan het studiecentrum Gent zijn er daarentegen meer die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben behaald.

Tabel 43 Verdeling naar studiecentrum van inschrijving

Studiecentrum	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Antwerpen	70	39,1	105	34,3	175	36,1
Brussel	1	0,6	0	0,0	1	,2
Diepenbeek	43	24,0	65	21,2	108	22,3
Gent	42	23,5	92	30,1	134	27,6
Kortrijk	10	5,6	24	7,8	34	7,0
Leuven	13	7,3	20	6,5	33	6,8
Totaal	179	100,0	306	100,0	485	100,0

Chi-kwadraat = 0,357 – Cramer's V = 0,107

b) Willen de studenten een volledig opleidingstraject afwerken of slechts een aantal modules volgen?

De overgrote meerderheid van de herintreders die studeren aan de Open Universiteit Nederland wenst een volledig opleidingstraject af te werken.

Van de herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs hoopt zelfs 82,1% een volledig opleidingstraject af werken.

Dit impliceert dat de overgrote meerderheid van deze studenten diplomagericht studeert.

Tabel 44 Zijn de respondenten van de Open Universiteit Nederland van plan om het volledige traject van een opleiding te volgen?

Bent u van plan het volledige traject te volgen of een beperkt aantal modules?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Volledig traject	147	82,1	234	76,5	381	78,6
Een aantal modules	32	17,9	72	23,5	104	21,4
Totaal	179	100,0	306	100,0	485	100,0

Chi-kwadraat = 0,143 – Cramer's V = 0,066

3.2.1.2 Participatie aan andere opleidingen

Aan de respondenten werd ook gevraagd of ze naast de opleiding aan een instituut voor hoger onderwijs (zie 3.2.1.1 *Inschrijving in het hoger onderwijs*) ook nog een bijkomende opleiding volgden op het moment van de bevraging of in de 12 maanden die aan de bevraging vooraf gingen.

Zoals we in Tabel 45 kunnen aflezen, heeft 33,7% van de respondenten in de 12 maanden die aan de bevraging vooraf gingen nog een bijkomende opleiding gevolgd.

Er zijn relatief gezien meer herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs die in het jaar voorafgaand aan de bevraging minstens één andere bijkomende opleiding hebben gevolgd. Dit verschil zou verklaard kunnen worden doordat deze groep, in vergelijking met de herintreders die nog geen diploma van het hoger onderwijs hebben behaald, relatief gesproken meer personen telt die een betaalde baan hebben en minder uitkeringsgerechtigd volledig werklozen (zie verder: *HOOFDSTUK 23.3 Arbeidsmarktsituatie*).

De sterkere participatie van hooggeschoolden dan midden- en laaggeschoolden aan levenslang leren is een gegeven dat in meerdere studies werd vastgesteld.

Tabel 45 Participatie aan bijkomende opleidingen

Volgt u of heeft u de voorbije 12 maanden nog een (andere) bijkomende opleiding gevolgd?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	310	29,5	590	36,4	900	33,7
Neen	740	70,5	1029	63,6	1769	66,3
Totaal	1050	100,0	1619	100,0	2669	100,0

4 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,071

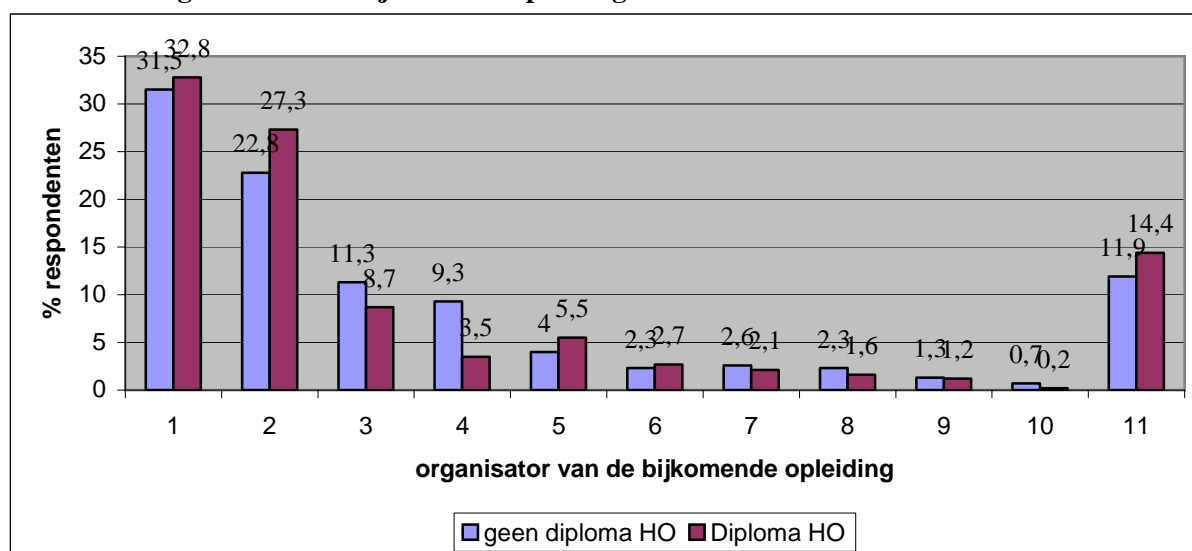
De respondenten die in de 12 maanden voor de bevraging minstens één bijkomende opleiding hebben gevolgd, hebben we gevraagd wie de organisator was van de laatste bijkomende opleiding die ze gevolgd hebben.

Zoals we in Grafiek 10 kunnen zien, zijn het voornamelijk werkgevers of koepelorganisaties van werkgevers en non-profitorganisaties die de laatst gevolgde bijkomende opleiding van de respondenten hebben georganiseerd.

Er zijn relatief gesproken iets meer herintreders die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, dan herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs, die een bijkomende opleiding hebben gevolgd georganiseerd door de werkgever of een koepelorganisatie van werkgevers en non-profitorganisaties. Aan de andere kant zijn er verhoudingsgewijs (veel) meer herintreders die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen die in de 12 maanden die aan de bevraging vooraf gingen een opleiding hebben gevolgd bij een commerciële organisatie (bv. een trainingsinstituut) of bij de VDAB.

Ook deze verschillen zouden verklaard kunnen worden doordat er in de groep herintreders die nog geen hogeschool- of universitair diploma heeft relatief gesproken minder studenten zitten met betaald werk en meer uitkeringsgerechtigd volledig werklozen.

Grafiek 10 Organisator van bijkomende opleidingen⁽¹⁾

⁽¹⁾ 1 = de werkgever of een koepelorganisatie van werkgevers; 2 = een non-profitorganisatie (scholen, universiteiten, hogescholen); 3 = een commerciële organisatie (bv. een trainingsinstituut); 4 = de VDAB; 5 = een sociaal-culturele vereniging; 6 = een centrum voor middenstandsopleiding; 7 = een overheidsorganisatie (OCMW, ...); 8 = een vrijwilligersorganisatie; 9 = de vakbond; 10 = basiseducatie; 11 = andere

34 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,045 – Cramer's V = 0,147

3.2.2 Studieverleden

Nadat we gekeken hebben naar de opleidingen die de respondenten volgden op het moment van de bevraging, staan we nu even stil bij hun studieverleden.

Meer bepaald gaan we na wat het opleidingsniveau was van de respondenten voor ze zich inschreven voor hun huidige studie, in welke onderwijsvorm ze hun diploma van het secundair onderwijs hebben behaald, of de respondent in het verleden reeds een opleiding binnen het hoger onderwijs gevolgd heeft, waarom men nooit eerder instroomde in het hoger onderwijs of waarom men wel instroomde in het hoger

onderwijs maar de opleiding niet met goed gevolg beëindigd heeft, hoeveel jaren er verstreken zijn tussen het stopzetten van de vorige studie en de aanvang van de huidige studie, of men ooit gestudeerd heeft in het onderwijs voor sociale promotie of aan de Open Universiteit Nederland en of men hiervan een diploma heeft behaald.

3.2.2.1 Opleidingsniveau: hoogst behaalde diploma

Tabel 46 geeft het hoogst behaalde diploma van de respondenten weer voor ze zich inschreven voor de opleiding die ze op het moment van de bevraging volgden.

Tabel 46 Onderwijsniveau van de herintreders

Hoogst behaald diploma	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Geen of lager onderwijs	6	0,6	0	0,0	6	0,2
Lager middelbaar onderwijs	60	5,7	0	0,0	60	2,2
Hoger middelbaar onderwijs	985	93,7	0	0,0	985	36,8
Hoger onderwijs korte type	0	0,0	1015	62,6	1015	38
Hoger onderwijs lange type	0	0,0	192	11,8	192	7,2
Universitair onderwijs	0	0,0	415	25,6	415	15,5
Totaal	1051	100,0	1622	100,0	2673	100,0

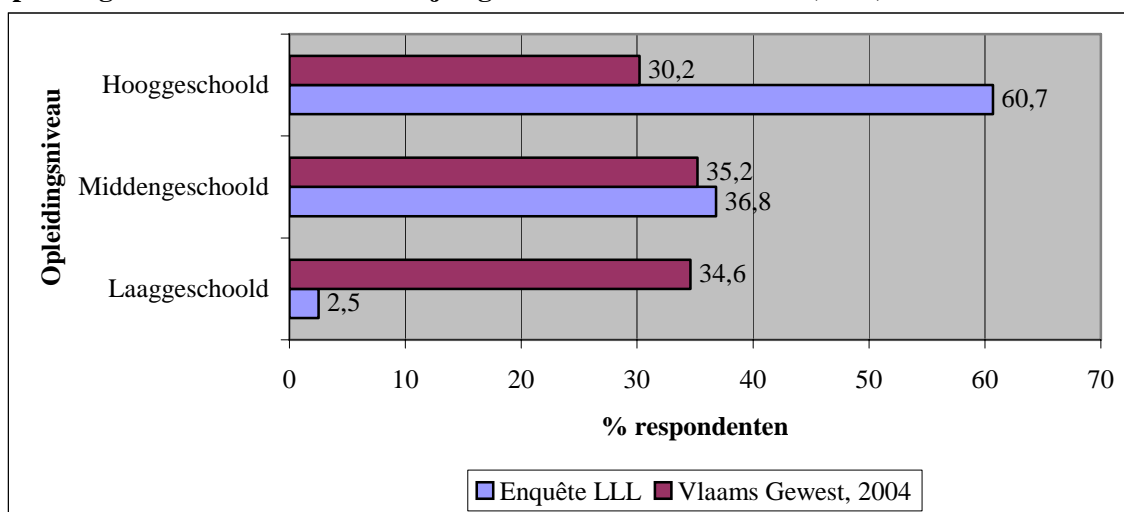
Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 1,000

Zoals weergegeven in Tabel 145 hebben de meeste respondenten (60,7%) reeds een diploma van het hoger onderwijs hadden behaald voor ze zich inschreven voor hun huidige opleiding.

Van alle respondenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hadden behaald voor hun huidige inschrijving heeft de meerderheid (62,6%) een diploma van het hoger niet-universitair onderwijs van het korte type. 25,6% van hen had reeds een universitair diploma en 11,8% van hen had reeds een diploma van het hoger onderwijs van het lange type.

De respondenten zonder hoger onderwijsdiploma vormen met 39,3% toch nog een substantiële groep onder de 25-64 jarige herintreders in het hoger onderwijs. Van de respondenten die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs heeft bijna iedereen (93,7%) een diploma van het hoger middelbaar onderwijs. Iets minder dan 6 op 100 (5,7%) van hen heeft een diploma van lager middelbaar onderwijs. Slechts een heel kleine minderheid (0,6%) van de respondenten heeft geen diploma of een diploma van het lager onderwijs.

Grafiek 11 Onderwijsniveau van de herintreders⁽²⁾ in vergelijking met het opleidingsniveau van de 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest (2004)⁽¹⁾

⁽¹⁾ Bron: Steunpunt WAV (NIS EAK) (eigen bewerking), 2004b

⁽²⁾ Webenquête: Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 1,000

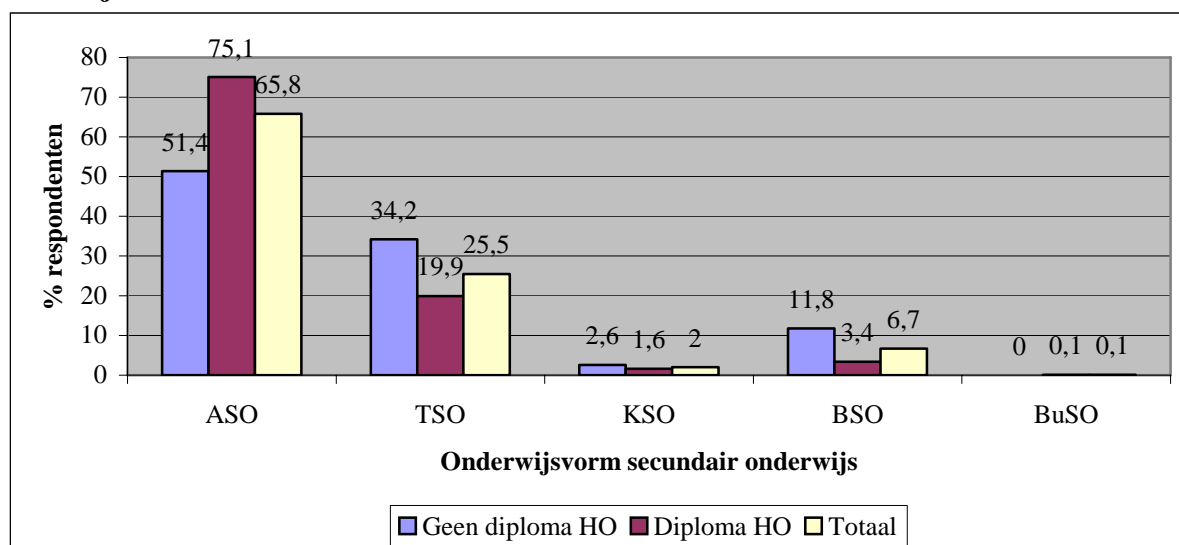
Noot: Laaggeschoold = geen diploma of lager onderwijs, diploma lager secundair onderwijs, Middengespoold = diploma hoger secundair onderwijs en post-secundair niet-hoger onderwijs, Hooggeschoold = diploma hoger niet-universitair onderwijs van het korte type, Hoger niet-universitair onderwijs van het lange type, Universitair onderwijs

Wanneer we het opleidingsniveau van de herintreders vergelijken met dat van alle 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest anno 2004 (Grafiek 11), zien we dat het aandeel hooggeschoolde herintreders opvallend hoog is en dat het percentage laaggeschoolde herintreders opvallend laag is. De ondervertegenwoordiging van laaggeschoolden kunnen we verklaren door het feit dat een eindexamen van het secundair onderwijs tot voor kort noodzakelijk was om toegelaten te worden tot het hoger onderwijs.

3.2.2.2 Verdeling van de respondenten naar onderwijsvorm secundair onderwijs

Zoals we zonet hebben gezien, had slechts 0,2% van de 25- tot 64-jarige herintreders in het hoger onderwijs geen diploma of maximum een diploma van het lager onderwijs voor ze zich inschreven voor hun huidige studie. Alle andere bevraagde studenten had minstens een diploma van het lager secundair onderwijs.

Grafiek 12 Onderwijsvorm waarin men het diploma (lager of hoger) secundair onderwijs behaalde

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,258

Zoals we in Grafiek 12 kunnen zien, heeft de (grote) meerderheid van de respondenten zijn diploma secundair onderwijs behaald in het Algemeen Secundair onderwijs (ASO). Ongeveer één vierde heeft dit diploma behaald in het Technisch Secundair onderwijs (TSO). Slechts een kleine minderheid van de respondenten heeft zijn diploma behaald in één van de overige drie onderwijsvormen (KSO, BSO en BuSO).

Er blijken wel opvallende verschillen te zijn tussen de respondenten die voor hun inschrijving voor hun huidige opleiding reeds een diploma hadden van het hoger onderwijs en de respondenten die op het moment van hun inschrijving nog geen diploma hadden van het hoger onderwijs.

Zo heeft 3/4de van de respondenten die reeds een diploma heeft van het hoger onderwijs het diploma van secundair onderwijs behaald in het ASO, tegenover 1/2de van de respondenten die nog geen diploma had van het hoger onderwijs.

Daartegenover heeft 1 op 3 herintreders tussen de 25 en 64 jaar die op latere leeftijd voor het eerst instromen in het hoger onderwijs, het diploma secundair onderwijs behaald in het TSO. Bij de herintreders die reeds een hogeschool- of universitair diploma heeft, is dit slechts 1 op 5.

Tot slot heeft meer dan 1 op 10 herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs het diploma secundair onderwijs behaald in het BSO, terwijl dit bij de reeds gediplomeerde herintreders slechts 3 op 100 is.

3.2.2.3 Heeft de respondent reeds een opleiding hoger onderwijs (exclusief opleidingen in het HOSP en aan de OU) gevolgd?

In 3.2.2.1 *Opleidingsniveau: hoogst behaalde diploma* zijn we nagegaan welk het hoogst behaalde diploma was van de respondenten voor ze zich inschreven voor hun huidige opleiding.

Uit de gegevens blijkt dat 2/5de van de herintreders in het hoger onderwijs nog geen hogeschool- of universitair diploma had voor ze zich op latere leeftijd inschreven voor een studie in het hoger onderwijs.

Het is mogelijk dat er zich onder deze 40% herintreders studenten bevinden die wel al eerder aan een hogeschool of universiteit studeerden, maar de studie niet volledig hebben afgewerkt, zodat ze het hoger onderwijs ongediplomeerd verlaten hebben.

Om te achterhalen hoe groot het aandeel van deze studenten is binnen de groep herintreders tussen de 25 en 64 jaar in het hoger onderwijs, hebben we de respondenten gevraagd of ze reeds eerder studeerden in het hoger onderwijs en indien ja, of ze een diploma hebben behaald of de opleiding niet volledig hebben afgewerkt en daarom nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs.

Omdat we ons een beeld wilden vormen van het aandeel herintreders dat reeds een opleiding volgde binnen het reguliere hoger onderwijs, hebben we in de vraagstelling expliciet vermeld dat we diploma's behaald in het hoger onderwijs voor sociale promotie (HOSP) of aan de Open Universiteit Nederland (OU) niet meerekenen.

De bevindingen worden weergegeven in Tabel 47.

Tabel 47 Verdeling naar studieverleden in het hoger onderwijs

Studietraject	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Nooit hoger onderwijs gevolgd	403	28,5	106	6,5	509	19,1
Hoger onderwijs gevolgd, maar niet afgewerkt	628	60,0	123	7,6	751	28,2
Diploma van het hoger onderwijs	15	1,4	1391	85,9	1406	52,7
Totaal	1046	100,0	1620	100,0	2666	100,0

17 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,826

Uit de gegevens blijkt dat 60% van de respondenten die voor ze zich inschreven voor hun huidige opleiding nog geen diploma hadden van het hoger onderwijs, in het verleden wel al een studie heeft gevolgd aan een hogeschool of aan een universiteit, maar de opleiding vroegtijdig beëindigd hebben, zodat ze het hoger onderwijs ongediplomeerd verlaten hebben.

Daarnaast heeft 60,7% van de herintreders in het hoger onderwijs reeds een hogeschool- of universitair diploma behaald voor ze zich inschreven voor hun huidige opleiding (zie terug: 3.2.2.1 *Opleidingsniveau: hoogst behaalde diploma*).

We kunnen hieruit besluiten dat de overgrote meerderheid van de herintreders in het hoger onderwijs voor de huidige inschrijving reeds in aanraking kwam met het hoger onderwijs: 80,9% van alle herintreders heeft in het verleden reeds aan een universiteit of hogeschool gestudeerd. Hiervan heeft 28,2% wel hoger onderwijs gevolgd, maar zijn/haar opleiding vroegtijdig beëindigd en dus geen diploma behaald.

We willen de lezer erop attent maken dat er enkele anomalieën terug te vinden zijn in Tabel 47.

Zo geeft 1,4% van de respondenten die ten hoogste een diploma had van het secundair onderwijs voor ze zich inschreven voor hun huidige opleiding, te kennen dat ze reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs.

Daarnaast zegt 6,5% van de respondenten die eerder vermeldden dat ze reeds een diploma hadden van het hoger onderwijs, dat ze nog nooit een opleiding hadden gevolgd binnen het hoger onderwijs. 7,6% van hen geeft te kennen dat ze in het verleden wel een opleiding hadden gevolgd binnen het hoger onderwijs, maar dat ze deze opleiding niet beëindigd hebben, zodat ze het hoger onderwijs ongediplomeerd verlaten hebben.

De verschillen tussen de antwoorden op de vraag wat het hoogste diploma was dat men had voor men zich inschreef voor zijn huidige studie en de vraag of men reeds eerder studeerde in het hoger onderwijs, zouden verklaard kunnen worden door de verschillen in vraagstelling (zie terug: boven Tabel 47).

Echter, binnen de groep herintreders die reeds een diploma had van het hoger onderwijs voor ze zich inschreven voor hun huidige studie en nadien te kennen gaven dat ze nog niet eerder een opleiding volgden binnen het hoger onderwijs, hebben slechts 38 respondenten in het verleden een opleiding gevolgd binnen het hoger onderwijs voor sociale promotie.

Bovendien blijkt dat binnen de groep herintreders die reeds een diploma had van het hoger onderwijs voor ze zich inschreven voor hun huidige studie en nadien te kennen gaven dat ze in het verleden wel een opleiding hadden gevolgd binnen het hoger onderwijs, maar deze opleiding niet beëindigd hadden, maar 6 respondenten in het verleden een opleiding volgden binnen het hoger onderwijs voor sociale promotie en slechts 5 respondenten een diploma behaalden aan de Open Universiteit Nederland.

We kunnen hieruit afleiden dat de incoherentie tussen de antwoorden op beide vragen maar gedeeltelijk toe te schrijven is aan verschillen in vraagstelling.

Aangezien 3.2.2.4 en 3.2.2.5 verder bouwen op de gegevens die in dit deel vermeld staan, wijzen we de lezer erop dat hij/zij de gegevens die in die delen gepresenteerd worden met enige voorzichtigheid moet interpreteren.

De gegevens die we in 3.2.2.4 en 3.2.2.5 vermelden, kunnen echter wel een indicatie geven van de redenen waarom men nooit eerder instroomde in het hoger onderwijs of waarom men wel instroomde in het hoger onderwijs, maar de opleiding niet volledig heeft afgewerkt.

3.2.2.4 De belangrijkste redenen waarom men nooit eerder instroomde in het hoger onderwijs

Zoals blijkt uit Tabel 48 zijn de belangrijkste redenen waarom men in het verleden nooit een opleiding heeft gevolgd binnen het hoger onderwijs (1) dat men het beu was om te studeren (17,4%), (2) dat men moest gaan werken om geld te verdienen (17,2%) en (3) dat men dacht dat verder studeren te moeilijk was (14,3%).

Bij de herintreders die reeds een diploma van het hoger onderwijs hadden voor ze zich inschreven voor hun huidige studie was ook het feit dat men er op dat moment het nut niet van inzag (17,5%) een belangrijke reden om niet in te stromen in het hoger onderwijs.

We merken op dat de beslissing om niet eerder in te stromen in het hoger onderwijs bij 17,4% veroorzaakt werd door een ‘andere’ reden.

Tabel 48 Belangrijkste reden waarom de student nooit in het hoger onderwijs studeerde

Belangrijkste reden waarom de student ervoor nooit studeerde in het hoger onderwijs	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ik dacht dat verder studeren te moeilijk was voor mij	55	13,7	17	16,5	72	14,3
Mijn ouders zagen er het nut niet van in	21	5,2	3	2,9	24	4,8
Ik kon niet studeren omwille van ziekte of zwangerschap	20	5,0	2	1,9	22	4,4
Ik moest gaan werken om geld te verdienen	65	16,2	22	21,4	87	17,2
Ik was het beu om te studeren	79	19,7	9	8,7	88	17,4
Niemand uit mijn directe omgeving studeerde	5	1,2	1	1,0	6	1,2
Ik zag er op dat moment het nut niet van in	39	9,7	18	17,5	57	11,3
Ik wilde er geen tijd voor maken	6	1,5	3	2,9	9	1,8
Ik wist niet juist wat te studeren	19	4,7	4	3,9	23	4,6
Mijn ouders konden het niet betalen	24	6,0	5	4,9	29	5,7
Andere	69	17,2	19	18,4	88	17,4
Totaal	402	100,0	103	100,0	505	100,0

4 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,107 – Cramer's V = 0,177

3.2.2.5 De belangrijkste redenen waarom men in het verleden wel aan een opleiding binnen het hoger onderwijs begonnen was, maar deze niet beëindigd heeft

Zoals we in Tabel 49 kunnen zien, is de belangrijkste redenen waarom men in het verleden wel instroomde in het hoger onderwijs, maar de opleiding niet heeft afgemaakt en het onderwijs dus ongediplomeerd verlaten heeft, dat de opleiding niet voldeed aan de verwachtingen (23,5%). Dit zou erop kunnen wijzen dat men meer moet investeren in het informeren van toekomstige studenten.

Daarnaast zijn veel herintreders vroegtijdig met hun studies gestopt omdat (1) ze het beu waren te studeren (16,3%) of (2) omdat ze moesten gaan werken om geld te verdienen (10,0%).

We merken op dat er bij 21,7% een andere reden aan de basis lag om vroegtijdig met de opleiding te stoppen.

Tabel 49 Belangrijkste reden waarom studenten hun vorige opleiding hebben stopgezet

Belangrijkste reden waarom de student de vorige opleiding hoger onderwijs stopzette	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ik dacht dat verder studeren te moeilijk was voor mij	37	6,0	11	9,0	48	6,5
Mijn ouders zagen er het nut niet van in	9	1,5	3	2,5	12	1,6
Ik kon niet studeren omwille van ziekte of zwangerschap	53	8,6	6	4,9	59	8,0
Ik moest gaan werken om geld te verdienen	62	10,0	12	9,8	74	10,0
Ik was het beu om te studeren	102	16,5	19	15,6	121	16,3
Niemand uit mijn directe omgeving studeerde	1	0,2	0	0,0	1	,1
Ik zag er op dat moment het nut niet van in	41	6,6	3	2,5	44	5,9
Ik wilde er geen tijd voor maken	20	3,2	9	7,4	29	3,9
De opleiding voldeed niet aan mijn verwachtingen	150	24,2	24	19,7	174	23,5
Mijn ouders konden het niet betalen	17	2,7	1	0,8	18	2,4
Andere	127	20,5	34	27,9	161	21,7
Totaal	619	100,0	122	100,0	741	100,0

2 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,086 – Cramer's V = 0,149

3.2.2.6 Aantal jaren tussen de vorige studie en de huidige studie

Wanneer we kijken naar de tijd die verlopen is tussen het stopzetten of afronden van de vorige studie en de huidige studie (Tabel 50), zien we dat het voor 39,7% van de herintreders maximum 5 jaar geleden is dat ze nog eens op de schoolbanken zaten. Voor een kwart van de herintreders is er tussen de 6 en de 10 jaar verlopen tussen het afronden of stopzetten van hun vorige studie en de aanvang van hun huidige studie. Algemeen kunnen we opmerken dat het aandeel respondenten binnen elke categorie daalt naarmate de onderbrekingsperiode groter wordt.

De groep herintreders met een diploma van het hoger onderwijs omvat méér mensen die een relatief korte onderbreking (tussen 0 en 5 jaar) kennen tussen hun vorige studie en hun huidige studie.

De groep herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs telt daarentegen relatief gesproken meer individuen die een onderbreking hebben van 6 tot 15 jaar.

Tabel 50 Verdeling naar het aantal jaar tussen de vorige en de huidige studie

Aantal jaren onderbreking	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
0 t.e.m. 5 jaar	366	34,8	695	42,9	1061	39,7
6 t.e.m. 10 jaar	275	26,2	387	23,9	662	24,8
11 t.e.m. 15 jaar	181	17,2	227	14,0	408	15,3
16 t.e.m. 20 jaar	95	9,0	140	8,6	235	8,8
21 t.e.m. 25 jaar	68	6,5	99	6,1	167	6,2
26 t.e.m. 30 jaar	37	3,5	42	2,6	79	3,0
31 t.e.m. 35 jaar	19	1,8	23	1,4	42	1,6
36 t.e.m. 40 jaar	8	0,8	5	0,3	13	,5
41 t.e.m. 45 jaar	2	0,2	4	0,2	6	,2
Totaal	1051	100,0	1622	100,0	2673	100,0

Chi-kwadraat = 0,002 – Cramer's V = 0,098

3.2.2.7 Opleidingen binnen het onderwijs voor sociale promotie (OSP) en aan de Open Universiteit Nederland

In 3.2.2.3, 3.2.2.4 en 3.2.2.5 hebben we de opleidingen binnen het hoger onderwijs voor sociale promotie (HOSP) en aan de Open Universiteit Nederland (OU) buiten beschouwing gelaten. In dit deel wordt wel nog even aandacht geschonken aan deze opleidingen. Meer bepaald wordt er nagegaan hoeveel procent van de herintreders in het verleden gestudeerd heeft aan de Open Universiteit Nederland of in het onderwijs voor sociale promotie.

3.2.2.7.1 Onderwijs voor sociale promotie (OSP)

Tabel 51: Heeft de respondent ooit een opleiding gevolgd binnen het onderwijs voor sociale promotie gevolgd?

Heeft u ooit een opleiding binnen het onderwijs voor sociale promotie gevolgd?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	177	17,0	363	22,5	540	20,3
Neen	864	83,0	1250	77,5	2114	79,7
Totaal	1041	100,0	1613	100,0	2654	100,0

19 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,001 – Cramer's V = 0,067

Eén op vijf herintreders heeft in het verleden een opleiding gevolgd binnen het onderwijs voor sociale promotie (Tabel 51).

Wanneer we kijken naar het niveau van deze opleidingen (Tabel 52), dan zien we dat de meerderheid van deze studenten (64,1%) een opleiding volgde binnen het hoger onderwijs voor sociale promotie (HOSP). Ongeveer een kwart (24,1%) studeerde in

het secundair onderwijs voor sociale promotie. Een minderheid (11,9%) volgde de twee niveaus.

Tabel 52 Verdeling naar het niveau van de opleiding voor sociale promotie

Niveau onderwijs sociale promotie	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Secundair	79	44,6	51	14,0	130	24,1
Hoger	78	44,1	268	73,8	346	64,1
Beide niveaus	20	11,3	44	12,1	64	11,9
Totaal	177	100,0	363	100,0	540	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,341

De overgrote meerderheid van de herintreders tussen 25 en 64 jaar die reeds een diploma heeft van het hoger onderwijs (73,8%) en ooit een opleiding volgde binnen het OSP, studeerde binnen het hoger onderwijs voor sociale promotie. Bij de herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs en die ooit een opleiding volgden binnen het OSP, studeerde 44,6% binnen het secundair onderwijs voor sociale promotie en 44,1% binnen het hoger onderwijs voor sociale promotie.

3.2.2.7.2 Open Universiteit Nederland

Tabel 53 Heeft de respondent ooit een opleiding gevolgd aan de Open Universiteit Nederland?

Heeft u ooit een opleiding gevolgd aan de Open Universiteit Nederland?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	60	6,9	84	6,4	144	6,6
Neen	808	93,1	1229	93,6	2037	93,4
Totaal	868	100,0	1313	100,0	2181	100,0

7 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,636 – Cramer's V = 0,010

Slechts een kleine minderheid van de respondenten die op het moment van de bevraging niet waren ingeschreven bij de Open Universiteit Nederland (6,6%), heeft in het verleden een opleiding of een cursus gevolgd aan deze instelling.

3.3 Arbeidsmarktsituatie

Om een idee te krijgen van het profiel van de 25- tot 64-jarige herintreders in het hoger onderwijs, is het belangrijk om stil te staan bij de arbeidsmarktsituatie van deze studenten.

In eerste instantie gaan we na hoe groot het aandeel is van de studenten met een betaalde baan binnen de groep 25- tot 64-jarige herintreders in het hoger onderwijs en hoeveel procent van hen hun loopbaan tijdelijk heeft onderbroken om opnieuw te gaan studeren.

Vervolgens bekijken we de groep herintreders met een betaalde baan (inclusief de groep herintreders met een tijdelijk onderbroken loopbaan) en de groep herintreders zonder betaald werk afzonderlijk en meer in detail.

3.3.1 Algemeen: verdeling naar arbeidsmarktsituatie

Een eerste blik op de arbeidsmarktsituatie van de respondenten (Tabel 54) leert ons dat de meerderheid van de studenten (66,1%) betaalde arbeid verricht. Iets meer dan een 1/10de hiervan heeft zijn loopbaan tijdelijk onderbroken om terug te gaan studeren. 33,9% van de herintreders heeft geen betaald werk.

De groep herintreders die nog geen diploma heeft van het hoger onderwijs, telt in verhouding met de groep herintreders die wel reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs, minder studenten met betaald werk (48,3% t.o.v. 68,5%).

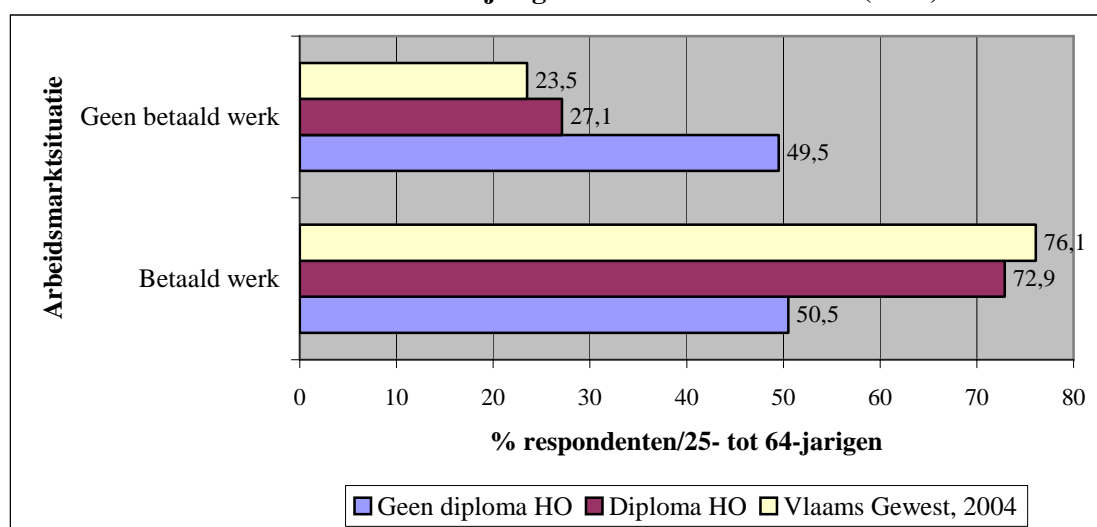
Tabel 54 Verdeling naar arbeidsmarktsituatie

Arbeidsmarktsituatie	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Betaald werk	508	48,3	1111	68,5	1619	60,6
Tijdelijke onderbroken betaald werk	42	4,0	105	6,5	147	5,5
Geen betaald werk	501	47,7	406	25,0	907	33,9
Totaal	1051	100,0	1622	100,0	2673	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,234

Wanneer we deze gegevens vergelijken met de cijfers voor het Vlaams Gewest (Grafiek 13), dan zien we dat vooral de herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs minder vaak betaald werk uitoefenen dan de totale Vlaamse bevolking. Het verschil tussen de herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs en de 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest is veel kleiner.

Grafiek 13 Arbeidsmarktsituatie van de herintreders⁽²⁾ in vergelijking met de arbeidsmarktsituatie van de 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest (2004)⁽¹⁾

⁽¹⁾ Bron: FOD Economie - Afdeling Statistiek, Enquête naar de arbeidskrachten, 2004

⁽²⁾ Noot: Respondenten die reeds meer dan 3 maanden hun loopbaan volledig hebben onderbroken worden ondergebracht in de categorie 'Geen betaald werk', de andere loopbaanonderbrekers zitten onder de categorie 'Betaald werk'.

13 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat (enquêtegegevens) = 0,000 – Cramer's V (enquêtegegevens) = 0,228

Tabel 55 geeft een meer gedetailleerd beeld van de arbeidsmarktsituatie van de herintreders. De meeste herintreders met een betaalde baan zijn werknemers of ambtenaar. Wel blijkt dat de groep herintreders die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen verhoudingsgewijs veel meer werknemers en ambtenaren telt dan de groep herintreders die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen (63,6% t.o.v. 45,1%). Zoals we hiervoor hebben kunnen vaststellen onderbreekt iets minder dan 1/10de van de herintreders met een betaalde baan zijn loopbaan (zie Tabel 54). Uit Tabel 55 blijkt dat deze mensen hun loopbaan voornamelijk onderbreken via de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet. Verder blijkt uit de tabel dat herintreders zonder betaalde baan voornamelijk uitkeringsgerechtigd werklozen zijn. De groep herintreders die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen telt bijna drie keer zoveel uitkeringsgerechtigd werklozen dan de groep herintreders die reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben behaald. Tot slot zien we in de tabel dat 4,2% van de herintreders instaat voor het huishouden (zonder hiervoor een uitkering te krijgen). De groep herintreders zonder betaalde baan met een ander statuut zijn voornamelijk werklozen die geen uitkering ontvangen en herintreders die op het moment van de bevraging enkel student waren.

Tabel 55 Arbeidsmarktsituatie van de herintreders (gedetailleerd)

Arbeidsmarktsituatie	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
<i>Betaald werk</i>	508	48,3	1111	68,5	1619	60,6
Werknemer of ambtenaar	474	45,1	1032	63,6	1506	56,3
Zelfstandige	21	2,0	61	3,8	82	3,1
Helper van een zelfstandige	7	0,7	7	0,4	14	0,5
Zonder statuut	6	0,6	11	0,7	17	0,6
<i>Tijdelijk onderbroken betaald werk</i>	42	4,0	105	6,5	147	5,5
Tijdskrediet	18	1,7	42	2,6	60	2,2
Loopbaanonderbreking	13	1,2	35	2,2	48	1,8
Ouderschapsverlof	1	0,1	2	0,1	3	0,1
Medische bijstand	0	0,0	4	0,2	4	0,1
Onderbreking: andere onderbreking	6	0,6	15	0,9	21	0,8
Onderbreking: manier niet ingevuld	4	0,4	7	0,4	11	0,4
<i>Geen betaald werk</i>	501	47,7	406	25,0	907	33,9
Gepensioneerd: rust- en weduwenpensioen	2	0,2	5	0,3	7	0,3
Gepensioneerd: brug- en vervroegd pensioen	2	0,2	13	0,8	15	0,6
Ziekte of invaliditeit	13	1,2	14	0,9	27	1,0
Uitkeringsgerechtigd volledig werkloos	312	29,7	176	10,9	488	18,3
Huishouden (zonder uitkering)	43	4,1	68	4,2	111	4,2
Niet werkend: ander statuut	115	10,9	111	6,8	226	8,5
Niet werkend: statuut niet ingevuld	14	1,3	19	1,2	33	1,2
Totaal	1051	100,0	1622	100,0	2673	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,272

3.3.2 Herintreders met betaald werk

3.3.2.1 Algemeen⁷

Hieronder gaan we na wat het arbeidsstatuut is van de herintreders tussen 25 en 64 jaar. We kijken ook naar de sector waarin ze zijn tewerkgesteld, of ze voltijds of deeltijds werken en of de deeltijds werkende herintreders nog een andere deeltijdse activiteit uitoefenen.

De cijfers die in dit deel gepresenteerd worden hebben zowel betrekking op de herintreders tussen 25 en 64 jaar met een betaalde baan die hun loopbaan niet onderbreken als op de 25- tot 64-jarige herintreders die hun loopbaan tijdelijk onderbreken om opnieuw te gaan studeren.

⁷ We vroegen de student om indien hij/zij meerdere beroepen uitoefent, zich bij het invullen van de vragenlijst te richten op het hoofdberoep.

3.3.2.1.1 Arbeidsstatuut

Zoals we kunnen zien in Tabel 56 is het merendeel van de werkende 25- tot 64-jarige herintreders werknemer of ambtenaar.

In vergelijking met alle werkenden tussen 15 en 64 jaar in het Vlaams Gewest anno 2004 zijn er in de groep 25- tot 64-jarige herintreders meer werknemers en ambtenaren. Zelfstandigen zijn daarentegen ondervertegenwoordigd bij de herintreders.

Tabel 56 Arbeidsstatuut van de herintreders tussen 25 en 64 jaar met een betaalde baan⁽²⁾ in vergelijking met de werkenden tussen 15 en 64 jaar in het Vlaams Gewest (2004)⁽¹⁾

Statuut	Enquête		Vlaams Gewest, 2004, werkenden 15-64 ⁽¹⁾
	Geen diploma HO	Diploma HO	
Werknemer of ambtenaar	94,9%	94,4%	85,2%
Zelfstandige	3,9%	5,1%	12,8%
Helper van zelfstandige	1,3%	0,6%	2,0%
Totaal ⁽³⁾	100,0% (N=544)	100,0% (N=1205)	100,0% (N=2546858)

⁽¹⁾ Bron gegevens: Steunpunt WAV (NIS EAK), (Eigen bewerking), 2004c

⁽²⁾ Chi-kwadraat (enquêtegegevens) = 0,174 – Cramer's V (enquêtegegevens) = 0,045

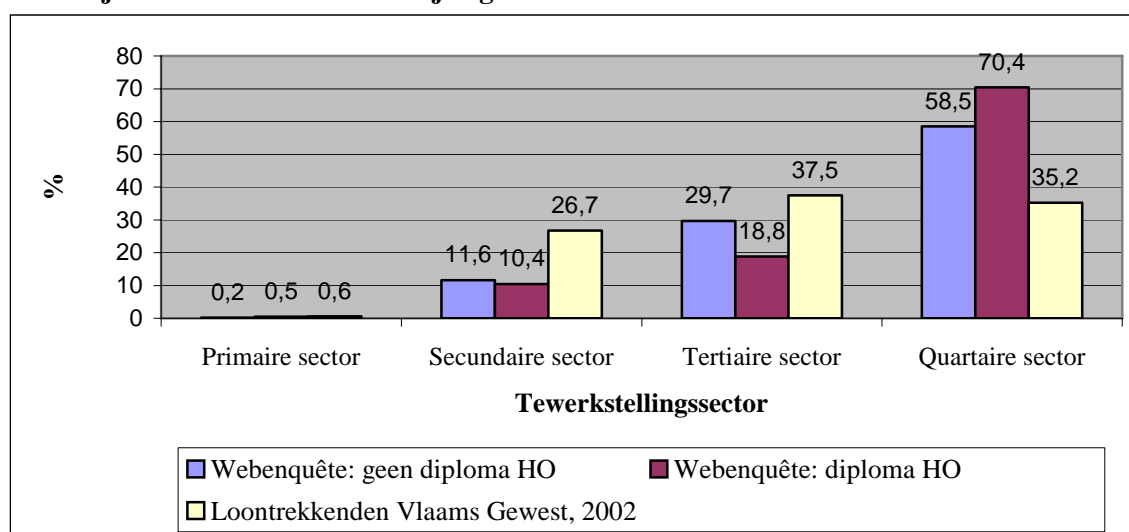
⁽³⁾ 17 respondenten hadden geen arbeidsstatuut niet ingevuld

3.3.2.1.2 Sector van tewerkstelling⁸

Grafiek 14 geeft de verdeling van de respondenten weer naar de sector van tewerkstelling.

⁸ In 3.3.2.2.1 *Tewerkstellingssector: overheid of privé-sector*, 3.3.2.1.2 *Sector van tewerkstelling* 7F en 3.3.2.1.3 *Arbeidsregime* laten we de studenten zonder arbeidsstatuut uit de analyse.

Grafiek 14 Bedrijfssector van de herintreders tussen 25 en 64 jaar⁽²⁾ in vergelijking met de bedrijfssector van de 18- tot 64-jarige loontrekkenden in Vlaanderen anno 2002⁽¹⁾

⁽¹⁾ Bron: Steunpunt WAV (Datawarehouse ASB bij de KSZ - basistoepassing 5) (eigen bewerking), 2002b

1658 mensen met slecht gedefinieerde activiteiten

⁽²⁾ 20 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

55 respondenten duiden aan dat ze niet wisten in welke sector ze tewerkgesteld zijn

Noot: de categorie 'Weet niet' uit de enquête, komt overeen met de categorie 'Slecht gedefinieerde activiteiten' voor het Vlaamse Gewest.

Chi-kwadraat (enquêtegegevens) = 0,000 – Cramer's V (enquêtegegevens) = 0,128

Zoals we in Grafiek 14 kunnen zien is de meerderheid van de respondenten tewerkgesteld in de quartaire sector. Daarnaast werkt nog eens 1/4de van de respondenten in de tertiaire sector. Slechts één op tien werkt in de secundaire sector. De primaire sector is bijna niet vertegenwoordigd.

Wanneer we de sector van tewerstelling van 25- tot 64- jarige herintreders vergelijken met de tewerkstellingssector van alle loontrekkenden tussen 18 en 64 jaar in het Vlaams Gewest anno 2002 dan zien we dat de secundaire en tertiaire sector ondervertegenwoordigd zijn bij de werkende herintreders. De quartaire sector is daarentegen oververtegenwoordigd bij de herintreders tussen 25 en 64 jaar. Van de herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs is zelfs 7 op 10 tewerkgesteld in de quartaire sector.

In Tabel 57 worden de sectoren verder opgesplitst. Zelfstandigen werden, in tegenstelling tot bij bovenstaande analyse, niet opgenomen in de berekeningen.

Voor de primaire sector zien we dat enkel de 'land- en tuinbouw' vertegenwoordigd is. Binnen de secundaire sector, komt de 'chemische nijverheid' (2,7%) het meeste voor. De werknemers uit de tertiaire sector zijn vooral tewerkgesteld in de 'informatica' (4,9%), de 'financiële dienstensector' (4,7%) en 'overige diensten aan personen' (4,5%). Binnen de quartaire sector is de sector 'gezondheidszorg en maatschappelijke diensten' veruit de meest voorkomende (27,0%). Daarnaast zijn binnen de quartaire sector ook veel respondenten tewerkgesteld in de sectoren 'onderwijs' (16,2%) en 'openbaar bestuur' (12,4%).

Opvallend is dat meer dan één op vier (27,0%) herintreders tussen de 25 en 64 jaar tewerkgesteld zijn binnen de sector 'gezondheidszorg en maatschappelijke diensten'.

Het grootste verschil tussen herintreders met en herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs doet zich voor in de quartaire sector. Zo is één op vijf respondenten die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs tewerkgesteld binnen de sector 'onderwijs'. Bij de herintreders die nog geen hogeschool- of universitair diploma hebben is dit slechts 6,4%

Wat betreft de tertiaire sector, zijn er in vergelijking met de groep herintreders die nog geen diploma heeft van het hoger onderwijs, binnen de groep herintreders die wel al een diploma hebben van het hoger onderwijs relatief meer studenten tewerkgesteld binnen de sector 'financiële diensten'. Er zijn daarentegen relatief meer studenten zonder diploma van het hoger onderwijs tewerkgesteld binnen de sectoren 'distributie en verhuurdiensten' en binnen de 'horeca'.

Tabel 57 Bedrijfssector van de herintreders tussen 25 en 64 jaar, gedetailleerd

Bedrijfssector	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
<i>Primaire sector</i>						0,4
Land- en tuinbouw	2	0,4	5	0,4	7	0,4
<i>Secundaire sector</i>						9,9
Winning van delfstoffen	1	0,2	0	0,0	1	0,1
Vervaardiging van dranken, voeding en tabak	9	1,7	4	0,3	13	0,8
Houtindustrie	2	0,4	1	0,1	3	0,2
Grafische nijverheid	1	0,2	7	0,6	8	0,5
Chemische nijverheid	14	2,6	33	2,8	47	2,7
Rubber- en kunststofnijverheid	0	0,0	4	0,3	4	0,2
Vervaardiging van glas, bakstenen, cement en andere bouwmate	2	0,4	0	0,0	2	0,1
Metallurgie	11	2,1	14	1,2	25	1,5
Overige industrie	4	0,8	22	1,8	26	1,5
Elektriciteit, gas, stoom en water	2	0,4	10	0,8	12	0,7
Bouwnijverheid	5	0,9	22	1,8	27	1,6
<i>Tertiaire sector</i>						25,6
Distributie en verhuurdiensten	18	3,4	17	1,4	35	2,0
Horeca	21	4,0	16	1,3	37	2,1
Vervoer en vervoersondersteuning	29	5,5	15	1,3	44	2,6
Post en telecommunicatie	16	3,0	15	1,3	31	1,8
Financiële diensten	17	3,2	65	5,4	82	4,8
Informatica	31	5,8	54	4,5	85	4,9
Advies en bijstand aan ondernemingen en personen	10	1,9	30	2,5	40	2,3
Selectie en terbeschikkingstelling van personeel	4	0,8	5	0,4	9	0,5
Industriële reiniging	1	0,2	1	0,1	2	0,1
Overige diensten aan personen	37	7,0	41	3,4	78	4,5
<i>Quartaire sector</i>						64,1
Openbaar bestuur	66	12,4	148	12,4	214	12,4
Onderwijs	34	6,4	246	20,6	280	16,2
Gezondheidszorg en maatschappelijke diensten	149	28,1	317	26,6	466	27,0
Recreatie, cultuur en sport	15	2,8	47	3,9	62	3,6
Speur- en ontwikkelingswerk	4	0,8	10	0,8	14	0,8
Afvalwater- en afvalverzameling; straatreiniging	2	0,4	1	0,1	3	0,2
Belangenvertegenwoordiging	2	0,4	7	0,6	9	0,5
<i>Weet niet</i>	22	4,1	36	3,0	58	3,4
Totaal	531	100,0	1193	100,0	1724	100,0

20 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,292

3.3.2.1.3 Arbeidsregime

Tabel 58 Verdeling naar arbeidsregime (voltijds – deeltijds)

Arbeidsregime	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Voltijds	323	63,6	758	68,2	1081	66,8
Deeltijds	185	36,4	353	31,8	538	33,2
Totaal	508	100,0	1111	100,0	1619	100,0

Chi-kwadraat = 0,066 – Cramer's V = 0,046

Zoals we kunnen zien in Tabel 58 is bijna zeven op tien herintreders tussen de 25 en 64 jaar met een betaalde baan voltijds tewerkgesteld, ondanks het feit dat ze werken en studeren combineren. Er zijn op dit vlak nagenoeg geen verschillen tussen de herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs en de respondenten die wel al een diploma hebben van het hoger onderwijs.

Omdat het mogelijk is om meerdere jobs te combineren, hebben we aan de deeltijds werkende herintreders die hun loopbaan niet onderbreken, gevraagd of ze hun deeltijdse job combineren met een andere job (Tabel 59).

Tabel 59 Combinatie van verschillende deeltijdse jobs bij herintreders met een arbeidsstatuut, die hun loopbaan niet onderbreken

Combineert u uw deeltijdse baan met een andere job?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja, ik ben zelfstandige in bijberoep	7	3,8	15	4,3	22	4,1
Ja, ik heb een andere betaalde job als werknemer of ambtenaar	18	9,7	25	7,1	43	8,0
Neen	160	86,5	311	88,6	471	87,9
Totaal	185	100,0	351	100,0	536	100,0

2 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,560 – Cramer's V = 0,047

Uit de gegevens blijkt dat 12,1% van de deeltijds werkende herintreders zijn deeltijdse baan combineert met een andere job. 4,1% van de herintreders met een deeltijdse baan is daarnaast nog zelfstandige in bijberoep en 8% heeft naast zijn (grootste) deeltijdse baan nog een andere deeltijdse baan als werknemer of ambtenaar.

Er zijn relatief gesproken iets meer herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs dan herintreders met diploma van het hoger onderwijs die naast hun deeltijdse baan zelfstandige in bijberoep zijn. Wat betreft het hebben van een andere betaalde baan als werknemer of ambtenaar naast een (grotere) deeltijdse baan, zien we net het omgekeerde.

3.3.2.2 Werknemers en ambtenaren

In dit deel richten we ons op de herintreders tussen 25 en 64 jaar die tewerkgesteld zijn als werknemer of ambtenaar.

We gaan na of de herintreders die tewerkgesteld zijn als ambtenaar of werknemer voornamelijk tewerkgesteld zijn in de overheidssector of in de privé-sector, tot welke beroeps categorie ze voornamelijk behoren, of ze tewerkgesteld zijn in grote of kleine bedrijven en hoe hun werktijd is ingedeeld.

De cijfers die in dit deel gepresenteerd worden hebben zowel betrekking op de herintreders tussen 25 en 64 jaar met een betaalde baan die hun loopbaan niet onderbreken als op de 25- tot 64-jarige herintreders die hun loopbaan tijdelijk onderbreken om opnieuw te gaan studeren.

3.3.2.2.1 Tewerkstellingssector: overheid of privé-sector

Onderstaande tabel geeft de verdeling van de herintreders tussen 25 en 64 jaar die tewerkgesteld zijn als werknemers of als ambtenaren weer naar tewerkstellingssector.

Tabel 60 Verdeling van de werknemers en ambtenaren naar tewerkstellingssector

Sector	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Privé-sector	346	67,4	618	54,6	964	58,6
Overheid	167	32,6	514	45,4	681	41,4
Totaal	513	100,0	1132	100,0	1645	100,0

8 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,121

Zoals we in Tabel 60 kunnen lezen, werken er relatief gesproken veel meer herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs in de privé-sector (67,4%) dan bij de overheid (32,6%). Bij de herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs is dit verschil veel kleiner: 54,6% werkt in de privé-sector, tegenover 45,4% bij de overheid.

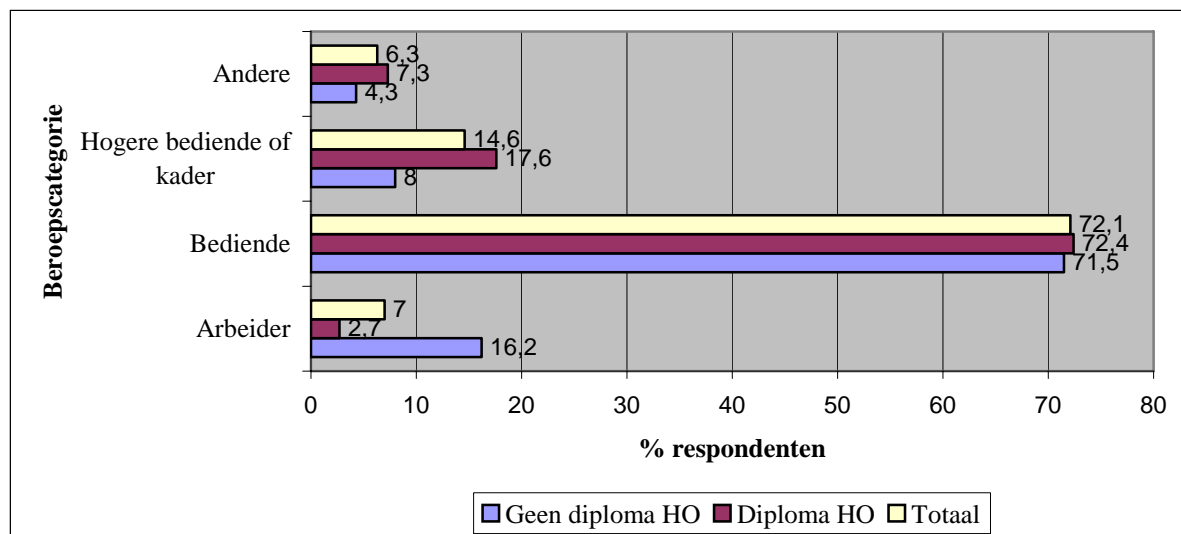
3.3.2.2.2 Beroeps categorie

Grafiek 15 geeft de verdeling van de herintreders tussen 25 en 64 jaar weer die tewerkgesteld zijn als werknemer of ambtenaar weer naar beroeps categorie.

Er zijn relatief gesproken veel meer arbeiders onder de herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs (16,2%), dan onder de herintreders die wel al een hogeschool- of universitair diploma hebben (2,7%).

Aan de andere kant zijn er verhoudingsgewijs veel meer hogere bedienden en kaderleden onder de herintreders die reeds een hoger onderwijs diploma hebben (17,6%) dan onder de herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs (8,0%).

Grafiek 15 Verdeling van de werknemers en ambtenaren naar beroeps categorie

45 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,270

3.3.2.2.3 Bedrijfs grootte

Tabel 61 geeft de verdeling van de herintreders tussen 25 en 64 jaar weer naar de grootte van het bedrijf waarin ze tewerkgesteld zijn.

Tabel 61 Verdeling van de werknemers en ambtenaren naar bedrijfs grootte

Aantal werknemers in het bedrijf	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Van 1 tot 10	43	8,4	63	5,6	106	6,5
Van 11 tot 19	33	6,5	64	5,7	97	5,9
Van 20 tot 49	48	9,4	156	13,9	204	12,5
Van 50 tot 249	120	23,6	278	24,7	398	24,4
Van 250 tot 499	52	10,2	88	7,8	140	8,6
Minstens 500	193	37,9	447	39,7	640	39,2
Weet niet, tussen 1 en 10	1	0,2	2	0,2	3	,2
Weet niet, 11 of meer	19	3,7	27	2,4	46	2,8
Totaal	509	100,0	1125	100,0	1634	100,0

19 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,032 – Cramer's V = 0,097

De tabel toont ons dat ongeveer een kwart van de 25- tot 64-jarige herintreders die tewerkgesteld zijn als werknemer of ambtenaar, werken in een bedrijf met minder dan 50 werknemers, een kwart werkt in een bedrijf met 50 tot 149 werknemers en bijna 40% werkt in bedrijf met meer dan 500 werknemers. De meeste herintreders komen dus vooral uit grote en middelgrote bedrijven. Het aandeel van kleine ondernemingen (<20 werknemers) is zeer beperkt.

Er zijn slechts kleine verschillen tussen de herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs en de herintreders die nog geen hoger onderwijs diploma hebben.

3.3.2.2.4 Werktijdsregime

Tabel 62 Verdeling van de werknemers en ambtenaren naar werktijdsregime

Indeling werktijd	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Vaste werktijden (vast begin-en einduur)	193	38,2	473	41,9	666	40,7
Glijdende uren	141	27,9	393	34,8	534	32,7
Onregelmatige werktijden (afh.nood dienst/klant)	105	20,8	167	14,8	272	16,6
Ploegenstelsel	66	13,1	97	8,6	163	10,0
Totaal	505	100,0	1130	100,0	1635	100,0

18 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,113

Wanneer we kijken naar het werktijdsregime van de 25- tot 64-jarige herintreders die tewerkgesteld zijn als ambtenaar of werknemer, zien we dat 4 op 10 vaste werktijden heeft (vast begin- en einduur), 32,7% heeft glijdende uren, 16,6% heeft onregelmatige uur (afhankelijk van de nood van de dienst/klant) en 1 op 10 werkt in een ploegenstelsel.

Er zijn relatief gesproken meer herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs die onregelmatige werktijden hebben en die werken in een ploegenstelsel. Dit kan verklaard worden doordat de groep herintreders die nog geen diploma heeft van het hoger onderwijs relatief gesproken veel meer arbeiders telt (zie terug: 3.3.2.2.2 *Beroeps categorie*).

3.3.2.3 Zelfstandigen

In deel 3.3.2.3 richten we ons op de 25- tot 64-jarige herintreders die een zelfstandige activiteit uitoefenen.

We trachten te achterhalen hoe groot het aandeel zelfstandige herintreders is dat een vrij beroep uitoefent en hoe groot het aandeel zelfstandige herintreders is dat werknemers of helpers in dienst heeft.

3.3.2.3.1 Het aandeel zelfstandigen dat een vrij beroep uitoefent

Tabel 63 geeft het aandeel respondenten weer dat een vrij beroep uitoefent van de herintreders tussen de 25 en 64 jaar weer die een zelfstandige activiteit uitoefenen.

Zoals we in de tabel kunnen lezen, zijn er grote verschillen tussen de zelfstandige herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs en de zelfstandige herintreders die wel reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs. Zo oefent 65,5% van de zelfstandigen die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs

een vrij beroep uit, terwijl dit bij de studenten die nog geen hogeschool- of universitair diploma hebben slechts 35% is.

Tabel 63 Het aandeel zelfstandigen dat een vrij beroep uitoefent

Oefent u een vrij beroep uit?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	7	35,0	36	65,5	43	57,3
Neen	13	65,0	19	34,5	32	42,7
Totaal	20	100,0	55	100,0	75	100,0

7 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,018 – Cramer's V = 0,272

3.3.2.3.2 Het aandeel zelfstandigen dat werknemers of helpers in dienst heeft

Zoals we in onderstaande tabel kunnen zien, heeft één op vijf van de herintreders die een zelfstandige activiteit uitoefenen minstens één werknemer of helper in dienst.

Tabel 64 Het aandeel zelfstandigen dat werknemers of helpers in dienst heeft

Heeft u werknemers of helpers in dienst?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	4	19,0	12	19,7	16	19,5
Neen	17	81,0	49	80,3	66	80,5
Totaal	21	100,0	61	100,0	82	100,0

Chi-kwadraat = 0,950 – Cramer's V = 0,007

3.3.2.4 Herintreders die hun beroepsloopbaan tijdelijk onderbroken hebben

We sluiten het deel over de herintreders tussen de 25 en 64 jaar met een betaalde baan af door te kijken naar de herintreders die hun loopbaan tijdelijk onderbreken om terug te gaan studeren. Zoals bleek uit Tabel 55 is het aandeel van onderbrekers binnen de groep herintreders zeer beperkt (5,5%).

We gaan meer bepaald na of deze studenten hun loopbaan volledig of gedeeltelijk onderbreken om terug te gaan studeren en via welk onderbrekingsstelsel deze studenten hun loopbaan onderbreken.

3.3.2.4.1 Aard van de onderbreking

Uit Tabel 65 blijkt dat de meeste studenten die hun loopbaan onderbreken (64,6%) de arbeidsprestaties tijdelijk volledig stopzetten. 35,4% van de respondenten onderbreekt de arbeidsprestaties slechts gedeeltelijk.

Herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs kiezen er, in vergelijking met herintreders die nog geen hoger onderwijs diploma hebben, relatief vaker voor om de loopbaan volledig te onderbreken.

Tabel 65 Verdeling van de loopbaanonderbrekers naar de aard van de onderbreking

Aard onderbreking	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Volledig	24	57,1	71	67,6	95	64,6
Gedeeltelijk	18	42,9	34	32,4	52	35,4
Totaal	42	100,0	105	100,0	147	100,0

Chi-kwadraat = 0,230 – Cramer's V = 0,099

3.3.2.4.2 Onderbrekingsstelsel

Uit onderstaande tabel blijkt dat de meerderheid van de loopbaanonderbrekers (44,1%) zijn loopbaan onderbreekt via het stelsel van tijdskrediet. Daarnaast onderbreekt nog eens 35,3% zijn loopbaan via het stelsel van loopbaanonderbreking. Slechts een kleine minderheid van de respondenten heeft ouderschapsverlof of verlof wegens medische bijstand. Tot slot geeft 15,4% van de loopbaanonderbrekers te kennen zijn loopbaan te onderbreken via een “ander” stelsel.

Tabel 66 Verdeling van de herintreders die hun loopbaan onderbreken naar onderbrekingsstelsel

Onderbrekingstelsel	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Tijdskrediet	18	47,4	42	42,9	60	44,1
Loopbaanonderbreking	13	34,2	35	35,7	48	35,3
Ouderschapsverlof	1	2,6	2	2,0	3	2,2
Medische bijstand	0	0,0	4	4,1	4	2,9
Andere	6	15,8	15	15,3	21	15,4
Totaal	38	100,0	98	100,0	136	100,0

11 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,783 – Cramer's V = 0,113

3.3.3 Studenten die geen betaalde baan hebben

3.3.2 *Herintreders met betaald werk* handelde over de herintreders tussen 25 en 64 jaar die op het moment van de bevraging een betaalde baan uitoefenden. Ook de herintreders die hun loopbaan tijdelijk onderbroken hadden, kwamen reeds aan bod. In dit deel richten we ons tot slot nog op de herintreders tussen 25 en 64 jaar die geen betaalde baan hebben.

We gaan na welk statuut deze studenten hebben en of ze, hoewel ze op het moment van de bevraging niet werkten, in het verleden een betaalde baan hebben uitgeoefend.

3.3.3.1 Statuut

Tabel 67 Verdeling van niet-werkenden naar statuut

Statuut	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Gepensioneerd: rust- en weduwenpensioen	2	0,4	5	1,3	7	0,8
Gepensioneerd: brug- en vervroegd pensioen	2	0,4	13	3,4	15	1,7
Ziekte of invaliditeit	13	2,7	14	3,6	27	3,1
Uitkeringsgerechtigd volledig werkloos	312	64,1	176	45,5	488	55,8
Huishouden (zonder uitkering)	43	8,8	68	17,6	111	12,7
Andere	115	23,6	111	28,7	226	25,9
Totaal	487	100,0	387	100,0	874	100,0

33 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,219

Uit Tabel 67 blijkt dat de meerderheid van de respondenten die geen betaalde baan hebben uitkeringsgerechtigd werkloos is (55,8). Iets meer dan 12,7% staat in voor het huishouden. Een kleine minderheid werkt niet wegens ziekte of invaliditeit (3,1%) of is gepensioneerd (2,5%).

Het aandeel uitkeringsgerechtigd werklozen is veel groter bij de herintreders tussen de 25 en 64 jaar zonder betaald werk die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs, dan bij de herintreders die wel al een hogeschool- of universitair diploma hebben. Daarentegen zijn er veel meer studenten die instaan voor het huishouden onder de reeds gediplomeerde herintreders zonder betaald werk dan onder de herintreders die nog geen hoger onderwijs diploma hebben.

3.3.3.2 Arbeidsverleden

Opvallend is dat nagenoeg alle herintreders in het hoger onderwijs die op het moment van de bevraging geen betaalde arbeid verrichten, dit in het verleden wel hebben gedaan.

We kunnen hieruit concluderen dat bijna alle herintreders tussen 25 en 64 jaar in het hoger onderwijs reeds in aanraking zijn gekomen met de arbeidsmarkt.

Tabel 68 Verdeling van niet-werkenden naar arbeidsverleden

Heeft u ooit betaald werk gehad?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	469	93,6	385	95,1	854	94,3
Neen	32	6,4	20	4,9	52	5,7
Totaal	501	100,0	405	100,0	906	100,0

1 respondent hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,351 – Cramer's V = 0,031

4 Conclusie

Om het profiel van herintreders in het hoger onderwijs te schetsen, maken we gebruik van drie bronnen: de Databank Tertiair Onderwijs, de aanbodstudie en de webenquête. De eerste bron is een administratieve gegevensbank. De twee overige bronnen werden in het kader van dit onderzoek verzameld.

In elke van deze bronnen werd het begrip herintreder in het hoger onderwijs op een eigen manier gedefinieerd.

Binnen de Databank Tertiair Onderwijs (academiejaar 1999-2000 t.e.m. academiejaar 2003-2004) was de hoofdselectie van de analyse de studenten van 25 t.e.m. 64 jaar oud die waren ingeschreven in een basisopleiding of een initiële lerarenopleiding. De studenten van de Vlaamse studiecentra van de Open Universiteit Nederland zitten niet in dit databestand. Deze databank wordt dan ook vooral gebruikt om de studenten uit de betrokken leeftijdsgroep te situeren in de totale studentenpopulatie. De huidige opbouw van de databank liet ons niet toe om de herintreders in het hoger onderwijs op een meer inhoudelijke manier te selecteren. De hervorming van de databank met daarin gegevens per academiejaar naar een databank waarin studenten gevolgd worden doorheen hun studietraject of de opname van het academiejaar van de laatste inschrijving in het hoger onderwijs als een verplichte variabele zou het bestuderen van herintreders in het hoger onderwijs in de toekomst vergemakkelijken.

In de aanbodstudie werd een meer inhoudelijke definitie gebruikt. Opleidingen uit het academiejaar 2005-2006 werden geselecteerd die interessant zijn voor volwassenen die op latere leeftijd herintreden in een basisopleiding van het hoger onderwijs. De initiële lerarenopleiding van academisch niveau en de academische initiële lerarenopleiding werden hier buiten beschouwing gelaten. Zowel de Vlaamse hogescholen en universiteiten als de Vlaamse studiecentra van de Open Universiteit Nederland kwamen hiervoor in aanmerking. De herintreders uit het aanbod zijn dan de studenten die instappen in dit aanbod, ongeacht hun leeftijd.

Voor de analyse van de webenquête werden herintreders gedefinieerd op basis van een inhoudelijk en een leeftijdscriterium. Herintreders zijn hier studenten die niet onafgebroken sinds de middelbare school hebben gestudeerd en die tussen 25 en 64 jaar oud zijn. De geselecteerde studenten waren tijdens het academiejaar 2005-2006 ingeschreven in een basisopleiding of een academische lerarenopleiding. Naast de studenten van alle Vlaamse hogescholen (m.u.v. 2 hogescholen) en universiteiten (m.u.v. 1 universiteit), zitten ook hier studenten van de Vlaamse studiecentra van de Open Universiteit Nederland tussen.

In de *Databank Tertiair Onderwijs* konden we zien dat, ondanks het kleine aandeel van onze doelgroep in de totale studentenpopulatie (7,1% in 2003), de aanwezigheid van de 25 t.e.m. 64 jarigen in de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen een sterk stijgende trend vertoont sinds het academiejaar 1999-2000.

Het leeftijdsprofiel van de eerstejaarsstudenten uit de hogescholen en de universiteiten was in 2003 erg verschillend. Het aandeel 25 t.e.m. 64 jarigen is beduidend groter

binnen de universiteiten. Dit verschil kunnen we hoofdzakelijk toeschrijven aan de sterke positie van de academische initiële lerarenopleidingen binnen deze instellingen.

Wanneer we kijken naar de studiegebieden van de opleidingen die door deze studenten worden gevolgd, zien we dat enkele studiegebieden erg vaak worden gekozen.

Voor de hogeschoolstudenten gaat het vooral om de studiegebieden 'onderwijs' en 'gezondheidszorg'.

Ook de opleidingen uit de studiegebieden 'Handelswetenschappen en bedrijfskunde' en 'Sociaal agogisch werk' komen vaak voor onder 25 tot 64 jarigen.

Bij de universiteitsstudenten uit de leeftijdsgroep 25 tot 64 jaar, zien we dat de eerstejaarsstudenten uit de basisopleidingen vooral studeren binnen de studiegebieden 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen' en 'Politieke en sociale wetenschappen'. De studenten tussen 25 en 64 jaar die een academische initiële lerarenopleidingen volgen, behaalden het diploma van hun basisopleiding vooral binnen de studiegebieden 'Wetenschappen', 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen' en 'Taal- en letterkunde'.

Het voordeel van de Databank Tertiair Onderwijs is dat we de profielkenmerken van de geselecteerde studenten kunnen vergelijken met deze van de jongere studenten die voldoen aan dezelfde criteria.

Wat de studiegebieden van de eerstejaarsstudenten van 25 tot 64 jaar in de basisopleidingen (en initiële lerarenopleiding van academische niveau voor de hogeschoolstudenten) in 2003-2004 betreft, stelden we vast dat deze verschillen van de studiegebieden die werden gevolgd door de jongere studenten. Statistisch bekeken is het vastgestelde verband echter zwak.

Binnen de hogeschoolopleidingen kennen de studiegebieden 'Onderwijs' en 'Gezondheidszorg' een sterkere vertegenwoordiging bij oudere dan bij jongere studenten. De studiegebieden 'handelswetenschappen en bedrijfskunde' en 'Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen' daarentegen worden vaker gevolgd door jongere studenten.

Voor de universiteitsstudenten stellen we vast dat er 4 studiegebieden zijn waarin de oudere studenten sterker vertegenwoordigd zijn. Het betreft de studiegebieden 'Wijsbegeerte en moraalwetenschappen', 'archeologie en kunstwetenschappen', 'Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht' en 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen'. De omgekeerde situatie doet zich voor bij de studiegebieden 'Toegepaste wetenschappen', 'Psychologie en pedagogische wetenschappen' en 'Economische en toegepast economische wetenschappen'.

Uit de *aanbodstudie* bleek dat 5196 studenten in het academiejaar 2005-2006 een basisopleiding uit het aanbod volgden.

40% van deze studenten studeerden binnen de Open Universiteit Nederland, 16% van de studeerden aan een Vlaamse universiteit en 44% van de studenten kozen voor een Vlaamse hogeschool.

De analyse van de studiegebieden waarbinnen deze studenten studeren bevestigt dat zowel voor studenten van de hogescholen als van de universiteiten (m.u.v. de Open Universiteit Nederland) een aantal studiegebieden erg dominant zijn. Voor de hogescholen is dit het studiegebied 'Onderwijs', voor de universitaire opleidingen

betreft het de domeinen 'Handelswetenschappen en bedrijfskunde' en 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen'. Ook de studiegebieden 'Handelswetenschappen en bedrijfskunde', 'Gezondheidszorg' en 'Sociaal-agogisch werk' worden binnen de hogescholen vaak gevolgd. Voor de universiteiten geldt dit voor de domeinen 'Wijsbegeerte en moraalwetenschappen', 'Politieke en sociale wetenschappen' en 'Psychologie en pedagogische wetenschappen'.

We stellen vast dat dit dezelfde studiegebieden zijn die ook bij de operationalisering van herintreders in het hoger onderwijs in de Databank Tertiair Onderwijs, op basis van leeftijd, erg goed vertegenwoordigd waren.

Onder de hogeschoolstudenten die in het aanbod studeren, zitten veel meer vrouwen dan mannen. Voor de universiteitsstudenten is deze verdeling gelijk.

Zowel bij de hogescholen als bij de universiteiten is de groep 25 tot 29 jarigen het best vertegenwoordigd. De helft van de studenten uit beide types van instellingen is jonger dan 30 jaar oud.

Voor de studenten uit het aanbod stelden we zowel voor de universiteiten als de hogescholen een significant verband vast tussen het studiegebied van de opleiding en het geslacht van de studenten. Vrouwen kiezen vaker voor de hogeschoolopleidingen 'Onderwijs' en 'Gezondheidszorg' dan hun mannelijke medestudenten. Deze kiezen dan weer vaker voor 'Handelswetenschappen en bedrijfskunde' en 'Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen'. Binnen de universitaire opleidingen is het verband zwakker en kiezen vrouwen vaker voor 'Psychologie en pedagogische wetenschappen', mannen kiezen vaker voor 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen' en 'Wijsbegeerte en moraalwetenschappen'.

Net zoals in de aanbodstudie, zitten er bij de herintreders van 25 t.e.m. 64 jaar die bevestigd werden in de *webenquête* meer vrouwen dan mannen. Het verschil in vertegenwoordiging is echter kleiner dan bij de studenten uit het aanbod.

Wat de leeftijd van de herintreders van 25 t.e.m. 64 jaar uit de *webenquête* betreft, komt de leeftijdscategorie 25 t.e.m. 29 jaar het meeste voor.

Zowel de hogeschool- als de universiteitsstudenten studeren opleidingen uit een beperkt aantal studiegebieden. Voor de hogeschoolstudenten zijn dit vooral 'Gezondheidszorg' en 'onderwijs'. Wat de universiteitsstudenten betreft is de spreiding groter, en vallen de meest gevolgde opleidingen binnen de domeinen 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen', 'Politieke en sociale wetenschappen' en 'Psychologie en pedagogische wetenschappen'.

Wanneer we deze kenmerken bekijken in het licht van het onderwijsniveau van de student, veranderen deze studiegebieden niet sterk. Hogeschoolstudenten zonder diploma van het hoger onderwijs kiezen iets vaker voor opleidingen uit de studiegebieden 'Onderwijs' en 'sociaal-Agogisch werk' dan de studenten met een diploma van het hoger onderwijs. Deze laatste groep kiest dan weer vaker voor het studiegebied 'Gezondheidszorg'. Voor de universiteitsstudenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs willen behalen de dominantie van het studiegebied 'Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen' opvallend. Binnen de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs op zak hebben zitten de studenten meer gespreid over de verschillende studiegebieden.

In de *webenquête* werden ook studenten uit de Open Universiteit Nederland bevestigd. Uit de opleiding psychologie worden door de herintredende studenten van 25 t.e.m. 64

jaar het vaakst modules gevolgd. Op de tweede plaats komt de studierichting algemene cultuurwetenschappen.

Aan de hand van de *webenquête* kon het profiel van de herintreders van 25 t.e.m. 64 jaar verder werden aangevuld.

Een eerste reeks kenmerken hebben betrekking op de *persoons- en gezinsgegevens* van de herintreders.

In vergelijking met heel Vlaanderen zijn niet-Belgen goed vertegenwoordigd binnen de groep herintreders tussen de 25 en 64 jaar in het hoger onderwijs. Vooral de niet-Belgen met een nationaliteit van een andere EU-lidstaat zijn oververtegenwoordigd. Naar afkomst kunnen we stellen dat iets meer dan één op zeven herintreders geen Belg was bij de geboorte of minstens één ouder heeft die bij de geboorte de Belgische nationaliteit niet had.

Onder de herintreders zijn er, in vergelijking met alle 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest, twee en een half keer meer ongehuwden. Weduwen en weduwnaars komen daarentegen proportioneel veel minder voor bij de 25- tot 64-jarige herintreders in het hoger onderwijs, dan bij dezelfde leeftijdsgroep in het Vlaams Gewest.

Er zijn relatief gesproken meer alleenwonende studenten, alleenstaande ouders en studenten die inwonen bij de ouders onder de herintreders die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen. Daarentegen telt de groep herintreders die reeds een hoger onderwijs diploma hebben, proportioneel meer studenten die samenwonen met een partner of met partner en kinderen.

Gezinnen met twee kinderen of meer zijn oververtegenwoordigd bij de herintreders in het hoger onderwijs, ongeacht het feit of ze reeds een diploma van het hoger onderwijs behaalden of niet.

De overgrote meerderheid van de herintreders met kinderen heeft bovendien jonge kinderen: 3/4de heeft minstens één kind van 12 jaar of jonger.

Wanneer de herintreders naar de les gaan, zijn het, in volgorde van belangrijkheid, voornamelijk de partner, de school (tijdens de schooluren) en de grootouders die instaan voor de opvang van de kinderen.

Naast de persoon- en gezinskenmerken, bevat de *webenquête* ook gegevens die verband houden met de *studie(s) op het moment van de bevraging en studieverleden* van de student.

Bijna de helft van de herintreders in het hoger onderwijs is ingeschreven aan een hogeschool. Bij de herintreders die nog geen hoger onderwijs diploma hebben, ligt dit percentage zelfs nog hoger. Herintreders die in het verleden reeds een diploma van het hoger onderwijs behaalden, kiezen relatief gesproken iets vaker voor een opleiding aan een universiteit.

Herintreders die een studie volgen aan een hogeschool kiezen meestal voor een professioneel gerichte opleiding. Herintreders die reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben behaald, opteren wel vaker voor een academisch gerichte opleiding dan herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs.

Eén op vijf herintreders volgt een opleiding aan de Open Universiteit Nederland. De overgrote meerderheid van hen wenst een volledig opleidingstraject af te werken, wat impliceert dat ze diplomagericht studeren.

51,4% van de herintreders die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, heeft zijn diploma secundair onderwijs behaald in het Algemeen Secundair onderwijs (ASO), tegenover 75,1% van de herintreders die reeds een hoger onderwijs diploma hadden. Daartegenover heeft één op drie herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs het diploma secundair onderwijs behaald in het Technisch Secundair onderwijs (TSO), tegenover één op vijf herintreders met diploma van het hoger onderwijs.

In vergelijking met alle 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest, zijn hooggeschoolden oververtegenwoordigd bij de herintreders. Het percentage laaggeschoolden is daarentegen erg laag.

De meeste herintreders (60,7%) hadden namelijk al een diploma van het hoger onderwijs behaald voor ze zich inschreven voor hun huidige opleiding. De meerderheid van hen had een diploma van het hoger onderwijs van het korte type (professioneel gerichte bachelor) behaald. Een kwart had reeds een universitair diploma. Daarnaast had, van de herintreders die nog geen diploma hadden van het hoger onderwijs, bijna iedereen een diploma van het hoger middelbaar onderwijs.

Verder heeft 60% van de herintreders die, voor ze zich inschreven voor hun huidige opleiding nog geen diploma hadden van het hoger onderwijs, in het verleden wel al een studie gevolgd aan een hogeschool of aan een universiteit, maar deze opleiding vroegtijdig beëindigd, zodat ze het hoger onderwijs in het verleden ongediplomeerd verlaten hebben.

We kunnen dus besluiten dat de overgrote meerderheid van de herintreders voor de huidige inschrijving reeds in het hoger onderwijs studeerde.

De belangrijkste redenen waarom een kleine groep herintreders nooit eerder studeerde aan een hogeschool of universiteit zijn (1) dat men het beu was om te studeren, (2) dat men moest gaan werken om geld te verdienen, (3) dat men dacht dat verder studeren te moeilijk was en (4) dat men er het nut niet van inzag.

De belangrijkste reden waarom een aantal herintreders in het verleden wel instroomde in het hoger onderwijs, maar de opleiding niet hebben afgemaakt en het onderwijs dus zonder diploma verlaten hebben, is dat de opleiding niet voldeed aan de verwachtingen. Dit zou erop kunnen wijzen dat men meer moet investeren in het informeren van toekomstige studenten zodat de verwachtingen van studenten over hun opleiding realistischer worden.

Voor bijna 40% van de herintreders was er maximum 5 jaar verlopen tussen het afronden of stopzetten van de vorige studie en de huidige studie. Voor een kwart van de herintreders is het tussen de 6 en de 10 jaar geleden dat ze nog eens op de schoolbanken zaten.

In de 12 maanden die de bevraging vooraf gingen, heeft één op drie respondenten, naast de opleiding in het hoger onderwijs, nog een bijkomende opleiding gevolgd.

Deze bijkomende opleidingen worden voornamelijk georganiseerd door werkgevers of koepelorganisaties van werkgevers en non-profitorganisaties. Relatief gesproken zijn er meer herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs dan herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs die minstens één bijkomende opleiding gevolgd hebben.

Tot slot kwam ook de *arbeidsmarktsituatie van de herintreders* aan bod.

De meerderheid van de herintreders in het hoger onderwijs (67,3%) heeft een betaalde baan. Bovendien werkt de grote meerderheid van de werkende herintreders voltijds. Slechts iets meer dan één op tien van hen heeft zijn loopbaan tijdelijk onderbroken om opnieuw te gaan studeren.

Naar arbeidsmarktsituatie zijn er echter grote verschillen naargelang men reeds een hoger onderwijs diploma heeft of niet. Zo zijn de niet-werkenden, in vergelijking met alle 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest, oververtegenwoordigd bij de groep herintreders die nog geen diploma heeft van het hoger onderwijs, terwijl het verschil met de herintreders die wel reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben veel kleiner is.

Opvallend is dat nagenoeg alle herintreders in het hoger onderwijs die geen betaalde arbeid verrichten, dit in het verleden wel gedaan hebben.

We kunnen hieruit afleiden dat bijna alle herintreders tussen de 25 en 64 jaar reeds in aanraking is gekomen met de arbeidsmarkt.

Naar sector van tewerkstelling kunnen we stellen dat de quartaire sector bij de werkende herintreders tussen 25 en 64 jaar oververtegenwoordigd is, in vergelijking met alle loontrekkenden tussen 18 en 64 jaar in het Vlaams Gewest. De secundaire en tertiaire sector zijn ondervertegenwoordigd. Dit verschil is nog groter wanneer we uitsluitend kijken naar de herintreders die reeds een hoger onderwijs diploma hebben.

Meer dan een kwart van de herintreders is, ongeacht of ze reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs, tewerkgesteld binnen de sector 'gezondheidszorg en maatschappelijke diensten'. Van de herintreders met een hoger onderwijs diploma is één op vijf bovendien tewerkgesteld binnen de sector 'onderwijs'.

Werknemers en ambtenaren zijn, in vergelijking met alle 15- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest, oververtegenwoordigd bij de herintreders. Van de herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs en die tewerkgesteld zijn als werknemer of ambtenaar werken er relatief gesproken veel meer in de privé-sector dan bij de overheid. Bij de herintreders die reeds een hoger onderwijs diploma hebben is dit verschil veel kleiner.

De groep herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs bevat relatief gesproken veel meer arbeiders dan de groep herintreders met een hoger onderwijs diploma. Aan de andere kant zijn er verhoudingsgewijs veel meer hogere bedienden en kaderleden onder de herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs.

Eén op vijf herintreders die tewerkgesteld zijn als werknemer of ambtenaar heeft vaste werktijden en één op drie heeft glijdende uren. In vergelijking met herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs zijn er relatief gesproken meer herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs die onregelmatige werktijden (afhankelijk van de nood dienst/klant) hebben en die werken in een

ploegenstelsel. Dit kan verklaard worden doordat deze groep verhoudingsgewijs ook meer arbeiders telt.

In tegenstelling tot werknemers en ambtenaren zijn zelfstandigen ondervertegenwoordigd bij de herintreders. Slechts een kleine minderheid van de herintreders oefent een zelfstandige activiteit uit. Van de zelfstandigen die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs oefent 65,5% een vrij beroep uit. Bij de zelfstandige herintreders die nog geen hogeschool- of universitair diploma hebben is dit slechts 35%. Eén op vijf herintreders die een zelfstandige activiteit uitoefenen heeft minstens één helper of werknemer in dienst.

De meeste herintreders die hun arbeidsprestaties tijdelijk onderbreken om opnieuw te gaan studeren, onderbreken hun loopbaan volledig. Meestal doen ze dit via het stelsel van tijdskrediet of het stelsel van loopbaanonderbreking.

De meeste herintreders zonder betaalde baan zijn uitkeringsgerechtigd werkloos of staan in voor het huishouden. Het aandeel uitkeringsgerechtigd werklozen is veel groter bij de herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs. Daarentegen zijn er veel meer studenten die instaan voor het huishouden onder de herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs die geen betaald werk hebben.

HOOFDSTUK 3 Motivaties en hinderpalen van herintreders in het hoger onderwijs

In het vierde luik van de enquête kwamen erg uiteenlopende thema's aan bod. Zo peilden we naar de motivaties van de studenten om (terug) te gaan studeren, gingen we na met welke personen de studenten hun terugkeer naar het hoger onderwijs hebben besproken, en vroegen of ze zich op het moment van de bevraging gesteund voelen door deze mensen. Omdat we vermoeden dat het combineren van studeren met andere levenssferen zoals het gezin en het werk niet eenvoudig is, vroegen we de studenten ook met welke problemen ze in hun studie worden geconfronteerd. Tot slot kwamen ook de verwachte en ervaren effecten van hun studie op het werkleven van de studenten, de houding van hun werkgever en de opvattingen van de studenten over levenslang leren aan bod.

Alle tabellen en grafieken die in dit hoofdstuk gepresenteerd worden zijn afkomstig uit de webenquête rond levenslang leren (zie *HOOFDSTUK 21.3 Webenquête*) en hebben betrekking op de herintreders van 25 tot 64 jaar.

De tabellen bij de grafieken uit dit hoofdstuk worden weergegeven in *BIJLAGE 6*.

1 Motivaties

Om te achterhalen waarom volwassenen op latere leeftijd (opnieuw) gaan studeren, legden we de respondenten 13 mogelijke motieven voor. De respondenten werd gevraagd om aan te geven in welke mate deze factoren hun beslissing om (opnieuw) te gaan studeren hebben beïnvloed.

Vooraleer dieper in te gaan op de resultaten van de analyse, moeten we opmerken dat deze met de nodige omzichtigheid bekeken dienen te worden. Gezien het tijdstip van de bevraging moeten we ons ervan bewust zijn dat we enkel de meest gemotiveerde studenten hebben bevraged. De enquête werd immers afgenomen vanaf eind februari en dat is net de periode die samenvalt met het begin van het tweede semester. De studenten die afhaakten na de semesterexamens zullen dus wellicht niet hebben deelgenomen aan de enquête. Daarnaast merken we op dat we enkel de motivaties kennen van de studenten die daadwerkelijk de stap hebben gezet om terug te gaan studeren. We kennen de motivaties van alle potentiële herintreders dus niet, enkel van de volwassenen die op het moment van de bevraging de stap naar het hoger onderwijs hebben gezet.

De motieven die we de studenten voorlegden zijn erg divers van aard, zowel intrinsieke als extrinsieke leermotieven kwamen hierbij aan bod. Als intrinsieke leermotieven werden 'Het plezier van het leren', 'Studeren als zinvolle tijdsbesteding', 'Interesse in het onderwerp', 'Mijn kennisniveau verhogen' en 'Het realiseren van iets wat ik altijd al heb willen doen' als mogelijkheden opgenomen.

Wat de extrinsieke motieven betreft, onderscheiden we motieven uit drie domeinen die elkaar gedeeltelijk overlappen. De motieven die zich afspelen in de professionele sfeer zijn: 'Het vergroten van de mogelijkheden om door te kunnen stromen in mijn huidige job', 'Tegemoet komen aan de vraag van mijn huidige werkgever' en 'Een nieuwe job vinden'. Een louter financieel motief is: 'Het verbeteren van mijn financiële toestand op lange termijn'. De vier motieven uit het sociale domein zijn: 'Mensen ontmoeten' 'Voldoen aan verwachtingen van familie en vrienden', 'Beter kunnen meepraten met mijn kinderen' en 'Vragen van mijn kinderen kunnen beantwoorden'. De twee laatstgenoemde motieven verwijzen naar de relatie tussen de student en zijn of haar kinderen.

In Tabel 69 worden de antwoorden van de respondenten weergegeven. De oorspronkelijke 5-puntenschaal⁹ werd herwerkt tot een 3-puntenschaal¹⁰. In de tabel worden de motieven thematisch geordend.

⁹ 5-puntenschaal: geen invloed, zeer kleine invloed, kleine invloed, grote invloed, zeer grote invloed

¹⁰ 3-puntenschaal: geen invloed, zeer kleine invloed tot kleine invloed, grote invloed tot zeer grote invloed

Tabel 69 Motieven van volwassenen om (terug) te gaan studeren, totaal

In welke mate hebben onderstaande factoren uw beslissing om (opnieuw) te gaan studeren beïnvloed?	Geen invloed	Zeer kleine tot kleine invloed	Grote tot zeer grote invloed	Totaal N
Interesse in het onderwerp ⁽⁴⁾	2,0%	9,6%	88,5%	2654
Mijn kennisniveau te verhogen ⁽⁵⁾	3,1%	13,4%	83,5%	2653
Het plezier van het leren ⁽⁶⁾	6,6%	29,7%	63,8%	2647
Studeren als zinvolle tijdsbesteding ⁽⁷⁾	26,9%	36,6%	36,5%	2630
Het realiseren van iets dat ik altijd al heb willen doen ⁽⁸⁾	4,3%	15,2%	80,5%	2653
Het vergroten van de mogelijkheden om door te kunnen stromen in mijn huidige job ^{(1) (9)}	28,6%	26,2%	45,2%	1745
Tegemoet komen aan de vraag van mijn huidige werkgever ^{(2) (10)}	72,7%	20,2%	7,1%	1642
Een nieuwe job vinden ⁽¹¹⁾	18,4%	21,4%	60,2%	2616
Verbeteren van mijn financiële toestand op lange termijn ⁽¹²⁾	29,0%	27,6%	43,4%	2633
Mensen ontmoeten ⁽¹³⁾	30,2%	49,5%	20,3%	2636
Voldoen aan verwachtingen van familie en vrienden ⁽¹⁴⁾	67,3%	24,6%	8,1%	2628
Beter kunnen meepraten met mijn kinderen ^{(3) (15)}	75,0%	19,1%	5,9%	1112
Vragen van mijn kinderen kunnen beantwoorden ^{(3) (16)}	76,8%	16,8%	6,3%	1110

Per item gaven minimum 19 en maximum 57 respondenten geen antwoord op de vraag.

⁽¹⁾ Studenten zonder betaald werk (907) werden uit de analyse gelaten.

⁽²⁾ Studenten zonder werkgever (1536) werden uit de analyse gelaten.

⁽³⁾ Studenten zonder kinderen (1536) werden uit de analyse gelaten.

1.1 Aspecten die voor de meeste studenten een grote tot zeer grote invloed uitoefenden op de beslissing om terug te gaan studeren

Over 3 motieven zijn de respondenten het duidelijk eens: ‘Interesse in het onderwerp’, ‘Mijn kennisniveau te verhogen’ en ‘Het realiseren van iets wat ik altijd al heb willen doen’ worden door de overgrote meerderheid van de studenten (telkens meer dan 80%) aangehaald als factoren die een grote tot zeer grote invloed hebben gehad op de beslissing om terug te gaan studeren.

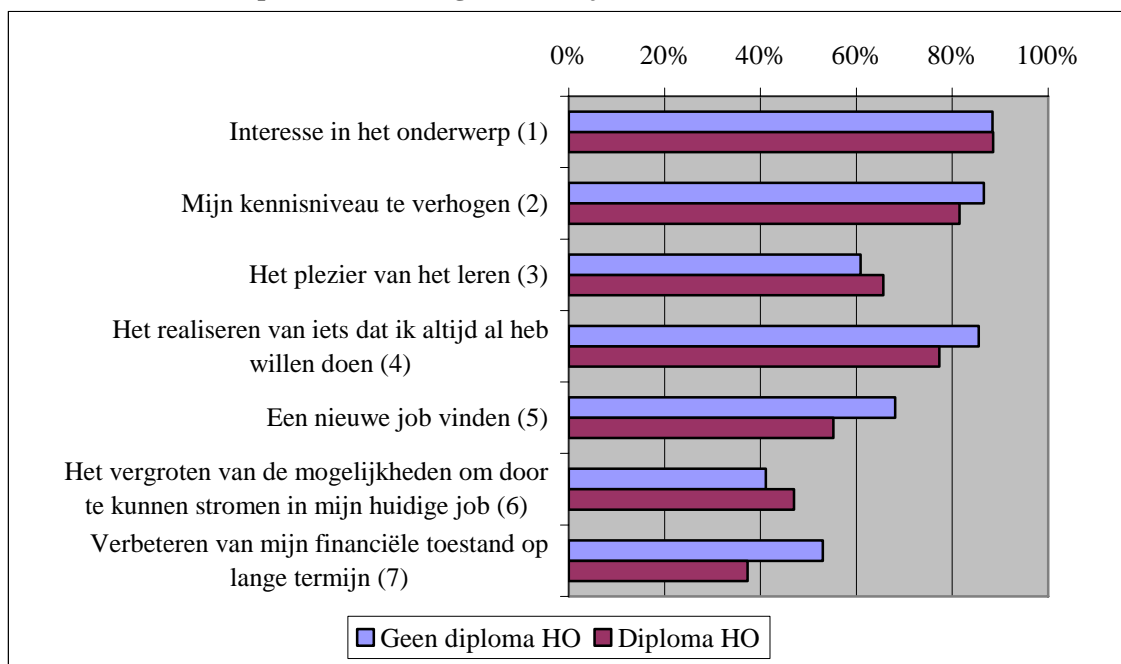
Een meerderheid van de respondenten, haalt ook ‘Het plezier van het leren’ (63,8%) en ‘Een nieuwe job vinden’ (60,2%) aan als een belangrijk motief.

Veel studenten (doch geen absolute meerderheid) geven aan dat ‘Het vergroten van de mogelijkheden om door te kunnen stromen in mijn huidige job’ (45,2%) en ‘Verbeteren van mijn financiële toestand op lange termijn’ (43,4%) belangrijke factoren waren in de beslissing om terug te gaan studeren.

Na deze algemene bevindingen, richten we ons op de mogelijke verschillen tussen studenten met of zonder diploma van het hoger onderwijs.

Grafiek 16 geeft deze verschillen voor de zonet besproken motieven weer.

Grafiek 16 Aandeel respondenten dat van onderstaande motieven aangaf dat deze een grote tot zeer grote invloed uitoefenden op de beslissing om terug te gaan studeren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat: ⁽¹⁾ 0,724 – ⁽²⁾ 0,001 – ⁽³⁾ 0,046 – ⁽⁴⁾ 0,000 – ⁽⁶⁾ 0,025 – ⁽⁵⁾ 0,000 – ⁽⁷⁾ 0,000
 Cramer's V: ⁽¹⁾ 0,016 – ⁽²⁾ 0,070 – ⁽³⁾ 0,048 – ⁽⁴⁾ 0,108 – ⁽⁶⁾ 0,065 – ⁽⁵⁾ 0,136 – ⁽⁷⁾ 0,183

De top 3 van de belangrijkste motieven is voor beide groepen dezelfde: 'Interesse in het onderwerp', 'Mijn kennisniveau te verhogen' en 'Het realiseren van iets wat ik altijd al heb willen doen' worden in de beide groepen door erg veel studenten aangeduid als zeer belangrijk.

'Het realiseren van iets wat ik altijd al heb willen doen' blijkt voor studenten zonder diploma van het hoger onderwijs nog meer dan voor de andere studenten een belangrijke beweegreden te zijn geweest.

Verder blijkt het 'Vinden van een nieuwe job' en het 'Verbeteren van de financiële toestand op lange termijn' voor meer studenten zonder diploma van het hoger onderwijs dan met een diploma van het hoger onderwijs een belangrijk motief te zijn.

Voor de andere motieven met een grote invloed wijken de studenten zonder diploma van het hoger onderwijs weinig af van deze met een diploma van het hoger onderwijs.

1.2 Aspecten die voor de meeste studenten een zeer kleine tot kleine invloed uitoefenden op de beslissing om terug te gaan studeren

Over 'Studeren als zinvolle tijdsbesteding' en 'Mensen ontmoeten' zijn de respondenten het duidelijk niet eens. Toch kunnen we stellen dat de antwoordmogelijkheid 'Kleine tot zeer kleine invloed' voor deze twee factoren het meest werd gekozen.

Wat deze twee motieven betreft verschillen de respondenten niet naargelang hun vooropleiding.

1.3 Aspecten die voor de meeste studenten geen invloed uitoefenden op de beslissing om terug te gaan studeren

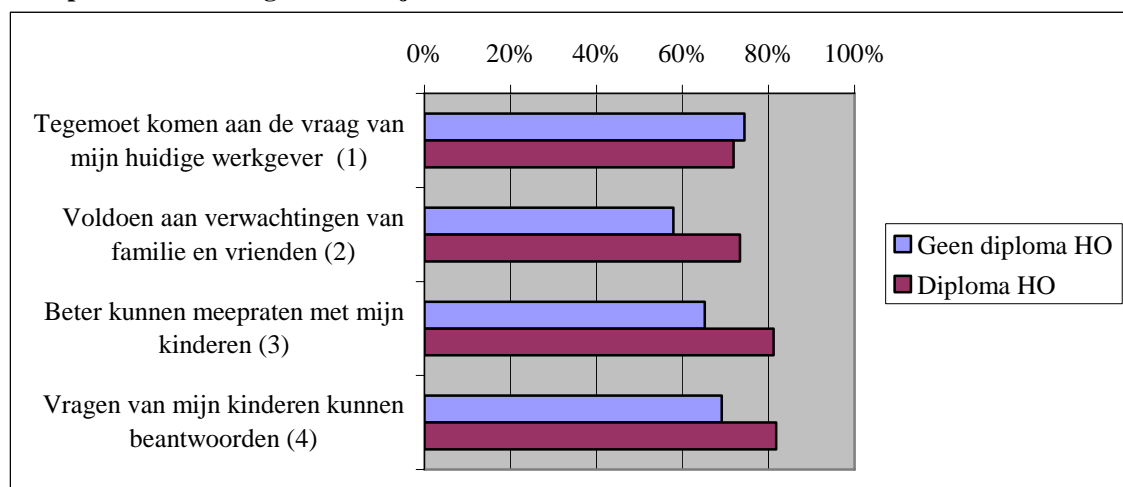
Het 'Voldoen aan verwachtingen van familie en vrienden' bleek voor 67,3% van de respondenten geen rol te hebben gespeeld in de beslissing om terug te keren naar het hoger onderwijs.

Voor de meeste studenten met kinderen speelde het 'Beantwoorden van vragen van hun kinderen' (76,8%) en het 'Beter kunnen meepraten met mijn kinderen' (75,0%) geen rol.

Het 'Tegemoetkomen aan de vraag van mijn huidige werkgever' bleek niet belangrijk te zijn voor de meeste werkende studenten (72,7%).

Ook voor deze motieven, maakten we de opdeling tussen studenten met en studenten zonder diploma van het hoger onderwijs.

Grafiek 17 Aandeel respondenten dat van onderstaande motieven aangaf dat deze geen invloed uitoefenden op de beslissing om terug te gaan studeren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat: ⁽¹⁾ 0,285 – ⁽²⁾ 0,000 – ⁽³⁾ 0,000 – ⁽⁴⁾ 0,000

Cramer's V: ⁽¹⁾ 0,039 – ⁽²⁾ 0,179 – ⁽³⁾ 0,180 – ⁽⁴⁾ 0,161

Wanneer we de 2 subgroepen afzonderlijk bekijken, zien we dat voor een aanzienlijke groep studenten zonder diploma van het hoger onderwijs (>30%) het 'Voldoen aan verwachtingen van familie en vrienden', 'Beter kunnen meepraten met mijn kinderen' en 'Vragen van mijn kinderen kunnen beantwoorden' wel hebben meegespeeld in de beslissing om terug te gaan studeren.

2 Verwachte en ervaren effecten van de opleiding op arbeidsgerelateerde aspecten

2.1 Verwachte effecten

Naast expliciete motieven om een opleiding te volgen, kunnen ook verwachtingen over de gevolgen van de opleiding de beslissing om al dan niet terug te keren naar het hoger onderwijs beïnvloeden.

In de enquête kwamen de verwachtingen met betrekking tot werken aan bod. We vroegen de studenten of ze verwachten dat hun opleiding (een lijstje van) werkgerelateerde aspecten positief zal beïnvloeden. De studenten konden 'ja' of 'neen' antwoorden.

Tabel 70 Verwachte effecten van de opleiding op werkgerelateerde aspecten, totaal

Denkt u dat uw opleiding volgende werkgerelateerde aspecten positief zal beïnvloeden? (Indien u niet werkt, gelieve te vergelijken met uw laatste betaalde job)	Ja	Neen	Totaal N
Het vinden van een (nieuwe) job	84,4%	15,6%	2648
Het vergroten van uw werkzekerheid	64,4%	35,6%	2653
Het verhogen van uw verdienpotentieel (hoger loon)	65,9%	34,1%	2650
De taakhoud van uw (nieuwe) job	82,2%	17,8%	2644
De combinatie van uw (nieuwe) job en uw privé-leven	52,3%	47,7%	2645
De werkdruk (minder werkdruk)	18,7%	81,3%	2646
De afstand woon/werk	20,2%	79,8%	2636

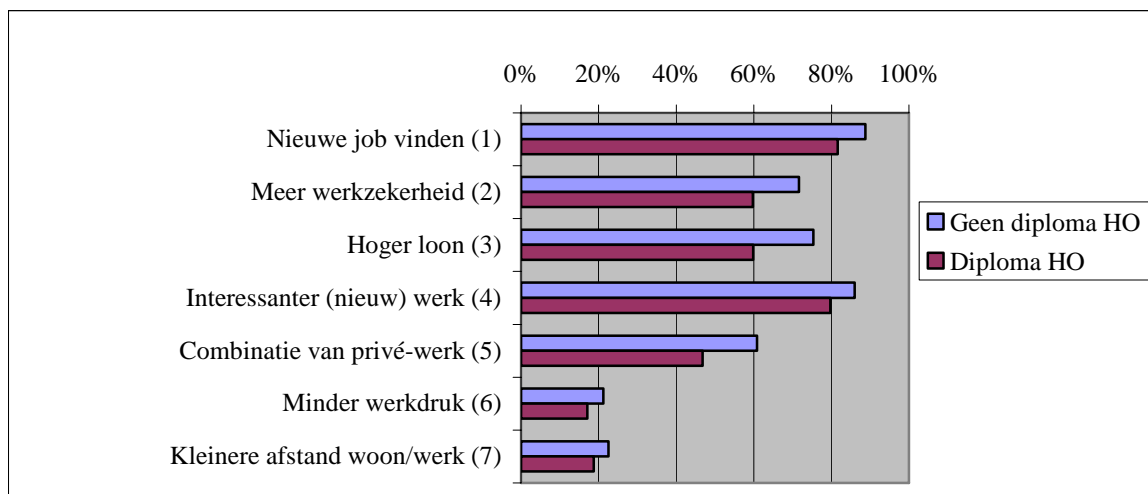
Per item gaven minimum 20 en maximum 37 respondenten geen antwoord op de vraag.

Zoals uit Tabel 70 blijkt, verwachten erg veel respondenten (84,4%) dat hun opleiding de kansen op het vinden van een (nieuwe) job zal vergroten. Ook t.a.v. de taakhoud van hun (nieuwe) job verwachten de grote meerderheid van de respondenten een positieve evolutie. Wat de werkzekerheid en het verdienpotentieel van de respondenten betreft, verwacht een meerderheid een positief effect. Over het effect van de opleiding op de combinatie arbeid – privéleven zijn de studenten het niet eens met elkaar. Iets meer studenten verwachten een positief effect. De meeste studenten verwachten geen positief effect op de werkdruk en de afstand tussen de woonplaats en de plaats van tewerkstelling.

Hoewel de werkgerelateerde motivaties om terug te keren naar het hoger onderwijs in de vorige sectie minder prominent aanwezig waren dan de intrinsieke leermotivaties, verwachten de respondenten op vele vlakken een positief effect op hun werksituatie.

Eventuele verschillen met betrekking tot deze verwachtingen tussen de twee subgroepen (studenten met en studenten zonder diploma van het hoger onderwijs) gaan we na in Grafiek 18.

Grafiek 18 Aandeel respondenten dat een positief effect verwacht van de opleiding op werkgerelateerde aspecten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat: ⁽¹⁾ 0,000 – ⁽²⁾ 0,000 – ⁽³⁾ 0,000 – ⁽⁴⁾ 0,000 – ⁽⁵⁾ 0,000 – ⁽⁶⁾ 0,008 – ⁽⁷⁾ 0,018
 Cramer's V: ⁽¹⁾ 0,097 – ⁽²⁾ 0,122 – ⁽³⁾ 0,160 – ⁽⁴⁾ 0,080 – ⁽⁵⁾ 0,137 – ⁽⁶⁾ 0,052 – ⁽⁷⁾ 0,046

Wanneer we de verwachtingen van de studenten uitzetten tegenover het studieverleden van de student, zien we dat de verwachtingen van de twee groepen in grote lijnen overeenkomen.

De studenten zonder diploma van het hoger onderwijs verwachten wel vaker positieve effecten van hun opleiding op hun loopbaan. Vooral inzake het loon, de werkzekerheid en de combinatie tussen privé-leven en werken, zijn studenten zonder diploma van het hoger onderwijs vaker optimistisch.

Arbeidsgerelateerde motieven spelen voor deze subgroep dan ook een erg belangrijke rol (zie vorige sectie).

2.2 Ervaren effecten

Aan de studenten die op het moment van de bevraging werkten (1766), werd ook gevraagd of ze reeds positieve gevolgen ervaren van het feit de ze een opleiding volgen.

Tabel 71 Effecten van de opleiding op werkgerelateerde aspecten, totaal

Heeft het volgen van uw opleiding volgende werkgerelateerde aspecten al positief beïnvloed?	Ja	Neen	Totaal N
Het vinden van een nieuwe job	14,0%	86,0%	1753
Het vergroten van uw werkzekerheid	15,7%	84,3%	1754
Het verhogen van uw verdienpotentieel (hoger loon)	10,7%	89,3%	1751
De taakinhoud van uw job	25,6%	74,4%	1753
De combinatie van uw job en uw privé-leven	10,7%	89,3%	1749
De werkdruk (minder werkdruk)	4,0%	96,0%	1663
De afstand woon/werk	3,7%	96,3%	1752

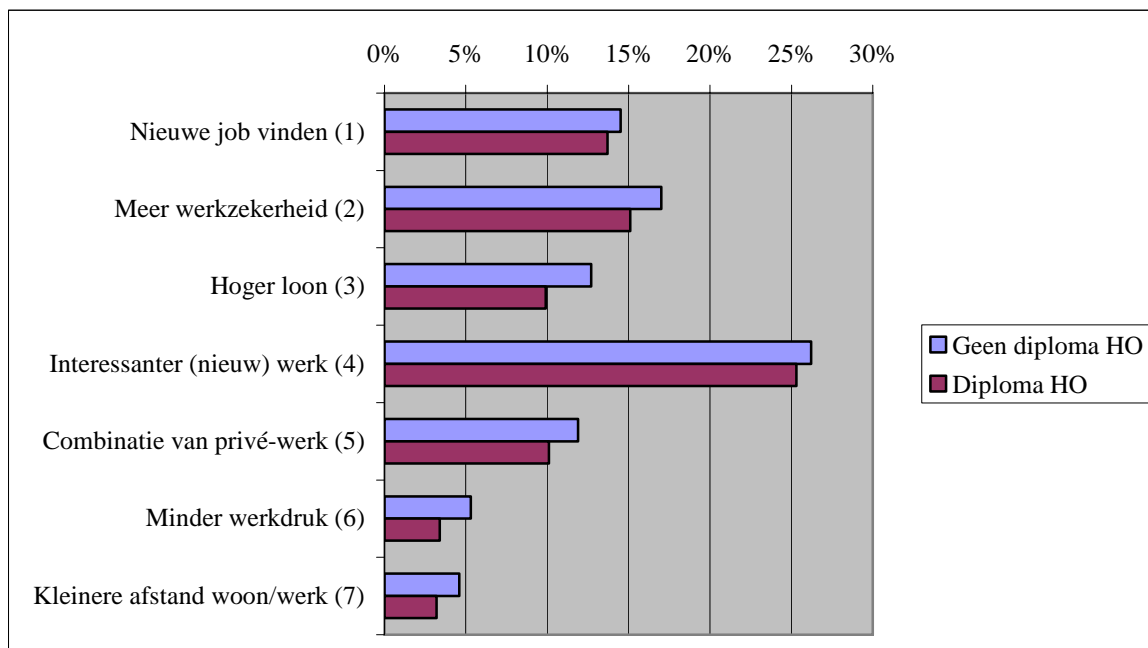
Per aspect vulden minimum 12 en maximum 21 respondenten de vraag niet in.

Op alle opgesomde items geeft een grote meerderheid aan nog geen positieve effecten te merken.

Opvallend is wel dat er wat de taakinhoud betreft, veel meer studenten een effect merken dan bij de andere aspecten.

In Grafiek 4 gaan we na of de effecten verschillen naargelang het studieniveau van de respondent.

Grafiek 19 Aandeel respondenten dat een positief effect ervaart op werkgerelateerde aspecten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat: ⁽¹⁾0,643 – ⁽²⁾0,316 – ⁽³⁾0,080 – ⁽⁴⁾0,687 – ⁽⁵⁾0,261 – ⁽⁶⁾0,057 – ⁽⁷⁾0,162
 Cramer's V: ⁽¹⁾0,011 – ⁽²⁾0,024 – ⁽³⁾0,042 – ⁽⁴⁾0,010 – ⁽⁵⁾0,027 – ⁽⁶⁾0,057 – ⁽⁷⁾0,162

We stellen hetzelfde vast als bij de verwachte effecten ; het aandeel studenten dat reeds positieve effecten ervaart is onder studenten zonder diploma van het hoger onderwijs steeds groter dan onder studenten met een diploma van het hoger onderwijs. De verschillen tussen de twee groepen zijn echter niet significant.

3 Hinderpalen

We veronderstellen dat herintreders in het hoger onderwijs geconfronteerd worden met een aantal moeilijkheden. We vroegen de studenten daarom welke aspecten hen hinderen bij het volgen van hun opleiding.

De antwoorden op deze vraag worden weergegeven in Tabel 72.

We rangschikten de hinderpalen volgens verschillende thema's: de combinatie van de studie met andere levenssferen, het aspect tijd (zit eigenlijk ook vervat in de combinatieproblematiek), financiële aspecten, studieomstandigheden, de hogeschool of universiteit van de student en ICT.

Tabel 72 Hinderpalen, totaal

Thema's	Hinderen onderstaande aspecten u?	Ja	Neen	Totaal N
Combinatie	De combinatie van studie en het runnen van een huishouden/gezin	65,8%	34,2%	2326 ⁽¹⁾
	De combinatie van studie en arbeid	60,7%	39,3%	2103 ⁽²⁾
	De combinatie van studie en vrije tijd	59,4%	40,6%	2623 ⁽³⁾
	De combinatie van studie en sociale relaties met vrienden	53,2%	46,8%	2622 ⁽⁴⁾
	De combinatie van studie en een liefdesrelatie	38,9%	61,1%	2245 ⁽⁵⁾
Tijd	Het vrijmaken van tijd om te studeren	65,2%	34,8%	2634 ⁽⁸⁾
Financieel	Het inkomensverlies door minder te werken	45,0%	55,0%	2178 ⁽⁶⁾
	De kostprijs van de studie	44,2%	55,8%	2640 ⁽⁷⁾
Studieomstandigheden	De verplaatsing van en naar de les	30,9%	69,1%	2376 ⁽¹⁰⁾
	Het vinden van een rustige plek om te studeren	26,5%	73,5%	2614 ⁽⁹⁾
	Het vinden van kinderopvang tijdens de lesuren	22,9%	77,1%	967 ⁽¹¹⁾
Hogeschool/universiteit	De manier van lesgeven	29,8%	70,2%	2474 ⁽¹²⁾
	De communicatie en informatiedoorstroming vanwege de universiteit/hogeschool	29,5%	70,5%	2607 ⁽¹³⁾
	De openingsuren van de bibliotheek, het secretariaat, de cursusdienst, het restaurant, ... van de school	25,2%	74,8%	2576 ⁽¹⁴⁾
	Toegankelijkheid van professoren en assistenten	14,3%	85,7%	2603 ⁽¹⁵⁾
ICT	Het gebruik van computers	6,9%	93,1%	2615 ⁽¹⁶⁾
	Toegang tot internet	5,3%	94,7%	2633 ⁽¹⁷⁾

Per item gaven minimum 9 en maximum 21 respondenten geen antwoord op de vraag

Niet van toepassing was een antwoordmogelijkheid: ⁽¹⁾334 n.v.t., ⁽²⁾555 n.v.t., ⁽³⁾35 n.v.t., ⁽⁴⁾33 n.v.t., ⁽⁵⁾413 n.v.t., ⁽⁶⁾474 n.v.t., ⁽⁷⁾24 n.v.t., ⁽⁸⁾ 24 n.v.t., ⁽⁹⁾44 n.v.t., ⁽¹⁰⁾286 n.v.t., ⁽¹¹⁾1690 n.v.t., ⁽¹²⁾183 n.v.t., ⁽¹³⁾48 n.v.t., ⁽¹⁴⁾86 n.v.t., ⁽¹⁵⁾59 n.v.t., ⁽¹⁶⁾39 n.v.t., ⁽¹⁷⁾23 n.v.t.

Vijf door ons aangereikte aspecten wordt door de meerderheid van de respondenten ervaren als een hinderpaal:

- De combinatie van studie en het runnen van een huishouden/gezin
- Het vrijmaken van tijd om te studeren
- De combinatie van studie en arbeid
- De combinatie van studie en vrije tijd

- De combinatie van studie en sociale relaties met vrienden

Naast het vinden van tijd om te studeren, houden al deze aspecten een combinatie van levenssferen in. Niet enkel de combinatie tussen de studie en het gezinsleven en het werk, maar ook de combinatie met de contacten met vrienden en de vrije tijd worden door de meeste studenten negatief ervaren.

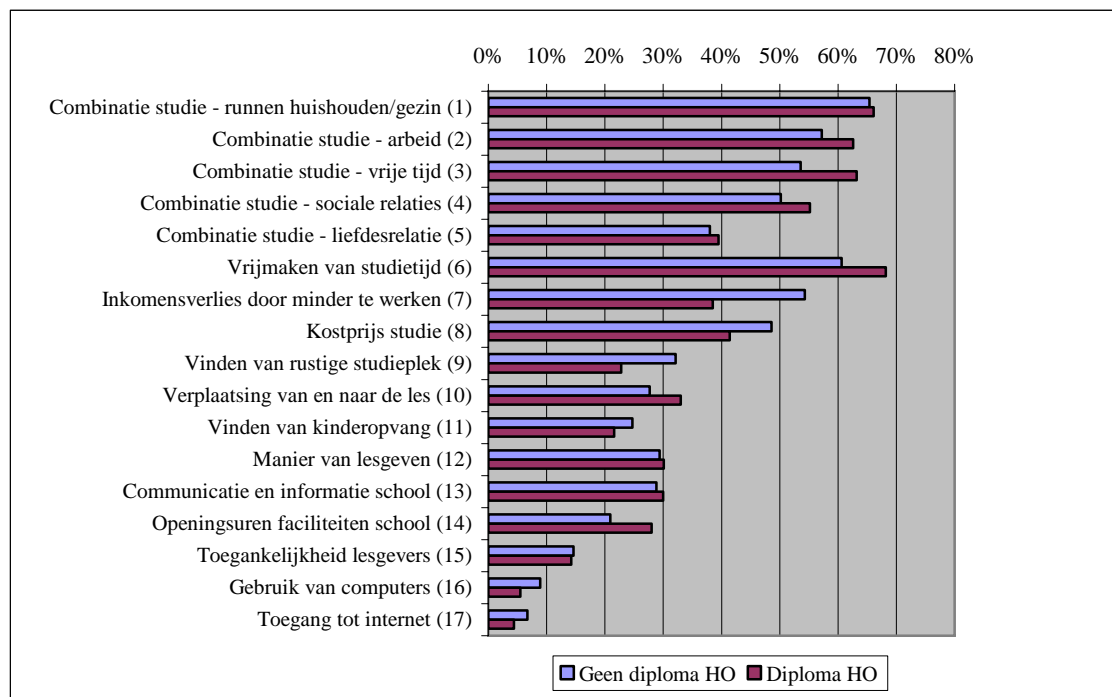
Ook de financiële aspecten worden door veel studenten ervaren als een hindernis. Niet enkel de kostprijs van de studie, maar ook het inkomensverlies door minder te werken levert voor vele respondenten problemen op.

Wat de studieomstandigheden betreft kunnen we stellen dat deze voor de meerderheid van de studenten geen problemen opleveren. De verplaatsing van en naar de les blijkt wel voor bijna een derde van de studenten als problematisch te worden ervaren. Het afstandsonderwijs wil aan deze verzuchting tegemoet komen.

De items die gepaard gaan met de hogeschool of universiteit hinderen de meeste respondenten niet. Vooral de toegankelijkheid van professoren en assistenten worden door slecht een heel kleine groep negatief geëvalueerd.

Net zoals we deden voor de motivaties van studenten om terug te gaan studeren, gaan we na of er verschillen zijn naargelang het studieverleden van de studenten. Deze verdeling wordt weergegeven in Grafiek 20.

Grafiek 20 Aandeel studenten dat hinder ondervindt van bepaalde aspecten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat: ⁽¹⁾ 0,736 - ⁽²⁾ 0,014 - ⁽³⁾ 0,000 - ⁽⁴⁾ 0,010 - ⁽⁵⁾ 0,467 - ⁽⁶⁾ 0,000 - ⁽⁷⁾ 0,000 - ⁽⁸⁾ 0,000 - ⁽⁹⁾ 0,006 - ⁽¹⁰⁾ 0,000 - ⁽¹¹⁾ 0,248 - ⁽¹²⁾ 0,684 - ⁽¹³⁾ 0,490 - ⁽¹⁴⁾ 0,000 - ⁽¹⁵⁾ 0,758 - ⁽¹⁶⁾ 0,001 - ⁽¹⁷⁾ 0,012

Cramer's V: ⁽¹⁾ 0,007 - ⁽²⁾ 0,053 - ⁽³⁾ 0,960 - ⁽⁴⁾ 0,049 - ⁽⁵⁾ 0,015 - ⁽⁶⁾ 0,078 - ⁽⁷⁾ 0,156 - ⁽⁸⁾ 0,071 - ⁽⁹⁾ 0,057 - ⁽¹⁰⁾ 0,103 - ⁽¹¹⁾ 0,037 - ⁽¹²⁾ 0,008 - ⁽¹³⁾ 0,014 - ⁽¹⁴⁾ 0,080 - ⁽¹⁵⁾ 0,006 - ⁽¹⁶⁾ 0,065 - ⁽¹⁷⁾ 0,049

Grafiek 20 leert ons dat de twee groepen wat een aantal hinderpalen betreft verschillen vertonen.

Vooraf het inkomensverlies door minder te werken wordt door de twee subgroepen anders ingeschat. Voor meer dan de helft van de studenten zonder diploma van het hoger onderwijs (54,3%) levert dit problemen op. Bij de andere groep is dit slechts 38,5%.

Ook het vinden van een rustige studieplek en de kostprijs van de studie levert verhoudingsgewijs vaker problemen op onder studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen.

De financiële aspecten die gepaard gaan met de studie hinderen studenten zonder diploma van het hoger onderwijs dus vaker dan studenten met een diploma van het hoger onderwijs.

4 Steun van anderen

De overgrote meerderheid van de studenten voelt zich duidelijk gesteund door familie en vrienden. Ook over de steun van de werkgever en de collega's uiten de meeste respondenten zich positief, zij het in mindere mate dan van familie en vrienden. De diensten van de hogeschool of de universiteit vormen voor minder studenten een steun.

Tabel 73 Steun van anderen personen of diensten, Totaal

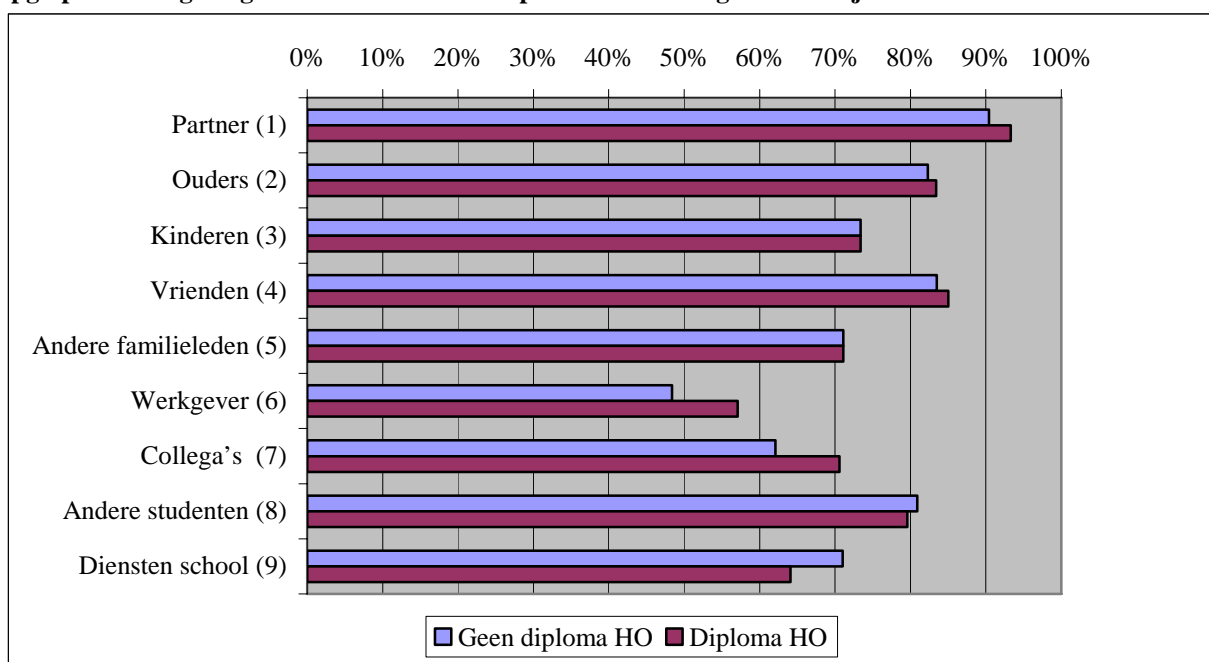
Voelt u zich bij uw studies gesteund door onderstaande personen?	Ja	Neen	Totaal N
Partner	92,2%	7,8%	1981 ⁽¹⁾
Ouders	83,0%	17,0%	2383 ⁽²⁾
Kinderen	73,4%	26,6%	1001 ⁽³⁾
Vrienden	84,4%	15,6%	2457 ⁽⁴⁾
Familie (andere)	71,1%	28,9%	2278 ⁽⁵⁾
Werkgever	54,2%	45,8%	1634 ⁽⁶⁾
Collega's	67,7%	32,3%	1704 ⁽⁷⁾
Andere studenten	80,1%	19,9%	2359 ⁽⁸⁾
Diensten van de hogeschool/universiteit waaraan u momenteel studeert	66,8%	33,2%	2288 ⁽⁹⁾

Noot: (1) Per persoon/instelling vulden minimum 14 en maximum 63 respondenten de vraag niet in.

(2) Niet van toepassing was een antwoordmogelijkheid, ⁽¹⁾678 n.v.t., ⁽²⁾263 n.v.t., ⁽³⁾1622 n.v.t., ⁽⁴⁾183 n.v.t., ⁽⁵⁾347 n.v.t., ⁽⁶⁾976 n.v.t., ⁽⁷⁾910 n.v.t., ⁽⁸⁾267 n.v.t., 331 n.v.t. ⁽⁹⁾

In Grafiek 21 worden de antwoorden op de vraag naar de steun van andere personen bekeken in het licht van het opleidingsniveau van de respondenten.

Grafiek 21 Aandeel respondenten dat zich gesteund voelt door bepaalde personen/diensten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat: ⁽¹⁾ 0,020 - ⁽²⁾ 0,472 - ⁽³⁾ 0,997 - ⁽⁴⁾ 0,313 - ⁽⁵⁾ 0,997 - ⁽⁶⁾ 0,001 - ⁽⁷⁾ 0,000 - ⁽⁸⁾ 0,467 - ⁽⁹⁾ 0,001

Cramer's V: ⁽¹⁾ 0,052 - ⁽²⁾ 0,015 - ⁽³⁾ 0,000 - ⁽⁴⁾ 0,020 - ⁽⁵⁾ 0,000 - ⁽⁶⁾ 0,082 - ⁽⁷⁾ 0,086 - ⁽⁸⁾ 0,015 - ⁽⁹⁾ 0,072

Zoals uit voorgaande grafiek blijkt, is met betrekking tot de steun van familie en vrienden geen groot verschil vast te stellen tussen de studenten met een diploma van het hoger onderwijs en de studenten zonder diploma van het hoger onderwijs.

Studenten zonder diploma van het hoger onderwijs voelen zich minder vaak gesteund door hun werkgever en hun collega's dan studenten met een diploma van het hoger onderwijs. Wat echter de diensten van de hogeschool of universiteit van de respondenten betreft, voelen respondenten zonder diploma van het hoger onderwijs zich vaker gesteund dan studenten met een diploma van het hoger onderwijs.

5 Houding van de werkgever

Voor studenten die werken en studeren combineren is de houding van zijn of haar werkgever ten aanzien van de studies ongetwijfeld van belang. Een positieve houding van de werkgever kan bijvoorbeeld het maken van afspraken in examenperiodes vergemakkelijken.

We legden de studenten die op het moment van de bevraging een werkgever hadden (1167) dan ook enkele bijkomende vragen voor.

De werkgever van de overgrote meerderheid (89,2%) van respondenten weet dat hun werknemer studeert in het hoger onderwijs.

Tabel 74 De mate waarin de werkgever van de respondent weet dan hij/zij studeert, studenten met werkgever, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Weet uw werkgever dat u hogere studies volgt?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	466	89,4	1017	89,1	1483	89,2
Neen	55	10,6	125	10,9	180	10,8
Totaal	521	100,0	1142	100,0	1663	100,0

Chi-kwadraat=0,813 – Cramer's V=0,006

Zoals onderstaande tabel aangeeft, staat de helft van de werkgevers positief tegenover de studies van hun werknemer. Een tweede grote groep is eerder neutraal (42,2%). Slechts een kleine minderheid (5,7%) staat negatief tegenover het feit dat hun werknemer studeert.

Tabel 75 Houding werkgever tegenover studies, studenten met werkgever die weet dat de student studeert, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Hoe staat uw werkgever tegenover het feit dat u studeert?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Positief	235	50,4	536	52,9	771	52,1
Negatief	34	7,3	51	5,0	85	5,7
Neutraal	197	42,3	427	42,1	624	42,2
Totaal	466	100,0	1014	100,0	1480	100,0

3 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat=0,200 – Cramer's V=0,047

Bij de respondenten wiens werkgever weet dat ze studeren, peilden we naar de mate waarin de werkgever tussenkomt in de financiële lasten van de studie (Tabel 76).

Tabel 76 De mate waarin werkgevers van de respondenten de opleiding betalen, studenten met werkgever die weet dat de student studeert, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Wordt uw opleiding mee betaald door uw werkgever?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja, mijn werkgever betaalt mijn opleiding volledig	27	5,8	80	7,9	107	7,2
Ja, mijn werkgever betaalt een gedeelte van mijn opleiding	51	13,1	120	11,8	171	11,5
Neen	388	83,3	815	80,3	1203	81,2
Totaal	466	100,0	1015	100,0	1481	100,0

2 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat=0,288 – Cramer's V=0,041

Voor de grootste groep studenten financiert zijn/haar werkgever de opleiding niet (81,2%). Toch blijkt dat voor een aanzienlijke groep studenten de werkgever wel een deel van de (of alle) kosten op zich neemt. Als de werkgever van de student de opleiding betaalt, is dit meestal gedeeltelijk.

Zoals onderstaande tabel weergeeft, is het aandeel van werkgevers dat betaalt met opleidingscheques voor werkgevers klein.

Tabel 77 Betaling van de opleiding door opleidingscheques voor werknemers opgesplitst, studenten wiens werkgever de opleiding (mee) betaalt, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Betaalt uw werkgever uw opleiding met opleidingscheques voor werkgevers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	10	12,8	33	16,6	43	15,5
Neen	53	67,9	129	64,8	182	65,7
Weet niet	15	19,2	37	18,6	52	18,8
Totaal	78	100,0	199	100,0	277	100,0

1 respondent heeft deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat=0,738 – Cramer's V=0,047

We vroegen de studenten ook of deze financiële steun een rol heeft gespeeld in de beslissing om terug te gaan studeren (Tabel 78).

Tabel 78 Mate waarin de financiële steun van de werkgever de respondent heeft aangezet om (terug) te gaan studeren, studenten wiens werkgever de opleiding (mee) betaalt, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

In welke mate heeft de financiële steun van uw werkgever een rol gespeeld bij uw beslissing om deze studie aan te vatten?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Nauwelijks of geen rol	45	57,7%	138	69,0%	183	65,8
Een belangrijke rol	16	20,5%	41	20,5%	57	20,5
Zonder deze financiële steun van mij werkgever zou ik niet aan deze studie begonnen zijn	17	21,8%	21	10,5%	38	13,7
Totaal	78	100,0%	200	100,0%	278	100,0

Chi-kwadraat=0,042 – Cramer's V=0,151

De financiële steun van de werkgever kunnen we beschouwen als een hulpmiddel voor de student, maar was voor de meeste studenten niet echt belangrijk bij de beslissing om terug te gaan studeren. De kans is dus zeer groot dat deze studenten zonder de steun van hun werkgever ook waren teruggekeerd naar het hoger onderwijs.

We merken wel op dat het aandeel studenten dat zonder de financiële steun van hun werkgever de opleiding waarschijnlijk niet zou volgen dubbel zo groot is onder studenten zonder diploma van het hoger onderwijs dan onder studenten met een diploma van het hoger onderwijs.

6 Opvattingen over levenslang leren

Ter afronding van de enquête peilden we naar de algemene tevredenheid en opvattingen van de respondenten.

In Tabel 79 worden de antwoorden van de respondenten op de vragen over hun visie over levenslang leren weergegeven¹¹.

Tabel 79 Visie respondenten over levenslang leren, herleid tot een 3-puntenschaal, totaal

In welke mate bent u het eens met volgende uitspraak?	Helemaal oneens tot oneens	Niet oneens en niet eens	Eens tot helemaal eens	Totaal N
Zonder permanente vorming en opleiding is men gedoemd om op termijn niet meer mee te kunnen in onze snel veranderende maatschappij	12,0%	19,3%	68,7%	2665
Mensen die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben en een tweede willen behalen zouden deze opleiding zelf (ongeacht hun inkomen) moeten financieren	66,8%	21,9%	11,2%	2659
De overheid moet ervoor zorgen dat iedereen de kans krijgt te studeren in het hoger onderwijs	3,6%	7,7%	88,7%	2664
Van werkgevers kan enkel worden verwacht dat ze beroepsspecifieke opleidingen van hun werknemers mee financieren	16,9%	16,6%	66,5%	2666
Iedereen zou de kans moeten krijgen zijn/haar loopbaan gedurende een bepaalde periode, met behoud van loon en sociale rechten, te onderbreken om opleiding en vorming te kunnen volgen	11,1%	16,4%	72,4%	2667
Werklozen die een opleiding volgen die leidt naar een knelpuntberoep zouden hun uitkering mogen behouden	4,6%	13,4%	82,0%	2664
Afstandsonderwijs zou moeten worden aangemoedigd.	5,1%	26,4%	68,5%	2666

Minimum 7 en maximum 14 studenten hebben de vraag niet beantwoord

Een eerste blik op deze gegevens leert ons dat er voor alle uitspraken een sterke eensgezindheid is onder de respondenten.

De meerderheid van de studenten onderschrijft het belang (en de noodzaak) van levenslang leren. 68,7% van de respondenten is het immers eens tot volledig eens met de stelling 'Zonder permanente vorming en opleiding is men gedoemd om op termijn niet meer mee te kunnen in onze snel veranderende maatschappij'.

De meeste studenten leggen de verantwoordelijkheid over levenslang leren niet enkel bij het individu. Zo vindt de overgrote meerderheid van de studenten (88,7%) dat de overheid ervoor moet zorgen dat iedereen de kans krijgt om te studeren in het hoger onderwijs. Ook als studenten reeds beschikken over een diploma van het hoger onderwijs en ze wensen een tweede diploma te behalen, dan zouden ze deze opleiding niet volledig zelf moeten financieren, aldus 66,8% van de studenten.

¹¹ We hergroepeerden de antwoorden van de respondenten tot een 3-puntenschaal.

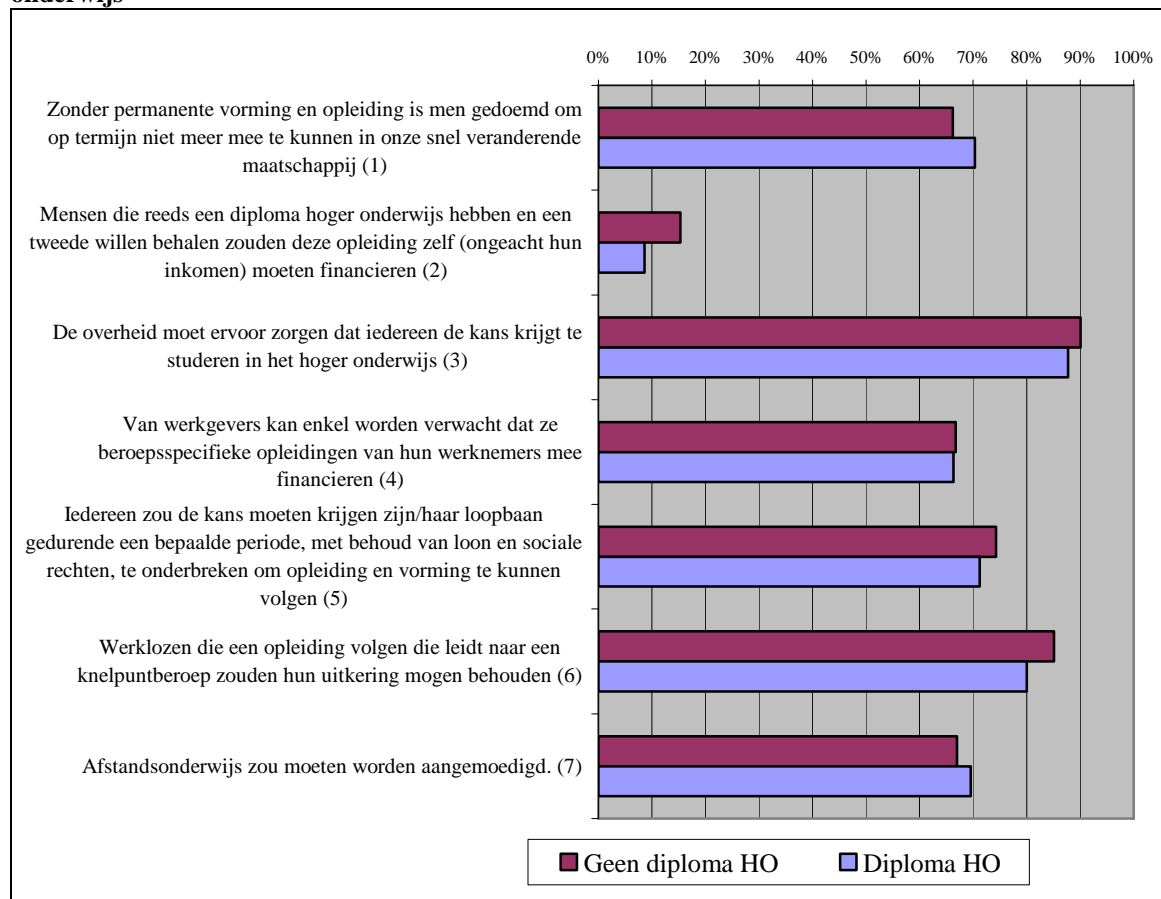
Ongeveer 3/4de van de respondenten vindt dat iedereen de kans zou moeten krijgen om zijn of haar loopbaan te onderbreken om een opleiding te volgen. 82,0% van de respondenten gaat akkoord met de stelling ‘Werklozen die een opleiding volgen die leidt naar een knelpuntberoep zouden hun uitkering mogen behouden.

Wat de rol van de werkgevers in deze discussie betreft, vindt een meerderheid van de studenten (66,5%) dat van werkgevers enkel kan worden verwacht dat ze beroepsspecifieke opleidingen financieren.

Over het afstandsonderwijs zijn de meeste studenten positief. 68,5% van de studenten vindt dat deze onderwijsvorm zou moeten worden aangemoedigd.

Na deze algemene bespreking gaan we na in welke mate studenten andere opvattingen hebben over levenslang leren naargelang hun opleidingsniveau.

Grafiek 22 Aandeel respondenten dat het eens of volledig eens is met uitspraken over levenslang leren, opgesplitst naargelang de student al dan niet beschikt over eend diploma van het hoger onderwijs

Chi-kwadraat: ⁽¹⁾ 0,098 - ⁽²⁾ 0,000 - ⁽³⁾ 0,005 - ⁽⁴⁾ 0,979 - ⁽⁵⁾ 0,000 ⁽⁶⁾ 0,000 - ⁽⁷⁾ 0,396

Cramer's V: ⁽¹⁾ 0,054 - ⁽²⁾ 0,187 - ⁽³⁾ 0,075 - ⁽⁴⁾ 0,013 - ⁽⁵⁾ 0,089 - ⁽⁶⁾ 0,111 - ⁽⁷⁾ 0,039

De twee groepen studenten zijn erg gelijkend wat hun opvattingen over levenslang leren betreft. Wel kunnen we stellen dat studenten zonder diploma van het hoger onderwijs iets vaker vinden dat studenten die een tweede diploma wensen te behalen dit zelf moeten financieren.

7 Conclusie

Samenvattend kunnen we stellen dat intrinsieke leermotivaties erg belangrijk waren voor respondenten om in te treden in het hoger onderwijs. Herintreders van 25 t.e.m. 64 jaar oud studeren namelijk vooral uit interesse, omdat ze willen bijleren en meer kennis opdoen, en ook om te realiseren wat ze altijd al hebben willen doen. Dit laatste geldt zeker voor studenten die momenteel hun eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen.

Ook het vergroten van carrièrekansen en het vinden van een (nieuwe) job zijn voor vele studenten belangrijke beweegredenen, net als het verbeteren van zijn/haar financiële toestand. Wat de extrinsieke leermotieven betreft, spelen naast professionele motieven ook financiële motieven een rol. Voor de meeste studenten zonder diploma van het hoger onderwijs is het verbeteren van de financiële toestand op lange termijn erg belangrijk.

Motieven die minder belangrijk zijn houden verband met de verwachtingen van werkgever, familie en vrienden, en kinderen. Toch geeft een aanzienlijke groep studenten zonder diploma van het hoger onderwijs aan dat het voldoen aan verwachtingen van familie en vrienden van belang is geweest in hun terugkeer naar het onderwijs.

De meeste respondenten verwachten dat hun opleiding een positief effect zal hebben op hun werksituatie. Vooral t.a.v. het vinden van een (nieuwe) job en de taakhoud van hun (nieuwe) job verwachten de studenten een positieve verandering. Wat alle bevroegde werkgerelateerde aspecten betreft, verwachten de studenten zonder diploma van het hoger onderwijs vaker een positief effect dan de studenten met een diploma van het hoger onderwijs. Verwachte arbeidsgerelateerde aspecten spelen dus zeker voor studenten zonder diploma van het hoger onderwijs een rol.

Op het moment van de bevraging gaven de meeste studenten aan dat ze nog geen effecten ervaren van het volgen van hun opleiding op arbeidsgerelateerde aspecten.

De grootste problemen waarmee de respondenten geconfronteerd worden situeren zich in volgende drie domeinen: de combinatieproblematiek van het studeren en andere levenssferen, het aspect tijd, en de financiële moeilijkheden.

Respondenten zonder diploma van het hoger onderwijs hebben vaker moeite met de financiële aspecten dan respondenten met een diploma van het hoger onderwijs.

Wat de houding van de werkgever betreft, kunnen we stellen dat de overgrote meerderheid van de werkgevers op de hoogte is van de studies van hun werknemer. De helft van deze werkgevers staat daarenboven positief tegenover het feit dat hun werknemer studeert. Voor de grootste groep studenten financiert zijn of haar werkgever de opleiding niet.

HOOFDSTUK 4 Het beleid ter ondersteuning van levenslang leren¹²

1 Overzicht van de beleidsmaatregelen

We kunnen drie vormen van beleidsinstrumenten onderscheiden: (1) financiële instrumenten, (2) tijdsinstrumenten en (3) combinatie-instrumenten.

Tot de financiële beleidsinstrumenten rekenen we enkel de zuiver financiële instrumenten. Het betreft hier de Vlaamse aanmoedigingspremie bij het federale stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet, de korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland, de opleidingscheques voor werknemers, de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep, de studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap en de terugbetaling van de inschrijvingskosten en een vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA.

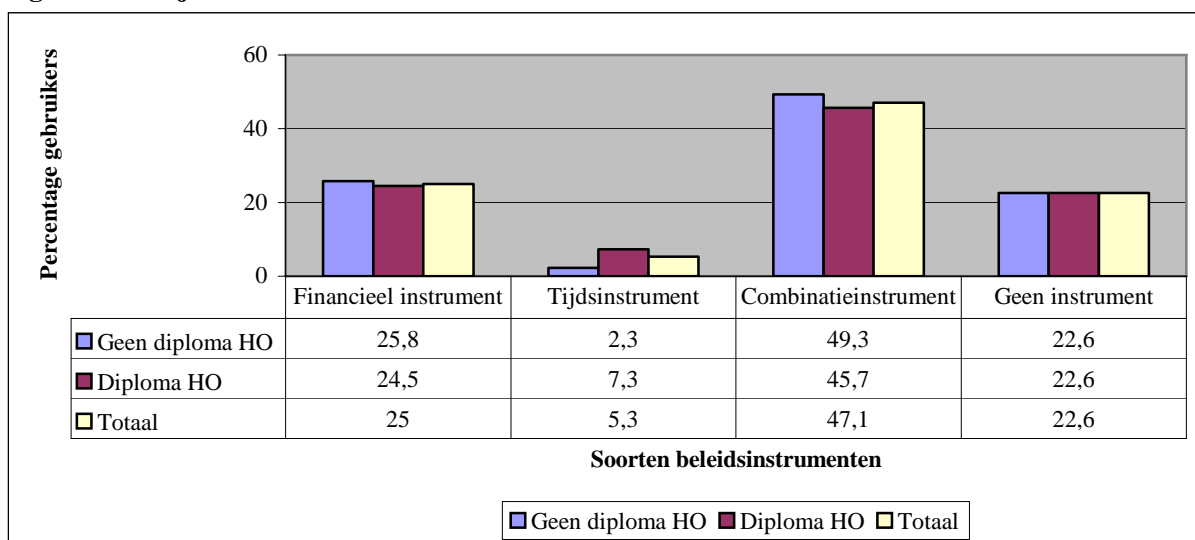
Tot de tijdsinstrumenten rekenen we de beleidsinstrumenten die uitsluitend studietijdverkortend werken. We denken hier aan vrijstellingen o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's) en eerder verworven kwalificaties (EVK's).

Combinatie-instrumenten, tot slot, zijn instrumenten die financieel van aard zijn en bovendien tijd ter beschikking stellen aan de student. Dit impliceert dat het betaald educatief verlof, het vormingsverlof voor ambtenaren, het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet, de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid en het studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen tot de combinatie-instrumenten worden gerekend.

Grafiek 23 geeft de verdeling van de respondenten weer naargelang het soort beleidsinstrument dat ze gebruiken. We stellen vast dat 47,1% van de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs een combinatie-instrument gebruikt. In vergelijking met studenten die een tweede diploma wensen te behalen, zijn er iets meer 25- tot 64-jarigen zonder diploma van het hoger onderwijs die gebruik maken van een combinatie-instrument. Een kwart van de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs maakt gebruik van een louter financieel beleidsinstrument, t.o.v. 5,3% van de volwassenen in het hoger onderwijs die een beleidsinstrument gebruiken dat uitsluitend tot doel heeft tijd ter beschikking te stellen aan de student. Iets meer dan één vijfde van de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs (22,6%) maakt van geen enkel beleidsinstrument gebruik.

¹² In dit hoofdstuk worden enkel de specifieke beleidsmaatregelen besproken waar 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs gebruik van kunnen maken. Het beleid dat het hoger onderwijs in Vlaanderen omkadert, zoals bijvoorbeeld het 'decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen' en het 'flexibiliseringsdecreet', zal niet worden besproken.

Grafiek 23 Aandeel respondenten dat gebruik maakt van de verschillende vormen van beleidsmaatregelen, opgesplitst naargelang de respondent reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet (*)

(*) de rijen sommeren horizontaal, 100%
 Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer’s V = 0,110

In de volgende paragraaf bespreken we per beleidsinstrument

- de inhoud van het beleidsinstrument;
- de kennis van het beleidsinstrument;
- het gebruik van het beleidsinstrument;
- de motiverende kracht van het beleidsinstrument.

In eerste instantie zullen we de financiële beleidsinstrumenten bespreken. Vervolgens wordt ingegaan op de tijdsinstrumenten. We ronden af met een bespreking van de combinatie-instrumenten.

Op het einde van dit hoofdstuk lichten we enkele beleidsmaatregelen meer in detail toe.

De tabellen en grafieken die in dit hoofdstuk gepresenteerd worden zijn afkomstig uit de webenquête rond levenslang leren (zie *HOOFDSTUK 21.3 Webenquête*). Alle tabellen en grafieken hebben betrekking op de herintreders van 25 tot 64 jaar.

2 Gebruik, kennis en invloed van de beleidsmaatregelen

2.1 Financiële beleidsinstrumenten

In het eerste deel van deze paragraaf bespreken we de financiële beleidsinstrumenten één voor één. Achtereenvolgens zullen (1) de Vlaamse aanmoedigingspremie bij het federale stelsel van loopbaanonderbreking/tijds krediet, (2) de korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland, (3) de opleidingscheques voor werknemers, (4) de premie van de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep, (5) de studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap en (6) de terugbetaling van de inschrijvingskosten en vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA worden besproken.

2.1.1 Vlaamse aanmoedigingspremie bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijds krediet

Sinds 1994 kunnen Vlaamse werknemers die hun loopbaan onderbreken of minder gaan werken (in het kader van loopbaanonderbreking) om een opleiding te volgen, aanspraak maken op een Vlaamse premie bovenop de federale vervangingsuitkering (RVA). (Nagels, 2002: 52) In 2002 werd het stelsel van loopbaanonderbreking in de privé-sector vervangen door een nieuw stelsel van tijds krediet (zie verder: 2.3.3). Tegelijkertijd werd het Vlaamse stelsel van aanmoedigingspremies voor de privé-sector vervangen door het “opleidingskrediet”. (ACV, 2005: 9)

Enkel werknemers die zijn tewerkgesteld in het Vlaamse Gewest en die ressorteren onder CAO-wet van 5 december 1968¹³ hebben recht op opleidingskrediet. Voor personeel van de Vlaamse non-profit sector geldt deze beperking niet. Voor werknemers van de Vlaamse non-profit geldt als bijkomende voorwaarde wel dat ze een contract moeten hebben van onbepaalde duur.

Om in aanmerking te komen voor de premie moet de werkgever hebben ingetekend op dit opleidingskrediet, hetzij sectoraal, hetzij op bedrijfsvlak. Enkel voor tweedekansonderwijs en voor personeel van de Vlaamse non-profit sector geldt deze voorwaarde niet.

Tot slot moet men minstens één jaar in dienst zijn bij de werkgever om in aanmerking te komen voor opleidingskrediet. Schorsingen van de arbeidsovereenkomst worden aanvaard als tewerkstellingsperiode. (ACV, 2005: 9-10)

Enkel opleidingen die worden erkend of georganiseerd door de VDAB, opleidingen die worden erkend of georganiseerd door de Vlaamse overheid (op voorwaarde dat ze minimum 120 uur bevat op jaarbasis) of opleidingen die worden erkend of

¹³ Alle werknemers die tewerkgesteld zijn in de privé-sector, bij het stads- en streekvervoer, bij de meeste openbare kredietinstellingen en het niet-gesubsidieerd personeel van het gesubsidieerd vrij onderwijs hebben recht op opleidingskrediet. Het Vlaamse overheids- en onderwijspersoneel kan terugvallen op een specifiek stelsel van Vlaamse aanmoedigingspremies, met verhoogde premies bij het volgen van opleiding. (ACV, 2005: 9)

georganiseerd door een paritaire sectorale instelling, komen in aanmerking voor opleidingskrediet.

Alle werknemers die voldoen aan bovenstaande vereisten, krijgen een opleidingskrediet van 2 jaar. Indien men al 20 jaar beroepsactief is, wordt dit krediet verhoogd tot 2,5 jaar. Voor de tijd die nodig is om een tweedekansopleiding of een knelpuntopleiding (zie verder: 2.1.4) te volgen, wordt het krediet bovendien zonder maximum verhoogd. (ACV, 2005: 10)

Het opleidingskrediet kan zowel worden gebruikt bij volledig tijdskrediet, als bij een overstap naar halftijdse arbeid in het kader van tijdskrediet¹⁴. Indien men voltijds werkt, heeft men recht op een premie van € 159,18 bruto (€ 141,67 netto) bij een volledige onderbreking en op € 106,12 (€ 94,45) bij een halftijdse onderbreking. Voor deeltijds werkenden die minstens 3/4de werken, gelden dezelfde bedragen. Indien men minder dan 3/4de werkt van een voltijdse equivalent, heeft men bij een volledige onderbreking van de arbeidsloopbaan recht op een premie van € 106,12 bruto (€ 94,45 netto) indien men minstens halftijds werkt en op een premie van € 53,06 bruto (€ 47,22 netto) indien men minder dan halftijds werkt.

Alleenwonenden of personen die alleen maar samenwonen met kinderen ten laste, krijgen bovenop het gewone opleidingskrediet nog een extra premie van € 39,22 bruto (€ 47,22 netto). (ACV, 2005: 10-11)

Tabel 80 Kennis van de Vlaamse aanmoedigingspremie (bij de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet), opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de Vlaamse aanmoedigingspremie bij het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	375	36,1	591	36,8	966	36,5
Neen	664	63,9	1014	63,2	1678	63,5
Totaal	1039	100	1605	100	2644	100,0

29 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,703 – Cramer's V = 0,007

Tabel 80 geeft het relatieve en absolute aantal studenten weer dat de Vlaamse aanmoedigingspremie bij het federale stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet kent. Uit de tabel blijkt dat slechts 36,5% van de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs deze beleidsmaatregel kent. Deze bevinding is eerder opmerkelijk aangezien de overgrote meerderheid van de respondenten (84,7%) wel de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet kent (zie verder). Het percentage verschilt bijna niet tussen studenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en studenten die nog geen diploma hebben.

¹⁴ Sinds 1 april 2005 wordt elke maand halftijdse arbeid als een volledige maand aangerekend. Dit impliceert dat ook werknemers (zonder 20 jaar anciënniteit en op voorwaarde dat ze geen tweedekansopleiding of een knelpuntopleiding volgen) die in het kader van tijdskrediet overstappen naar een stelsel van halftijds werken halftijds leren maximum 2 jaar een premie kunnen krijgen.

Uit Tabel 81 blijkt dat 6,2% van de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs gebruik maakt van de Vlaamse aanmoedigingspremie bij de federale stelsels van tijdskrediet en loopbaanonderbreking. Wanneer we de studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen vergelijken met de studenten die reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben, merken we op dat er relatief meer studenten met een diploma van het hoger onderwijs gebruik maken van dit beleidsinstrument.

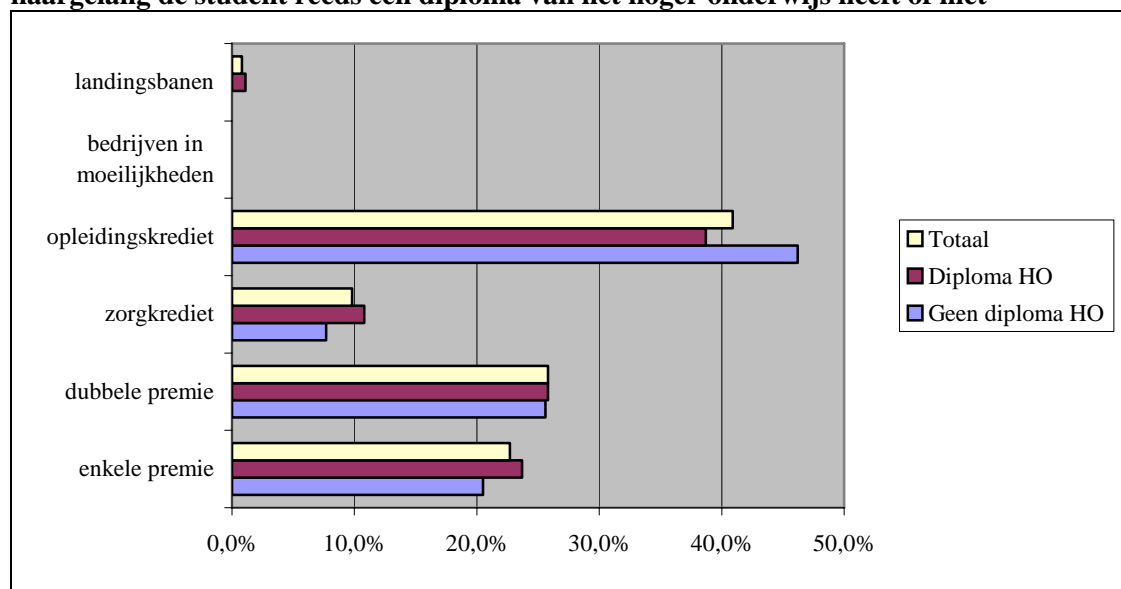
Tabel 81 Gebruik van de Vlaamse aanmoedigingspremie (bij het stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet), opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Maakt u gebruik van een Vlaamse aanmoedigingspremie bij het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	46	4,4	118	7,4	164	6,2
Neen	989	95,6	1487	92,6	2476	93,8
Totaal	1035	100	1605	100	2640	100,0

33 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,003 – Cramer's V = 0,059

Grafiek 24 geeft de verdeling van de respondenten die gebruik maken van een Vlaamse aanmoedigingspremie bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet weer naar het soort premie dat ze gebruiken.

Grafiek 24 Verdeling van de respondenten die gebruik maken van een Vlaamse aanmoedigingspremie (bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet) naar het soort aanmoedigingspremie dat ze gebruiken, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,883 – Cramer's V = 0,094

Het opleidingskrediet is het instrument dat het meest gebruikt wordt door de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs die gebruik maken van een Vlaamse aanmoedigingspremie bij het federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet. Dit soort aanmoedigingspremie wordt meer gebruikt door studenten die

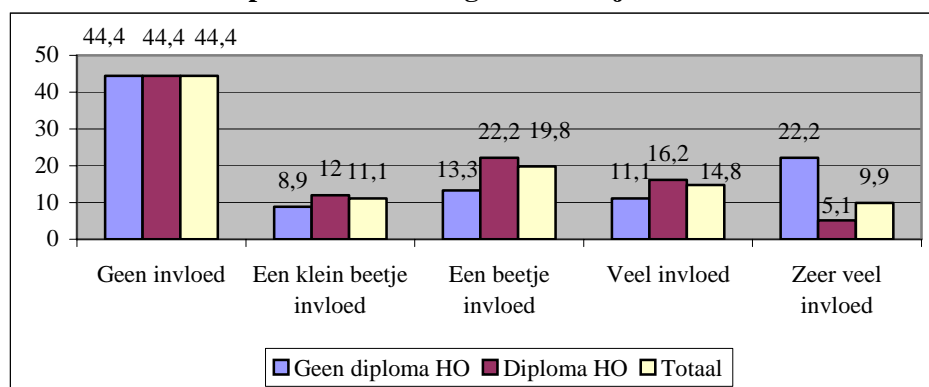
nog geen diploma van het hoger onderwijs hebben dan door studenten die wel al een diploma van het hoger onderwijs hebben. Een kwart (25,8%) van de respondenten die gebruik maken van een Vlaamse aanmoedigingspremie, maken gebruik van een dubbele aanmoedigingspremie (openbare sector) omwille van het volgen van een opleiding. Verder gebruikt één op vijf van hen een enkele aanmoedigingspremie. De enkele aanmoedigingspremie in de openbare sector wordt relatief iets meer gebruikt door studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben.

Slechts een zeer kleine minderheid van de respondenten maakt gebruik van een aanmoedigingspremie voor landingsbanen in de social profit sector. Geen enkele respondent maakt gebruik van een aanmoedigingspremie voor werknemers in bedrijven in moeilijkheden.

Opmerkelijk is, tot slot, dat bijna één op tien respondenten die genieten van een Vlaamse aanmoedigingspremie gebruik maken van het zorgkrediet, hoewel deze premie ontworpen is om werknemers aan te moedigen te zorgen voor hun kinderen en niet om terug te gaan studeren. Deze premie is iets populairder onder de respondenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen.

Grafiek 25 geeft de invloed van de Vlaamse aanmoedigingspremie bij het federale stelsel van loopbaanonderbreking en tijdskrediet weer op de beslissing om opnieuw te gaan studeren. De meerderheid van de studenten (75,3%) die gebruik maken van de Vlaamse aanmoedigingspremie bij het federale stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet, vindt dat deze maatregel geen of bijna geen invloed heeft uitgeoefend op hun keuze om terug te gaan studeren. In vergelijking met studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, zijn er relatief gesproken meer studenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen die vinden dat de Vlaamse aanmoedigingspremie bij het federale stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet een (klein) beetje of veel invloed heeft gehad om hun keuze om opnieuw te gaan studeren. Anderzijds zijn er drie keer meer studenten die een eerste diploma wensen te behalen dan studenten die een tweede diploma wensen te behalen die vinden dat deze maatregel zeer veel invloed heeft uitgeoefend op hun beslissing om terug te gaan studeren.

Grafiek 25 Mate waarin de Vlaamse aanmoedigingspremie (bij de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet) de beslissing om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,019 – Cramer's V = 0,270

2.1.2 Open Universiteit Nederland: korting op het inschrijvingsgeld

Studenten die zich inschrijven voor een opleiding¹⁵ aan de Open Universiteit Nederland kunnen een korting krijgen op het inschrijvingsgeld, op voorwaarde dat ze bij de aanvraag 21 jaar of ouder zijn en EU-burger zijn of in Nederland wonen. De korting wordt gegeven op de voor de cursus(sen) verschuldigde geldsom, eventueel verschuldigde toeslag op grond van het bezitten van een hbo- of wo-getuigschrift, eventueel inschrijvingsgeld en de aankoop van extra tentamenkansen. De hoogte van de korting (80% of 50 %) is afhankelijk van het (gezamenlijk) inkomen van de student en zijn/haar partner en van de woonsituatie. Indien men een (gezamenlijk) inkomen heeft op Nederlands bijstandsniveau¹⁶, komt men in aanmerking voor de maximale korting van 80%. Om van de korting te kunnen genieten, moet men een aanvraag indienen vóór men zich inschrijft. Bij de inschrijving moet men dan aangeven dat men een geldige KCOU-beschikking heeft, met vermelding van het overeenstemmende KCOU-nummer. (OU Nederland, 2005: 2-7)

Tabel 82 Kennis van de kortingsregeling op het inschrijvingsgeld van de Open Universiteit Nederland, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de kortingsregeling op het inschrijvingsgeld van de Open Universiteit Nederland?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	371	35,7	474	29,6	845	32,0
Neen	669	64,3	1128	70,4	1797	68,0
Totaal	1040	100	1602	100	2642	100,0

31 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,001 – Cramer's V = 0,064

32,0% van de respondenten kent de kortingsregeling op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland (zie Tabel 82). In vergelijking met studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben, zijn er meer studenten die een eerste diploma wensen te behalen die de kortingsregeling op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland kennen.

¹⁵ Bij inschrijving voor één of meerdere losse onderwijseenheden als cursist is de kortingsregeling niet van toepassing. (OU Nederland, 2005: 4)

¹⁶ Overeenkomstig de bijstandsnormen zoals opgenomen in de Nederlandse Wet werk en bijstand. De bijstandsnormen per 1 januari 2005 zijn per maand: €1100 voor een echtpaar/samenwonend koppel jonger dan 65 jaar, €990 voor een alleenstaande ouder en €770 voor een alleenstaande van 23 tot 65 jaar. (OU Nederland, 2005: 2, 7)

Tabel 83 Gebruik van de kortingsregeling op het inschrijvingsgeld van de Open Universiteit Nederland, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Gebruikt u de kortingsregeling op het inschrijvingsgeld van de Open Universiteit Nederland?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	59	5,7	34	2,1	93	3,5
Neen	969	94,3	1569	97,9	2538	96,5
Totaal	1028	100	1603	100	2631	100,0

42 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,096

Uit Tabel 83 blijkt dat 5,7% van de studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en 2,1% van de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben, gebruik maakt van de kortingsregeling van de Open Universiteit Nederland. Hoewel er verhoudingsgewijs nagenoeg evenveel 25- tot 64-jarigen die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen studeren aan de Open Universiteit Nederland dan studenten die een tweede diploma wensen te behalen¹⁷, maken studenten die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs verhoudingsgewijs bijna drie keer meer gebruik van de korting op het inschrijvingsgeld bij de OU.

Tabel 84 Verdeling van de respondenten die een korting kregen op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland naar de grootte van de korting, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Heeft u een korting op het inschrijvingsgeld van de Open Universiteit Nederland gekregen van 50% of van 80%?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Korting van 50%	21	43,8	11	44,0	32	43,8
Korting van 80%	27	56,3	14	56,0	41	56,2
Totaal	48	100,0	25	100,0	73	100,0

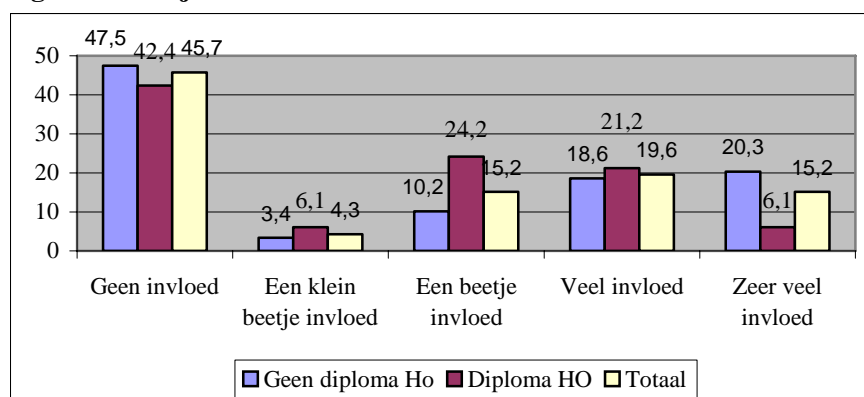
20 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,984 – Cramer's V = 0,002

Zoals we in Tabel 84 kunnen zien, heeft 43,8% van de studenten een korting gekregen van 50% en 56,2% van de studenten een korting van 80%. Er zijn, afhankelijk van het feit of men een eerste of een tweede diploma wenst te behalen, geen verschillen tussen de respondenten wat betreft de grootte van de korting.

¹⁷ 17,0% van alle respondenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, studeert aan de Open Universiteit Nederland, tegenover 18,9% van de respondenten die een tweede diploma wensen te behalen.

Grafiek 26 Mate waarin de korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,190 – Cramer's V = 0,258

Grafiek 26 geeft voor de studenten die gebruik maken van de korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland weer in welke mate deze maatregel hun beslissing om opnieuw te gaan studeren beïnvloed heeft. Deze regeling heeft bij 45,7% van de respondenten geen invloed uitgeoefend op de beslissing om opnieuw te gaan studeren. Verder kunnen we in de grafiek zien dat er, in vergelijking met studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs bezitten, relatief meer studenten zijn die een eerste diploma wensen te behalen die vinden dat de maatregel veel tot zeer veel invloed heeft gehad op hun beslissing om opnieuw te gaan studeren. Zoals we in Tabel 83 gezien hebben zijn het voornamelijk deze studenten die gebruik maken van de regeling. Dit impliceert dat de korting op het inschrijvingsgeld voor twee op vijf van de studenten een motiverende factor is om op latere leeftijd toch nog een diploma van het hoger onderwijs te behalen.

2.1.3 Opleidingscheques voor werknemers

Sinds september 2003 kunnen werknemers en ambtenaren opleidingscheques aanschaffen, waarmee men de kosten voor opleiding met de helft kan verminderen. De cheques hebben een waarde van € 5, 10 of 25. Per kalenderjaar kan men voor maximaal €250 cheques aankopen. Enkel de rechtstreekse en directe kosten van de opleiding (inschrijvingsgeld, cursusmateriaal, examens of tests, ...) mogen worden betaald met opleidingscheques. De opleidingscheques voor werknemers mogen ook worden gebruikt voor opleidingen die men volgt tijdens de opname van een tijdscrediet of via betaalde educatief verlof. (VDAB, 2005c) (VDAB, 2005 d) (VDAB, 2005 f)

Werknemers en ambtenaren die nog geen diploma of getuigschrift hebben van het hoger secundair onderwijs hebben sinds 1 augustus 2004 recht op gratis cheques. Dit wil zeggen dat de persoonlijke bijdrage voor het aanschaffen van opleidingscheques volledig wordt terugbetaald door de Vlaamse overheid. Deze regeling geldt voor alle opleidingen die personen van minimum 18 jaar de kans bieden om een diploma of getuigschrift van algemeen, beroeps- of technische secundair onderwijs te behalen, alle opleidingen die worden verstrekt door de centra voor basiseducatie en de centra

voor volwassenenonderwijs, alle basisopleidingen informatica en alle basisopleidingen Nederlands voor anderstaligen.

Werknemers en ambtenaren die een eerste diploma van het hogere onderwijs willen behalen hebben sinds 1 augustus 2004 recht op een dubbel aantal cheques, wanneer zij een hogere studie volgen die langer duurt dan 1 jaar. Indien men nog geen diploma heeft van het hoger onderwijs, mag men m.a.w. jaarlijks voor €500 cheques aankopen i.p.v. maximum €250. Het dubbel aantal cheques geldt voor studies die leiden tot een diploma van bachelor, studies in het hoger onderwijs dat wordt ingericht door het onderwijs voor sociale promotie en voor het volgen van een lerarenopleiding, met inbegrip van de opleiding voor het behalen van het getuigschrift voor pedagogische bekwaamheid. (VDAB, 2005a)

Bij de aanvraag van de cheques wordt nagegaan of men werknemer (of ambtenaar of leerling) is. Latere wijzigingen van het statuut hebben daar geen invloed op. (VDAB, 2005b)

Enerzijds komt iedereen in aanmerking die tewerkgesteld is met een arbeidsovereenkomst¹⁸ (ongeacht het type arbeidsovereenkomst) en die wohnt in Vlaanderen of in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen voltijds en deeltijds werkenden.

Anderzijds komen ook personen die onder gezag arbeid verrichten en die bovendien wonen in het Vlaams of in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in aanmerking voor opleidingscheques. Ambtenaren, middenstandsl leerlingen, jongeren met een werknemersleercontract en onthaalouders komen m.a.w. ook in aanmerking¹⁹. (VDAB, 2005c) (VDAB, 2005e)

Zowel opleiding als loopbaanbegeleiding kunnen worden betaald met opleidingscheques, op voorwaarde dat ze de arbeidsmarktpositie op een of andere manier versterken (bredere inzetbaarheid) en dus niet bedrijfsspecifiek zijn en niet uitsluitend of hoofdzakelijk op de huidige of toekomstige functie van de werknemer zijn gericht. De opleiding of begeleiding moet op eigen initiatief worden gevolgd. Het mag dus niet gaan om begeleiding of opleiding in opdracht van de werkgever. Dit impliceert dat de cheques niet kunnen worden gebruikt voor opleidingen die voor een deel ook met opleidingscheques voor werkgevers worden betaald. Daarnaast moet de gevolgde opleiding een getuigschrift opleveren. (VDAB, 2005c) (VDAB, 2005g) Enkel opleidingen of begeleiding die worden georganiseerd door een instelling die door de Vlaamse overheid wordt erkend komen in aanmerking²⁰. (VDAB, 2005h)

Bijkomende voorwaarde is dat de opleiding of begeleiding wordt gevolgd buiten de normale werkuren of tijdens periodes van wettelijke schorsing van de arbeidsovereenkomst (bv. loopbaanonderbreking, tijdskrediet, betaald educatief

¹⁸ Elk type arbeidsovereenkomst komt in aanmerking (arbeiders, bedienden, thuiswerkenden, PWA'ers, onderwijzend personeel, ...).

¹⁹ Er zijn twee categorieën van jongeren die uitdrukkelijk worden uitgesloten, nl. jongeren tussen 16 en 25 jaar die (1) uitsluitend zijn tewerkgesteld met een studentenovereenkomst of (2) tewerkgesteld zijn met een arbeidsovereenkomst van minder dan 80 uur per maand. Zelfstandigen en niet-actieven komen evenmin in aanmerking voor opleidingscheques.

²⁰ De volledige lijst van erkende instellingen is beschikbaar op de website van de VDAB (www.vdab.be/opleidingscheques).

verlof, ...). Tot slot moet de werknemers na de opleiding of vorming een getuigschrift krijgen waaruit blijkt dat hij of zij de opleiding of begeleiding heeft gevolgd en/of welke competenties hij of zij heeft verworven. (VDAB, 2005g)

Tabel 85 Kennis van de opleidingscheques voor werknemers, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de opleidingscheques voor werknemers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	838	80,4	1401	86,8	2239	84,3
Neen	204	19,6	213	13,2	417	15,7
Totaal	1042	100	1614	100	2656	100,0

17 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,086

Uit Tabel 85 blijkt dat de overgrote meerderheid vertrouwd is met de opleidingscheques voor werknemers: 84,3% van de respondenten kent dit beleidsinstrument. Er zijn relatief iets minder respondenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen dan respondenten die een tweede diploma wensen te behalen, die de opleidingscheques voor werknemers kennen.

Tabel 86 Gebruik van de opleidingscheques voor werknemers, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Gebruikt u de opleidingscheques voor werknemers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	322	31,7	767	48,8	1089	42,1
Neen	695	68,3	804	51,2	1499	57,9
Totaal	1017	100	1571	100	2588	100,0

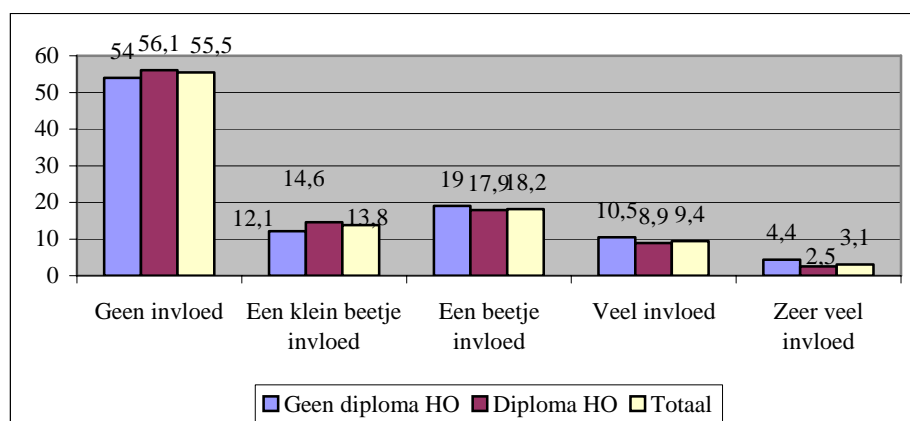
85 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,170

Wanneer we kijken naar het gebruik van de opleidingscheques voor werknemers (Tabel 86) zien we dat bijna de helft van de studenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen (48,8%) gebruik maken van deze maatregel. Van de studenten die op latere leeftijd alsnog een diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, maakt slechts 31,7% gebruik van de opleidingscheques voor werknemers.

Grafiek 27 geeft voor de respondenten die gebruik maken van de opleidingscheques voor werknemers weer in welke mate deze maatregel hun beslissing om opnieuw te gaan studeren beïnvloed heeft. Uit de grafiek blijkt dat de opleidingscheques voor werknemers voor meer dan de helft van de studenten die gebruik maken dit beleidsinstrument geen invloed heeft gehad op hun beslissing om opnieuw te gaan studeren. Er zijn geen grote verschillen waar te nemen tussen respondenten die een eerste diploma wensen te behalen en respondenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs in hun bezit hebben.

Grafiek 27 Mate waarin de opleidingscheques voor werknemers de keuze om terug te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,320 – Cramer's V = 0,066

2.1.4 Premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep

Een knelpuntberoep is een beroep waarvoor moeilijk geschikt personeel wordt gevonden. (RVA, 2006a) Opleidingen in het hoger onderwijs die leiden naar een knelpuntberoep zijn onder meer de professionele bacheloropleidingen verpleegkunde (geriatrie, psychiatrie, ziekenhuisverpleegkundige), ergotherapie, orthopedagogie, de lerarenopleidingen secundair onderwijs in de vakgebieden Frans, godsdienst, Nederlands en wiskunde en alle opleidingen tot ingenieur. (VDAB, 2006b)

Individen die zijn ingeschreven als niet-werkende werkzoekende en zijn opgenomen in een trajectbegeleiding (door de VDAB) bij de start van de opleiding komen in aanmerking voor een premie indien ze een opleiding volgen die leidt naar een knelpuntberoep, op voorwaarde dat men de opleiding heeft aangevangen na 01/09/2004. Een bijkomende voorwaarde om in aanmerking te komen voor deze premie is dat men de opleiding in kwestie moet volgen bij een opleidingsverstrekker die erkend is in het kader van de opleidingscheques voor werknemers (zie voetnoot 20).

De hoogte van de premie is afhankelijk van de duur van de opleiding. Voor opleidingen van 100 tot 400 uren bedraagt de premie €150. Voor opleidingen van meer dan 400 uren bedraagt de premie €250. In het laatste geval wordt de premie op twee tijdstippen uitbetaald, nl. €150 na 100 uren en €100 bij het einde van de opleiding.

Indien men de opleiding van 100 tot 400 uren vroegtijdig stopzet of niet met succes beëindigt, wordt de premie niet toegekend. Indien men een opleiding van meer dan 400 uren volgt en men de opleiding stopzet nadat men 100 uren heeft gevolgd, heeft men enkel recht op de tussentijdse betaling van €150. Nadat de opleiding met succes is beëindigd, wordt de premie van €100 wel uitbetaald. (VDAB, 2006c)

Tabel 87 Kennis van de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de premies betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	659	63,5	921	57,5	1580	59,8
Neen	378	36,5	682	42,5	1060	40,2
Totaal	1037	100	1603	100	2640	100,0

33 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,002 – Cramer's V = 0,061

In Tabel 87 wordt het aantal respondenten weergegeven dat de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep kent. Zoals we in de tabel kunnen lezen, kent 59,8% van de respondenten deze maatregel. Er zijn verhoudingsgewijs iets meer studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen dan studenten die reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben die dit beleidsinstrument kennen.

Tabel 88 Gebruik van de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

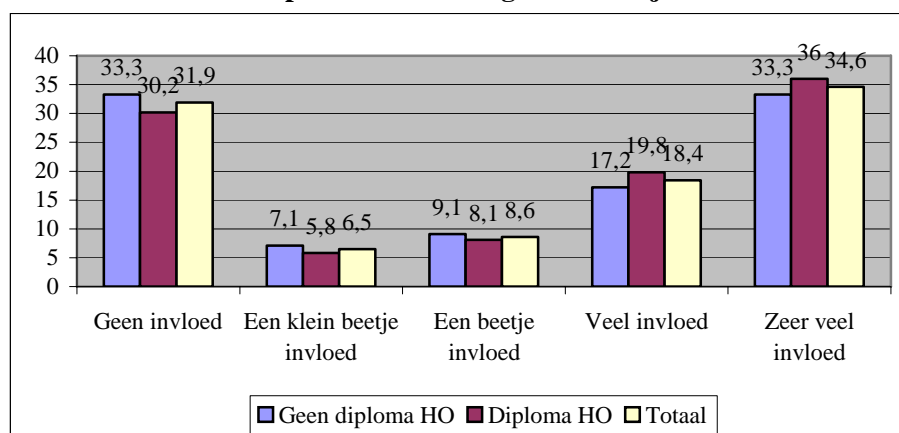
Ontvangt u een premie van de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	99	9,6	87	5,5	186	7,1
Neen	930	90,4	1506	94,5	2436	92,9
Totaal	1029	100	1593	100	2622	100,0

51 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,079

Tabel 88 geeft het absolute en relatieve aantal studenten weer dat een premie krijgt van de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep. We kunnen waarnemen dat bijna één op tien studenten die op latere leeftijd een diploma van het hoger onderwijs trachten te verwerven een premie krijgt van de VDAB voor het volgen van een dergelijke opleiding. Bij de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben, is dit slechts één op twintig.

Grafiek 28 Mate waarin de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep de beslissing om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,967 – Cramer's V = 0,055

Wanneer we kijken naar de invloed van dit beleidsinstrument op de beslissing om opnieuw te gaan werken (Grafiek 28), stellen we vast dat de premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep voor de meerderheid van de studenten die gebruik maken van deze maatregel veel tot zeer veel invloed heeft gehad op hun keuze om opnieuw te gaan studeren. Daar staat tegenover dat deze maatregel voor 31,9% van de respondenten die er gebruik van maken geen invloed heeft gehad op hun beslissing om op latere leeftijd terug naar school te gaan.

2.1.5 Studiefinanciering door de Vlaamse Gemeenschap

Het stelsel van studietoelagen voor het hoger onderwijs werd samen met de invoering van de BaMa-structuur²¹ hervormd. Voortaan spreken we van studiefinanciering voor het hoger onderwijs.

Om in aanmerking te komen voor studiefinanciering moet men aan drie groepen van voorwaarden voldoen, nl. nationaliteitsvoorwaarden, pedagogische voorwaarden en financiële voorwaarden. Belangrijk in dit verband is dat men, om in aanmerking te komen voor studiefinanciering, aan alle drie voorwaarden tegelijk moet voldoen. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2005a: 4)

- Nationaliteitsvereiste

Als basisprincipe geldt dat de student Belg is. Niet-Belgen komen in aanmerking, op voorwaarde dat ze (1) op 31 december 2005 in België verblijven²² en de ouders onderdaan zijn van een lidstaat van de Europese Unie en bovendien als werknemer werken of gewerkt hebben in België of (2) uiterlijk 31 december 2005 in het bezit zijn van een permanente verblijfsvergunning voor België of (3) kandidaat-vluchteling of

²¹ 04 april 2003 – Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (B.S. 14 augustus 2003); 12 december 2002 – Memorie van toelichting bij het Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen – 04 april 2003

²² Deze datum geldt voor het academiejaar 2005-2006.

kind van een kandidaat-vluchteling zijn en de asielaanvraag uiterlijk op 31 december 2005 ontvankelijk werd verklaard. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2005a: 4)

- Pedagogische voorwaarden

Wat betreft de pedagogische voorwaarden moet men rekening houden met verschillende aspecten, die verband houden met (1) studiefinancieringskrediet en studiepunten, (2) onderwijsinstellingen en opleidingen, (3) het jokerkrediet en (4) meeneembaarheid in geval van studies in de Franse of Duitstalige Gemeenschap van België of in het buitenland.

- *Studiefinancieringskrediet en studiepunten*

De studiefinanciering wordt uitgedrukt in 'kredieten'. Dit wil zeggen dat men voor het volgen van een bepaalde opleiding, recht heeft om studiefinanciering aan te vragen voor het aantal studiepunten dat deze opleiding bedraagt. In het kader van levenslang leren heeft iedereen recht op een studiefinancieringskrediet, dat bestaat uit: twee bachelorkredieten, één masterkrediet, één jokerkrediet, één krediet voor het volgen van een voorbereidingsprogramma, één krediet voor het volgen van een schakelprogramma en één krediet voor het volgen van een lerarenopleiding als vervolgopleiding (AILO of ILAN)²³.

Om voor studiefinanciering in aanmerking te komen moet men voor minimum 30 studiepunten zijn ingeschreven (een uitzondering wordt gemaakt voor het jaar waarin men zijn diploma behaalt). Per academiejaar krijgt men financiering voor maximum 60 studiepunten. Het bedrag van de studiefinanciering is afhankelijk van het aantal studiepunten waarvoor men is ingeschreven én waarvoor men studiefinancieringsgerechtigd blijkt te zijn.

- *Onderwijsinstellingen en opleidingen*

Indien men een studie volgt in de Vlaamse Gemeenschap²⁴ dan moet men zijn ingeschreven in een ambtshalve geregistreerde instelling voor hoger onderwijs. Alle Vlaamse universiteiten en hogescholen zijn ambtshalve geregistreerd, evenals de Evangelische Theologische Faculteit te Heverlee en de Faculteit voor Protestantse Godgeleerdheid in Brussel. In de tweede plaats moet de opleiding waarvoor men zich inschrijft geaccrediteerd zijn, erkend als nieuwe opleiding of tijdelijk erkend. Daarnaast komen ook enkele niet geaccrediteerde opleidingen, wegens hun belang, in aanmerking voor studiefinanciering. Het betreft voorbereidingsprogramma's, schakelprogramma's en lerarenopleidingen als vervolgopleiding (AILO en ILAN).

²³ In het oude stelsel was het mogelijk om met studietoelagen een opleiding van 1 cyclus (bachelor) én een opleiding van 2 cycli (bachelor + master) én een academische opleiding (bachelor + master) te volgen. Dit traject wordt niet meer gefinancierd in het huidige stelsel, omdat je slechts over twee bachelorkredieten en één masterkrediet beschikt. Er wordt echter wel één uitzondering gemaakt, nl. voor individuen die dit traject al volgen en ten laatste in 2003-2004 aan een academische opleiding begonnen. Tot het einde van hun opleiding komen deze studenten in aanmerking voor studiefinanciering. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2005a: 7)

²⁴ Wanneer men een opleiding volgt in de Franse of Duitstalige Gemeenschap van België of in het buitenland, dan gelden de regels van meeneembaarheid (zie verder).

Een derde voorwaarde om in aanmerking te komen voor studiefinanciering is dat men een opleiding moet volgen met het oog op het behalen van een diploma. Men komt dus enkel in aanmerking voor studiefinanciering indien men een diplomacontract afsluit²⁵.

- *Het jokerkrediet*

Het jokerkrediet bedraagt 60 studiepunten en geldt voor de hele studieduur. Men kan dit krediet opnemen in verschillende delen en voor verschillende opleidingen. Men kan een jokerkrediet aanvragen indien (1) men één of meerdere opleidingsonderdelen volgt die men al eerder volgde, maar waarvoor men niet geslaagd was, (2) indien men zich wil heroriënteren naar een andere opleiding, zonder dat men in de eerder gevolgde opleiding een diploma behaalde en (3) indien men een actualiseringprogramma volgt voor eerder verworven kwalificaties (zie 2.2.1) Vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK's)). Het bedrag van het jokerkrediet is gelijk aan dat van de gewone studiefinanciering. Ook de voorwaarden zijn dezelfde.

- *Meeneembaarheid*

Indien men is ingeschreven aan een ambtshalve geregistreerde instelling van de Vlaamse Gemeenschap en een deel van de opleiding volgt in de Franse of Duitse Gemeenschap van België of in een land binnen of buiten de Europese Hogeronderwijsruimte (horizontale mobiliteit, bv. studies met een Erasmusbeurs), is studiefinanciering steeds meeneembaar. Indien men is ingeschreven aan een instelling in de Franse of Duitstalige Gemeenschap van België of in een land binnen of buiten de Europese Unie, komt men enkel in aanmerking voor studiefinanciering indien (1) de instelling en de opleiding in kwestie erkend zijn door de plaatselijke, voor onderwijs bevoegde overheid, (2) de opleiding leidt tot een door de overheid erkend diploma en (3) men voldoet aan alle financiële, pedagogische en nationaliteitsvoorwaarden. Bijkomende voorwaarde is dat men zijn hoofdverblijfplaats heeft in het Vlaamse Gewest, of reeds een diploma van het secundair of van het hoger onderwijs behaalde van de Vlaamse Gemeenschap. Indien men een studie aanvat buiten de EU geldt als bijkomende voorwaarde ook dat de opleiding waarvoor men zich inschrijft niet bestaat in Vlaanderen. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2005a: 4-8)

- *Financiële voorwaarden*

Om na te gaan of men in aanmerking komt voor studiefinanciering, wordt uitgegaan van het referentie-inkomen van de leefeenheid waartoe men behoort. Op basis van een aantal objectieve factoren, zoals het aantal personen ten laste in de leefeenheid, worden een aantal punten toegekend aan de leefeenheid. Het aantal punten geeft dan aan hoeveel het inkomen van de leefeenheid mag bedragen om in aanmerking te komen voor studiefinanciering. Het referentie-inkomen wordt samengesteld uit alle inkomsten, al dan niet verworven uit arbeid, ook deze verworven in het buitenland of bij Europese instellingen.

²⁵ Indien men zijn studies heeft aangevat vóór de wijzigingen in het hoger onderwijs, dan volstaat een toetredingsovereenkomst of een inschrijvingsattest.

Het aanslagbiljet van de Administratie der Directe Belastingen vormt het basisdocument om uit te maken of iemand voldoet aan de financiële voorwaarden. Er wordt gekeken naar het inkomen van twee jaar vóór het huidige academiejaar. Voor het academiejaar 2005-2006 wordt dus gekeken naar het inkomen van 2003, aanslagjaar 2004, omdat dit het recentste jaar is waarvoor een aanslagbiljet beschikbaar is. Het inkomen dat wordt verworven in het buitenland of bij een Europese of andere internationale instelling, wordt vastgelegd op basis van attesten van de buitenlandse belastingdienst, werkgevers, diensten of instellingen.

Indien de leefeenheid gewijzigd is sinds 2003, door bijvoorbeeld een overlijden, ziekte, werkloosheid, echtscheiding, ..., kan de studiefinanciering worden berekend o.b.v. het vermoedelijke inkomen van 2005. Het vermoedelijke inkomen van 2005 wordt dan vergeleken met het inkomen van 2003. Bij de berekening van de studiefinanciering wordt dan rekening gehouden met het inkomen dat de hoogste studiefinanciering oplevert. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2005a: 8-18)

Tabel 89 Kennis van het studietoelageselsel van de Vlaamse Gemeenschap, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u het studietoelageselsel van de Vlaamse Gemeenschap?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	687	65,9	921	57,2	1608	60,7
Neen	355	34,1	688	42,8	1043	39,3
Totaal	1042	100	1609	100	2651	100,0

22 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,087

Uit Tabel 89 blijkt dat de meerderheid van de volwassen studenten in het hoger onderwijs vertrouwd is met deze maatregel. Van de studenten die een eerste diploma wensen te behalen kent 65,9% het studietoelageselsel van de Vlaamse Gemeenschap, tegenover 57,2% van de studenten die reeds een hogeschool of universitair diploma hebben.

Tabel 90 Gebruik van het studietoelageselsel van de Vlaamse Gemeenschap, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Krijgt u een studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	311	29,9	191	12,1	502	19,1
Neen	728	70,1	1393	87,9	2121	80,9
Totaal	1039	100	1584	100	2623	100,0

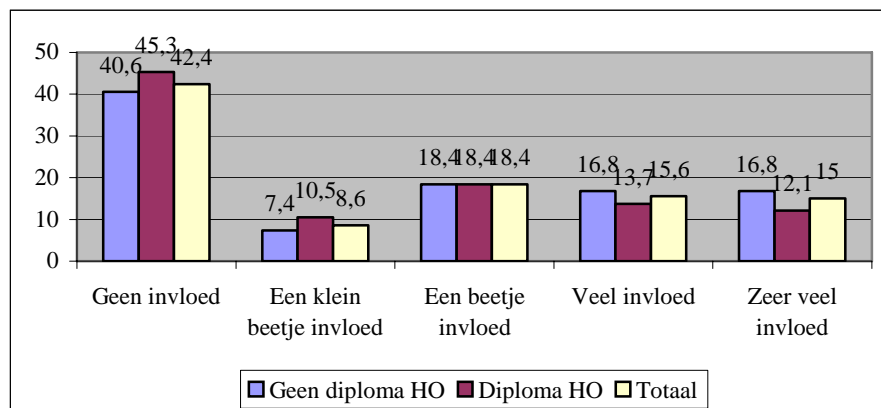
50 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,222

Tabel 90 toont het aantal gebruikers van het studietoelageselsel van de Vlaamse Gemeenschap. Zoals we in de tabel kunnen lezen, krijgt 29,9% van de mensen die op latere leeftijd alsnog een diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen een

studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap. Bij de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben, is dit slechts 12,1%.

Grafiek 29 geeft voor de respondenten die een studietoelage krijgen van de Vlaamse Gemeenschap weer in welke mate deze maatregel hun beslissing om opnieuw te gaan studeren beïnvloed heeft.

Grafiek 29 Mate waarin de studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap de keuze om terug te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,361 – Cramer's V = 0,093

Uit bovenstaande figuur blijkt dat de studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap bij de meerderheid van de studenten die er gebruik van maken (69,4%) weinig of geen invloed heeft gehad op hun keuze om opnieuw te gaan studeren.

2.1.6 Terugbetaling van de inschrijvingskosten en vergoeding voor een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA

Cevora is het vormingscentrum van het ANPCB, voluit het Aanvullend Nationaal Paritair Comité voor bedienden (PC 218). Het ANPCB is het grootste paritair comité van het land²⁶. (Delporte, Sprae en Vander Elst, 2006: 6) De sector van het ANPCB kent twee specifieke voordelen waar individuele bedienden rechtstreeks een beroep op kunnen doen, nl. (1) de terugbetaling van de inschrijvingskosten en (2) de aanvullende opleidingsdag. (Cevora, 2006a) (Cevora, 2006c) (Cevora, 2006d)

- Terugbetaling van de inschrijvingskosten

Onder bepaalde voorwaarden betaalt Cevora de inschrijvingskosten en de examenkosten eerste zittijd terug van opleidingen die bedienden in die sector volgen in hun vrije tijd. Zo mag men (1) ten hoogste een diploma hebben van het hoger secundair onderwijs (ongeacht de anciënniteit), of (2) moet men minder dan één jaar anciënniteit hebben bij zijn huidige werkgever (ongeacht het diploma dat men heeft),

²⁶ Een kwart van de Belgische bedienden (28%) in de privé-sector behoort tot het ANPCB. (Delporte, Sprae en Vander Elst, 2006: 6)

of (3) 45 jaar of ouder zijn, of (4) ex-bediende zijn van een ANPCB-bedrijf met minimum 5 jaar anciënniteit, zonder onderbreking, binnen de sector van het ANPCB op het ogenblik van het ontslag en sedert minder dan één jaar ontslagen zijn. In het laatste geval moet men bovendien ouder zijn dan 45 jaar of ten hoogste een diploma hebben van het hoger secundair onderwijs.

Enkel opleidingen die een meerwaarde bieden op professioneel vlak en die aansluiten bij de kwalificatievereisten van het ANPCB komen in aanmerking. Dit gaat heel ruim: alle ICT-opleidingen, de meeste taalopleidingen, ... komen in aanmerking. Om in aanmerking te komen voor deze regeling moeten deze opleidingen buiten de werkuren ('s avonds of tijdens het weekend) op vrijwillige basis worden gevolgd, moeten de opleidingskosten worden betaald door de bediende zelf en niet door het bedrijf waarvoor hij werkt en indien de opleiding voorziet in een eindproef moet men voor deze proef slagen.

Per kalenderjaar wordt er maximum € 375 per persoon terugbetaald, ongeacht het aantal opleidingen dat men volgt. Deze premie mag gecombineerd worden met bijvoorbeeld de opleidingscheques voor werknemers, het betaald educatief verlof, ... Voor taalcurssussen wordt de tussenkomst beperkt tot €7 per gevolgd lesuur. (Cevora, 2006b)

- De aanvullende opleidingsdag: vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding

Bedienden uit het ANPCB hebben in 2006 of 2007 recht op één extra opleidingsdag (of twee avonden), op eigen initiatief en buiten de arbeidstijd. De opleidingen worden 's avonds en op zaterdag georganiseerd. Er is keuze tussen een 50-tal opleidingen, die doorgaan in Antwerpen, Brussel of Gent. Bedienden die zo'n zaterdag- of avondopleiding volgen, krijgen een forfaitaire vergoeding van € 40 voor eventuele verplaatsings- en opleidingskosten die ze hebben gemaakt. (Cevora, 2006a)

Tabel 91 Kennis van de terugbetalingsregeling van de inschrijvingskosten en de vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de terugbetalingsregeling van de inschrijvingskosten en de vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	129	12,4	146	9,1	275	10,4
Neen	911	87,6	1456	90,9	2367	89,6
Totaal	1040	100	1602	100	2642	100,0

31 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,007 – Cramer's V = 0,053

Tabel 91 geeft het aantal respondenten weer dat de terugbetalingsregeling van de inschrijvingskosten en de vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA kent. Uit de tabel blijkt dat slechts een kleine minderheid van de respondenten deze maatregel kent. In vergelijking met studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben, zijn er relatief iets meer

studenten die op later leeftijd een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen die de maatregel kennen.

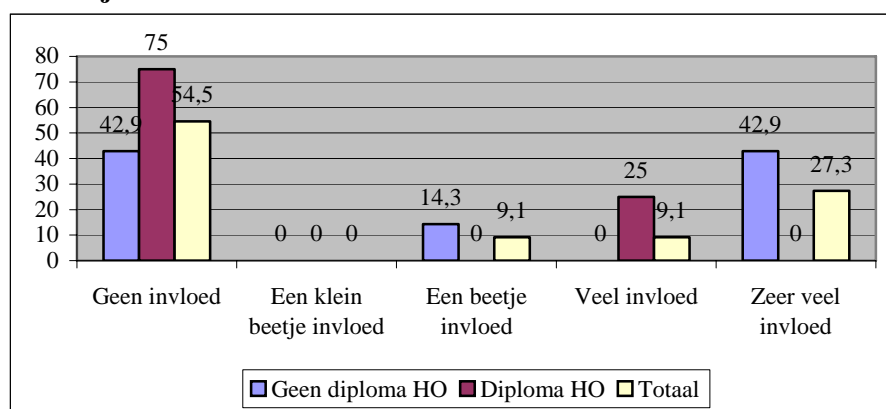
Tabel 92 Gebruik van de terugbetalingsregeling van de inschrijvingskosten en de vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Geniet u van een terugbetaling van de inschrijvingskosten en/of een vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	7	0,7	4	0,2	11	0,4
Neen	1038	99,3	1613	99,8	2651	99,6
Totaal	1045	100	1617	100	2662	100,0

11 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,097 – Cramer's V = 0,032

Tabel 92 geeft het aantal respondenten weer dat gebruik maakt van de terugbetalingsregeling van de inschrijvingskosten en/of een vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA. Uit de tabel blijkt dat slechts een heel kleine minderheid gebruik maakt van deze regeling.

Grafiek 30 Mate waarin de terugbetalingsregeling van de inschrijvingskosten en de vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,211 – Cramer's V = 0,641

Wanneer we kijken naar de invloed die deze maatregel heeft uitgeoefend op de beslissing om opnieuw te gaan studeren (Grafiek 30), zien we dat deze regeling voor de meerderheid van de mensen die gebruik maken van deze regeling geen invloed heeft gehad op hun keuze om terug naar school te gaan. We merken hier wel op dat deze gegevens niet echt betrouwbaar zijn aangezien het hier om een heel erg kleine groep gaat.

2.2 Tijdsinstrumenten²⁷

In dit tweede deel zullen we de tijdsinstrumenten bespreken. Onder tijdsinstrumenten verstaan we die instrumenten die uitsluitend studieduurverkortend werken. De regelingen van vrijstellingen o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's) en eerder verworven kwalificaties (EVK's) kunnen we dus als tijdsinstrumenten beschouwen, omdat ze leiden tot een vermindering van de studieduur/studietraject.

Het decreet van 30 april 2004 betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen, het zogenaamde Flexibiliseringsdecreet, heeft in Vlaanderen een nieuw studievoortgangstelsel ingevoerd. Het uitgangspunt van dit nieuwe studievoortgangstelsel is dat een student op een aangepaste wijze en aangepast tempo aan hoger onderwijs kan deelnemen en competenties kan verwerven.

De flexibilisering van het hoger onderwijs betekent de overschakeling van een jaarsysteem naar een creditsysteem. Studievoortgang wordt niet langer bepaald op grond van het slagen voor alle examens studiejaar na studiejaar, maar door het verwerven van creditbewijzen voor de afzonderlijke opleidingsonderdelen. De student behaalt een creditbewijs voor elk opleidingsonderdeel waarvoor hij, door middel van een evaluatie (examen) heeft aangetoond dat hij de relevante (deel)competenties in voldoende mate verworven heeft. De som van alle voorziene credits van een opleiding leidt tot een diploma.

Studievoortgang kan vereenvoudigd en/of versneld worden door erkenning van eerder verworven kwalificaties (EVK) (wat de student eerder/elders heeft gestudeerd) of eerder verworven competenties (EVC) (wat de student eerder/elders heeft geleerd door ervaring). De juiste kwalificaties of competenties kunnen leiden tot vrijstellingen voor een bepaald opleidingsonderdeel of een deel ervan. Dit vrijgestelde opleidingsonderdeel resulteert niet in een creditbewijs. Wel wordt op het diplomasupplement vermeld dat de student werd vrijgesteld voor het betrokken opleidingsonderdeel.

Voor studenten die op basis van EVC of EVK een groot aantal vrijstellingen hebben verworven, kunnen verkorte en geïndividualiseerde studietrajecten worden samengesteld. Studenten die op grond van vrijstellingen een verkort studieprogramma kunnen volgen, zullen ook verminderd studiegeld moeten betalen. Binnen het nieuwe studievoortgangstelsel betaalt de student immers een vast startbedrag en een aanvullend variabel bedrag in functie van het aantal studiepunten waarvoor hij zich inschrijft²⁸. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2006a: 2-5)

²⁷ Dit hoofdstuk is ook gebaseerd op: (1) 30 april 2004 – Decreet van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen; en (2) Memorie van toelichting bij het Decreet van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen – 30 april 2004

²⁸ Een uitgebreide toelichting bij de regelgeving voor studiegelden kan men terug vinden op de website van de administratie hoger onderwijs (www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs).

In wat volgt vertellen we wat EVK en EVC inhoudt en hoe dit een plaats heeft binnen het systeem van flexibele studievoortgang. We staan daarnaast ook stil bij de kennis en het gebruik van beide regelingen bij de 25- tot 64-jarigen in het Vlaamse hoger onderwijs. We ronden af met een bespreking van de invloed die beide beleidsmaatregelen hebben op de keuze om opnieuw te gaan studeren.

2.2.1 Vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK's)

Het doel van de EVK-procedure is door de erkenning van eerder verworven kwalificaties (EVK) vrijstellingen te behalen in de opleiding die men wil starten. Deze maatregel is o.a. voordelig voor mensen die al een diploma van het hoger onderwijs op zak hebben, al een tijdje professioneel aan de slag zijn en hun loopbaan een nieuwe wending willen geven, ... (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2006a: 2, 6)

- Wat is EVK?

EVK staat voor 'Eerder Verworven Kwalificaties'.

Kwalificaties zijn creditbewijzen, getuigschriften of alle binnen- of buitenlandse studiebewijzen²⁹ die aangeven dat een formeel leertraject met goed gevolg werd doorlopen. Van een kwalificatie is slechts sprake wanneer bij het leertraject de doelen op voorhand vastliggen en deze uiteindelijk ook worden geëvalueerd. Je moet dus een examen hebben afgelegd dat uitmondde in een formeel attest.

Met de term 'eerder' wil de overheid benadrukken dat het gaat om een kwalificatie die men reeds verworven heeft vóór de aanvang van de opleiding waar men deze kwalificatie wil laten erkennen. Soms wordt ook de term 'elders' verworven kwalificatie gebruikt. Hiermee wil men benadrukken dat de kwalificatie op een andere plaats werd verkregen. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2006a: 3)

- EVK-procedure

Om eerder verworven kwalificaties in rekening te brengen, kan men rechtstreeks terecht bij de instelling waar men een opleiding wenst te volgen. De aanvraag voor een erkenning van eerder verworven kwalificaties hangt immers samen met het aanvragen van vrijstellingen en de inschrijving in de opleiding. De EVK-procedure maakt dan ook deel uit van de onderwijs- en examenreglementen van de instellingen.

De instelling vergelijkt de behaalde kwalificaties (EVK) met de inhoud van de opleiding die men wenst te volgen. Daarom is het belangrijk dat men alle relevante bewijsstukken meebrengt. De inhoudstafel van een bepaalde cursus, het opleidingsprogramma dan men gevolgd heeft en waarin alle opleidingsonderdelen en de 'learning outcomes' van het eerste tot en met het laatste jaar van de studies vermeld staan, kunnen bijvoorbeeld goede bewijzen zijn.

²⁹ De Vlaamse overheid heeft een regelgeving m.b.t. de gelijkwaardigheid van buitenlandse diploma's. Meer informatie hierover vind je via:
<http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/interna/Naric/default.htm>

Zelfs wanneer men over een studiebewijs beschikt waarvan de waarde binnen het hoger onderwijs voor de instelling niet onmiddellijk duidelijk is – zoals bijvoorbeeld een bepaald attest van het Hoger Onderwijs voor Sociale Promotie of een attest van VDAB, VIZO, ... – kan men vrijstellingen bekomen, op voorwaarde dat kan worden aangetoond dat het studiebewijs inhoudelijk aansluit bij de opleiding die men wenst te volgen. Het aandragen van overtuigende bewijsstukken is in dat geval essentieel.

Indien het onderzoek louter op stukken onvoldoende blijkt, omdat de ‘waarde’ niet duidelijk is en/of de stukken onvoldoende informatie bevatten over de ‘learning outcomes’, kan de instelling de student doorverwijzen naar een validerende instantie op niveau van de associatie voor een bekwaamheidsonderzoek zoals voorgeschreven in het kader van EVC (zie 2.2.2 Vrijstelling o.b.v. eerder verworven competenties (EVC’s)). Tenzij de instelling het nodig acht een bijkomend bekwaamheidsonderzoek te doen, is de EVK-procedure kosteloos. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2006a: 6)

Tabel 93 Kennis van de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK’s), opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK’s)?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	416	39,9	733	45,8	1149	43,4
Neen	627	60,1	869	54,2	1496	56,6
Totaal	1043	100	1602	100	2645	100,0

28 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,003 – Cramer’s V = 0,058

Uit Tabel 93 blijkt dat 43,4% van de respondenten de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties kent. Uit de tabel blijkt verder dat deze maatregel iets beter bekend is bij studenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen dan bij studenten die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs. Wanneer we het aandeel respondenten dat de regeling van vrijstelling o.b.v. EVK’s kent vergelijken met het aandeel respondenten dat de regeling van vrijstelling o.b.v. EVC’s kent, merken we op dat deze cijfers vergelijkbaar zijn. Op basis van deze bevinding kunnen we veronderstellen dat de mensen die de regeling van EVC’s kennen, ook de regeling van EVK’s kennen³⁰.

³⁰ 88,8% van de respondenten die de regeling van vrijstelling o.b.v. EVC’s kent, kent ook de regeling van vrijstelling o.b.v. EVK’s.

Tabel 94 Gebruik van de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK's), opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

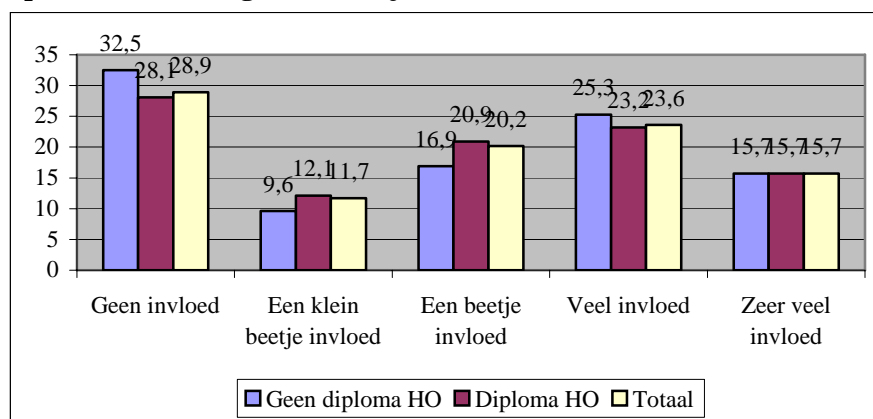
Heeft u één of meerder vrijstellingen gekregen o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK's)?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	84	8,1	393	24,7	477	18,1
Neen	955	91,9	1198	75,3	2153	81,9
Totaal	1039	100	1591	100	2630	100,0

43 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,211

Tabel 94 geeft het absolute en relatieve aantal respondenten weer dat gebruik maakt van de regeling van vrijstellingen o.b.v. eerder verworven kwalificaties. Uit de gegevens blijkt dat bijna een kwart van de studenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen één of meerdere vrijstellingen heeft gekregen o.b.v. eerder verworven kwalificaties. Van de studenten die een eerste diploma wensen te behalen heeft slechts 8,1% één of meerdere vrijstellingen gekregen o.b.v. eerder verworven kwalificaties. Het zijn dus, net als bij vrijstellingen o.b.v. EVC's, voornamelijk studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben die gebruik maken van deze beleidsmaatregel.

Grafiek 31 Mate waarin de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK's) de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,827 – Cramer's V = 0,056

Net als het stelsel van vrijstellingen o.b.v. EVC's blijkt ook het stelsel van vrijstellingen o.b.v. EVK's slechts een beperkte invloed te hebben op de beslissing om op latere leeftijd een eerste of tweede diploma van het hoger onderwijs te behalen (zie Grafiek 31). Deze maatregel heeft bij zes op tien respondenten geen of slechts een beperkte invloed gehad op hun beslissing om terug te gaan studeren.

2.2.2 Vrijstelling o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's)

Het hoger onderwijs wil toegankelijk zijn voor mensen die na het secundair onderwijs niet onmiddellijk het hoger onderwijs hebben aangevat en enkele jaren ervaring hebben opgedaan in bijvoorbeeld het werkveld, voor mensen die door vrijwilligerswerk of andere activiteiten over ervaring beschikken die ook voor hun opleiding relevant is, of voor mensen die enkele jaren nadat ze hun diploma van het hoger onderwijs hebben behaald toch nog beslissen om verder te studeren. Het is de bedoeling om door middel van EVC het resultaat van dit levenslang leren te erkennen in het verdere studietraject. EVC kan de drempel tot het verder studeren verlagen. In de EVC-procedure worden ervaringen erkend met een bewijs van bekwaamheid. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2006a: 2, 6)

- Wat is EVC?

EVC staat voor 'Eerder Verworven Competenties'.

Een competentie is het geheel van kennis, inzicht, vaardigheden en attitudes verworven door middel van leerprocessen.

Mensen verwerven ook competenties buiten het hoger onderwijs. Zo kan men competenties verwerven via een job, vrijwilligerswerk, zorgtaken, ... Telkens gaat het om competenties die niet met een studiebewijs werden bekrachtigd. Wanneer deze competenties gelijk zijn aan bepaalde competenties van een bachelor- of masteropleiding, kunnen deze als 'eerder verworven competentie' worden erkend, waardoor de betrokken student vrijstellingen verwerft voor delen van de opleiding.

Ook hier wil de overheid met de term 'eerder' benadrukken dat het gaat om competenties die men reeds verworven heeft vóór de aanvang van de opleiding waar men deze EVC wil laten erkennen. Net als bij EVK wordt ook hier soms de term 'elders' gebruikt. Men wil hiermee benadrukken dat de competentie op een andere plaats werd verkregen. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2006a: 4, 6)

- EVC-procedure

Een student die eerder verworven competenties (EVC) in rekening wil brengen moet eerst een 'bekwaamheidsonderzoek' doorlopen dat eventueel resulteert in het 'bewijs van bekwaamheid'. De validerende instantie van de associatie is verantwoordelijk voor dit onderzoek. Elke associatie heeft hiertoe een reglement uitgewerkt voor de EVC-procedure.

De kostprijs van de EVC-procedure is afhankelijk van de omvang van het bekwaamheidsonderzoek. Door erkenning van EVC's krijgt de student echter toegang tot flexibele leertrajecten met verkorting of aanpassing van de normale studietijd. Aangezien studiegelden worden berekend in functie van het aantal studiepunten waarvoor men inschrijft, impliceert dit dat EVC indirect toch een vermindering van de totale studiekost oplevert. De kosten van een EVC-procedure werden decretaal bepaald. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2006a: 8)

De EVC-procedure kan in de verschillende associaties op een aantal punten variëren³¹, maar vier stappen komen steeds aan bod, nl. informatieverstrekking, aanmelding, bekwaamheidsonderzoek en (eventueel) erkenning. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2006a: 6-8)

Tabel 95 Kennis van de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's) , opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's)?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	430	41,3	736	45,8	1166	44,0
Neen	611	58,7	870	54,2	1481	56,0
Totaal	1041	100	1606	100	2647	100,0

26 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,022 – Cramer's V = 0,044

Tabel 95 geeft het relatieve en absolute aantal respondenten weer dat de regeling van vrijstellingen o.b.v. eerder verworven competenties kent. Uit de gegevens blijkt dat 44% van de volwassen studenten in het hoger onderwijs deze maatregel kent. In vergelijking met studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, zijn er iets meer studenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen die deze maatregel kennen.

Tabel 96 Gebruik van de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's), opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

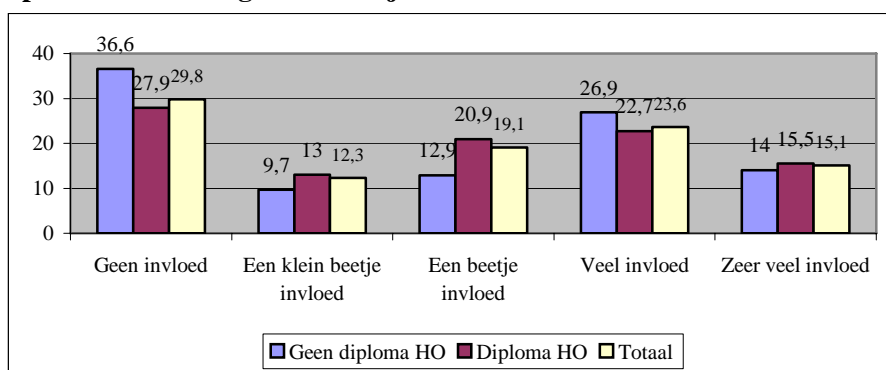
Heeft u één of meerdere vrijstellingen gekregen o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's)?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	93	9,0	335	21,1	428	16,3
Neen	942	91,0	1251	78,9	2193	83,7
Totaal	1035	100	1586	100	2621	100,0

52 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,161

Zoals we in Tabel 96 kunnen lezen zijn er relatief gesproken dubbel zo veel studenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen die één of meerdere vrijstellingen hebben verworven o.b.v. eerder verworven competenties dan studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen. Op basis van deze gegevens kunnen we besluiten dat het voornamelijk gediplomeerde herinstromers zijn die gebruik maken van de vrijstellingen o.b.v. EVC's.

³¹ De verschillende procedures vind je terug op de websites van de associaties.

Grafiek 32 Mate waarin de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's) de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de studenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,234 – Cramer's V = 0,115

Wat betreft het motiverende effect van de regeling van vrijstellingen o.b.v. eerder verworven competenties (zie Grafiek 32) kunnen we stellen dat deze maatregel slechts een beperkte impact heeft op de beslissing om op latere leeftijd een diploma van het hoger onderwijs te behalen: voor 61,2% van de respondenten heeft deze maatregel hun keuze weinig of niet beïnvloed, terwijl deze maatregel bij 38,7% van de respondenten veel tot zeer veel invloed heeft gehad op de beslissing om opnieuw te gaan studeren.

2.3 Combinatie-instrumenten

Combinatie-instrumenten, tot slot, zijn instrumenten die financieel van aard zijn en bovendien tijd ter beschikking stellen aan de student. Dit impliceert dat het betaald educatief verlof, het vormingsverlof voor ambtenaren, het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet, de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid en het studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen tot de combinatie-instrumenten worden gerekend. In dit hoofdstuk zullen we deze beleidsinstrumenten bespreken naar inhoud, kennis en gebruik ervan en naar de motiverende kracht ervan.

2.3.1 Betaald educatief verlof

Sinds 1985 kunnen werknemers uit de privé-sector gebruik maken van betaald educatief verlof. In het kader van betaald educatief verlof krijgen werknemers ofwel verlofuren voor opleidingen die ze in hun vrije tijd volgen ofwel krijgen ze verlof toegekend om effectief lessen bij te wonen tijdens de arbeidsuren. (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005a: 3) (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005b: 4)

Tijdens de opleiding krijgt de werknemer zijn gewone loon (tot een bepaald plafond) doorbetaald door de werkgever³². Nadien kan de werkgever een terugvordering indienen bij de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005a: 3) (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005b: 20)

Vanaf het moment dat de werknemer de aanvraag tot betaald educatief verlof heeft ingediend bij zijn werkgever tot aan het einde van de opleiding is hij/zij beschermd tegen ontslag. Dit wil zeggen dat de werknemer enkel kan worden ontslagen voor redenen die niets te maken hebben met zijn afwezigheid wegens betaald educatief verlof. De werkgever draagt de bewijslast ter zake. (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005a: 3, 11-12) (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005b: 24, 25)

- Voorwaarden om in aanmerking te komen voor betaald educatief verlof

Alle voltijds werkenden in de privé-sector en contractuele werknemers die tewerkgesteld zijn in een autonoom overheidsbedrijf hebben recht op betaald educatief verlof. Daarnaast hebben ook werknemers die deeltijds werken recht op betaald educatief verlof, op voorwaarde dat zij minstens 4/5de werken, minstens 1/3de werken in een variabel uurrooster of minstens halftijds werken in een vast uurrooster. Voor werknemers die werken in een vast uurrooster kan betaald educatief verlof enkel voor beroepsopleidingen tijdens de normale arbeidsuren, op voorwaarde dat zij ten

³² €2050 bruto voor het schooljaar 2005-2006. Voor bepaalde werknemers die een beroepsopleiding volgen, geldt sinds 1 mei 2003 een nieuwe loongrens van €2500. Het betreft (1) werknemers die op 1 januari 2003 minstens 45 jaar oud waren en (2) werknemers die getroffen worden door de sluiting van hun onderneming voor zover er een CAO werd afgesloten die voorziet in een sociaal plan waarin beroep wordt gedaan op betaald educatief verlof.

minste halftijds en minder dan 4/5de werken. (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005a: 7-1) (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005b: 5-7)

Een werknemer heeft recht op afwezigheid wegens betaald educatief verlof indien (1) hij of zij zijn of haar werkgever heeft ingelicht door middel van een inschrijvingsbewijs dat afgeleverd wordt door de school of de vormingsinstelling. Voor opleidingen die per schooljaar georganiseerd worden moet dit uiterlijk op 31 oktober gebeuren. Het bewijs van afgifte gebeurt door een aangetekende brief of een getekend ontvangstbewijs. Een tweede voorwaarde is dat de werknemer de cursussen nauwgezet moet volgen. Hiervoor is een aanwezigheidsattest voorzien dat eveneens wordt afgeleverd door de instelling of de school. (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005a: 39-42) (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005b: 14-19)

De werknemer heeft recht op afwezigheid gedurende het aantal uren dat overeenstemt met de lessen. In de regeling is wel een maximumplafond van aantal uren afwezigheid voorzien³³.

Het verlof dient in de eerste plaats te worden opgenomen om de lessen te volgen en examens af te leggen. Het resterende gedeelte van het educatief verlof kan de werknemer in de loop van het schooljaar opnemen volgens een planning die door de ondernemingsraad wordt opgemaakt. Indien er geen ondernemingsraad is, moet de planning gebeuren in overleg met de vakbondsafvaardiging. Indien er geen vakbondsafvaardiging is, moet de planning gebeuren in overleg tussen de werkgever en de betrokken werknemer(s). In geval van onenigheid oordeelt de sociale inspectie. Bij de planning moet rekening gehouden worden met de arbeidsorganisatie in de onderneming. De collectieve planning gaat dus voor op de individuele planning van het educatief verlof. De werkgever kan hierdoor dus verhinderen dat je op een bepaalde dag afwezig bent, om bijvoorbeeld te studeren, indien dit verantwoord wordt door de werkorganisatie en op voorhand was afgesproken in de bevoegde organen.

De afwezigheid in het kader van betaald educatief verlof is zeer ruim opgevat. Ook de verplaatsingen van en naar de cursus vallen er onder. (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005a: 21-30) (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005b: 14-19)

In een aantal gevallen kan de werknemer het recht op betaald educatief verlof (tijdelijk) verliezen. Indien de werknemer meer dan 10% van de lestijd onwettig afwezig is, verliest hij het recht gedurende 6 maanden. Indien de werknemer reeds twee maal niet geslaagd is, verliest hij het recht voor betaald educatief verlof voor het volgende schooljaar en dezelfde cursus. Indien men het betaald educatief verlof misbruikt heeft om een winstgevende activiteit uit te oefenen of om als zelfstandige te werken, verliest men het recht gedurende 12 maanden. Tot slot vervalt het recht op betaald educatief verlof ook indien men de opleiding stopzet. (FOD Werkgelegenheid,

³³ 80 uren voor algemene opleidingen en taalcursussen; 120 uren voor beroepsopleidingen; 120 uren voor beroepsopleidingen en algemene opleidingen die tijdens hetzelfde jaar gevolgd worden; 120 uren indien de algemene opleiding samen valt met de werkuren van de werknemer; 180 uren indien de beroepsopleiding of de combinatie van beroepsopleiding en algemene opleiding, ondanks de collectieve planning, samen vallen met de werkuren van de werknemer.

arbeid en sociaal overleg, 2005a: 35-38) (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005b: 23,24)

- Opleidingen die in aanmerking komen voor betaald educatief verlof

De algemene regel om in aanmerking te komen voor betaald educatief verlof is dat het moet gaan om een beroepsopleiding of algemene opleiding die minimum 32 lesuren per jaar omvat.

Beroepsopleidingen zijn opleidingen die worden erkend door de paritaire comités. Cursussen die worden aangeboden in het onderwijs voor sociale promotie of de middenstandslieergangen zijn slechts erkend voor zover ze voldoen aan de notie “intersectoraliteit” of indien de opleiding leidt tot de uitoefening van een knelpuntberoep. Of een opleiding al dan niet wordt beschouwd als intersectoraal, wordt bepaald door de Dienst betaald educatief verlof van de FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg. In geval van twijfel moet de erkenningscommissie de knoop doorhakken.

Opleidingen met volledig leerplan binnen het hoger onderwijs komen slechts in aanmerking voor betaald educatief verlof indien ze 's avonds of tijdens het weekeinde worden gegeven.

Onder algemene opleidingen vallen cursussen die worden georganiseerd door de vakbonden en door jeugd- of volwassenenorganisaties verbonden met de vakbonden evenals opleidingen die als dusdanig worden erkend door de erkenningscommissie. Het gaat hier over opleidingen gericht op de persoonlijke ontwikkeling van de werknemer. De algemene opleidingen zijn automatisch erkend.

Cursussen waarvan wordt verondersteld dat ze thuishoren in de vrijetijdsbesteding werden uitgesloten uit het stelsel van betaald educatief verlof. Het gaat dan over cursussen zoals sierkunst, huishoudkunde, schoonheidsverzorging, textielkunst, ... Bij Koninklijk Besluit van 27 augustus 1993 (B.S. van 9 september 1993) werd een lijst opgesteld met opleidingen die worden uitgesloten van het recht op betaald educatief verlof. (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005a: 13-20) (FOD Werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg, 2005b: 32-40)

Tabel 97 Kennis van het stelsel van betaald educatief verlof, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u het stelsel van betaald educatief verlof?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	805	77,0	1326	82,1	2131	80,1
Neen	240	23,0	289	17,9	529	19,9
Totaal	1045	100	1615	100	2660	100,0

13 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,001 – Cramer's V = 0,062

Uit Tabel 97 blijkt dat de overgrote meerderheid van de studenten het stelsel van betaald educatief verlof kent. Het stelsel is relatief gesproken iets beter bekend bij de

studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben dan bij de studenten die op latere leeftijd een eerste diploma wensen te behalen.

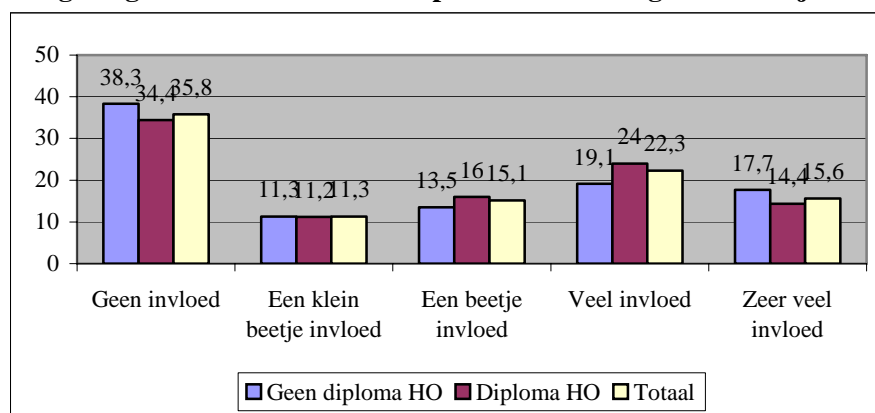
Tabel 98 Gebruik van het stelsel van betaald educatief verlof, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Gebruikt u het stelsel van betaald educatief verlof?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	142	13,6	253	15,8	395	14,9
Neen	901	86,4	1348	84,2	2249	85,1
Totaal	1043	100	1601	100	2644	100,0

29 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,123 – Cramer's V = 0,030

Zoals we in Tabel 98 kunnen zien, maakt ongeveer 15% van de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs gebruik van het stelsel van betaald educatief verlof. Er zijn iets minder mensen die op latere leeftijd een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen dan personen die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen die gebruik maken van deze maatregel. De verschillen tussen beide groepen zijn echter heel klein.

Grafiek 33 Mate waarin het betaald educatief verlof de keuze om terug te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,670 – Cramer's V = 0,078

Zoals we in Grafiek 33 kunnen zien, heeft het betaald educatief verlof bij iets meer dan 6 op tien respondenten (62,2%) die gebruik maken van deze maatregel geen of slechts een (klein) beetje invloed uitgeoefend op hun keuze om terug te gaan werken. Wat betreft het motiverende effect van het betaald educatief verlof op keuze om terug gaan studeren zijn er slechts geringe verschillen tussen personen die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en personen die een tweede diploma wensen te behalen.

2.3.2 Vormingsverlof voor ambtenaren

In het kader van vormingsverlof krijgen ambtenaren verlof voor het volgen van een beroepsopleiding die wordt georganiseerd door het departement Onderwijs of georganiseerd, gesubsidieerd of erkend wordt door de Vlaamse Gemeenschap. Een beroepsopleiding is een opleiding die verband houdt met het uitgeoefende ambt of een opleiding die voorbereidt op een overgangs- of bevorderingsexamen. Opleidingen die in verband staan met een in de toekomst uit te oefenen ambt komen daarentegen niet in aanmerking. Om in aanmerking te komen voor vormingsverlof moet de opleiding op eigen initiatief 's avonds of in het weekend worden gevolgd.

Vormingsverlof is bij de Vlaamse Overheid geen recht zoals in de privé-sector het geval is, maar een gunst. Het verlof kan geweigerd worden indien het niet verenigbaar is met de belangen van de dienst. Opleidingen die voorbereiden op een voorbereidings- of bevorderingsexamen kunnen slechts één maal worden geweigerd wegens dienstbelang.

Periodes van afwezigheid worden gelijkgesteld met dienstactiviteit voor alle opleidingsactiviteiten die worden toegestaan.

De maximumduur van het vormingsverlof bedraagt 120 uur per schooljaar. Indien een ambtenaar tijdens een jaar waarin de opleiding begint reeds deeltijds werkt, wordt zijn jaarrecht van 120 uur in evenredige mate verminderd. Wanneer de opleiding niet regelmatig wordt bijgewoond, wordt het vormingsverlof onmiddellijk beëindigd. (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2002a: 1-3) (Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, 2002b: 1-8)

Tabel 99 Kennis van het vormingsverlof voor ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u het vormingsverlof voor ambtenaren?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	271	26,1	402	25,1	673	25,5
Neen	767	73,9	1200	74,9	1967	74,5
Totaal	1038	100	1602	100	2640	100,0

33 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,559 – Cramer's V = 0,011

In Tabel 99 wordt de kennis van het vormingsverlof voor ambtenaren weergegeven bij de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs. Uit de cijfers blijkt dat een kwart van de volwassenen in het hoger onderwijs dit beleidsinstrument kent.

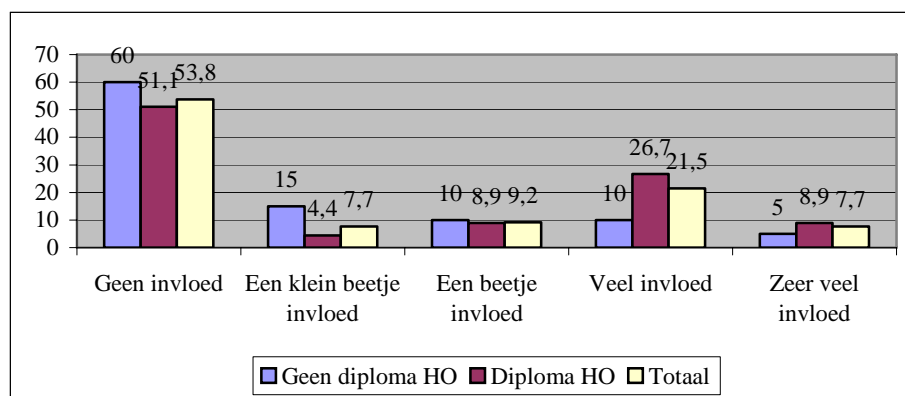
Tabel 100 Gebruik van het vormingsverlof voor ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Gebruikt u het vormingsverlof voor ambtenaren?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	20	1,9	45	2,8	65	2,4
Neen	1023	98,1	1570	97,2	2593	97,6
Totaal	1043	100	1615	100	2658	100,0

15 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,157 – Cramer's V = 0,027

Tabel 100 geeft het aantal respondenten weer dat gebruik maakt van het vormingsverlof voor ambtenaren. Slechts een kleine minderheid van de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs maakt gebruik van deze maatregel. In vergelijking met personen die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, maken relatief iets meer individuen die op latere leeftijd een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen gebruik van het vormingsverlof voor ambtenaren.

Grafiek 34 Mate waarin het vormingsverlof voor ambtenaren de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,369 – Cramer's V = 0,257

Grafiek 34 toont aan dat het vormingsverlof voor ambtenaren bij de meerderheid van de respondenten die er gebruik van maken (53,8%) geen invloed heeft uitgeoefend op hun beslissing om opnieuw te gaan studeren. Uit de figuur blijkt verder dat het vormingsverlof voor ambtenaren een grotere invloed heeft gehad op de beslissing om terug te gaan studeren bij de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen dan bij de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs die een eerste diploma wensen te behalen: bij 35,6% van de respondenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen heeft dit beleidsinstrument veel tot zeer veel invloed gehad op hun keuze om terug te gaan studeren, terwijl dit bij de respondenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen slechts bij 15% het geval was.

2.3.3 Het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet

2.3.3.1 Inleiding

Loopbaanonderbreking³⁴ en tijdskrediet³⁵ zijn stelsels die het werknemers mogelijk maken om hun arbeidsovereenkomst volledig of gedeeltelijk te onderbreken terwijl ze een uitkering ontvangen van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening (RVA). De uitkering varieert al naargelang de anciënniteit van de werknemer, de omvang van de arbeidsduurvermindering, de leeftijd en het aantal jaren beroepservaring van de werknemer. (Dillen, 2005: 139-140) (RVA, 2006b: 1) (RVA, 2006c: 1)

In 2001 werd het oude stelsel van loopbaanonderbreking vervangen door het nieuwe stelsel van tijdskrediet. Vanaf 1 januari 2002 werd dit nieuwe stelsel in werking gesteld. Het betreft het individuele recht van alle werknemers in de privé-sector op een loopbaanonderbreking van maximaal 1 jaar. De oude regeling van loopbaanonderbreking blijft wel nog van toepassing voor de onderbrekingen en verminderingen die aanvingen vóór 1 januari 2002. Ook voor bepaalde sectoren zoals de publieke sector blijft het systeem van loopbaanonderbreking nog behouden. Gedurende een bepaalde periode zullen deze stelsels dus naast elkaar bestaan. (Dillen, 2005: 137; RVA, 2006c: 1)

Loopbaanonderbreking en tijdskrediet zijn onvoorwaardelijke rechten in de zin dat er buiten de algemene voorwaarden geen bijkomende voorwaarden kunnen worden gesteld aan de werknemers. Zo is de werknemer vrij om zelf te bepalen wat hij tijdens het verlof doet: werkenden kunnen deze rechten gebruiken voor het hernemen van studies, maar ze kunnen deze maatregelen eveneens aanwenden om arbeid en gezin beter met elkaar te verzoenen, om bepaalde persoonlijke projecten te realiseren zoals het maken van een reis, het uitoefenen van een hobby of sport, om over meer vrije tijd te beschikken, enz. of om gewoon terug op adem te komen. (Dillen, 2005:133)

De werknemer die loopbaanonderbreking of tijdskrediet opneemt, is gedurende de volledige loopbaanonderbreking beschermd tegen ontslag en heeft de garantie dat hij/zij kan terugkeren naar zijn oude of een gelijk(w)aardige functie. (Dillen, 2005: 139-141) (RVA, 2006b: 1, 8)

³⁴ De wettelijke basis van het stelsel van loopbaanonderbreking is het K.B. van 02.01.1991 betreffende de toekenning van onderbrekingsuitkeringen.

³⁵ De reglementaire basis van het stelsel van tijdskrediet is CAO nr. 77 bis van 19.12.2001 ter vervanging van CAO nr. 77 van 14.02.2001 tot instelling van een stelsel van tijdskrediet, loopbaanvermindering en gedeeltelijke loopbaanonderbreking. Deze CAO nr. 77 werd algemeen verbindend verklaard door het K.B. van 25.01.2002 gepubliceerd in het B.S. van 05.03.2002. De CAO 77bis werd gewijzigd door de CAO nr. 77ter van 10.07.2002. Daarnaast wordt het tijdskrediet geregeld door de wet van 10.08.2001 betreffende de verzoening van werkgelegenheid en kwaliteit van het leven (B.S. 15.09.2001), het K.B. van 12.12.2001 ter uitvoering van de wet (B.S. 18.12.2001) en het K.B. van 22.03.2006 tot invoering van een speciale patronale sociale zekerheidsbijdrage op sommige aanvullende vergoedingen in het kader van het generatiepact en tot vaststelling van de uitvoeringsregelen van artikel 50 van de wet van 30.03.1994 houdende sociale bepalingen (B.S. 31.03.2006 – editie 2).

In wat volgt bespreken we kort de verschillende vormen van loopbaanonderbreking en tijdskrediet. Ook de voorwaarden waaraan respectievelijk het overheidspersoneel en de werknemers uit de privé-sector moeten voldoen om in aanmerking te komen voor deze stelsels komen aan bod.

2.3.3.2 Loopbaanonderbreking

Loopbaanonderbreking is in principe slechts mogelijk wanneer de werkgever schriftelijk zijn akkoord geeft. Voor bepaalde categorieën werknemers is loopbaanonderbreking echter een recht. Het betreft contractuele personeelsleden van de federale besturen die minstens 12 maanden zonder onderbreking bij dezelfde werkgever zijn tewerkgesteld en personeelsleden van de lokale of provinciale besturen.

Er zijn drie vormen van loopbaanonderbreking, nl. (1) de volledige loopbaanonderbreking, (2) de gedeeltelijke loopbaanonderbreking voor werknemers van minder dan 50 jaar en (3) de gedeeltelijke loopbaanonderbreking voor werknemers van 50 jaar of ouder³⁶.

(1) Als voltijdse of deeltijdse werknemer kan men zijn arbeidsprestaties volledig schorsen, en dit gedurende maximum 72 maanden gedurende de volledige beroepsloopbaan. Men moet dit verlof opnemen in schijven van 3 maanden.

(2) Naast de voltijdse loopbaanonderbreking, bestaat de mogelijkheid om de arbeidsprestaties gedeeltelijk te verminderen. Voltijdse werknemers kunnen hun prestaties verminderen met 1/5de, 1/4de, 1/3de of 1/2de. Deeltijds werkenden die minimum 3/4de werken van een voltijdse tewerkstelling, kunnen hun arbeidsprestaties verminderen tot de helft van een voltijdse tewerkstelling. Net als de volledige loopbaanonderbreking, moet de gedeeltelijke loopbaanonderbreking worden opgenomen in minimumperiodes van 3 maanden. Het verlof kan maximum 72 maanden bedragen gedurende de volledige loopbaan.

(3) Tot slot omvat het stelsel van loopbaanonderbreking de mogelijkheid voor werknemers van 50 jaar of ouder om de arbeidsprestaties in periodes van 3 maanden of tot aan het pensioen gedeeltelijk te verminderen met 1/5de, 1/4de, 1/3de of 1/2de indien ze voltijds tewerkgesteld zijn. Deeltijds werkenden waarvan de arbeidsregeling ten minste gelijk is aan 3/4de van een voltijdse tewerkstelling, kunnen hun prestaties verminderen tot de helft van een voltijdse tewerkstelling en dit tot aan het pensioen. (RVA, 2006b: 1-4)

³⁶ Ook de thematische verloven (medische bijstand, palliatief verlof en ouderschapsverlof) horen bij het stelsel van loopbaanonderbreking. Op deze specifieke stelsels wordt hier niet ingegaan. We zullen ons in de uiteenzetting dus beperken tot de “gewone” vormen van loopbaanonderbreking.

2.3.3.3 Tijdskrediet

Alle werknemers in de privé-sector hebben recht op tijdskrediet en hebben daarvoor, tenzij ze zijn tewerkgesteld in een bedrijf met 10 of minder werknemers³⁷, de toestemming van hun werkgever niet nodig. Er zijn enkele uitzonderingen op deze algemene regel: zo worden sommige werknemers, bijvoorbeeld jongeren met een startbaanovereenkomst, van het stelsel van tijdskrediet uitgesloten. Ook kunnen werkgevers- en werknemersorganisaties op sectoraal of bedrijfsniveau afspraken maken om bepaalde personeelscategorieën, bijvoorbeeld leidinggevenden, uit te sluiten van het stelsel van tijdskrediet. Deze categorieën van werknemers buiten beschouwing gelaten, mogen werkgevers hun werknemers het recht op tijdskrediet dus niet ontzeggen. Wel hebben werkgevers de mogelijkheid om het tijdskrediet tijdelijk uit te stellen indien meer dan 5% van het personeel tegelijkertijd tijdskrediet opneemt. Zij hebben eveneens het recht om werknemers te verzoeken 6 maanden te wachten om tijdskrediet op te nemen. (Dillen, 2005: 137-138) (RVA, 2006c: 1,2)

Het stelsel van tijdskrediet bestaat in drie vormen:

(1) Het eigenlijke tijdskrediet houdt in dat men zijn loopbaan volledig of halftijds onderbreekt (vermindering van de arbeidsprestaties met $1/2^{\text{de}}$), en dit gedurende maximum 1 jaar gedurende de volledige beroepsloopbaan. Het tijdskrediet moet worden opgenomen in minimumperiodes (schijven) van 3 maanden. Wel kan de duurtijd op sectoraal of bedrijfsniveau bij CAO worden verlengd tot maximum 5 jaar over de hele beroepsloopbaan.

Om de beroepsloopbaan volledig of halftijds te onderbreken moet de werknemer minstens 12 maanden in dienst zijn van de onderneming in de 15 maanden die de aanvraag vooraf gaan. Om de arbeidsprestaties te verminderen met $1/2^{\text{de}}$ moet de werknemer in de 12 maanden die de aanvraag vooraf gaan bovendien minstens $3/4^{\text{de}}$ gewerkt hebben. Werknemers die halftijds tewerkgesteld zijn hebben m.a.w. niet de mogelijkheid om hun arbeidsprestaties met de helft te verminderen.

(2) Naast het eigenlijke tijdskrediet bestaat de mogelijkheid om de beroepsloopbaan te verminderen met 1 dag per week of 2 halve dagen per week (vermindering van de arbeidsprestaties met $1/5^{\text{de}}$), en dit gedurende minimum 6 maanden en maximum 5 jaar gedurende de volledige beroepsloopbaan. Omdat het hier gaat om een vierdagenweek geldt dit recht enkel voor voltijds werkenden.

Om aanspraak te maken op een vierdagenweek moet de werknemer 5 jaar in dienst zijn van de onderneming en moet hij/zij bovendien voltijds gewerkt hebben in de 12 maanden die de aanvraag voorafgaan. Net als bij een vermindering van de arbeidsprestaties met $1/2^{\text{de}}$ hebben werknemers die deeltijds tewerkgesteld zijn m.a.w. niet de mogelijkheid om de arbeidsprestaties met $1/5^{\text{de}}$ te verminderen.

(3) Tot slot omvat het stelsel van tijdskrediet nog een bijzonder recht op loopbaanvermindering voor 50-plussers. Dit houdt in dat +50-jarigen hun loopbaan

³⁷ Het recht op tijdskrediet geldt niet in ondernemingen met minder dan 11 werknemers. De werkgevers in deze ondernemingen kunnen hun werknemers evenwel toestaan er aanspraak op te maken.

kunnen verminderen tot een 4/5de of halftijdse (1/2de) baan. Oudere werknemers maken dus geen aanspraak op een volledige onderbreking van hun arbeidsprestaties. Het bijzondere recht op loopbaanvermindering voor 50-plussers is onbepaald in duur en kan dus lopen tot aan het einde van het (brug)pensioen.

Om aanspraak te maken op het bijzondere recht op loopbaanvermindering voor 50-plussers moet men minstens 50 jaar oud zijn op het ogenblik van het gewenste begin van de uitoefening van het recht, een anciënniteit als loontrekkende hebben van minstens 20 jaar, gedurende de 5 jaar die voorafgaan aan de aanvraag in dienst zijn van de onderneming en gedurende de 12 maanden die de aanvraag vooraf gaan voltijds tewerkgesteld zijn. Ook 50-plussers die gedurende de 12 maanden die de aanvraag vooraf gaan 3/4de werkten of halftijds werkten in het kader van een vermindering van de arbeidsprestaties tot de helft (in de oude regeling van tijdskrediet) komen in aanmerking voor een vermindering van de prestaties met de helft. Om als 50-plusser in aanmerking te komen voor een vermindering van de prestaties met 1/5de, mag men in het jaar dat de aanvraag vooraf gaat ook 4/5de gewerkt hebben in het kader van de vermindering van de arbeidsprestaties met 1/5de (in het kader van tijdskrediet) of in het kader van een vermindering van de prestaties met 1/5de (in het kader van de oudere regeling van loopbaanonderbreking). (Dillen, 2005: 138-139) (RVA, 2006c: 1-6)

Tabel 101 Kennis van het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	862	82,9	1381	85,9	2243	84,7
Neen	178	17,1	226	14,1	404	15,3
Totaal	1040	100	1607	100	2647	100,0

26 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,033 – Cramer's V = 0,041

Zoals we in Tabel 101 kunnen zien, zijn de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet zeer bekend bij de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs: 82,9% van de volwassenen in het hoger onderwijs die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen kent deze regelingen. Van de 25- tot 64-jarigen in het hoger die een tweede diploma wensen te behalen, kent zelfs 85,9% deze regelingen.

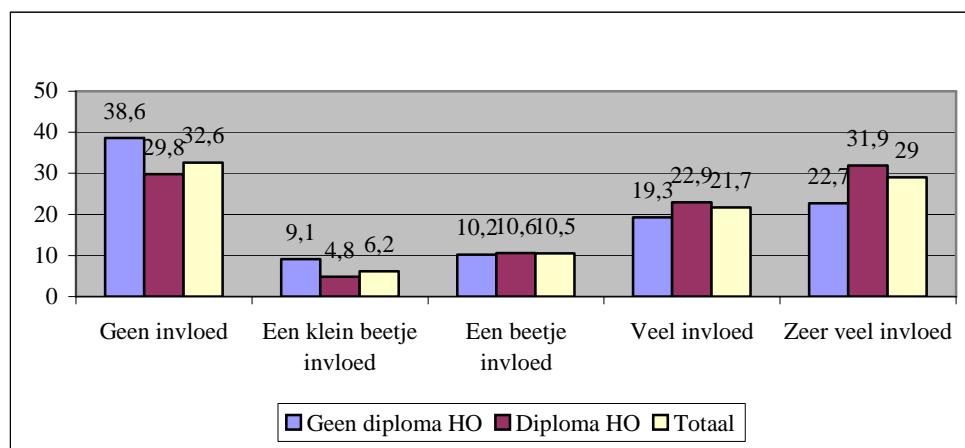
Tabel 102 Gebruik van het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Gebruikt u het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	90	8,7	191	12	281	10,7
Neen	942	91,3	1396	88	2338	89,3
Totaal	1032	100	1587	100	2619	100,0

54 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,007 – Cramer's V = 0,052

Tabel 102 geeft het absolute en relatieve aantal respondenten weer dat gebruik maakt van het stelsel van loopbaanonderbreking of het stelsel van tijdskrediet. Uit de tabel blijkt dat één op tien volwassenen in het hoger onderwijs gebruik maken van één van deze regelingen³⁸. Er zijn meer personen die een tweede diploma wensen te behalen dan personen die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen die van deze regelingen gebruik maken.

Grafiek 35 Mate waarin de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,254 – Cramer's V = 0,139

Uit Grafiek 35 blijkt dat de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet sterk motiverende beleidsinstrumenten zijn. Bij de meerderheid van de respondenten die gebruik maken van het stelsel van loopbaanonderbreking of het stelsel van tijdskrediet (50,7%) heeft deze regeling veel tot zeer veel invloed gehad op hun beslissing om opnieuw te gaan studeren. Deze regelingen blijken meer effect te hebben op de keuze van de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs die een tweede diploma wensen te behalen, dan bij de individuen die op latere leeftijd een eerste diploma wensen te behalen.

³⁸ Deze cijfers lijken in tegenspraak te zijn met de cijfers die worden gepresenteerd in tabel 55. Mogelijk is dit te wijten aan een verschil in vraagstelling.

2.3.4 De regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid

Volledig werklozen kunnen in een aantal gevallen vrijstellingen bekomen. Zo is er een regeling voor vrijstellingen (1) voor het volgen van een studie met volledig leerplan, (2) voor het volgen van een opleiding tot zelfstandige, (3) voor het volgen van een beroepsopleiding, (4) voor het volgen van een andere opleiding of vorming, (5) voor oudere werklozen en (6) in geval van sociale en familiale moeilijkheden. Hieronder zullen we deze zes regelingen kort toelichten.

- Regeling van vrijstelling voor het volgen van een opleiding met volledig leerplan

Uitkeringsgerechtigd volledig werklozen kunnen een vrijstelling bekomen voor het volgen van een *opleiding met volledig leerplan*. Het moet gaan om een opleiding die ingericht, gesubsidieerd of erkend zijn door de Gemeenschap, die van het hetzelfde of van een hoger niveau zijn dan de reeds gevolgde studies of die van een lager niveau zijn van de gevolgde studies, op voorwaarde dat ze tot het hoger onderwijs behoren. Enkel studies in België komen in aanmerking voor vrijstellingen. Voor studies met volledig leerplan die men wenst te volgen in het buitenland worden geen vrijstellingen toegekend. Opdat de vrijstelling zou worden toegekend moet de opleiding worden gevolgd tijdens de week en overdag (voor 17 uur).

Om in aanmerking te komen voor deze vrijstelling moet men zonder werk en zonder loon zijn, in het bezit zijn van een controlekaart C 3 C, arbeidsgeschikt zijn (minder dan 66% ongeschikt) en moet men een verblijfplaats hebben in België en er ook effectief verblijven. Daarnaast moet men ten minste 2 jaar zijn studies of leertijd beëindigd hebben op het ogenblik van de officiële begindatum van het eerste school- of academiejaar van de studiecycclus, minimum één jaar uitkeringen hebben genoten in de loop van de 2 jaar die de aanvang van de studies³⁹ voorafgaan (tenzij men een opleiding met volledig leerplan wenst te volgen die leidt naar een knelpuntberoep (zie 2.1.4)), ingeschreven zijn als regelmatig leerling en geen eindexamen van het hoger onderwijs hebben behaald (behoudens een door de directeur van het werkloosheidsbureau van de RVA toegestane afwijking).

Uitkeringsgerechtigd volledig werklozen die vrijstellingen genieten omwille van het volgen van een studie met volledig leerplan mogen een voorgestelde dienstbetrekking weigeren, moeten niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt en moeten niet zijn ingeschreven als werkzoekende. (RVA, 2005 e: 1-3)

- Regeling van vrijstelling voor het volgen van een opleiding tot zelfstandige

Volledig werklozen kunnen, onder bepaalde voorwaarden, een vrijstelling verkrijgen voor het volgen van een opleiding tot zelfstandige. Opdat de vrijstelling zou worden toegekend, moet de opleiding worden gevolgd in een erkend centrum voor opleiding van de middenstand en moet de opleiding worden gevolgd tijdens de week en overdag. Indien men een middenstandsopleiding volgt tijdens de week na 17 uur of op zaterdag worden geen vrijstellingen toegekend.

³⁹ de officiële datum van het begin van het school- of academiejaar

De vrijstelling wordt toegekend voor de duur van de opleiding, met inbegrip van de vakantieperiodes, maar wordt beperkt tot één jaar. Ze kan worden verlengd indien men voor een opleidingsjaar is geslaagd. Iedere volledig werkloze kan deze vrijstelling slechts één keer genieten. Indien blijkt dat men de door het opleidingsprogramma opgelegde activiteiten niet regelmatig volgt, kan de vrijstelling worden in getrokken.

Volledig werklozen die een vrijstelling genieten voor het volgen van een opleiding tot zelfstandige, mogen een voorgestelde dienstbetrekking weigeren, moeten niet meer beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt en moeten niet meer als werkzoekende ingeschreven zijn en blijven. (RVA, 2005f: 1, 2)

- Regeling van vrijstelling voor het volgen van een beroepsopleiding

Uitkeringsgerechtigde volledig werklozen kunnen, onder bepaalde voorwaarden, een vrijstelling verkrijgen voor het volgen van een beroepsopleiding. Onder een beroepsopleiding wordt verstaan een door FOREM, de VDAB, de ADG of Opleiding Brussel (het IBFFP) georganiseerde of gesubsidieerde beroepsopleiding of een individuele beroepsopleiding in een onderneming of in een onderwijsinrichting die wordt erkend door FOREM, de VDAB, de ADG of Opleiding Brussel (het IBFFP) en die aanvaard wordt door de directeur van het werkloosheidsbureau.

Wanneer men een opleiding volgt die voldoet aan bovenstaande definitie, krijgt men vrijstellingen indien men deze opleiding tijdens de week en overdag volgt. Er worden geen vrijstellingen toegekend indien men een beroepsopleiding volgt tijdens de week na 17 uur of op zaterdag.

Uitkeringsgerechtigd volledig werklozen die een vrijstelling genieten voor het volgen van een beroepsopleiding, mogen een voorgestelde dienstbetrekking weigeren en moeten niet meer beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. (RVA, 2005d: 1, 2)

- Regeling van vrijstelling voor het volgen van een andere opleiding of vorming

Volledig werklozen kunnen, onder bepaalde voorwaarden, ook vrijstellingen verkrijgen voor het volgen opleidingen of studies waarvoor geen specifieke vrijstellingen bestaan⁴⁰. Het betreft alle andere studies of opleidingen die worden aanvaard door de directeur van het werkloosheidsbureau. Indien de lessen voornamelijk na 17 uur of op zaterdag doorgaan worden sowieso geen vrijstellingen verleend.

Volledig werklozen die vrijstellingen krijgen omwille van het volgen van andere studies of opleidingen, mogen een voorgestelde dienstbetrekking weigeren, moeten niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt en moeten niet zijn ingeschreven als werkzoekende. (RVA, 2005c: 1, 2)

⁴⁰ zie HOOFDSTUK 42.3.4 Regeling van vrijstelling voor het volgen van een opleiding met volledig leerplan; Regeling van vrijstelling voor het volgen van een opleiding tot zelfstandige; Regeling van vrijstelling voor het volgen van een beroepsopleiding

- Regeling van vrijstelling voor oudere werklozen

Werklozen van 50 jaar of ouder kunnen sinds 1 juni 2002, onder bepaalde voorwaarden, vrijstellingen krijgen. Er bestaan twee soorten vrijstellingen voor oudere werklozen, nl. een mini- en een maxi-vrijstelling. In het geval van een mini-vrijstelling is men vrijgesteld van de inschrijving in een PWA, maar moet men wel ingeschreven zijn als werkzoekende en moet men beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. In het geval van een maxi-vrijstelling is men vrijgesteld van de inschrijving in een PWA en van de inschrijving als werkzoekende, moet men niet beschikbaar zijn en blijven voor de arbeidsmarkt en mag men een aangeboden dienstbetrekking weigeren. In beide gevallen geniet men als 50-plusser van een voordelige regeling in geval van bijberoep tijdens de werkloosheid. (RVA, 2005a: 1-4)

- Regeling van vrijstelling in geval van sociale of familiale moeilijkheden

Volledig werklozen kunnen, onder bepaalde voorwaarden, vrijstellingen krijgen omwille van sociale of familiale moeilijkheden, m.b.t. (1) hun kinderen, ouders, broers en zussen; (2) zichzelf; (3) iedere persoon waarmee ze samenleven; (4) een persoon ten laste van henzelf of van hun echtgeno(o)t(e); (5) een persoon waarvan men (of hun echtgeno(o)t(e)) de voogd of de toeziende voogd is. Dezelfde sociale of familiale situatie kan niet leiden tot de toekenning van een vrijstelling aan meerdere werklozen tegelijkertijd.

De maximale duur van de vrijstelling bedraagt 72 maanden of 6 jaar. Gedurende de vrijstelling krijgt men een forfaitaire uitkering van € 10,02 per dag gedurende de eerste 24 maanden, waarna dit bedrag terug valt tot €8,14 per dag.

Tijdens de volledige duur van de vrijstelling mag men voorgestelde dienstbetrekkingen weigeren, moet men niet zijn ingeschreven als werkzoekende en moet men niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt. (RVA, 2005b: 1, 2)

Tabel 103 Kennis van het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	503	48,5	510	31,8	1013	38,4
Neen	534	51,5	1094	68,2	1628	61,6
Totaal	1037	100	1604	100	2641	100,0

32 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,168

Uit de gegevens in Tabel 103 blijkt dat het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid beter bekend is bij de respondenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen dan bij de respondenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen. Bijna één op twee 25- tot 64-jarigen die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, kent deze beleidsmaatregel. Van de respondenten die een tweede diploma wensen te behalen,

kent maar 31,8% deze maatregel. Dit verschil zou verklaard kunnen worden doordat de eerste groep procentueel gezien meer werkloze studenten bevat dan de tweede groep studenten⁴¹.

Tabel 104 Gebruik u het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

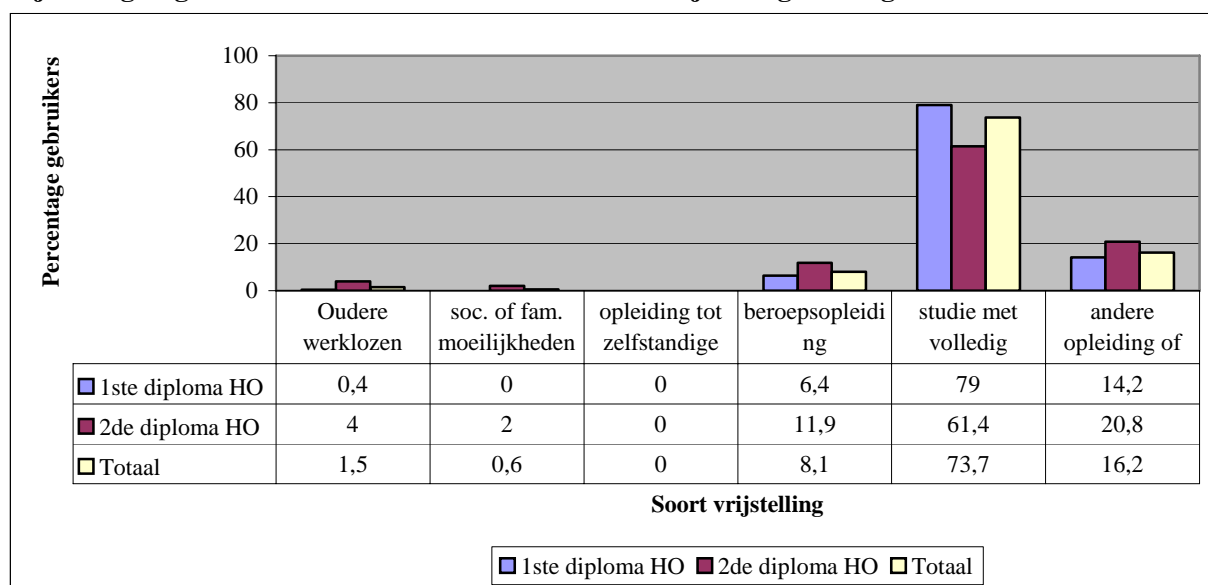
Gebruikt u het stelsel van werkloosheid in geval van werkloosheid?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	240	23,2	104	6,5	344	13,0
Neen	796	76,8	1497	93,5	2293	87,0
Totaal	1036	100	1601	100	2637	100,0

36 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,242

Studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen blijken het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid niet alleen beter te kennen dan studenten die een tweede diploma wensen te behalen, ze maken er ook meer gebruik van. Zoals we in Tabel 104 kunnen zien maakt bijna één op vier van de studenten die op latere leeftijd een eerste diploma wensen te behalen gebruik van deze maatregel, terwijl die bij de studenten die op latere leeftijd een tweede diploma wensen te behalen slechts 6,5% is. Studenten die met behulp van het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid studeren, willen procentueel gezien dus vaker een eerste dan een tweede diploma van het hoger onderwijs behalen.

Grafiek 36 Verdeling van de respondenten die gebruik maken van het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid naar het soort vrijstelling dat ze gebruiken^(*)

(*) de rijen sommeren horizontaal, 100%

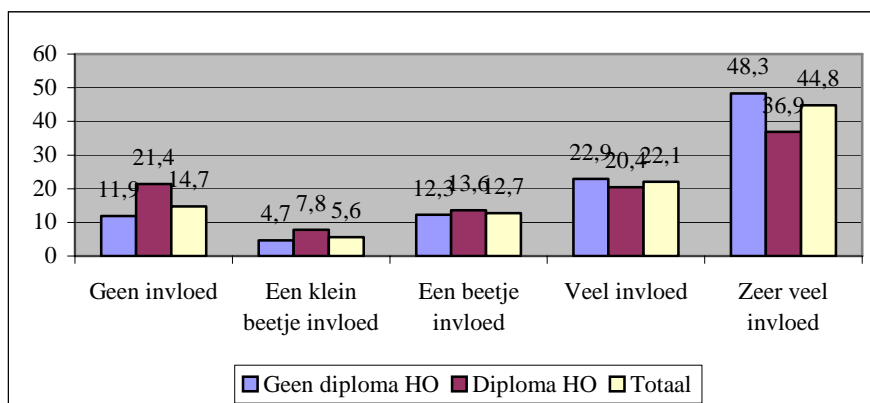
Chi-kwadraat = 0,001 – Cramer's V = 0,232

⁴¹ Ongeveer 30% van de respondenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen is uitkeringsgerechtigd volledig werkloos, tegenover ongeveer 10% van de respondenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen.

Wanneer we kijken naar het soort vrijstelling waar de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs gebruik van maken (Grafiek 36), merken we op dat de overgrote meerderheid van de 25- tot 64-jarigen die gebruik maken van de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid een vrijstelling hebben omdat ze een studie met volledig leerplan hervatten (79%). Daarnaast heeft 14,2% van hen een vrijstelling omwille van een andere opleiding of studies en 6,4% omwille van het volgen van een beroepsopleiding. Respondenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, maken relatief iets meer gebruik van een vrijstelling omwille van het volgen van een studie met volledig leerplan dan respondenten die een tweede diploma trachten te behalen, terwijl deze laatste groep relatief gesproken iets meer gebruik maakt van vrijstellingen omwille van het volgen van een beroepsopleiding of het volgen van een andere opleiding of vorming. Slechts een heel kleine minderheid van de respondenten heeft een vrijstelling voor oudere werklozen of omwille van sociale of familiale redenen. Geen enkele student in deze survey maakt gebruik van een regeling van vrijstelling omwille van het volgen van een opleiding tot zelfstandige.

Zoals we in Grafiek 37 kunnen waarnemen is de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid een sterk motiverend beleidsinstrument. Voor 66,9% van de 25- tot 64-jarigen die er gebruik van maken heeft de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid veel tot zeer veel invloed gehad op hun beslissing om opnieuw te gaan studeren. In vergelijking met de studenten die een tweede diploma wensen te behalen, heeft deze maatregel een grotere impact gehad op de keuze om terug te gaan studeren bij de studenten die een eerste diploma willen behalen.

Grafiek 37 Mate waarin het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,092 – Cramer's V = 0,154

2.3.5 Het opleidingsproject verpleegkunde: studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen

De sector van de gezondheidszorg wordt reeds verschillende jaren geconfronteerd met een tekort aan verpleegkundigen. Sinds 2000 hebben werknemers uit de federale privé-sectoren van de gezondheidszorgen de mogelijkheid om met behoud van loon

een diploma verpleegkunde (A1 of A2) te behalen. Werknemers die deelnemen aan dit project blijven in dienst tijdens de opleiding en zijn volledig vrijgesteld van werk tijdens de ganse opleidingsperiode van 3 jaar. Op het einde van elk schooljaar (30 juni) zal de werknemer zijn werk terug opnemen tot de start van het nieuwe schooljaar (de wettelijke vakantiedagen worden ook opgenomen in deze periode).

Om te kunnen deelnemen aan dit project moet men tewerkgesteld zijn in een instelling die ressorteert onder volgende federale *privé*-gezondheidssectoren⁴². Daarnaast moet men minimum 23 jaar en maximum 45 jaar zijn, ten minste halftijds tewerkgesteld zijn met een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur, minstens drie jaar anciënniteit hebben in de gezondheidssector in de periode onmiddellijk voorafgaand aan de opleiding, nog niet in het bezit zijn van een verpleegkundig diploma (met uitzondering van de houders van een getuigschrift ziekenhuisassistent), slagen voor een selectieproef van het project (ASCENTO of BGDA) en voldoen aan de toelatingsvoorwaarden van het gekozen onderwijs.

Het opleidingsproject voor verpleegkunde wordt gefinancierd door het Intersectoraal Fonds voor de Gezondheidsdiensten⁴³ (IFG). Dit fonds maakt deel uit van vzw Fe.Bi die de Sociale Fondsen van de Federale en Bi-communautaire Paritaire Comit es (Risico groepen en sociale Maribel) groepeert en ondersteunt. (vzw Fe.Bi, 2006)

In de periode 2000-2006 hebben bijna 1000 mensen een diploma verpleegkunde bereikt via dit project. Bijna allemaal gingen ze vrijwel onmiddellijk aan de slag als verpleegkundige. (LBC-NVK, 2006)

Tabel 105 Kennis van de regeling voor het studeren met behoud van loon (in de non-profit sector) om een diploma verpleegkunde te behalen, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de regeling voor het studeren met behoud van loon (in de non-profit sector) om een diploma verpleegkunde te behalen?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	347	33,4	536	33,5	883	33,4
Neen	691	66,6	1066	66,5	1757	66,6
Totaal	1038	100	1602	100	2640	100,0

33 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,988 – Cramer’s V = 0,000

Tabel 105 toont ons dat 33,4% van de 25- tot 64-jarigen in het hoger onderwijs op de hoogte is van de regeling van studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen.

⁴² Privé-ziekenhuizen – Rusthuizen en Rust- en verzorgingstehuizen, Thuisverpleging – Autonome Revalidatiecentra – Bloedtransfusiecentra van het Belgische Rode Kruis en Beschut wonen

⁴³ Werknemers uit de federale *publieke* sector van de gezondheidszorg vallen onder de bevoegdheid van de “cel 600” bij de FOD Volksgezondheid. (vzw Fe.Bi, 2006)

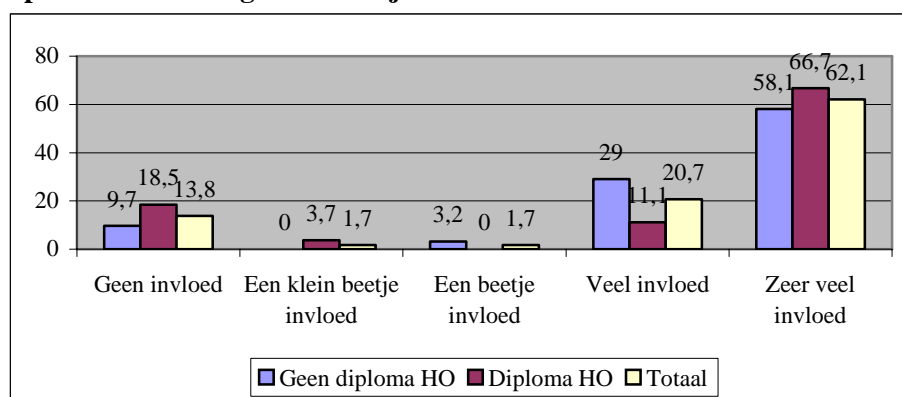
Tabel 106 Gebruik van de regeling voor het studeren met behoud van loon (in de non-profit sector) om een diploma verpleegkunde te behalen, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Studeert u met behoud van loon (in de non-profit sector) om een diploma verpleegkunde te behalen?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	31	3,0	27	1,7	58	2,2
Neen	1005	97	1576	98,3	2581	97,8
Totaal	1036	100	1603	100	2639	100,0

34 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,025 – Cramer's V = 0,044

Tabel 106 geeft het aantal gebruikers van de regeling voor het studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen weer. Zoals de gegevens ons tonen, studeert slechts een kleine minderheid van de studenten via deze regeling. Van alle studenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, studeert 3% met behoud van loon om een diploma verpleegkunde te behalen. Bij de studenten die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen is dit slechts 1,7%.

Grafiek 38 Mate waarin de regeling voor het studeren met behoud van loon (in de non-profit sector) de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,263 – Cramer's V = 0,301

Grafiek 38 toont ons dat het studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen een zeer motiverend beleidsinstrument is. Niet minder dan 82,8% van de respondenten die gebruik maken van dit beleidsinstrument zeggen dat dit veel tot zeer veel invloed heeft gehad op hun keuze om opnieuw te gaan studeren.

2.4 Vergelijking van de verschillende beleidsinstrumenten inzake kennis, gebruik en motivatie

2.4.1 Kennis van beleidsmaatregelen

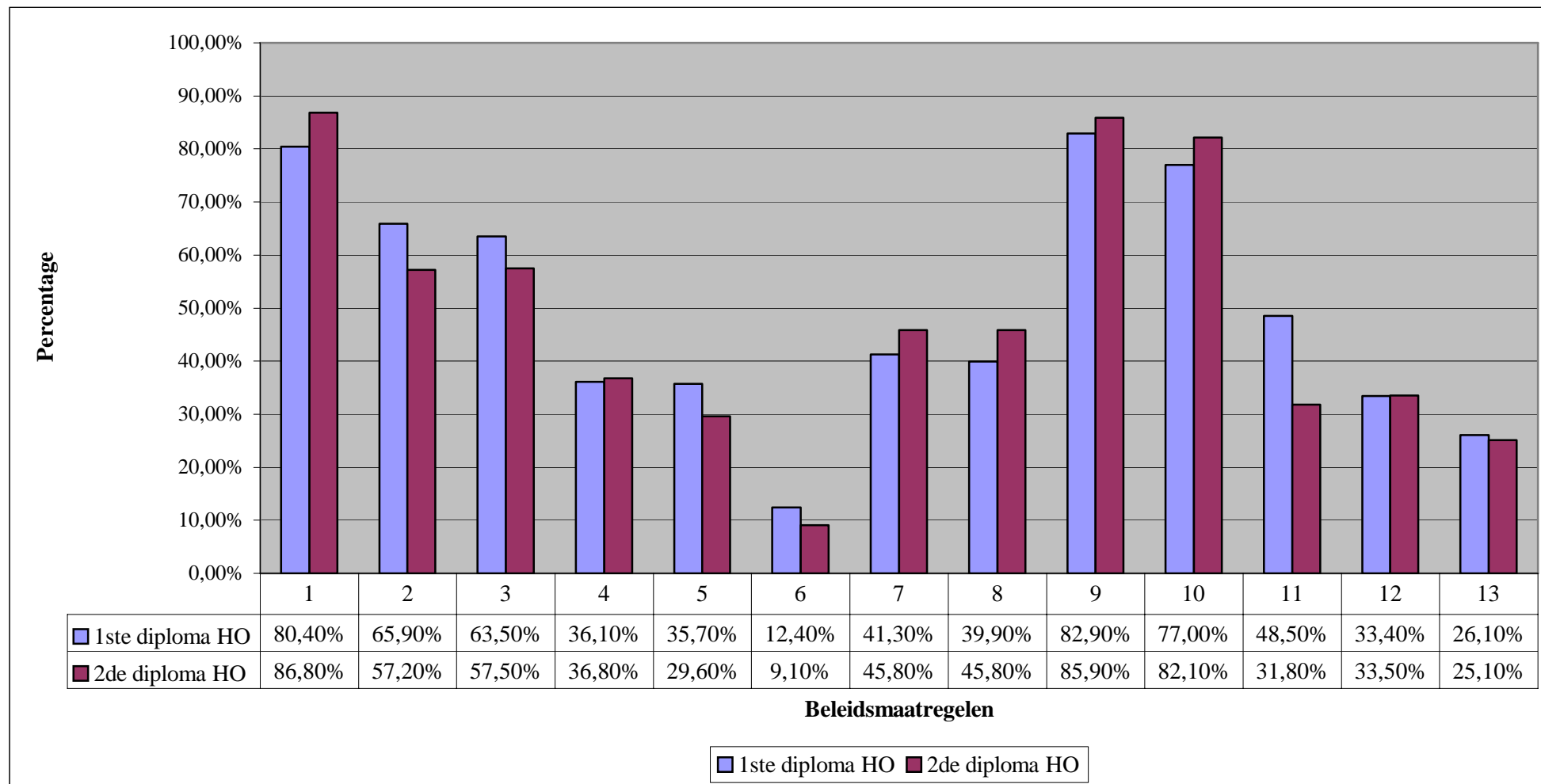
Grafiek 39 geeft het percentage respondenten weer dat de verschillende beleidsinstrumenten kent.

De stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet (9) zijn het best gekend bij de totale groep respondenten. Niet minder dan 84,7% van de respondenten kent deze stelsels. Daarnaast zijn ook de opleidingscheques voor werknemers (1) en het betaald educatief verlof (10) goed gekend door de respondenten. Respectievelijk 84,3% en 80,1% van alle respondenten kent deze beleidsinstrumenten. Opvallend is dat, hoewel de overgrote meerderheid van de respondenten het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet kent, slechts een minderheid van de respondenten (36,5%) de Vlaamse aanmoedigingspremie bij het federale stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet kent. De terugbetalingsregeling van de inschrijvingskosten en de vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door Cevora zijn het minst goed gekend. Slechts 10,4% van de respondenten kent deze regelingen⁴⁴.

Wanneer we de kennis van de beleidsinstrumenten van de respondenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, vergelijken met de kennis van de beleidsmaatregelen van de respondenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs bezitten, dan kunnen we vaststellen dat de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid (11), de studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap (2), de kortingsregeling op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland (5) en de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep (3) beter gekend zijn door de respondenten die nog géén diploma van het hoger onderwijs hebben. Daartegenover staat dat de opleidingscheques voor werknemers (1) en het betaald educatief verlof (10) beter bekend zijn bij respondenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs bezitten. Ook de nieuwe regeling van vrijstellingen o.b.v. eerder verworven kwalificaties (8) en eerder verworven competenties (7) zijn iets beter gekend bij de groep respondenten die een tweede diploma wensen te behalen in het hoger onderwijs.

⁴⁴ De cijfers in deze paragraaf kan men terugvinden in *BIJLAGE 7*.

Grafiek 39 Vergelijking van de verschillende beleidsmaatregelen inzake kennis, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet ⁽¹⁾ ⁽²⁾ ⁽³⁾

(1) 1=opleidingscheques voor werknemers; 2=studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap; 3=premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep; 4=Vlaamse aanmoedigingspremie bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet; 5=korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland; 6=terugbetaling van de inschrijvingskosten en vergoeding voor een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA; 7=vrijstelling o.b.v. EVC's; 8=vrijstelling o.b.v. EVK's; 9=loopbaanonderbreking/tijdskrediet; 10=betaald educatief verlof; 11=werklozen met regelingen van vrijstellingen; 12=studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen; 13=vormingsverlof voor ambtenaren

(2) In deze tabel worden eerst de financiële beleidsmaatregelen (1 t/m 6) weergegeven, vervolgens de tijdsinstrumenten (7 en 8) en tot slot de combinatie-instrumenten (9 t/m 13). De beleidsinstrumenten zijn per soort gerangschikt van het beleidsinstrument dat in een bepaalde categorie het best gekend is naar het beleidsinstrument dat binnen een categorie het minst goed gekend is.

(3) de rijen sommeren horizontaal, 100%

2.4.2 Gebruik van beleidsmaatregelen

Grafiek 40 geeft het percentage respondenten weer dat gebruikt maakt van de verschillende beleidsinstrumenten.

De 25- tot 64-jarige herintreders in het hoger onderwijs maken het meest gebruik maken van de opleidingscheques voor werknemers (1). Niet minder dan 42,1% van hen maakt hier gebruik van. De terugbetaling van de inschrijvingskosten en een vergoeding voor een zaterdag- of avondopleiding door Cevora (6) worden het minst aangewend door de 25- tot 64-jarige herintreders in het hoger onderwijs. Slechts 0,4% van hen maakt hier gebruik van⁴⁵.

Zoals we in Grafiek 40 kunnen zien zijn er een aantal opmerkelijke verschillen tussen de beleidsmaatregelen die worden gebruikt door herintreders die nog geen diploma van het hoger onderwijs hebben in vergelijking met herintreders die wel al een diploma van het hoger onderwijs in hun bezit hebben.

In de eerste plaats maken herintreders die nog niet in het bezit zijn van een diploma van het hoger onderwijs, in vergelijking met herintreders die een tweede diploma wensen te behalen, veel meer gebruik van de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid (10). We kunnen dit verklaren doordat er in de groep herintreders die reeds een diploma van het hoger onderwijs bezitten verhoudingsgewijs meer studenten zitten met een betaalde baan⁴⁶. Daarenboven telt deze groep relatief gesproken veel minder uitkeringsgerechtigd volledig werklozen⁴⁷.

Ten tweede maken herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs verhoudingsgewijs ook meer gebruik van de studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap (2) en de korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland (5). Ook dit verschil kan verklaard worden doordat de groep herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs in verhouding meer studenten telt met een betaalde baan en minder uitkeringsgerechtigd volledig werklozen bevat. We kunnen immers aannemen dat mensen met een betaalde baan een groter inkomen hebben dan mensen zonder betaalde baan en dat de uitkeringen bij werkloosheid kleiner zijn dan een loon of salaris uit betaalde arbeid. Een bijkomende verklaring zou kunnen zijn dat hoger opgeleiden een groter verdienpotentieel hebben dan mensen die geen diploma hebben van het hoger onderwijs. We kunnen dus aannemen dat de groep herintreders die reeds een hogeschool of universitair diploma hebben relatief gesproken meer studenten bevat die een te groot inkomen hebben om in aanmerking te komen voor bovenstaande regelingen.

⁴⁵ De cijfers in deze sectie kan men terugvinden in de *BIJLAGE 7*.

⁴⁶ 72,9% van de 25- tot 64-jarigen die al een diploma van het hoger onderwijs hebben, heeft een betaalde baan, t.o.v. 50% van de 25- tot 64-jarigen die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs (*HOOFDSTUK 23.3.1 HOOFDSTUK 23.3 Arbeidsmarktsituatie*).

⁴⁷ Van de 25- tot 64-jarigen die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en die geen betaalde baan hebben is 64,1% uitkeringsgerechtigd volledig werkloos, t.o.v. 45,5% van de 25- tot 64-jarigen die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs en bovendien geen betaalde baan hebben (*HOOFDSTUK 23.3 Arbeidsmarktsituatie*).

Ten derde maakt de groep herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs, in vergelijking met de herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs, meer gebruik van de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep (3). Aangezien enkel individuen die zijn ingeschreven als niet-werkende werkzoekende en die bij de start van de opleiding zijn ingeschreven in een trajectbegeleiding (door de VDAB), in aanmerking komen voor deze premie, kunnen we ook dit verschil verklaren doordat de groep herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs relatief gesproken veel meer uitkeringsgerechtigd werklozen telt.

Herintreders die nog niet in het bezit zijn van een diploma van het hoger onderwijs maken tot slot ook meer gebruik van en het studeren met behoud van loon om een diploma verpleegkunde te behalen (13).

Reeds gediplomeerde herintreders maken aan de andere kant meer gebruik van de opleidingscheques voor werknemers (1). Dit zou verklaard kunnen worden doordat deze groep, in vergelijking met herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs, procentueel meer studenten bevat met een betaalde baan. Het is namelijk zo dat enkel werknemers en ambtenaren gebruik kunnen maken van de opleidingscheques voor werknemers.

De herintreders in het hoger onderwijs die reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben, maken daarnaast ook meer gebruik van de vrijstellingen o.b.v. eerder verworven competenties (8) en eerder verworven kwalificaties (7).

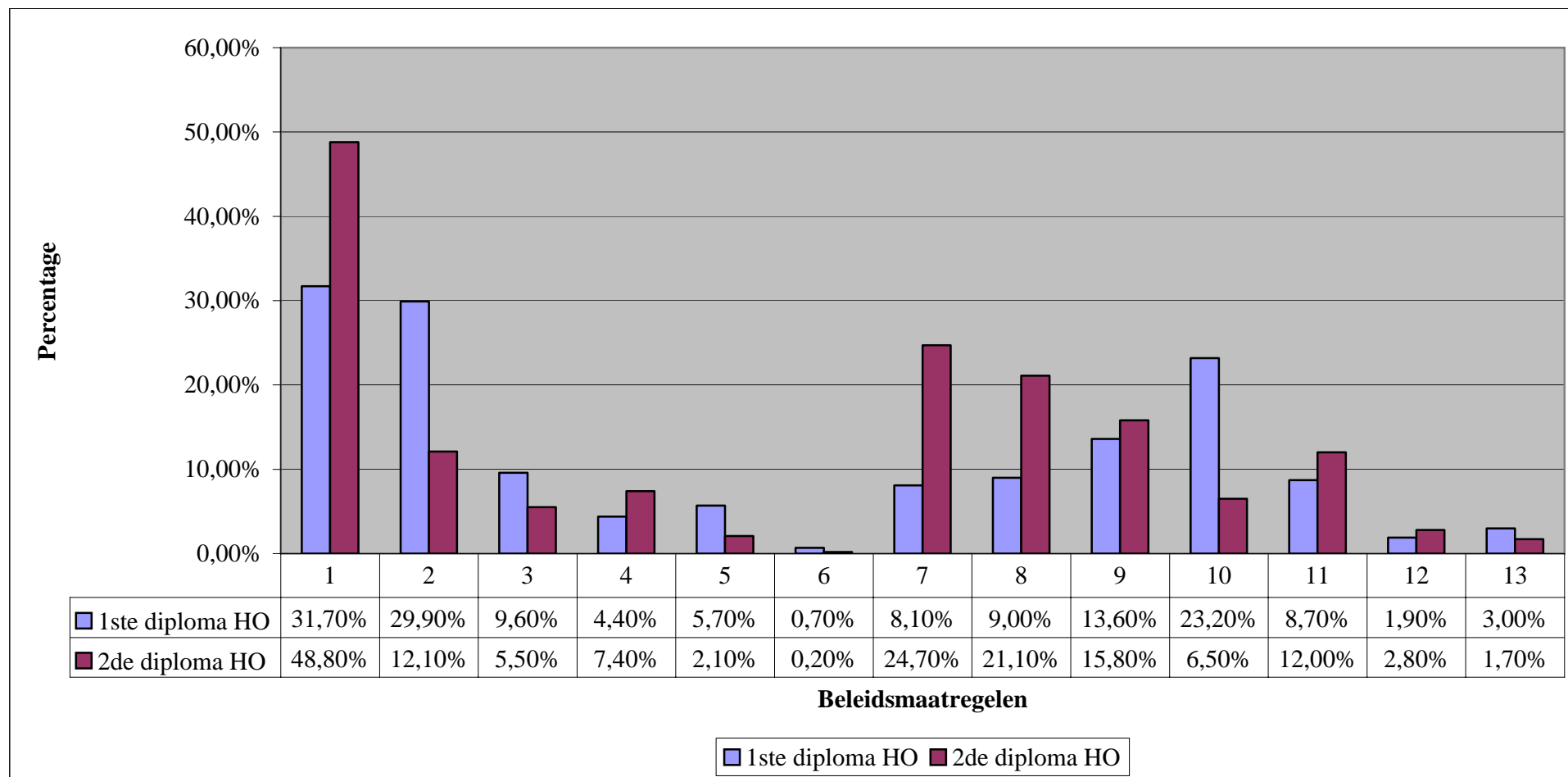
We kunnen verwachten dat studenten met een betaalde baan, in vergelijking met studenten zonder betaalde baan, buiten het onderwijs meer competenties hebben ontwikkeld die ook relevant zijn voor een opleiding in het hoger onderwijs. Dit zou kunnen verklaren waarom er relatief gesproken meer herintreders mét een diploma van het hoger onderwijs één of meerdere vrijstellingen heeft gekregen op basis van eerder verworven competenties. Er zijn procentueel gezien immers ook meer studenten met een betaalde baan in deze groep dan in de groep die nog geen hogeschool- of universitair diploma heeft.

Dat er in de groep herintreders die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen relatief gesproken meer studenten zitten die één of meerdere vrijstellingen hebben gekregen o.b.v. eerder verworven kwalificaties, is logisch aangezien het vrijstellingen betreft o.b.v. creditbewijzen, getuigschriften, binnen- of buitenlandse getuigschriften die aantonen dat een formeel leertraject met goed gevolg werd doorlopen. Studenten die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs hebben immers minstens één diploma meer dan studenten die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs.

In vergelijking met herintreders zonder diploma van het hoger onderwijs, maken herintreders die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben tot slot ook iets meer gebruik van de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet (11) en de Vlaamse aanmoedigingspremie bij deze stelsels (4). Ook dit verschil is een gevolg van het feit dat de groep herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs relatief gesproken meer personen telt zonder een betaalde baan. De regelingen van loopbaanonderbreking en tijdskrediet zijn immers bedoeld voor respectievelijk ambtenaren en werknemers uit de privé-sector.

We kunnen concluderen dat de arbeidsmarktsituatie een belangrijke verklarende factor is voor de verschillen in gebruik van beleidsinstrumenten tussen beide groepen.

Grafiek 40 Vergelijking van de verschillende beleidsmaatregelen inzake gebruik, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet ^{(1) (2) (3)}

(1) 1=opleidingscheques voor werknemers; 2=studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap; 3=premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep; 4=Vlaamse aanmoedigingspremie bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet; 5=korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland; 6=terugbetaling van de inschrijvingskosten en vergoeding voor een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA; 7=vrijstelling o.b.v. EVK's; 8=vrijstelling o.b.v. EVC's; 9=betaald educatief verlof; 10=werklozen met regelingen van vrijstellingen; 11=loopbaanonderbreking/tijdskrediet; 12=vormingsverlof voor ambtenaren; 13=studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen

(2) In deze tabel worden eerst de financiële beleidsmaatregelen (1 t/m 6) weergegeven, vervolgens de tijdsinstrumenten (7 en 8) en tot slot de combinatie-instrumenten (9 t/m 13). De beleidsinstrumenten zijn per soort gerangschikt van het beleidsinstrument dat in een bepaalde categorie het meest gebruikt wordt, naar het beleidsinstrument dat binnen een categorie het minst gebruikt wordt.

(3) de rijen sommeren horizontaal, 100%

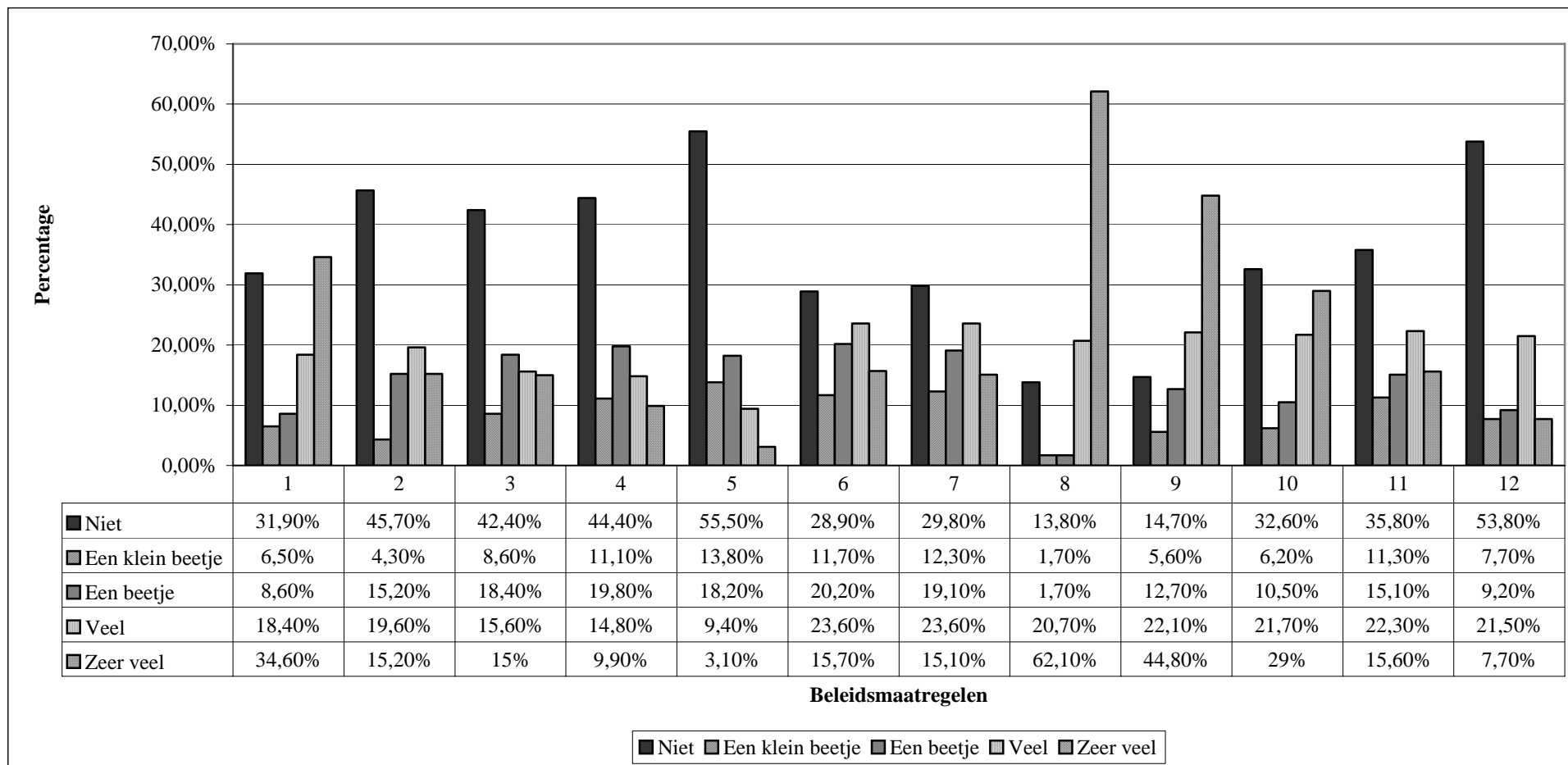
2.4.3 Motiverende factor van de beleidsmaatregelen bij de keuze om opnieuw te gaan studeren

De respondenten die gebruik maken van een bepaalde beleidsmaatregel hebben we gevraagd in welke mate dit beleidsinstrument hun beslissing om opnieuw te gaan studeren beïnvloed heeft.

Zoals we in Grafiek 41 kunnen zien is het studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen (8) van alle beleidsinstrumenten het meest motiverende beleidsinstrument: 82,8% van de respondenten die gebruik maken van deze maatregel zeggen dat dit beleidsinstrument veel tot zeer veel invloed heeft gehad op de keuze om opnieuw te gaan studeren. Verder blijkt dat ook de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid (9), de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep (1) en het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (10) sterk motiverende beleidsinstrumenten zijn. Respectievelijk 66,9%, 53,0% en 50,7% van de respondenten die gebruik maken van deze maatregelen geven te kennen dat deze instrumenten veel tot zeer veel invloed hebben gehad op hun beslissing om opnieuw te gaan studeren.

De opleidingscheques voor werknemers (5) zijn het minst motiverende beleidsinstrument: 55,5% van alle gebruikers zegt dat deze beleidsmaatregel geen invloed heeft gehad op hun keuze om terug te keren naar het hoger onderwijs. Ook bij het vormingsverlof voor ambtenaren (12) geeft meer dan de helft van de gebruikers te kennen dat deze beleidsmaatregelen totaal geen invloed heeft gehad op hun keuze om opnieuw te gaan studeren.

Grafiek 41 Vergelijking van de verschillende beleidsmaatregelen inzake motivatie ^{(1) (2) (3) (4)}

(1) 1=premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep (N=185); 2= korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland (N=92); 3=studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap (N=500); 4=Vlaamse aanmoedigingspremie bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet (N=162); 5=opleidingscheques voor werknemers (N=1076); 6=vrijstelling o.b.v. EVK's (N=471); 7= vrijstelling o.b.v. EVC's (N=423); 8=studeren met behoud van loon om een diploma verpleegkunde te behalen (N=58); 9=werklozen met regeling van vrijstellingen (N=339); 10=loopbaanonderbreking/tijdskrediet (N=276); 11= betaald educatief verlof (N=391); 12=vormingsverlof voor ambtenaren (N=65)

(2) In deze tabel worden eerst de financiële beleidsmaatregelen (1 t/m 5) weergegeven, vervolgens de tijdsinstrumenten (6 en 7) en tot slot de combinatie-instrumenten (8 t/m 12). De beleidsinstrumenten zijn per soort gerangschikt van het beleidsinstrument dat in een bepaalde categorie het meeste invloed heeft gehad op de keuze om terug te gaan studeren naar het beleidsinstrument dat binnen een categorie het minst invloed heeft gehad op de keuze om opnieuw te gaan studeren.

(3) de rijen sommeren horizontaal, 100 %

(4) De terugbetaling van de inschrijvingskosten en vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA is niet opgenomen in deze tabel, omdat slechts 11 respondenten gebruik maken van deze maatregel.

3 Focus op enkele beleidsmaatregelen

In de laatste sectie van dit hoofdstuk gaan we dieper in op enkele beleidsmaatregelen: de opleidingscheques voor werknemers, de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet, het betaald educatief verlof, de vrijstellingenregeling voor werklozen en de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep. Meer bepaald gaan we na hoe groot het aandeel herintreders is dat in aanmerking komt voor deze regelingen, hoe goed ze gekend zijn onder de rechthebbenden, in welke mate deze personen er gebruik van maken en of ze hebben meegespeeld in de beslissing om terug te gaan studeren in het hoger onderwijs. Tenslotte onderzoeken we ook of de gebruikers van deze instrumenten meer of minder hinder ondervinden van bepaalde aspecten dan niet-gebruikers⁴⁸. Op die manier krijgen we enigszins zicht op de effectiviteit van de maatregel, ook al gaat het niet om een echte ex-ante versus ex-post evaluatie.

3.1 Opleidingscheques voor werknemers en ambtenaren

De opleidingscheques kunnen door werknemers en ambtenaren worden gebruikt om de rechtstreekse en directe kosten van de opleiding (inschrijvingsgeld, cursusmateriaal, examens of tests, ...) te financieren, op voorwaarde dat de opleiding niet betaald werd met opleidingscheques voor werkgevers. De opleidingscheques voor werknemers kunnen immers enkel worden gebruikt voor opleidingen die niet bedrijfsspecifiek zijn en niet uitsluitend of hoofdzakelijk op de huidige of toekomstige functie van de werknemer zijn gericht.

Voor deze analyse selecteerden we dan ook enkel de werknemers en ambtenaren (al dan niet met onderbroken loopbaan) die hun opleiding niet betalen met opleidingscheques voor werkgevers⁴⁹. Een bijkomende voorwaarde om in aanmerking te komen voor opleidingscheques is dat men in het Vlaams of in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest moet wonen. Dit criterium hebben we niet opgenomen bij de selectie van de rechthebbenden. De rechthebbenden zijn dus geselecteerd op basis van hun arbeidssituatie op het moment van de bevraging. We merken hierbij op dat dit statuut niet noodzakelijk hetzelfde is als hun statuut bij aanvang (en dus ook bij betaling) van de opleiding.

De rechthebbenden op opleidingscheques zijn binnen deze analyse dus werknemers en ambtenaren die hun opleiding niet betalen met opleidingscheques voor werkgevers.

Zoals weergegeven in Tabel 107 komt 60,2% van de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud in aanmerking voor opleidingscheques. Dit percentage is hoger onder studenten die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs. We kunnen dit verklaren doordat er zich in deze groep herintreders meer werkenden bevinden.

⁴⁸ De tabellen waarin de cijfers vervat zitten die in de grafieken worden getoond, kunnen worden teruggevonden in *BIJLAGE 7*.

⁴⁹ Ook de studenten wiens werkgever de opleiding mee betaalt maar waarbij de student niet weet of hiervoor opleidingscheques voor werkgevers worden gebruikt, worden meegenomen in de analyse

Tabel 107 Rechthebbenden voor opleidingscheques van de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Komt de student in aanmerking voor opleidingscheques?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	506	48,1	1104	68,1	1610	60,2
Neen	545	51,9	518	31,9	1063	39,8
Totaal	1051	100	1622	100	2673	100

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,211

3.1.1 Kennis, gebruik en motiverende factor

90,3% van de rechthebbenden kent het stelsel van opleidingscheques (Tabel 108). Wanneer we dit vergelijken met het aandeel van alle herintreders dat de maatregel kent (zie *HOOFDSTUK 4 - 2.1.3 Opleidingscheques voor werknemers*, Tabel 84), dan zien we dat de maatregel bekender is onder de rechthebbenden dan onder alle herintreders van 25 tot 64 jaar oud (90,3% tegenover 84,3%). Toch merken we op dat 12,9% van de rechthebbende studenten zonder diploma van het hoger onderwijs het stelsel van de opleidingscheques voor werknemers en ambtenaren niet kent.

Tabel 108 Kennis van de opleidingscheques bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de opleidingscheques voor werknemers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	439	87,1	1010	91,8	1449	90,3
Neen	65	12,9	90	8,2	155	9,7
Totaal	504	100	1100	100	1604	100

6 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,003 – Cramer's V = 0,074

Wanneer we kijken naar het aandeel rechthebbenden dat (een deel van) de directe en rechtstreekse kosten van de opleiding effectief betaalt met opleidingscheques (Tabel 109), valt het grote aandeel niet-gebruikers op. Meer dan een derde van de rechthebbenden maakt geen gebruik van deze financiële tegemoetkoming.

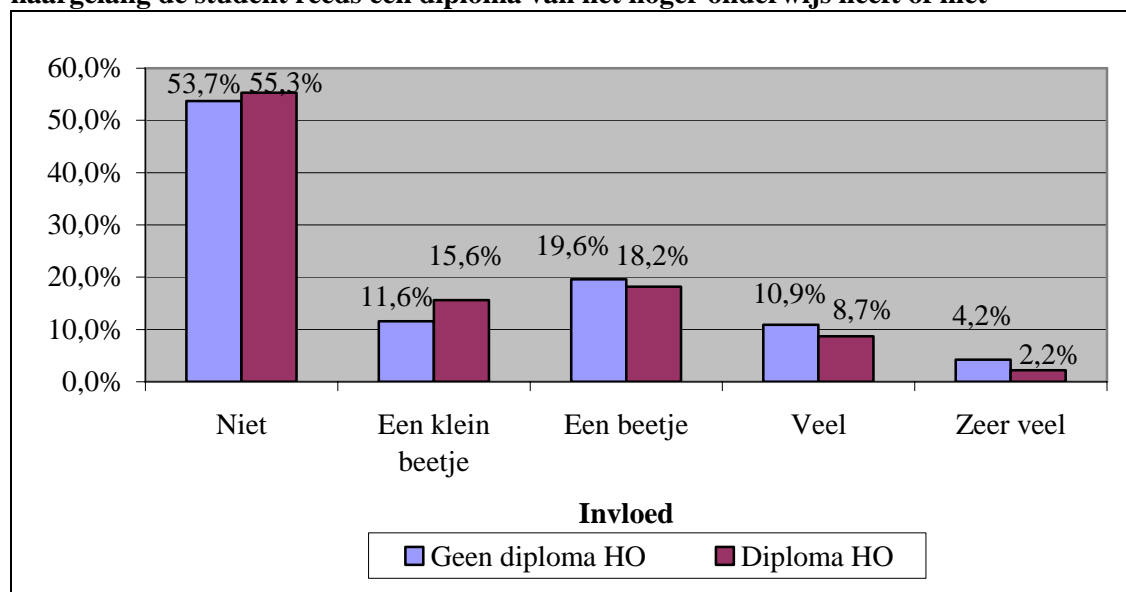
Tabel 109 Gebruik van de opleidingscheques bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Gebruikt u de opleidingscheques voor werknemers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	292	59,5	686	64,4	978	62,8
Neen	199	40,5	380	35,6	579	37,2
Totaal	491	100	1097	100	1557	100,0

53 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,064 – Cramer's V = 0,047

Net zoals in Grafiek 27 (HOOFDSTUK 4 - 2.1.3 Opleidingscheques voor werknemers) zien we in Grafiek 42 dat de opleidingscheques voor de helft van de gebruikende rechthebbende niet meespeelde in de beslissing om opnieuw te gaan studeren. Er zijn bovendien geen grote verschillen naargelang het opleidingsniveau van de student.

Grafiek 42 Mate waarin de opleidingscheques de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

13 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,166 – Cramer's V = 0,082

3.1.2 Non take-up⁵⁰

Tabel 110 geeft weer hoeveel procent van de rechthebbende studenten die, niettegenstaande ze de regeling niet gebruiken, de opleidingscheques voor werknemers wel kennen.

⁵⁰ We gebruiken het woord non-take up niet in de traditionele betekenis van het woord, omdat de afbakening van de rechthebbenden vaak te ruw is.

Tabel 110 : Kennis van het stelsel van opleidingscheques onder niet-gebruikende rechthebbenden, naargelang het opleidingsniveau van de student

Kent u de opleidingscheques voor werknemers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	132	67,0	286	76,1	418	72,9
Neen	65	33,0	90	23,9	155	27,1
Totaal	197	100	376	100	573	100

6 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,020 – Cramer's V = 0,097

Zoals we in bovenstaande tabel zien, kent ongeveer 3/4de van de rechthebbenden die niet betalen met opleidingscheques voor werknemers, de maatregel wel. Er zijn verschillende redenen denkbaar waarom deze studenten geen gebruik maken van de maatregel. Enerzijds zijn er wellicht studenten die deze premie bewust niet aanvragen. Anderzijds kan het voorkomen dat studenten al wel van opleidingscheques hebben gehoord, maar niet beseffen dat ook zij aanspraak kunnen maken om deze tussenkomst. Ten slotte kan het voorkomen dat studenten op het moment van de inschrijving niet in aanmerking kwamen voor de cheques, maar wel op het moment van de bevraging. Dit zijn bijvoorbeeld studenten die aan het begin van het academiejaar werkloos waren waardoor ze geen aanspraak konden maken op de opleidingscheques maar die op het moment van de bevraging terug werkten. Vermits we ons in deze analyse voor de selectie baseren op de tewerkstellings situatie op het moment van de bevraging werden deze studenten gedefinieerd als 'rechthebbenden'.

Ook is er een aanzienlijke groep van studenten (27,1%) die aanspraak kunnen maken op het stelsel van opleidingscheques, die het stelsel van opleidingscheques niet kennen. Dit percentage is onder studenten zonder hoger onderwijsdiploma groter dan onder de andere niet-gebruikende rechthebbenden (statistisch bekeken niet significant verband).

3.1.3 Hinder van financiële aspecten

Met het stelsel van opleidingscheques wil de overheid de kosten verbonden aan het volgen van een opleiding verlichten. Aan de hand van twee stellingen omtrent financiële hinderpalen gaan we na of studenten die betalen met opleidingscheques minder financiële moeilijkheden ervaren dan andere rechthebbenden.

Een eerste financieel aspect dat werd bevroegd betreft de kostprijs van de studie. In Tabel 111 wordt het aandeel rechthebbenden weergegeven dat hinder ondervindt van de kostprijs van zijn of haar opleiding. Hierbij kijken we naar de verschillen tussen gebruikers en niet-gebruikers.

Tabel 111 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van de kostprijs van de studie, naargelang ze gebruik maken van opleidingscheques (opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die opleidingscheques gebruiken	50,3%	40,6%
Rechthebbenden die geen opleidingscheques gebruiken	42,2%	34,7%
Alle rechthebbenden	47,0%	38,5%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,076 - Cramer's V=0,80 – 3,0% missing (15)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,055 - Cramer's V=0,059 – 3,8% missing (42)

Rechthebbende=werknemers of ambtenaren die hun opleiding niet betalen met opleidingscheques voor werkgevers

Statisch bekeken noteren we geen verband tussen het betalen van de opleiding met opleidingscheques en het ondervinden van hinder van de kostprijs van de opleiding.

Opleidingscheques voor werknemers en ambtenaren schijnen dus (op basis van Tabel 111) niet veel effect te hebben op de kostprijs van de studie. Wellicht komt dit doordat opleidingscheques enkel de rechtstreekse en directe kosten van de opleiding doen dalen. Naast de kosten die kunnen worden betaald met opleidingscheques zijn er echter nog vele bijkomende kosten verbonden aan het studeren binnen het hoger onderwijs die hoog kunnen oplopen. Bovendien is het mogelijk dat studenten die er financieel beter voorstaan minder vaak opleidingscheques aanvragen omdat het terugbetaalde bedrag volgens hen niet groot genoeg is om een aanvraag in te dienen.

Kortom, veel rechthebbenden ondervinden financiële hinder bij het volgen van hun studie en op basis van bovenstaande tabellen lijken de opleidingscheques de financiële moeilijkheden waarmee respondenten worden geconfronteerd niet te verminderen.

3.2 Loopbaanonderbreking / tijdskrediet

3.2.1 Rechthebbenden

De stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet maken het werknemers mogelijk hun arbeidsovereenkomst volledig of gedeeltelijk te onderbreken terwijl ze een uitkering ontvangen van de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening.

Bepaalde categorieën werknemers moeten aan een aantal bijkomende voorwaarden voldoen om aanspraak te kunnen maken op de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet. Zo is loopbaanonderbreking in principe slechts mogelijk na akkoord van de werkgever en hebben enkel werknemers in de privé-sector die tewerkgesteld zijn in een bedrijf met meer dan 10 werknemers recht op tijdskrediet. Daarnaast worden jongeren die tewerkgesteld zijn met een startbanenovereenkomst en soms ook leidinggevenden uitgesloten van het stelsel van tijdskrediet. Omdat we hierover geen gegevens ter beschikking hebben, worden deze bijkomende voorwaarden echter niet in rekening gebracht om te bepalen welke herintreders recht hebben op loopbaanonderbreking of tijdskrediet en welke niet.

Enkel de herintreders die op basis van hun arbeidssituatie recht hebben op loopbaanonderbreking of tijdkrediet worden opgenomen in onderstaande analyse. Concreet wil dit zeggen dat enkel herintreders worden opgenomen in de analyse die op het moment van de bevraging tewerkgesteld waren als werknemer of ambtenaar.

De rechthebbenden op loopbaanonderbreking of tijdkrediet zijn binnen deze analyse dus werknemers en ambtenaren.

Tabel 112 Rechthebbenden op loopbaanonderbreking/tijdkrediet opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Komt de student in aanmerking voor loopbaanonderbreking/tijdkrediet?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	516	49,1	1137	70,1	1653	61,8
Neen	536	50,9	485	29,9	1020	38,2
Totaal	1051	100	1622	100	2673	100

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,211

Na analyse van de arbeidsmarktsituatie, blijkt 61,8% van de herintreders tussen 25 en 64 jaar in aanmerking te komen voor loopbaanonderbreking of tijdkrediet (Tabel 112). In vergelijking met de herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs, zijn er relatief gesproken veel meer herintreders met diploma van het hoger onderwijs die aanspraak maken op de regelingen van loopbaanonderbreking en tijdkrediet (7/10de t.o.v. 1/2de).

3.2.2 Kennis, gebruik en motiverende factor

Tabel 113 toont ons dat de overgrote meerderheid van de herintreders die recht hebben op loopbaanonderbreking en tijdkrediet de stelsels ook kennen.

Het percentage herintreders dat de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdkrediet kent is groter wanneer we enkel de groep herintreders bekijken die recht hebben op deze maatregelen (Tabel 113), dan wanneer we alle herintreders bekijken (zie terug: Tabel 101, *HOOFDSTUK 4 - 2.3.3*). Het verschil tussen beide groepen is echter kleiner dan bij de opleidingscheques voor werknemers.

Uit Tabel 113 blijkt verder dat tijdkrediet en loopbaanonderbreking een beetje beter gekend zijn bij de rechthebbenden die reeds een hogeschool of universitair diploma hebben, dan bij de rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen.

Tabel 113 Kennis van de loopbaanonderbreking/tijdscrediet bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de loopbaanonderbreking/tijdscrediet voor werknemers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	428	83,9	1008	89,4	1436	87,7
Neen	82	16,1	119	10,6	201	12,3
Totaal	510	100	1127	100	1637	100

16 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,002 – Cramer's V = 0,078

Zoals we in Tabel 114 kunnen zien maakt slechts 16,1% van alle rechthebbende studenten gebruik van de het stelsel van loopbaanonderbreking of tijdscrediet. Het percentage gebruikers verschilt bijna niet naargelang het onderwijsniveau.

We merken op dat de stelsel van loopbaanonderbreking en tijdscrediet beperkt zijn in de tijd. Het is dus mogelijk dat studenten die hun loopbaan niet onderbraken op het moment van de bevraging, hun rechten op deze stelsels in het verleden reeds hadden uitgeput. Bovendien varieert het bedrag van de uitkering naargelang de anciënniteit, de omvang van de arbeidsduurvermindering, de leeftijd en de beroepservaring van de student, waardoor het stelsel niet even aantrekkelijk voor alle categorieën van studenten.

Tabel 114 Gebruik van de loopbaanonderbreking/tijdscrediet bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

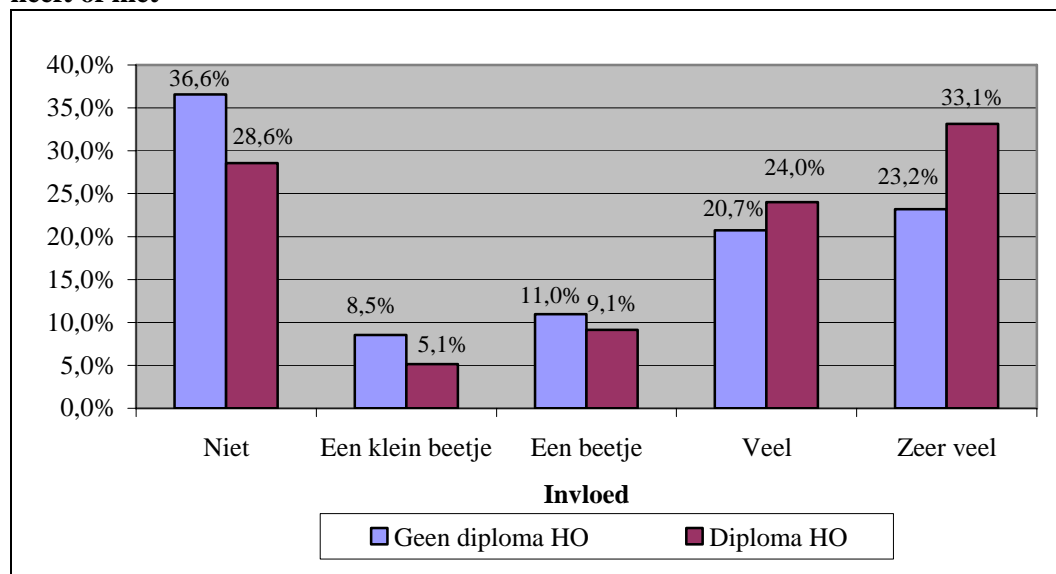
Gebruikt u loopbaanonderbreking/tijdscrediet?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	84	16,3	177	15,9	261	16,1
Neen	431	83,7	934	84,1	1365	83,9
Totaal	515	100	1111	100	1626	100

27 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,846 – Cramer's V = 0,005

Uit Grafiek 43 blijkt dat de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdscrediet sterk motiverende maatregelen zijn. Voor meer dan de helft van de totale groep herintreders die gebruik maken van deze maatregelen, heeft de mogelijkheid om loopbaanonderbreking en tijdscrediet te nemen veel tot zeer veel invloed heeft gehad op de beslissing om terug te gaan studeren.

Grafiek 43 Mate waarin de loopbaanonderbreking/tijdskrediet de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

4 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,344 – Cramer's V = 0,132

3.2.3 Non take-up

Uit Tabel 115 blijkt dat de meeste studenten die aanspraak kunnen maken op loopbaanonderbreking of tijdskrediet maar die er geen gebruik van maken de stelsels wel kennen. Zoals we hiervoor reeds aanhaalden, is het mogelijk dat (een deel van) deze studenten het recht op onderbreking via één van deze stelsels in het verleden reeds heeft uitgeput.

Daarnaast blijkt uit de tabel dat één vijfde van de rechthebbenden zonder hoger onderwijs diploma die geen gebruikt maakt van de regelingen, deze stelsels ook niet kent.

Tabel 115 : kennis van het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet onder niet-gebruikende rechthebbenden, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau...

Kent u de loopbaanonderbreking/tijdskrediet voor werknemers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	343	80,7	805	87,1	1148	85,1
Neen	82	19,3	119	12,9	201	14,9
Totaal	425	100	924	100	1349	100

16 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,002 – Cramer's V = 0,084

3.2.4 Hinder van financiële aspecten

Met de premie die wordt uitgekeerd door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening tracht het beleid het inkomensverlies door minder te werken te ondervangen zodat meer mensen hun loopbaan kunnen onderbreken.

Wat de kostprijs van de opleiding betreft ervaren de gebruikers zonder diploma van het hoger onderwijs evenveel problemen als hun collega's die momenteel werken. Ook voor de studenten die reeds beschikken over een diploma van het hoger onderwijs ondervinden de studenten niet meer of minder hinder van de kostprijs van de opleiding wanneer ze hun loopbaan onderbreken. We noteerden immers statistisch bekeken immers geen samenhang tussen de beide aspecten.

Tabel 116 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van de kostprijs van de studie, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die loopbaanonderbreking of tijdskrediet opnemen	48,8%	44,1%
Rechthebbenden die geen loopbaanonderbreking of tijdskrediet opnemen	47,3%	37,6%
Alle rechthebbenden	47,6%	38,6%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,804 - Cramer's V= 0,011 – 0,2% missing (1)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,104 - Cramer's V=0,049 – 2,7% missing (31)

Rechthebbende=werknemers of ambtenaren

In Tabel 117 gaan we na in welke mate de studenten die op het moment van de bevraging hun loopbaan onderbraken meer of minder moeite hebben met het inkomensverlies door minder te werken dan de andere rechthebbenden.

Tabel 117 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van het inkomensverlies door minder te werken, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau van de studente)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die loopbaanonderbreking of tijdskrediet opnemen	59,5%	50,0%
Rechthebbenden die geen loopbaanonderbreking of tijdskrediet opnemen	25,4%	15,9%
Alle rechthebbenden	31,0%	21,4%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,000 - Cramer's V= 0,273 – 0,6% missing (3)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,000 - Cramer's V=0,305 – 3,3% missing (38)

Rechthebbende=werknemers of ambtenaren

Studenten die loopbaanonderbreking of tijdskrediet opnemen ondervinden veel vaker hinder van het inkomen dat ze inleverden omwille van hun vermindering van de arbeidsprestaties. Onder studenten zonder diploma van het hoger onderwijs heeft 3/5 van de studenten met een onderbroken loopbaan moeite met het inkomensverlies.

3.2.5 Tijdsprobleem

Met het stelsel van loopbaanonderbreking en tijdskrediet krijgen de studenten in principe meer tijd om te studeren dan wanneer ze hun loopbaan niet zouden onderbreken

Tabel 118 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt bij het vrijmaken van tijd om te studeren naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau...)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die loopbaanonderbreking of tijdskrediet opnemen	60,7%	67,2%
Rechthebbenden die geen loopbaanonderbreking of tijdskrediet opnemen	68,8%	74,3%
Alle rechthebbenden	67,4%	73,1%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,150 - Cramer's V= 0,064 – 0,6% missing (3)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,053 - Cramer's V=0,058 – 2,7% missing (31)

Rechthebbende=werknemers of ambtenaren

In Tabel 118 zien we dat er statistisch bekeken geen verband is tussen het opnemen van loopbaanonderbreking of tijdskrediet en het ondervinden van moeilijkheden met het vrijmaken van tijd om te studeren.

3.2.6 Combinatie tussen verschillende levenssferen

Loopbaanonderbreking en tijdskrediet worden vaak opgenomen om meer tijd te kunnen besteden aan andere levenssferen dan arbeid. We gaan na in welke mate het combineren van levenssferen door studenten die hun loopbaan onderbreken meer of minder vaak als een probleem wordt ervaren dan door de studenten die recht hebben

op deze maatregel maar er omwille van verschillende redenen geen gebruik van maken.

Tabel 119 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en het runnen van een huishouden, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdscrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau van de student)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die loopbaanonderbreking of tijdscrediet opnemen	63,1%	67,8%
Rechthebbenden die geen loopbaanonderbreking of tijdscrediet opnemen	59,2%	59,3%
Alle rechthebbenden	59,8%	60,7%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,501 - Cramer's V= 0,030 – 0,2% missing (1)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,035 - Cramer's V=0,064 – 2,9% missing (33)

Rechthebbende=werknemers of ambtenaren

Statistisch gezien registreerden we geen verband tussen het aandeel rechthebbenden dat hinder ondervindt van de combinatie van studies en het gezin en het al dan niet onderbreken van de loopbaan van de student (dit binnen de twee opleidingsgroepen).

Zoals weergegeven in Tabel 120 hebben de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs op zak hebben minder vaak moeite met de combinatie tussen studeren en werken dan hun medestudenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen. Binnen de groep van gediplomeerden in het hoger onderwijs hebben de studenten die hun loopbaan op het moment van de begraving onderbraken minder vaak moeite met de combinatie van werken en studeren.

Tabel 120 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en arbeid, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdscrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau van de student)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die loopbaanonderbreking of tijdscrediet opnemen	56,0%	48,6%
Rechthebbenden die geen loopbaanonderbreking of tijdscrediet opnemen	67,1%	65,9%
Alle rechthebbenden	65,3%	63,1%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,049 - Cramer's V= 0,087 – 0,6% missing (3)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,000 - Cramer's V=0,131 – 2,7% missing (31)

Rechthebbende=werknemers of ambtenaren

De laatste combinatie van levenssferen die we hierbij bekijken is het combineren van de studie en de vrije tijd van de student. De studenten zonder diploma ervaren deze moeilijkheid niet heel anders naargelang ze hun loopbaan al dan niet onderbreken. Studenten met een diploma van het hoger onderwijs ondervinden iets vaker moeilijkheden met de combinatie van studie en vrije tijd wanneer ze hun loopbaan onderbreken dat wanneer ze dit niet doen.

Tabel 121 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en vrije tijd, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau van de student)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die loopbaanonderbreking of tijdskrediet opnemen	57,1%	61,0%
Rechthebbenden die geen loopbaanonderbreking of tijdskrediet opnemen	58,9%	67,3%
Alle rechthebbenden	58,6%	66,3%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,761 - Cramer's V= 0,013 – 0,2% missing (1)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,104 - Cramer's V=0,049 – 2,9% missing (33)

Rechthebbende=werknemers of ambtenaren

Kortom, studeren met loopbaanonderbreking of tijdskrediet lijkt te zorgen voor een betere balans tussen studie en arbeid, maar niet altijd voor meer tijd voor het huishouden of vrije tijd. Studenten die hun loopbaan onderbroken hebben worden wel vaker geconfronteerd met financiële moeilijkheden.

3.3 De regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid

Volledig werklozen kunnen in een aantal gevallen vrijstellingen omwille van studies bekomen. Er zijn verschillende regelingen waar werkloze studenten gebruik van kunnen maken. De voorwaarden die aan deze vrijstellingenregelingen zijn verbonden zijn erg uiteenlopend. In veel gevallen kan de directeur van het werkloosheidsbureau van de RVA bovendien een afwijking op deze regels toestaan. Algemene regel is wel dat de opleiding overdag en voor 17u doorgaat. Omdat er aan de Open Universiteit Nederland geen lessen worden gegeven sluiten we deze studenten uit de analyse⁵¹.

Voor deze analyse selecteren we enkel de herintreders die uitkeringsgerechtigd volledig werkloos zijn. Daarnaast hebben ook volledig werklozen die niet uitkeringsgerechtigd zijn recht op een aantal regelingen van vrijstelling. Omdat we hierover echter geen gegevens ter beschikking hebben, konden deze herintreders niet mee worden opgenomen bij de rechthebbenden. De studenten die uitsluitend 's avonds of tijdens het weekeinde les volgen konden niet uit de analyse worden geweerd.

De rechthebbenden op een vrijstellingenregeling zijn binnen deze analyse dus uitkeringsgerechtigd volledig werklozen die niet aan de Open Universiteit studeren.

Zoals weergegeven in Tabel 122 komt 16,9% van de herintreders tussen 25 en 64 jaar in aanmerking voor de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid. Er blijken grote verschillen te zijn tussen herintreders die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en herintreders die reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben: 3 op 10 herintreders die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, heeft recht op vrijstellingen in geval van werkloosheid, tegenover

⁵¹ De studenten die afstandsonderwijs volgen buiten de Open Universiteit Nederland konden niet uit de analyse worden geloten

1 op 10 herintreders die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen.

Tabel 122 Rechthebbenden voor vrijstellingenregeling voor werklozen van de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Komt de student in aanmerking voor vrijstellingenregeling voor werklozen?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	295	28,1	156	9,6	451	16,9
Neen	756	71,9	1466	90,4	2222	83,1
Totaal	1051	100,0	1622	100,0	2673	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,241

3.3.1 Kennis, gebruik en motiverende factor

Tabel 123 geeft het aantal rechthebbenden weer dat de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid kent. De tabel toont ons dat meer dan 4 op 5 herintreders die in aanmerking komen voor vrijstellingen de regeling kennen. Wanneer we dit cijfermateriaal vergelijken met de gegevens in Tabel 103 (zie *HOOFDSTUK 4 - 2.3.4*) stellen we vast dat de regeling veel beter gekend is door de herintreders die er recht op hebben dan door alle herintreders samen.

Verder blijkt uit de gegevens dat de regeling van vrijstellingen in geval van werkloosheid – in tegenstelling tot de opleidingscheques voor werknemers en de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet – veel beter gekend is door rechthebbenden die een eerste diploma van hoger onderwijs wensen te behalen dan door rechthebbenden die reeds een hoger onderwijs diploma hebben: 1 op 10 rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, kent de maatregel niet, t.o.v. 1 op 4 rechthebbenden die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen. Wellicht is dit te wijten aan het feit dat het principe voor de vrijstelling omwille van studies met volledig leerplan is dat studenten nog niet beschikken over een einddiploma van het hoger onderwijs.

Tabel 123 Kennis van de vrijstellingenregeling voor werklozen bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de vrijstellingenregeling voor werklozen voor werknemers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	261	89,7	120	77,9	381	85,6
Neen	30	10,3	34	22,1	64	14,4
Totaal	291	100,0	154	100,0	445	100,0

6 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,001 – Cramer's V = 0,160

Wanneer we ook de gegevens uit Tabel 124 mee opnemen in de analyse, blijkt dat de rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid niet alleen beter kennen, maar er ook meer gebruik van maken. Niet minder dan 77% van alle herintreders die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en die in aanmerking komen voor de maatregel, maakt er ook gebruik van. Bij de herintreders die reeds een diploma van het hoger onderwijs bezitten en in aanmerking komen voor de maatregel, maakt 58% gebruik van de regeling van vrijstellingen in geval van werkloosheid. Ook hier dienen we op te merken dat om aanspraak te kunnen maken op een vrijstelling omwille van studies met volledig leerplan, de studenten in principe nog geen einddiploma van het hoger onderwijs mogen hebben behaald. Dit betekent dat er vrij vaak uitzonderingen worden toegekend door de directeurs van de werkloosheidsbureaus. Voor kandidaat-studenten is het dan ook onduidelijk op welke basis ze eventueel vrijstellingen kunnen krijgen.

Tabel 124 Gebruik van de vrijstellingenregeling voor werklozen bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Gebruikt u de vrijstellingenregeling voor werklozen voor werknemers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	223	77,4	89	58,2	312	70,7
Neen	65	22,6	64	41,8	129	29,3
Totaal	288	100,0	153	100,0	441	100,0

10 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,202

Zoals we in Tabel 125 kunnen zien, heeft de overgrote meerderheid van de herintreders die in aanmerking komen voor de regeling van vrijstelling en de regeling ook effectief gebruiken, vrijstellingen voor het volgen van een opleiding. Het percentage rechthebbenden die studeren in het hoger onderwijs en gebruik maken van de regeling van vrijstelling voor oudere werklozen of van de regeling van vrijstelling in geval van sociale of familiale moeilijkheden, is verwaarloosbaar klein.

De verschillen tussen de studenten zonder diploma van het hoger onderwijs en de studenten met een diploma van het hoger onderwijs zijn statistisch niet significant. We zien wel dat er relatief gesproken meer rechthebbenden zijn die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen die gebruik maken van de regeling van vrijstelling voor het volgen van een beroepsopleiding en de regeling van vrijstelling voor het volgen van andere opleidingen en studies. Daartegenover zijn er procentueel gezien meer rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen die een vrijstelling hebben voor het volgen van een studie met volledig leerplan.

Tabel 125 Soort vrijstellingenregeling die wordt gebruikt, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

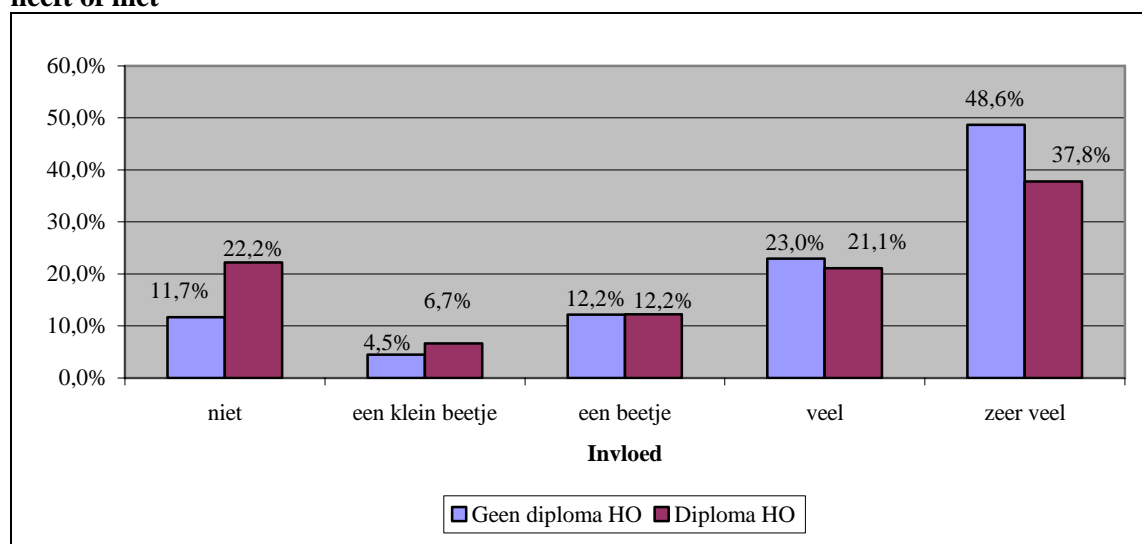
Soort vrijstellingenregeling	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Oudere werklozen	0	0	1	1,1	1	0,3
Werklozen met sociale of familiale moeilijkheden	0	0	1	1,1	1	0,3
Werklozen die een beroepsopleiding volgen	15	6,9	11	12,5	26	8,5
Werklozen die studie met volledig leerplan hervatten	172	78,9	59	67,0	231	75,5
Werklozen die een andere opleiding of studies volgen	31	14,2	16	18,2	47	15,4
Totaal	218	100,0	88	100,0	306	100,0

6 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,059 – Cramer's V = 0,172

Grafiek 44 toont ons dat de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid een sterk motiverend beleidsinstrument is. Bijna 4 op 10 rechthebbende herintreders die reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben, zeggen dat de regeling van vrijstelling voor werklozen veel tot zeer veel invloed heeft uitgeoefend op hun beslissing om terug te keren naar het hoger onderwijs. Bij de rechthebbende herintreders die in het verleden nog geen diploma van het hoger onderwijs hebben behaald, is dit zelfs meer dan 5 op 10.

Grafiek 44 Mate waarin de vrijstellingenregeling voor werklozen de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

4 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,215 – Cramer's V = 0,137

3.3.2 Non take-up

In Tabel 126 kunnen we lezen dat één op twee herintreders die, niettegenstaande ze in aanmerking komen voor de maatregel, geen gebruik maken van de regeling van vrijstellingen voor werklozen, de maatregel wel kent.

Tabel 126 : Kennis van het stelsel van vrijstellingenregeling voor werklozen onder niet-gebruikende rechthebbenden, naargelang het opleidingsniveau van de student

Kent u de vrijstellingenregeling voor werklozen voor werknemers?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	31	50,8	28	45,2	59	48,0
Neen	50	49,2	34	54,8	64	52,0
Totaal	61	100,0	62	100,0	123	100,0

6 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,530 – Cramer's V = 0,057

Het is mogelijk dat een aantal herintreders die in aanmerking komen voor een vrijstelling geen gebruik maken van deze maatregel, hoewel ze hem wel kennen, omdat ze naast de voorwaarde van volledige werkloosheid nog aan een aantal bijkomende voorwaarden moeten voldoen. Zo moet de opleiding voornamelijk tijdens de week en overdag (voor 17 uur) worden gevolgd. De avondstudenten konden echter niet uit de analyse worden geweerd. Om vrijstellingen voor het volgen van een opleiding met volledig leerplan te bekomen, moet men bovendien in principe zijn vorige studies ten minste twee jaar vóór de aanvang van de nieuwe studie hebben beëindigd en moet men in de twee jaar die de inschrijving vooraf gaan minstens één jaar werkloosheidsuitkeringen hebben genoten. Daarnaast is de toekenning van vrijstellingen in een aantal gevallen slechts mogelijk na toestemming van de directeur van het werkloosheidsbureau, bijvoorbeeld wanneer herintreders reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben en een andere opleiding met volledig leerplan willen volgen binnen het hoger onderwijs of wanneer werklozen vrijstellingen willen bekomen voor een opleiding of een studie waarvoor geen specifieke vrijstelling bestaat.

3.3.3 Tijdsprobleem

De regeling van vrijstellingen omwille van werkloosheid geeft uitkeringsgerechtigd volledig werklozen de mogelijkheid om zich bij te scholen of om te scholen, terwijl ze hun uitkering behouden. Tijdens de opleidingsperiode moet de uitkeringsgerechtigd volledig werkloze niet beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt, moet hij/zij niet zijn ingeschreven als werkloze en mag hij/zij voorgestelde dienstbetrekkingen weigeren.

Tabel 127 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt bij het vrijmaken van tijd om te studeren, naargelang ze gebruik maken van de vrijstellingenregeling voor werklozen (opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Maakt gebruik van de vrijstellingenregeling voor werklozen	61,9%	60,3%
Maakt geen gebruik van de vrijstellingenregeling voor werklozen	52,3%	65,6%
Alle rechthebbenden	59,7%	62,5%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,166 - Cramer's V= 0,082 – 2,4% missing (7)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,497 - Cramer's V=0,055 – 2,6% missing (4)

Rechthebbende=Uitkeringsgerechtigd volledig werklozen

Hoewel de verschillen statistisch bekeken niet significant zijn, kunnen we in Tabel 127 zien dat ongeveer 6 op 10 rechthebbenden moeilijkheden heeft om tijd vrij te maken om te studeren, ongeacht of ze reeds een hoger onderwijs diploma hebben of niet. Bij de rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, ondervinden relatief gesproken iets meer rechthebbenden die gebruik maken van de vrijstellingenregeling moeilijkheden om tijd vrij te maken om te studeren (61,9%) dan rechthebbenden die er geen gebruik van maken (52,3%). Bij de rechthebbenden die reeds een hogeschool of universitair diploma hebben, zien we dat er, in vergelijking met rechthebbenden die vrijstellingen hebben omwille van werkloosheid, relatief gesproken iets meer rechthebbenden zijn die geen gebruik maken van de vrijstellingenregeling die problemen hebben om tijd vrij te maken om te studeren (65,6% t.o.v. 60,3%).

3.3.4 Combinatie tussen verschillende levenssferen

Aangezien herintreders die gebruik maken van de regeling van vrijstellingen in geval van werkloosheid niet beschikbaar moeten zijn voor de arbeidsmarkt, niet ingeschreven moeten zijn als werkzoekende en een voorgestelde dienstbetrekking mogen weigeren, kunnen we veronderstellen dat zij, in vergelijking met rechthebbenden die geen gebruik maken van de regeling, ook minder moeilijkheden ervaren om hun studie te combineren met activiteiten in andere levenssferen, zoals het runnen van een huishouden, het uitoefenen van een betaalde baan of vrije tijdsactiviteiten. De tabellen die hieronder worden gepresenteerd tonen ons of dit ook werkelijk zo is.

Tabel 128 geeft het aandeel rechthebbenden weer dat moeilijkheden ondervindt met het combineren van een studie en het runnen van een huishouden, naargelang ze gebruik maken van de regeling van vrijstellingen voor werklozen, opgesplitst naar opleidingsniveau.

Tabel 128 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en het runnen van een huishouden, naargelang ze gebruik maken van de vrijstellingenregeling voor werklozen (opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Maakt gebruik van de vrijstellingenregeling voor werklozen	66,2%	60,2%
Maakt geen gebruik van de vrijstellingenregeling voor werklozen	58,5%	67,2%
Alle rechthebbenden	64,5%	63,2%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,251 - Cramer's V= 0,068 – 2,7% missing (8)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,380 - Cramer's V=0,071 – 2,6% missing (4)

Rechthebbende=Uitkeringsgerechtigd volledig werklozen

Van alle herintreders die in theorie recht hebben op vrijstellingen voor werklozen heeft 3/5de het moeilijk om zijn studie te combineren met het runnen van een huishouden. Verder noteren we dat er statistisch bekeken geen verband is tussen de problemen die studenten ervaren bij de combinatie van studie en het huishouden en het al dan niet gebruik maken van een vrijstellingenregeling.

We zien in de tabel wel dat rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen meer hinder ondervinden van de combinatie van een studie en het runnen van een huishouden wanneer ze ook effectief gebruik maken van vrijstellingenregeling. Bij de rechthebbenden reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben, zien we bijna geen verschil tussen diegenen die de regeling wel gebruiken en diegenen die de regeling niet gebruiken.

We staan tot slot ook even stil bij het effect van de regeling van vrijstellingen voor werklozen op de combinatie van een studie en vrije tijd.

Tabel 129 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en vrije tijd, naargelang ze gebruik maken van de vrijstellingenregeling voor werklozen (opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Maakt gebruik van de vrijstellingenregeling voor werklozen	54,7%	59,1%
Maakt geen gebruik van de vrijstellingenregeling voor werklozen	41,5%	62,5%
Alle rechthebbenden	51,7%	60,5%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,062 - Cramer's V= 0,110 – 2,4% missing (7)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,671 - Cramer's V=0,034 – 2,6% missing (4)

Rechthebbende=werknemers of ambtenaren (al dan niet met onderbroken loopbaan)

Ook wat dit aspect betreft noteren we statistisch bekeken geen verband tussen de hinder die studenten ondervinden bij de combinatie van studie en vrije tijd en het al dan niet gebruik maken van een vrijstellingenregeling. Rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en die gebruik maken van de regeling ondervinden wel vaker problemen bij de combinatie van beide levenssferen dan de niet-gebruikers van de regeling.

Kortom, we noteren geen zichtbaar verband tussen de vrijstellingenregeling en de moeilijkheden waarmee studenten worden geconfronteerd tijdens hun studies.

3.4 Betaald educatief verlof

In het kader van betaald educatief verlof krijgen werknemers verlofuren voor opleidingen die ze tijdens hun vrije tijd volgen of verlofuren om effectief lessen bij te wonen tijdens de arbeidsuren. De werknemer krijgt zijn gewone loon doorbetaald tijdens dit verlof.

Voltijds werkenden in de privé-sector en contractuele werknemers die tewerkgesteld zijn in een autonoom overheidsbedrijf kunnen gebruik maken van betaald educatief verlof. Werknemers die deeltijds werken komen eveneens in aanmerking, indien ze minstens 4/5de werken, minstens 1/3de werken in een variabel uurrooster of minstens 1/2de werken in een vast uurrooster.

Wat betreft het soort opleiding is de algemene regel dat het moet gaan om een beroepsopleiding of een algemene opleiding van minimum 32 lesuren per jaar. Opleidingen met volledig leerplan binnen het hoger onderwijs komen slechts in aanmerking indien ze 's avonds of tijdens het weekeinde worden gegeven. De opleidingen van de Open Universiteit komen per definitie niet in aanmerking voor betaald educatief verlof, omdat betaald educatief verlof enkel wordt gegeven in relatie tot het aantal effectief gevolgde lesuren. Afstandsonderwijs kan dus niet in aanmerking komen⁵².

Voor de analyse hebben we (1) alle werknemers uit de privé-sector die minstens 18 uur per week werken en hun loopbaan niet onderbreken en die bovendien geen opleiding volgen aan de Open Universiteit, evenals (2) de werknemers uit de privé-sector die hun loopbaan gedeeltelijk onderbreken, maar die na hun onderbreking nog minstens 18 uur per week werken en die bovendien niet studeren aan de Open Universiteit geselecteerd.

Om te bepalen wie rechthebbend is op betaald educatief verlof, werd geen rekening gehouden met contractuele werknemers uit autonome overheidsbedrijven en het tijdstip waarop de opleiding wordt georganiseerd. We beschikken immers niet over voldoende gegevens om deze kenmerken te kunnen betrekken bij de analyse.

Anders gezegd rekenen we alle werknemers uit de privé-sector die op het moment van de bevraging minstens 18 uur per week werkten en die een opleiding volgen buiten de Open Universiteit tot de rechthebbenden op betaald educatief verlof.

Zoals we in Tabel 130 kunnen zien komt 19,5% van de respondenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en 25% van de respondenten die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs, volgens de definitie die we hierboven gegeven hebben, in aanmerking voor betaald educatief verlof.

⁵² De studenten die afstandsonderwijs volgen buiten de Open Universiteit Nederland konden niet uit de analyse worden geloten

Tabel 130 Rechthebbenden op betaald educatief verlof onder de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Komt de student in aanmerking voor betaald educatief verlof?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	205	19,5	405	25,0	610	22,8
Neen	846	80,5	1217	75,0	2063	77,2
Totaal	1051	100,0	1622	100,0	2673	100,0

Chi-kwadraat = 0,001 – Cramer's V = 0,064

3.4.1 Kennis, gebruik en motiverende factor

Tabel 131 geeft het aantal rechthebbenden weer dat het betaald educatief verlof kent. Uit de gegevens blijkt dat de overgrote meerderheid van de herintreders die recht hebben op betaald educatief verlof het stelsel ook kent: 91,7% van de rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen kent het stelsel van betaald educatief verlof en van de rechthebbenden die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben, kent zelfs 94,3% het stelsel.

Tabel 131 Kennis van het betaald educatief verlof bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u het betaald educatief verlof?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	188	91,7	382	94,3	570	93,4
Neen	17	8,3	23	5,7	40	6,6
Totaal	205	100,0	405	100,0	610	100,0

Chi-kwadraat = 0,218 – Cramer's V = 0,050

Opvallend is dat – hoewel bijna alle herintreders die recht hebben op betaald educatief verlof het stelsel ook kennen – slechts de helft er ook effectief gebruik van maakt (Tabel 132).

Mogelijk komt dit door het feit dat niet alle herintreders die volgens onze definitie rechthebbend zijn lessen volgen 's avonds en in het weekeinde. Zoals we hierboven reeds stipuleerden, komen werknemers die een opleiding volgen binnen het hoger onderwijs enkel in aanmerking voor betaald educatief verlof indien deze opleiding voornamelijk 's avonds of in het weekend doorgaat. Een andere verklaring voor het grote aandeel niet-gebruikers kan zijn dat er een maximumplafond verbonden is aan betaald educatief verlof. Het is mogelijk dat rechthebbenden het stelsel niet gebruiken omdat ze het maximum aantal uren reeds hebben opgebruikt. Bovendien zou het kunnen dat werknemers geen betaald educatief verlof aanvragen omwille van de gevolgen voor de arbeidsorganisatie van het bedrijf waarin ze werken.

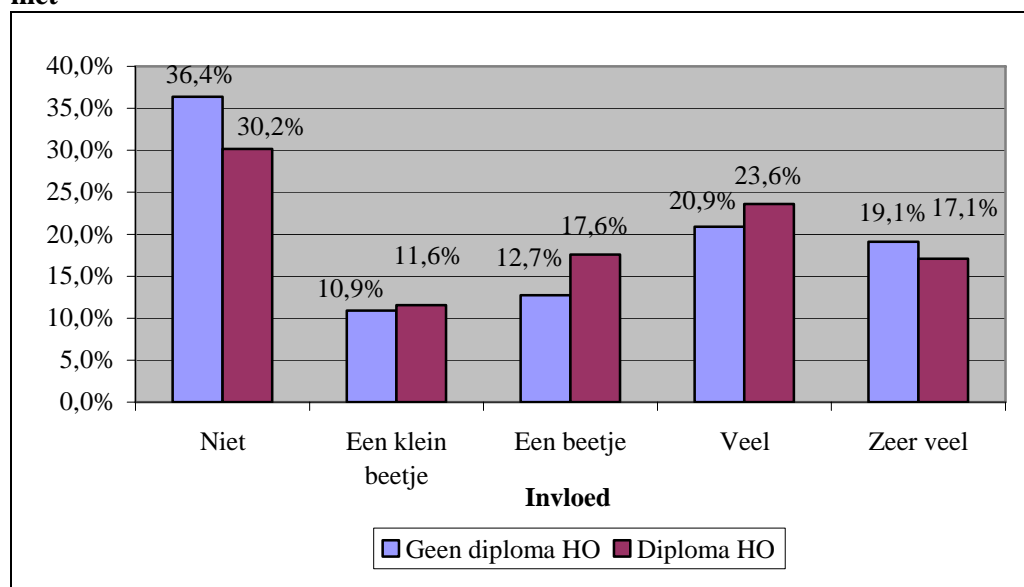
Tabel 132 Gebruik van betaald educatief verlof bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Gebruikt u betaald educatief verlof?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	110	53,9	201	50,9	311	51,9
Neen	94	46,1	194	49,1	288	48,1
Totaal	204	100,0	395	100,0	599	200,0

11 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,481 – Cramer's V = 0,029

Grafiek 45 toont ons dat de mogelijkheid om betaald educatief verlof op te nemen voor 2/5de van de gebruikers veel tot zeer veel invloed heeft uitgeoefend op hun beslissing om opnieuw te gaan studeren. Daartegenover staat dat de mogelijkheid tot betaald educatief verlof voor 36,4% van de rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en voor 30,2% van de rechthebbenden die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen totaal niet meespeelde in de beslissing om opnieuw te gaan studeren. Dit wil zeggen dat deze herintreders ook zouden gaan studeren zijn indien de regeling van betaald educatief verlof niet bestond of indien ze er geen recht op zouden hebben.

Grafiek 45 Mate waarin de betaald educatief verlof de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

2 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,678 – Cramer's V = 0,087

3.4.2 Non take-up

Tabel 133 geeft het aandeel rechthebbenden weer die, niettegenstaande ze geen gebruik maken van betaald educatief verlof, de regeling wel kennen.

Tabel 133 : Kennis van het stelsel van betaald educatief verlof onder niet-gebruikende rechthebbenden, naargelang het opleidingsniveau van de student

Kent u het betaald educatief verlof?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	77	81,9	171	88,1	248	86,1
Neen	17	18,1	23	11,9	40	13,9
Totaal	94	100,0	194	100,0	288	100,0

Chi-kwadraat = 0,152 – Cramer's V = 0,084

Uit de tabel blijkt dat meer dan 8/10de van de niet-gebruikende rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen de regeling wel kent. Bij de rechthebbenden die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen, is dit zelfs bijna 9/10de.

3.4.3 Tijdsprobleem

Het betaald educatief verlof geeft werknemers uit de privé-sector en contractuele werknemers die tewerkgesteld zijn in een autonoom overheidsbedrijf de mogelijkheid om lessen bij te wonen tijdens de arbeidsuren terwijl ze hun gewone loon krijgen doorbetaald. Werknemers die gebruik maken van betaald educatief verlof en die lessen volgen tijdens hun vrije tijd, krijgen verlofuren in de plaats van de gevolgde lessen. We kunnen dus vermoeden dat werknemers die gebruik maken van de regeling van betaald educatief verlof minder problemen ondervinden om tijd vrij te maken om te studeren dan werknemers die er geen gebruik van maken. Tabel 134 toont ons of deze hypothese al dan niet gegrond is.

Tabel 134 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt bij het vrijmaken van tijd om te studeren, naargelang ze gebruik maken van betaald educatief verlof(opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die betaald educatief verlof opnemen	68,1%	78,2%
Rechthebbenden die geen betaald educatief verlof opnemen	73,1%	75,3%
Alle rechthebbenden	71,1%	76,4%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,367 - Cramer's V= 0,054 – 1,0% missing (3)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,448 - Cramer's V=0,033 – 2,6% missing (14)

Rechthebbende= Werknemers uit de privé-sector (m.u.v. volledige onderbrekers) die minstens 18u per week werken die een opleiding volgen buiten de universiteit

Zoals we in Tabel 134 kunnen zien, heeft 71,1% van alle rechthebbenden op betaald educatief verlof die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en 76,4% van de rechthebbenden die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben, problemen om tijd vrij te maken om te studeren. Hoewel het verband tussen het al dan niet ondervinden van hinder en het gebruik van betaald educatief, ongeacht het opleidingsniveau, statistisch niet significant (en zwak) is en dus mogelijk toe te

schrijven is aan toeval, zien we in de tabel dat rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen relatief gesproken iets minder problemen hebben om tijd vrij te maken om te studeren wanneer ze gebruik maken van het betaald educatief verlof. Bij de rechthebbenden die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben zien we net het omgekeerde. Zij ondervinden iets meer hinder om tijd vrij te maken om te studeren indien ze gebruik maken van het stelsel van betaald educatief verlof.

3.4.4 Combinatie tussen verschillende levenssferen

We kunnen verder aannemen dat werknemers die gebruik maken van het stelsel van betaald educatief verlof minder problemen ondervinden om verschillende levenssferen met elkaar te verzoenen dan werknemers die geen gebruik maken van de regeling. In het kader van betaald educatief verlof krijgt men immers tijd ter beschikking om de lessen bij te wonen en examens af te leggen. De tabellen hieronder tonen ons of dit ook werkelijk zo is.

Tabel 135 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en het runnen van een huishouden, naargelang ze gebruik maken van betaald educatief verlof (opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die betaald educatief verlof opnemen	68,2%	66,7%
Rechthebbenden die geen betaald educatief verlof opnemen	58,5%	62,9%
Alle rechthebbenden	63,7%	64,8%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,152 - Cramer's V= 0,100 – 0,5% missing (1)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,432 - Cramer's V=0,040 – 2,5% missing (10)

Rechthebbende= Werknemers uit de privé-sector (m.u.v. volledige onderbrekers) die minstens 18u per week werken die een opleiding volgen buiten de universiteit

Tabel 135 toont ons dat er voor werknemers die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen een zwak verband is tussen het al het gebruik van betaald educatief verlof en het ondervinden van problemen om een studie te combineren met het runnen van een huishouden. Hoewel dit verband statistisch niet significant is, zien we dat werknemers die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen relatief gesproken meer moeilijkheden hebben om een studie te combineren met het runnen van een huishouden, indien ze gebruik maken van betaald educatief verlof. Bij de rechthebbenden die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs wordt geen verband teruggevonden tussen het gebruik van betaald educatief verlof en het al dan niet ondervinden van problemen om een studie te combineren met het runnen van een huishouden,.

Tabel 136 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en arbeid, naargelang ze gebruik maken van betaald educatief verlof (opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die betaald educatief verlof opnemen	66,1%	68,2%
Rechthebbenden die geen betaald educatief verlof opnemen	70,2%	64,9%
Alle rechthebbenden	68,0%	66,6%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,529 - Cramer's V= 0,044 – 1,0% missing (2)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,499 - Cramer's V=0,034 – 2,5% missing (10)

Rechthebbende= Werknemers uit de privé-sector (m.u.v. volledige onderbrekers) die minstens 18u per week werken die een opleiding volgen buiten de universiteit

Wat betreft de combinatie van een studie met een betaalde baan (Tabel 136), wordt geen statistisch significant verband teruggevonden tussen het gebruik van betaald educatief verlof en het al dan niet ondervinden van moeilijkheden om beide levenssferen met elkaar te verzoenen. We zien wel dat er relatief gesproken meer rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en die gebruik maken van betaald educatief verlof problemen ondervinden om een studie te combineren met arbeid dan rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en er geen gebruik van maken. Ook rechthebbenden die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs ondervinden relatief gesproken meer problemen met de combinatie van beide levenssferen wanneer ze gebruik maken van betaald educatief verlof.

Tabel 137 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en vrije tijd, naargelang ze gebruik maken van betaald educatief verlof (opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Rechthebbenden die betaald educatief verlof opnemen	60,9%	78,0%
Rechthebbenden die geen betaald educatief verlof opnemen	59,6%	69,9%
Alle rechthebbenden	60,3%	74,0%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,846 - Cramer's V= 0,014 – 0,5% missing (1)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,069 - Cramer's V=0,092 – 3,0% missing (12)

Rechthebbende= Werknemers uit de privé-sector (m.u.v. volledige onderbrekers) die minstens 18u per week werken die een opleiding volgen buiten de universiteit

Tabel 137 toont ons dat rechthebbenden die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen (74%) beduidend meer problemen ondervinden om een studie te combineren met een betaalde baan dan rechthebbenden die een eerste diploma wensen te behalen (60,3%). Wat het gebruik van betaald educatief verlof en het ondervinden van problemen bij de combinatie van een studie en vrije tijd betreft vinden we geen statistisch significant verband terug.

Kortom, het betaald educatief verlof lijkt geen zichtbaar effect te hebben op moeilijkheden waarmee studenten worden geconfronteerd.

3.5 Premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep

De niet-werkende werkzoekende studenten die opgenomen zijn in een trajectbegeleiding van VDAB, kunnen een premie ontvangen wanneer ze een opleiding volgen die leidt naar een knelpuntberoep⁵³. Een bijkomende voorwaarde is dat studenten ten vroegste op 1/9/2004 gestart zijn met hun opleiding.

Voor de analyse van de VDAB-premie konden enkel de uitkeringsgerechtigd volledig werklozen worden geïdentificeerd. De werkloze studenten die geen uitkering ontvangen worden dus niet opgenomen in deze analyse.

Rechthebbenden op de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding tot een knelpuntberoep zijn in deze analyse uitkeringsgerechtigd volledig werklozen die ten vroegste in het academiejaar 2004-2005 hogere studies hebben aangevat.

11,8% van de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud komt in aanmerking voor de premie (Tabel 138). Onder de studenten zonder diploma van het hoger onderwijs is het aandeel groter dan bij de studenten met een diploma van het hoger onderwijs. Dit komt omdat de eerste groep drie keer meer uitkeringsgerechtigd werklozen bevat.

Tabel 138 Rechthebbenden voor een VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep van de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Komt de student in aanmerking voor de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	190	18,1	125	7,7	315	11,8
Neen	861	81,9	1497	92,3	2358	88,2
Totaal	1051	100,0	1622	100,0	2873	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,157

3.5.1 Kennis, gebruik en motiverende factor

De VDAB-premie is onder de rechthebbenden veel minder gekend dan de overige beleidsinstrumenten die we in dit deel bestudeerd hebben. In totaal weet 3/4de van de rechthebbenden dat de premie bestaat.

In Tabel 139 wordt het gebruik van de VDAB-premie weergegeven.

⁵³ In het hoger onderwijs leiden volgende opleidingen onder meer naar een knelpuntberoep: professionele bachelor verpleegkunde (geriatrie, psychiatrie, ziekenhuisverpleeg-kunde), professionele bachelor ergotherapie, professionele bachelor orthopedagogie, lerarenopleidingen voor het secundair onderwijs Frans, Nederlands, godsdienst en wiskunde en ingenieursopleidingen

Tabel 139 Kennis van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Kent u de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	143	75,7	100	80,0	243	77,4
Neen	46	24,3	25	20,0	71	22,6
Totaal	189	100,0	125	100,0	314	100,0

1 studenten heeft deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,368 – Cramer's V = 0,051

Een groot aandeel van de uitkeringsgerechtigd werklozen kiest voor een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep (31%). Het is mogelijk dat een deel van deze gebruikers niet voor een opleiding tot knelpuntberoep zou gekozen hebben indien er geen premie zou bestaan. Het is m.a.w. mogelijk dat de keuze van herintreders voor het soort opleiding dat ze wensen te volgen, beïnvloed wordt door de premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep. Op basis van de gegevens die we hier presenteren kunnen we echter niet weten of en hoeveel uitkeringsgerechtigd werklozen er zijn die nu een opleiding volgen die leidt naar een knelpuntberoep, maar die niet zouden studeren of een ander soort opleiding zouden volgen indien ze hiervoor geen premie zouden krijgen van de VDAB. Daarnaast is het mogelijk dat er naast de uitkeringsgerechtigd werklozen die een premie ontvangen van de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep, ook uitkeringsgerechtigd werklozen zijn die wel een opleiding volgen die leidt naar een knelpuntberoep, maar die hiervoor geen premie krijgen. We gaan hier verder op in in 3.5.2 *Non take-up*.

Tabel 140 Gebruik van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Ontvangt u de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	51	27,7	44	36,7	95	31,3
Neen	133	72,3	76	63,3	209	68,8
Totaal	184	100,0	120	100,0	304	100,0

11 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
 Chi-kwadraat = 0,100 – Cramer's V = 0,094

Het is ook interessant te weten welke opleidingen uitkeringsgerechtigd volledig werklozen die een opleiding naar een knelpuntberoep volgen in het hoger onderwijs juist volgen. Tabel 141 toont ons dat het merendeel van de studenten die een premie ontvangen verpleegkunde studeren.

Tabel 141 Opleiding die wordt gevolgd door de gebruikers van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student al een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

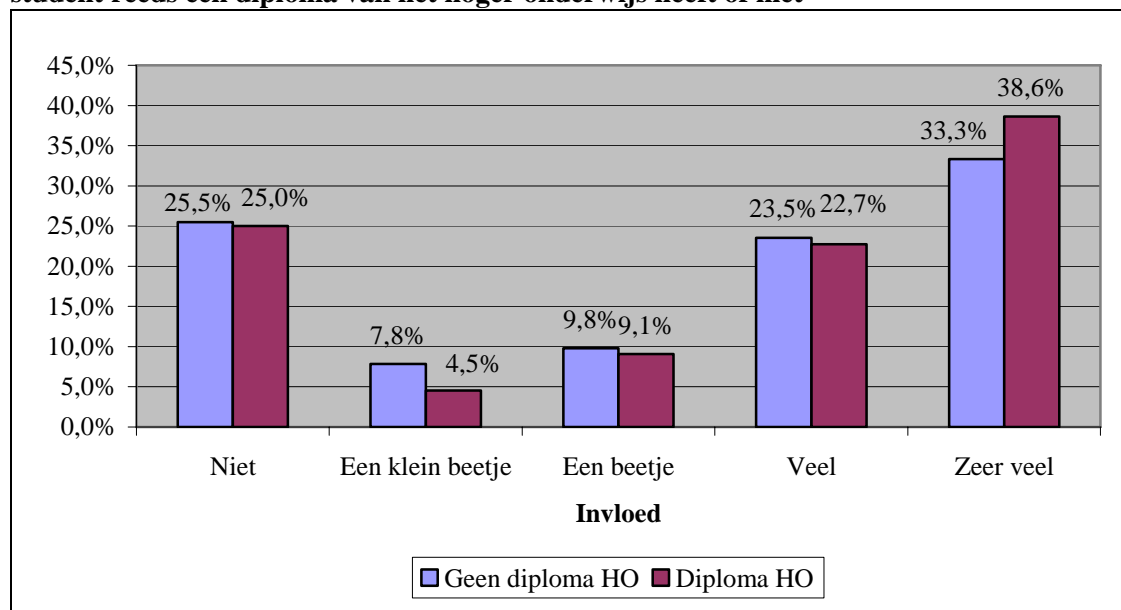
Opleiding	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ingenieursopleidingen	3	5,9	2	4,5	5	5,3
Verpleegkunde	37	72,5	37	84,1	74	77,9
Ergotherapie	0	0,1	1	2,3	1	1,1
Orthopedagogie	1	2,0	0	0,0	1	1,1
Lerarenopleiding secundair onderwijs	2	3,9	1	2,3	3	3,2
Andere	8	15,7	3	6,8	11	11,6
Totaal	51	100,0	44	100,0	95	100,0

Chi-kwadraat = 0,505 – Cramer's V = 0,213

Van de rechthebbenden die een eerste diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen en die van de VDAB een premie ontvangen voor het volgen van een opleiding die naar een knelpuntberoep leidt, studeert iets meer dan 7 op 10 verpleegkunde. Bij de rechthebbenden die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben behaald en die een premie krijgen van de VDAB, volgt zelfs 84,1% een opleiding tot verpleegkundige. Andere opleidingen die leiden naar een knelpuntberoep worden veel minder vaak gevolgd door uitkeringsgerechtigd werklozen die een premie ontvangen van de VDAB. Opvallend is, tot slot, dat iets meer dan 1/10de van de rechthebbenden die een premie ontvangen van de VDAB een opleiding volgen binnen het hoger onderwijs die niet leidt naar een knelpuntberoep ('Andere') en die dus in principe geen recht geeft op het ontvangen van deze premie. Het is mogelijk dat deze studenten naast de opleiding die ze volgen in het hoger onderwijs nog een andere opleiding volgen die wél recht geeft op het ontvangen van een premie van de VDAB. Het is eveneens mogelijk dat deze studenten onrechtmatig gebruik maken van de regeling óf dat ze de vraag foutief hebben beantwoord. Op basis van de gegevens waarover wij beschikken, kunnen we hierover echter geen uitsluitsel geven.

In Grafiek 46 wordt de mate weergegeven waarin het ontvangen van de VDAB-premie voor knelpuntberoepen de keuze van de gebruikers om terug te keren naar het hoger onderwijs heeft beïnvloed.

Grafiek 46 Mate waarin de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Chi-kwadraat = 0,962 – Cramer's V = 0,080

Voor ongeveer de helft van de studenten die een premie ontvangen voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep heeft deze premie veel tot zeer veel invloed gehad op de beslissing om terug te gaan studeren. Op dit vlak is er geen verschil tussen de studenten met een diploma van het hoger onderwijs en de studenten zonder diploma van het hoger onderwijs. We kunnen dus aannemen dat ongeveer de helft van de uitkeringsgerechtigd werklozen die nu een opleiding volgen die leidt naar een knelpuntberoep en hiervoor een premie ontvangen waarschijnlijk niet zouden besloten hebben een opleiding aan te vatten indien de premie niet zou bestaan. Aan de andere kant heeft de premie van de VDAB bij een kwart van de rechthebbenden die een premie ontvangen geen enkele invloed gehad op hun beslissing om opnieuw te gaan studeren. We kunnen dus vermoeden dat deze studenten ook zouden besloten hebben terug te keren naar het (hoger) onderwijs indien deze maatregel niet zou bestaan. Of deze mensen ook voor een opleiding naar een knelpuntberoep zouden gekozen hebben indien de premie niet zou bestaan, kunnen we echter niet weten op basis van de gegevens waarover we beschikken.

3.5.2 Non take-up

Van de rechthebbenden die geen premie krijgt van de VDAB, blijkt 66% de premie wel te kennen (Tabel 142).

Tabel 142 : Kennis van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep onder niet-gebruikende rechthebbenden, naargelang het opleidingsniveau van de student

Kent u de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep?	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	86	65,2	51	67,1	137	65,9
Neen	46	34,8	25	32,9	71	34,1
Totaal	132	100,0	76	100,0	208	100,0

Chi-kwadraat = 0,775 – Cramer's V = 0,020

Op basis van Tabel 143 kunnen we 2 groepen van niet-gebruikers onderscheiden: de rechthebbenden die de premie wel kennen maar ze niet gebruiken en de rechthebbenden die de premie niet kennen en ze daarom ook niet kunnen ontvangen.

Tabel 143 toont ons dat een kwart van de rechthebbende studenten die de premie niet kennen een opleiding volgt op basis waarvan ze deze premie zouden kunnen aanvragen. We zouden kunnen stellen dat deze studenten onvoldoende over de premie werden geïnformeerd.

Ook bij de studenten die het stelsel wel kennen maar er geen gebruik van maken volgt ¼ van de studenten een opleiding die leidt tot een knelpuntberoep. Deze studenten kennen de premie wel, komen ervoor in aanmerking, maar ontvangen ze niet.

Tabel 143 : Opleiding die wordt gevolgd door de rechthebbenden op de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep en die de premie niet kennen

Opleiding	Kennen de VDAB premie		Kennen de VDAB premie niet		Totaal niet-gebruikende rechthebbenden	
	N	%	N	%	N	%
Ingenieursopleiding	4	2,9	4	5,6	8	3,8
Verpleegkunde	4	2,9	1	1,4	5	2,4
Ergotherapie	0	0,0	0	0,0	0	0
Orthopedagogie	7	5,1	0	0,0	7	3,4
Lerarenopleiding secundair onderwijs	15	10,9	10	14,1	25	12,0
Andere	107	78,1	56	78,9	163	78,4
Totaal	137	100,0	71	100,0	208	100,0

1 student heeft deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat=0,253 - Cramer's V=0,160

3.5.3 Hinder van financiële aspecten

Vermits de VDAB-premie de kostprijs van de opleiding die de studenten volgen vermindert, vermoeden we dat deze gebruikers minder vaak moeilijkheden hebben met de kostprijs van hun studie dan de rechthebbenden die de premie niet ontvangen.

De verschillen tussen gebruikers en niet-gebruikers wat hun problemen met de kostprijs van de opleiding betreft, zijn statistisch niet significant (Tabel 144). Binnen de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs op zak hebben daarentegen noteren we wel dat de studenten die de premie ontvingen ervaren minder vaak problemen met de kostprijs van de opleiding, dan de rechthebbende studenten die de premie niet ontvingen.

Tabel 144 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van de kostprijs van de studie, naargelang ze gebruik maken van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep (opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Maakt gebruik van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep	41,2%	27,3%
Maakt geen gebruik van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep	54,9%	54,3%
Alle rechthebbenden	51,1%	44,5%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,103 - Cramer's V= 0,123 – 3,2% missing (6)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,004 - Cramer's V=0,266 – 4,8% missing (6)

Rechthebbende= Uitkeringsgerechtigd volledig werklozen die ten vroegste in het academiejaar 2004-2005 hogere studies hebben aangevat

Zoals weergegeven in Tabel 145 ondervinden de rechthebbende studenten zonder diploma van het hoger onderwijs vaker hinder van het inkomensverlies door minder te werken dan de studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs op zak hebben. Binnen de twee opleidingsgroepen verschilt het aandeel studenten dat moeite heeft met het inkomensverlies door minder te werken niet naargelang ze de VDAB-premie al dan niet ontvangen.

Tabel 145 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van het inkomensverlies door minder te werken, naargelang ze gebruik maken van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep (opgesplitst naar opleidingsniveau)

	Geen diploma HO	Diploma HO
Maakt gebruik van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep	66,7%	59,1%
Maakt geen gebruik van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep	66,9%	56,6%
Alle rechthebbenden	66,8%	57,5%

Geen diploma HO: Chi-kwadraat=0,974 - Cramer's V= 0,002 – 3,2% missing (6)

Diploma HO: Chi-kwadraat=0,789 - Cramer's V=0,024 – 4,0% missing (5)

Rechthebbende= Uitkeringsgerechtigd volledig werklozen die ten vroegste in het academiejaar 2004-2005 hogere studies hebben aangevat

Kortom, we stelden statistisch bekeken geen verband vast tussen het ontvangen van de premie en het ondervinden van hinder van de kostprijs van de opleiding.

4 Conclusie

In dit vierde hoofdstuk hebben we uitkomsten van maatregelen vergeleken. De echte effecten van de beschreven beleidsinstrumenten kennen we niet. We hebben immers enkel de studenten bevraagd die de stap naar het hoger onderwijs hebben gezet. We kennen de situatie van studenten niet voor ze gebruik maakten van de beleidsinstrumenten.

De stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet zijn het best gekend bij de totale groep respondenten. Ook de opleidingscheques en het betaald educatief verlof zijn goed gekend door de respondenten.

Deze regelingen en de nieuwe regelingen van eerder verworven competenties en kwalificaties zijn beter gekend door de herintreders die een tweede diploma van het hoger onderwijs wensen te behalen.

De regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid, de studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap, de kortingsregeling op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland en de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die naar een knelpuntberoep leidt, zijn daarentegen beter gekend door de herintreders in het hoger onderwijs die nog geen hogeschool- of universitair diploma hebben.

22,6% van de herintreders in het hoger onderwijs maakt van geen enkel beleidsinstrument gebruik.

Er blijken een aantal opmerkelijke verschillen te zijn tussen de beleidsmaatregelen die worden gebruikt door herintreders die nog geen diploma van het hoger onderwijs hebben in vergelijking met herintreders die wel reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs. Algemeen kunnen we stellen dat de beleidsinstrumenten die door een bepaalde groep beter gekend zijn ook meer worden gebruikt door deze groep.

Zo maken herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs veel meer gebruik van de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid en de studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap. Herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs maken verhoudingsgewijs ook meer gebruik van de kortingsregeling op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland, de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die naar een knelpuntberoep leidt en het studeren met behoud van loon om een diploma verpleegkunde te behalen.

Herintreders die reeds een hogeschool- of universitair diploma hebben, maken daarentegen meer gebruik van de opleidingscheques voor werknemers, de nieuwe regelingen van vrijstellingen o.b.v. eerder verworven competenties en kwalificaties, de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet en de Vlaamse aanmoedigingspremie bij deze stelsels.

Nagenoeg al deze verschillen kunnen verklaard worden door verschillen in arbeidsmarktsituatie: de groep herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs telt relatief gesproken meer studenten met een betaalde baan en (veel) minder uitkeringsgerechtigd volledig werklozen.

Van alle beleidsinstrumenten die we besproken hebben, blijkt het studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen het meest motiverende beleidsinstrument te zijn. Daarnaast blijken ook de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid, de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep en het stelsel van loopbaanonderbreking en tijdskrediet een grote invloed te hebben op de beslissing om (opnieuw) in te stromen in het hoger onderwijs.

Wanneer we kijken naar het mogelijke verband tussen het gebruik van beleidsinstrumenten en de moeilijkheden waarmee studenten tijdens hun studies worden geconfronteerd, kunnen we voor de opleidingscheques voor werknemers en ambtenaren stellen dat er geen verband is tussen het betalen met opleidingscheques en de mate waarin de herintreders worden geconfronteerd met financiële moeilijkheden. Studenten die loopbaanonderbreking of tijdskrediet opnemen hebben dan weer vaker financiële problemen dan hun medestudenten die ook aanspraak zouden kunnen maken op deze verlofstelsels. Opmerkelijk is dat wat de combinatieproblematiek betreft, de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet er enkel voor de hoger opgeleiden, en enkel voor de combinatie tussen studeren en werken, geldt dat de gebruikers significant minder problemen ondervinden dan de niet-gebruikers. Hoewel de vrijstellingenreling voor werklozen een erg motiverende maatregel voor gebruikers bleek te zijn, en het het enige beleidsinstrument dat we meer in detail bekeken, dat meer gekend is onder rechthebbenden zonder diploma van het hoger onderwijs dan rechthebbenden met een diploma van het hoger onderwijs, hebben we statistisch bekeken geen grote verbanden kunnen terugvinden tussen het al dan niet gebruik van de maatregel door de rechthebbenden en het ondervinden van tijdsproblemen en de combinatie van studeren met andere levenssferen. Ook voor de regeling van het betaald educatief verlof voor werknemers geldt dat de gebruikers niet minder moeilijkheden ervaren in hun studies dan de rechthebbenden die geen betaald educatief verlof opnemen.

Op basis van deze analyses konden we enkel uitspraken doen over de samenhang tussen het gebruik van beleidsinstrumenten en de moeilijkheden die studenten ervaren. Een eventuele samenhang wijst niet steeds op een oorzakelijk verband. Zo is het denkbaar dat de financiële en andere moeilijkheden waarmee studenten worden geconfronteerd verminderen ten gevolge van de maatregelen zonder volledig te verdwijnen. Daarnaast is het mogelijk dat beleidsinstrumenten voor studenten afzonderlijk onvoldoende voordelen opleveren maar dat ze wanneer ze gecombineerd worden gebruikt mogelijk een veel groter effect genereren. Wat er ook van zij, voor bijna alle maatregelen geldt dat ze het herintreden zelf bevorderen. Ze worden ervaren als stimuli met een vaak grote invloed op de herintredingsbeslissing.

We willen de lezer erop wijzen dat de verschillen die in doorheen dit hoofdstuk gepresenteerd werden statistisch bekeken niet altijd significant zijn ($\text{Chi}^2 < 0,001$) en de verbanden die we terugvinden meestal zwak ($0,10 < \text{Cramer's } V < 0,30$) of onbestaande ($\text{Cramer's } V < 0,10$) zijn. De tabellen en grafieken in dit hoofdstuk zijn dan ook eerder illustratief.

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Samenvatting

“Wat biedt het Nederlandstalige hoger onderwijs aan herintreders die een basisopleiding wensen te volgen vandaag aan (aanbod), wie zijn deze studenten (herintreders), waarom gaan ze opnieuw studeren (motivaties) en welke faciliterende beleidsinstrumenten zijn er voorhanden (beleid)?”

Met deze onderzoeksvraag hebben we de studie ‘Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs’ aangevat. Doorheen de vier hoofdstukken van dit eindrapport werd deze onderzoeksvraag beantwoord. Ter afronding van deze studie brengen we de belangrijkste bevindingen van de vier bestudeerde aspecten samen.

“Wat biedt het Nederlandstalige hoger onderwijs aan herintreders die een basisopleiding wensen te volgen vandaag aan (aanbod)?”

Internationaal onderzoek heeft het belang aangetoond van een voldoende flexibele onderwijsstructuur ter bevordering van het levenslang leren. Vlaanderen heeft hier recent op ingespeeld met de invoering van de BAMA-structuur en met het flexibiliseringsdecreet. Dit heeft ervoor gezorgd dat de toegankelijkheid van het hoger onderwijs voor herintreders sterk is toegenomen.

Ook de instellingen van het Vlaamse hoger onderwijs leveren inspanningen om herintreders in het hoger onderwijs aan te trekken. Heel wat initiatieven werden opgestart die omwille van hun organisatie interessant zijn voor mensen die op latere leeftijd willen terugkeren naar het hoger onderwijs. Naast de opleidingen die worden aangeboden door de Open Universiteit Nederland, inventariseerden we 49 opleidingen die we kunnen beschouwen als het aanbod naar herintreders toe. Een aantal initiatieven worden aangeboden via afstandsonderwijs. Ook heel wat opleidingen worden ’s avonds en in het weekend aangeboden. Daarnaast zijn verschillende opleidingen combinatievormen tussen dag- en afstandsonderwijs. De grootste bekommernis van de organisatoren van het aanbod betreft de hoge kostprijs van deze opleidingen.

Voor de hogescholen concentreren de meeste initiatieven zich binnen de studiegebieden ‘Onderwijs’, ‘Sociaal-agogisch werk’ en ‘Gezondheidszorg’. Het grote aanbod binnen deze studiegebieden kunnen we verklaren door een sterke vraag naar geschoolde werknemers binnen de overeenkomstige arbeidssectoren. Blijft de vraag waarom er niet binnen alle opleidingen die leiden tot knelpuntberoepen wordt voorzien in een aanbod naar herintreders in het hoger onderwijs.

Binnen de universitaire opleidingen (m.u.v. de Open Universiteit Nederland) sorteren bijna alle initiatieven onder de humane wetenschappen. De quasi afwezigheid van het aanbod in de wetenschappelijke richtingen is treffend.

De meeste opleidingen uit het aanbod (m.u.v. de Open Universiteit Nederland) zijn niet vrij toegankelijk voor alle potentiële herintreders. Binnen de

hogeschoolopleidingen worden er vaak diplomavereisten ingevoerd, bij de universitaire opleiding moeten studenten vaak actief zijn op de arbeidsmarkt.

De toegang tot de bacheloropleidingen die in de Vlaamse studiecetra van de Open Universiteit Nederland worden aangeboden is daarentegen erg open. Alle mogelijke herintreders kunnen instappen in 7 opleidingen op voorwaarde dat ze 18 jaar oud zijn.

“Wie zijn deze studenten (herintreders)?”

De aanwezigheid van de 25 tot 64 jarigen in de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen vertoont een sterk stijgende trend. In het academiejaar 2003-2004 waren er 11797 25 tot 64 jarigen ingeschreven in een dergelijke opleiding. Samen vertegenwoordigden ze 7,1% van alle studenten uit basisopleidingen en de initiële lerarenopleidingen.

Vanuit drie verschillende bronnen konden we vaststellen dat de opleidingen waarbinnen de herintreders in het hoger onderwijs studeren zich concentreren binnen enkele studiegebieden.

Voor de hogeschoolopleidingen studeren de meeste studenten binnen de domeinen ‘Onderwijs’ en ‘Gezondheidszorg’. Daarnaast worden ook vaak opleidingen gevolgd binnen de studiegebieden ‘Sociaal-agogisch werk’ en ‘Handelswetenschappen en bedrijfskunde’.

De universiteitsstudenten kiezen erg vaak voor de studiegebieden domeinen ‘Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen’, ‘Politieke en sociale wetenschappen’ en ‘Psychologie en pedagogische wetenschappen’.

Wanneer we deze studiegebieden vergelijken met de studiegebieden waarbinnen de jongere studenten uit de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen studeren, stellen we een significant, doch zwak, verband vast.

Voor de hogeschoolstudenten zijn het vooral de studiegebieden ‘Onderwijs’ en ‘Gezondheidszorg’ die sterker vertegenwoordigd zijn onder oudere dan onder jongere studenten. De studiegebieden ‘Handelswetenschappen en bedrijfskunde’ en ‘Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen’ daarentegen worden vaker gevolgd door jongere studenten.

Voor de universiteitsstudenten stellen we vast dat er 4 studiegebieden zijn waarin de oudere studenten sterker vertegenwoordigd zijn. Het betreft de studiegebieden ‘Wijsbegeerte en moraalwetenschappen’, ‘Archeologie en kunstwetenschappen’, ‘Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht’ en ‘Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen’. De omgekeerde situatie doet zich voor bij de studiegebieden ‘Toegepaste wetenschappen’, ‘Psychologie en pedagogische wetenschappen’ en ‘Economische en toegepast economische wetenschappen’.

Wanneer we het studiegebied van de herintreders bekijken in het licht van het onderwijsniveau van de student, veranderen deze studiegebieden niet sterk. Hogeschoolstudenten zonder diploma van het hoger onderwijs kiezen iets vaker voor opleidingen uit de studiegebieden ‘Onderwijs’ en ‘Sociaal-agogisch werk’ dan de studenten met een diploma van het hoger onderwijs. Deze laatste groep kiest dan weer vaker voor het studiegebied ‘Gezondheidszorg’.

Voor de universiteitsstudenten die een eerste diploma van het hoger onderwijs willen behalen is de dominantie van het studiegebied ‘Rechten, notariaat en criminologische

wetenschappen' opvallend. De studenten die reeds een diploma van het hoger onderwijs op zak hebben zitten meer gespreid over de verschillende studiegebieden.

Wat de herintreders van de Open Universiteit Nederland betreft kunnen we stellen dat er uit de opleiding psychologie het vaakst modules worden gevolgd. Op de tweede plaats komt de studierichting algemene cultuurwetenschappen.

Uit de beschikbare gegevens over de herintreders in het hoger onderwijs kunnen we afleiden dat de leeftijdscategorie van 25 tot 29 jaar het beste vertegenwoordigd is. Naarmate de leeftijd van de groepen toeneemt, daalt het aantal studenten dat tot deze categorie behoort.

Een aantal groepen, zoals niet-Belgen met een nationaliteit van een andere EU-lidstaat, ongehuwden en gezinnen met meer dan twee kinderen, zijn oververtegenwoordigd bij de herintreders in het hoger onderwijs.

Ook hogeschoolden zijn oververtegenwoordigd bij de herintreders in het hoger onderwijs tussen de 25 en 64 jaar. De meeste herintreders hadden namelijk al een diploma van het hoger onderwijs behaald voor ze zich inschreven voor hun huidige opleiding. Bovendien heeft het merendeel van de herintreders die nog geen hoger onderwijs diploma hadden voor ze zich inschreven voor hun huidige studie, in het verleden al wel een opleiding gevolgd aan een hogeschool of aan een universiteit, maar deze opleiding vroegtijdig beëindigd en dus geen diploma behaald.

4/5 van de herintreders heeft dus voor de huidige inschrijving reeds in het hoger onderwijs gestudeerd.

Bijna alle herintreders zijn reeds in aanraking gekomen met de arbeidsmarkt.

De meerderheid van de herintreders in het hoger onderwijs heeft immers een betaalde baan. Iets meer dan één op tien van hen heeft zijn loopbaan tijdelijk onderbroken om opnieuw te gaan studeren. Bovendien hebben nagenoeg alle herintreders die geen betaalde arbeid verrichten, dit in het verleden wel gedaan.

Het aandeel niet-werkenden is groter bij de groep herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs dan bij de groep herintreders die wel reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs.

De meeste herintreders met een betaalde baan werken voltijds en zijn tewerkgesteld in de quataire sector. Meer dan een kwart van de werkende herintreders is tewerkgesteld binnen de sector 'Gezondheidszorg en maatschappelijke diensten'. Werknemers en ambtenaren zijn oververtegenwoordigd bij de herintreders, terwijl zelfstandigen ondervertegenwoordigd zijn.

Herintreders die hun loopbaan tijdelijk onderbreken om opnieuw te gaan studeren, onderbreken hun loopbaan meestal voltijds. Doorgaans doen ze dit via het stelsel van tijdskrediet of het stelsel van loopbaanonderbreking.

De overgrote meerderheid van de herintreders zonder betaalde baan zijn uitkeringsgerechtigd werkloos of staan in voor het huishouden. Bij de herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs is het aandeel uitkeringsgerechtigd werklozen onder de niet werkenden groter. Daarentegen zijn er relatief gesproken

meer studenten die instaan voor het huishouden bij de niet-werkende herintreders die reeds een hoger onderwijs diploma hebben.

“Waarom gaan ze opnieuw studeren (motivaties)?”

Voornamelijk intrinsieke leermotivaties maken dat volwassenen (opnieuw) gaan studeren in het hoger onderwijs. Interesse in een bepaald onderwijs, de drang om iets nieuws bij te leren en de wil om iets te realiseren wat men altijd al had willen doen, zorgen ervoor dat volwassenen terugkeren naar de schoolbanken.

Daarnaast spelen ook professionele en financiële motieven een rol. Herintreders verwachten immers dat hun diploma van hun (bijkomende) opleiding het vinden van een nieuwe job zal vergemakkelijken, de taakhoud van hun werk zal verbeteren en hun verdienpotentieel zal doen stijgen.

De professionele en financiële motieven waren voor studenten zonder diploma van het hoger onderwijs belangrijker dan voor studenten met een diploma van het hoger onderwijs.

Het combineren van de studies met een gezin en een job hinderen herintreders bij hun opleiding. Ook financiële moeilijkheden duiken op. Dit is vooral zo bij studenten zonder diploma van het hoger onderwijs. De tijd die studenten investeren in hun studies bedreigt immers hun verdienpotentieel. Tenslotte worden vele herintreders ook geconfronteerd met een gebrek aan tijd.

“Welke faciliterende beleidsinstrumenten zijn er voorhanden (beleid)?”

Iets meer dan 1/5de van de herintreders maakt van geen enkel beleidsinstrument gebruik. Alle andere herintreders maken van minstens één beleidsinstrument ter ondersteuning van levenslang leren gebruik.

Algemeen kunnen we stellen dat de beleidsinstrumenten die beter gekend zijn ook meer worden gebruikt. Van alle beleidsmaatregelen ter ondersteuning van levenslang leren zijn de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet, de opleidingscheques voor werknemers en het betaald educatief verlof het best bekend bij de herintreders in het hoger onderwijs. Deze beleidsmaatregelen worden ook het meest gebruikt.

Er zijn wel verschillen tussen de beleidsinstrumenten die voornamelijk worden gebruikt door herintreders die reeds een diploma hebben van het hoger onderwijs en herintreders die nog geen hoger onderwijs diploma hebben, maar deze verschillen kunnen bijna allemaal verklaard worden door de arbeidsmarktsituatie van de studenten. Zo is het aandeel niet-werkenden en het aandeel uitkeringsgerechtigd werklozen groter bij de herintreders die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs. Deze groep maakt dan ook meer gebruik van beleidsmaatregelen ter ondersteuning van werklozen zoals bv. de vrijstelling in geval van werkloosheid en de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep. Herintreders die reeds een hoger onderwijs diploma hebben, maken daarentegen meer gebruik van regelingen ter ondersteuning van werknemers en ambtenaren, zoals de opleidingscheques voor werknemers en de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet.

Het studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen en de regeling van vrijstelling in geval van werkloosheid zijn de meest motiverende beleidsinstrumenten ter ondersteuning van levenslang leren. Dit wil zeggen dat ze het meest invloed hebben gehad op de beslissing om opnieuw te gaan studeren.

Tot slot willen we herhalen dat deze studie exploratief van opzet is. Het verbaast dan ook niet dat ze vooral een enorme verscheidenheid in kaart brengt.

Conclusies

1. Deze studie handelt over levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar de het hoger onderwijs. Er werd een inventaris gemaakt van het Vlaamse onderwijsaanbod (op basis van een analyse van websites en brochures) specifiek gericht op herintreders in de basisopleidingen. Op basis van de inschrijvingsgegevens uit het aanbod, een analyse van de Databank Tertiair Onderwijs en een webenquête bij 2673 studenten werd daarnaast een profiel geschetst van deze herintreders. Er werd ook gepeild naar de redenen waarom deze volwassenen terug gaan studeren. Daarnaast ging er ook aandacht uit naar het gebruik van de beleidsinstrumenten die de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs faciliteren. De studie richt zich tot de herintreders in basisopleidingen en academische lerarenopleidingen binnen het hoger onderwijs tussen 25 en 64 jaar oud.
2. In het academiejaar 2002-2003 omvatte het aantal herintreders tussen 25 en 64 jaar oud in de basisopleidingen en de initiële lerarenopleidingen 7,1% van de totale studentenpopulatie. Dit aandeel vertoont sinds het academiejaar 1999-2000 een stijgende trend.
3. Hoewel een groot deel van de herintreders reeds een hoger onderwijsdiploma heeft en/of betaald werk verricht, zijn ook een aantal kansengroepen, zoals niet-Belgen en Belgen van allochtone afkomst (15,4%⁵⁴) uitkeringsgerechtigd volledig werklozen (18,3%) en niet hogergeschoolden (39,2%), niet afwezig binnen de groep 'levenslang lerenden' die het voorwerp uitmaakten van deze studie. Ook vrouwen zijn sterk vertegenwoordigd onder herintreders in het hoger onderwijs (61,6%) *Desalniettemin zou het aantal volwassenen in het hoger onderwijs wellicht nog vergroot kunnen worden, in het bijzonder onder niet hoger opgeleiden (en studenten die nooit eerder instroomden in het hoger onderwijs), werklozen en andere kansengroepen.*
4. De meeste herintreders studeren diploma- en arbeidsmarktgericht. Voor veel herintredende studenten in de basisopleidingen is studeren een manier om hun kennisniveau te verhogen (83,5%⁵⁵), een (nieuwe) job te vinden (60,2%²), om hun mogelijkheden te vergroten om door te stromen in hun huidige job (45,2%²) of om hun financiële toestand te verbeteren op lange termijn (43,4%²). Voor een (overigens niet te verwaarlozen) minderheid is studeren uitsluitend een hobby (36,5%²) of een manier om nieuwe mensen te leren kennen (20,3%²).
5. Veel studenten combineren hun studie met werk (66,1%) en/of het hebben van meerdere, vaak jonge (jonger dan 12 jaar), kinderen. Bijna 40% van de studenten heeft inwonende kinderen en in $\frac{3}{4}$ van deze gezinnen woont bovendien meer dan één kind. Hoewel de meesten aangeven gebruik te kunnen maken van (formele en/of informele) kinderopvang blijkt de combinatie studeren/gezin voor de meeste herintreders problematisch.

⁵⁴ De student of één van zijn of haar ouders werd als niet-Belg geboren

⁵⁵ Deze studenten gaven aan dat dit motief voor hen een grote tot zeer grote invloed heeft gehad op hun terugkeer naar het hoger onderwijs

6. Een aantal hogescholen en universiteiten levert reeds inspanningen om flexibele opleidingen aan te bieden die de combinatie van gezin en / of werk met hogere studies op latere leeftijd moeten vergemakkelijken. Meestal zijn dit opleidingen via afstandsonderwijs of opleidingen die 's avonds en in het weekend worden gegeven. Instellingen voor hoger onderwijs richten deze flexibele opleidingen in vanuit een democratiseringsdoelstelling: door flexibele opleidingen aan te bieden willen ze studenten die om welke reden ook nooit eerder studeerden in het hoger onderwijs én studenten die in het verleden wel aan een hogeschool of universiteit studeerden, maar die hun opleiding niet hebben voltooid en het onderwijs dus ongediplomeerd verlaten hebben, de kans geven om later in hun leven alsnog een hoger onderwijsdiploma te behalen. Deze opleidingen kennen een groot succes: niet minder dan 5195 studenten maken er gebruik van. 44% van deze studenten studeren aan een Vlaamse hogeschool, 40% aan de Open Universiteit Nederland en 16% aan een Vlaamse universiteit.
7. Het aanbod is evenwel onevenwichtig gespreid, zowel regionaal als inhoudelijk. In sommige regio's is het aanbod groot, in andere sterk onderontwikkeld. Het aanbod is bovendien eenzijdig gericht op opleidingen in de menswetenschappen. Uit interviews met bevoorrechte getuigen kwam naar voren dat veel van deze initiatieven tot stand zijn gekomen door enkele gemotiveerde docenten. De plaats waar deze flexibele opleidingen worden ingericht, lijkt derhalve eerder toevallig en ad hoc te zijn.
8. Om het aantal volwassenen in het hoger onderwijs te vergroten, zou het *aantal flexibele opleidingen in Vlaanderen uitgebreid en beter gespreid moeten worden over het grondgebied*. De meerderheid van de herintreders vindt dat de mogelijkheden voor afstandsonderwijs zouden moeten vergroot worden. Ook in het flexibiliseringsdecreet werd afstandsonderwijs reeds aangehaald om het levenslang leren te vergemakkelijken. Een betere samenwerking tussen de Vlaamse hogescholen en universiteiten (binnen en over associaties heen) en de Open Universiteit Nederland en een grotere financiële ondersteuning van de inspanningen die de instellingen leveren zouden hiertoe bijdragen.
9. Bij de uitwerking van het nieuwe aanbod is het wellicht aangewezen om ook aandacht te hebben voor de *aansluiting bij de noden van de arbeidsmarkt*. De initiatieven die werden opgestart binnen het studiegebied 'Gezondheidszorg' kunnen hierbij als leidraad dienen. Om het tekort aan verpleegkundigen op te vullen, worden volwassenen via allerlei kanalen aangespoord om op latere leeftijd verpleegkunde te gaan studeren. Niet enkel werkloze studenten worden (d.m.v. de VDAB-premie voor knelpuntberoepen) gestimuleerd om verpleegkunde te gaan studeren. Ook niet-verpleegkundigen uit de non-profit sector kunnen verpleegkunde studeren met behoud van hun loon. Verpleegkundigen die reeds een A2-diploma op zak hebben kunnen instappen in een verkort traject. De hogescholen leveren bovendien inspanningen om de combinatie van verpleegkunde studeren en werken te vergemakkelijken door middel van avond- en afstandsonderwijs. Deze inspanningen vanwege de hogescholen, de non-profit sector en de overheid hebben hun doel duidelijk niet voorbij geschoten; de gegevens uit de Databank Tertiair Onderwijs geven aan dat er in academiejaar 2003-2004 21,4% van de hogeschoolstudenten tussen 25 en 46 jaar oud een

opleiding volgden binnen het studiegebied ‘Gezondheidszorg (t.o.v. 9,3% onder de studenten jonger dan 25 jaar oud).

10. Zowel de Vlaamse als de federale overheid voorzien in verschillende regelingen om de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs te vergemakkelijken. Zowel studenten die hun studies combineren met betaalde arbeid als studenten die werkloos zijn kunnen gebruik maken van deze beleidsinstrumenten⁵⁶. Vooral de opleidingscheques, de loopbaanonderbreking en het tijdskrediet en het betaald educatief verlof zijn erg goed gekend onder herintreders. De nieuwe regelingen inzake EVC’e en EVK’s zijn reeds door zo’n 40% van deze studenten gekend.
11. Hoewel de meeste beleidsinstrumenten zeer goed gekend zijn onder de herintreders, worden ze niet allemaal even frequent gebruikt. Van de vijf beleidsinstrumenten die meer in detail werden besproken wordt de vrijstellingenregeling voor volledig werklozen het meest gebruikt door de herintreders die er recht op hebben (70,7%). Ook de opleidingscheques voor werknemers en ambtenaren (62,8%) en het betaald educatief verlof (51,9%) worden gebruikt door meer dan de helft van de rechthebbenden. In mindere mate wordt er gebruik gemaakt van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep (31,3%) en de loopbaanonderbreking of het tijdskrediet (16,1%) door de herintreders die op deze regelingen aanspraak zouden kunnen maken.
12. Een aantal bestaande beleidsmaatregelen ter ondersteuning van levenslang leren zouden moeten bijgesteld worden. Werknemers in de privé-sector die afstandsonderwijs wensen te volgen, kunnen volgens de huidige regeling bijvoorbeeld geen aanspraak maken op *betaald educatief verlof*. Ook binnen deze vorm van onderwijs is er echter een aanzienlijke tijdsinvestering van de studenten vereist. Het uitwerken van een aangepaste regeling voor deze groep studenten is dan ook wenselijk. Ook de voorwaarden om binnen de werkloosheidsverzekering in aanmerking te komen voor de *vrijstellingenregeling omwille van studies*, zouden moeten worden versoepeld zodat volledig werklozen gemakkelijker kunnen instromen in het hoger onderwijs.
13. Studenten die nog geen diploma hebben van het hoger onderwijs én in het bijzonder volwassenen die in het verleden nog nooit in het hoger onderwijs studeerden, vinden maar moeilijk aansluiting. Voor mensen die nooit eerder studeerden aan een hogeschool of een universiteit is het immers geen sinecure om hun weg te vinden in het Vlaamse hoger onderwijslandschap. Een *betere informatiedoorstroming lijkt noodzakelijk*, bijvoorbeeld door een website, zoals deze van ‘word wat je wil’ en/of een informatiebrochure.

⁵⁶ opleidingscheques voor werknemers, studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap, premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep, Vlaamse aanmoedigingspremie bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet, korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland, terugbetaling van de inschrijvingskosten en vergoeding voor een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA, vrijstelling op basis van EVC’s; vrijstelling op basis van EVK’s, loopbaanonderbreking/tijdskrediet, betaald educatief verlof, werklozen met regelingen van vrijstellingen, studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen; vormingsverlof voor ambtenaren

14. Om de evolutie voor het levenslang leren in Vlaanderen te monitoren zijn een aantal aanpassingen aan de *Databank Tertiair Onderwijs* (DTO) nodig. De huidige opbouw van de databank laat immers geen inhoudelijke selectie toe van herintreders in het hoger onderwijs. De hervorming van een databank met daarin gegevens per academiejaar naar een databank waarin studenten doorheen hun studietraject kunnen worden gevolgd of waarin het academiejaar van laatste inschrijving verplicht zou worden opgenomen, zou het bestuderen van herintreders in het hoger onderwijs vergemakkelijken. Het zou ook erg interessant zijn als er in de databank een variabele zou worden opgenomen die het hoogste behaalde diploma van de student weergeeft (ongeacht het jaartal van afstuderen).

BIBLIOGRAFIE

04 april 2003 – Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen (B.S. 14 augustus 2003)

12 december 2002 – Memorie van toelichting bij het Decreet betreffende de herstructurering van het hoger onderwijs in Vlaanderen – 04 april 2003

30 april 2004 – Decreet van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen

Memorie van toelichting bij het Decreet van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap betreffende de flexibilisering van het hoger onderwijs in Vlaanderen en houdende dringende hogeronderwijsmaatregelen – 30 april 2004

ACV (2005), *Opleiding voor werknemers*, (on line), www.acv-online.be, gelezen op 09.10.05

BOURGEOIS, E. en FRENAY, M. (2001), *University adult access policies and practices across the European Union; and their consequences for the participation of non-traditional adults*, (SOE2-CT97-2021).

CEVORA (2006 a), *De aanvullende opleidingsdag. Volg een opleiding en verdien € 40,00!*, (on line), http://www.Cevora.be/code/nl/formation_5jours.asp, gelezen op 07/07/06

CEVORA (2006 b), *Financiële hulp bekomen bij een opleiding*, (on line), http://www.Cevora.be/code/nl/template_02.asp?id=109, gelezen op 07/07/06

CEVORA (2006 c), *Uw kwalificaties verbeteren*, (on line), http://www.Cevora.be/code/nl/template_02.asp?id=665, gelezen op 07/07/06

CEVORA (2006 d), *Werkt u in een onderneming van het ANPCB?*, (on line), http://www.Cevora.be/code/nl/template_02.asp?id=107, gelezen op 07/07/06

DELPORTE, G.; SPAEY, R. en VANDER ELST, H. (2006), *CEVORA - Jaarverslag 2005*, (on line), http://www.Cevora.be/module/module_page/images/pdf/Jaarverslag_2005.pdf, gelezen op 07.07.06

DILLEN, H. (2005), *Naar een ontspannen arbeidsmarkt: over een nieuw evenwicht tussen arbeid en zorg*, Antwerpen: Universiteit Antwerpen, 190 p.

DIVA (2003), *Levenslang en levensbreed leren in Vlaanderen. Gegevens, ontwikkelingen en beleidsmaatregelen*, Leuven: Dienst Informatie Vorming en Afstemming, 396 p.

FOD ECONOMIE - AFDELING STATISTIEK, ENQUÊTE NAAR DE ARBEIDSKRACHTEN (2004), *Totale bevolking: arbeidssituatie, geslacht, leeftijd en woonplaats*, http://www.statbel.fgov.be/downloads/lfs1001-2004_nl.xls

FOD WERKGELEGENHEID, ARBEID en SOCIAAL OVERLEG (2003), *Wetgeving betreffende het betaald educatief verlof in het kader van de voortdurende vorming van de werknemers – Tweede deel*, Brussel: Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg – Directie betaald educatief verlof, 14 p.

FOD WERKGELEGENHEID, ARBEID en SOCIAAL OVERLEG (2005 a), *Wegwijs in het betaald educatief verlof*, Brussel: Algemene Directie Werkgelegenheid en Arbeidsmarkt, 47 p.

FOD WERKGELEGENHEID, ARBEID en SOCIAAL OVERLEG (2005 b), *Wetgeving betreffende het betaald educatief verlof in het kader van de voortdurende vorming van de werknemers – Eerste deel*, Brussel: Federale Overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg – Directie betaald educatief verlof, 40 p.

FVIB (2003), *Polsslag van het vrije beroep 2003: voornaamste bevindingen*, <http://www.fvib.be/viewobj.jsp?id=72953>

KAVADIAS, D. e.a. (2003), *Het actualiseren van gegevens over diploma's en opleidingsniveau in de Duitstalige, Franstalige en Vlaamse Gemeenschap. Eindrapport*.

LBC-NVK (2006), *Een diploma verpleegkunde behalen met behoud van loon? Ja dat kan...*, (on line), www.lbc-nvk.be, gelezen op 07.07.2006

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2002 a), *Aanmoedigingspremies van de Vlaamse Regering voor wie loopbaanonderbreking neemt. Regeling voor de Vlaamse openbare sector en het Nederlandstalig onderwijs. Geldig vanaf 1 april 1998*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Economie, Werkgelegenheid, Binnenlandse Aangelegenheden en Landbouw – Administratie Werkgelegenheid, 14 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2002 b), *Dienstorder Vormingsverlof – Dienstorder MVG/AZF/APO 2002/1 van 18 juli 2002*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Werk en Sociale Economie, 3 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2002 c), *Regelgeving vormingsverlof/dienstvrijstelling/externe opleidingen*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Werk en Sociale Economie, 18 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2002 d), *Zorgkrediet, loopbaankrediet, Landingsbaan, Opleidingskrediet, Ondernemingen in moeilijkheden of herstructurering*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Economie, Werkgelegenheid, Binnenlandse Aangelegenheden en Landbouw – Administratie Werkgelegenheid, 12 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2005 a), *Infobrochure studiefinanciering hoger onderwijs 2005-2006*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Onderwijs, 28 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2005 b), *Bewijs je bekwaamheid: studievoortgang o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK) en competenties (EVC)*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Onderwijs, 16 p.

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP (2005 c), *Opleidingskrediet, Ondernemingen in moeilijkheden of in herstructurering, Zorgkrediet*, Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Departement Economie, Werkgelegenheid, Binnenlandse Aangelegenheden en Landbouw – Administratie Werkgelegenheid, 8 p.

NIS, FOD ECONOMIE, KMO, MIDDENSTAND EN ENERGIE (2005), *Ecodata, burgerlijke staat van de bevolking*,
http://ecodata.mineco.fgov.be/mdn/burgerlijke_staat.jsp

NOKOSALAKIS, N. en KOGAN, M. (2001), *Lifelong learning: the implications for the universities in the EU*, (SOE2-CT98-2043).

OPEN UNIVERSITEIT NEDERLAND (2004), *Lang leve leren! Schets van de Open Universiteit Nederland in 2004*,
http://www.ou.nl/Docs/Universiteit/Jaarbeeld_2004.PDF

OU NEDERLAND (2005), *Kortingsregeling cursusgeld Open Universiteit Nederland*, Heerlen: Open Universiteit Nederland Service en Informatie, 13 p.

RKW (2003), *Demografisch verslag 2003*, tabel F,
<http://www.rkw.be/NL/Documentation/Publication/Statistics/statistischeReeksen2003.pdf>

RSZ (2003), *Indeling van de inrichtingen en werknemers naar dimensie van de inrichtingen op 31 december 2003*,
http://www.onssrsz.lss.fgov.be/Onssrsz/NL/Statistics/Brochures/Yellow/2003/xls/tabel_len_20034_nl_wdn.xls, tabel 2

RSZ (2005), *Loontrekkende tewerkstelling (RSZ). Beige brochure*,
http://www.onssrsz.lss.fgov.be/Onssrsz/NL/Statistics/Brochures/Beige/werknemers/RN_052_waarden_NL.xls

RVA (2005 a), *Infoblad werknemers – U bent oudere werkloze?*, (on line),
<http://www.rva.be>, gelezen op 15.12.05

RVA (2005 b), *Infoblad werknemers – U hebt sociale of familiale moeilijkheden*, (on line), <http://www.rva.be>, gelezen op 15.12.05

RVA (2005 c), *Infoblad werknemers – U wenst andere studies of opleidingen te volgen?*, (on line), <http://www.rva.be>, gelezen op 15.12.05

RVA (2005 d), *Infoblad werknemers – U wenst een beroepsopleiding te volgen*, (on line), <http://www.rva.be>, gelezen op 15.12.05

RVA (2005 e), *Infoblad werknemers – U wenst studies met volledig leerplan te hervatten*, (on line), <http://www.rva.be>, gelezen op 05.12.05

RVA (2005 f), *Infoblad werknemers – U wil een opleiding voor zelfstandige volgen*, (on line), <http://www.rva.be>, gelezen op 15.12.05

RVA (2006 a), *Definities – knelpuntberoep*, (on-line), http://www.rva.be/D_help/default.asp?MainDir=D_help&Language=NL&IndexDir=Definities&Button=1, gelezen op 06.07.06

RVA (2006 b), *Infoblad werknemers – Gewone loopbaanonderbreking – reglementering voor contractuele en statutaire werknemers in lokale en provinciale besturen en contractuele werknemers bij de andere overheidsbesturen*, (on line), <http://www.rva.be>, gelezen op 07.06.06

RVA (2006 c), *Infoblad werknemers – Het tijdskrediet*, (on line), <http://www.rva.be>, gelezen op 07.06.06

STEUNPUNT WAV (2002a), *Totale bevolking naar nationaliteit, leeftijd en socio-economische positie in het Vlaams Gewest, 31 december 2002*, <http://www.steunpuntwav.be/steunpuntwav/viaw/nl/18767>

STEUNPUNT WAV (2002b), *Loontrekkenden (18-64 jaar) naar nationaliteit en sector in het Vlaams Gewest, 31 december 2002*, <http://www.steunpuntwav.be/steunpuntwav/view/nl/18767>

STEUNPUNT WAV (2002c), *Deeltijds werkenden naar leeftijd, aantal jobs en gecumuleerd percentage deeltijdarbeid in het Vlaams Gewest, 31 december 2002, jaar*, <http://www.steunpuntwav.be/steunpuntwav/view/nl/18767>

STEUNPUNT WAV (2004a), *Totale bevolking naar leeftijd in het Vlaams Gewest*, <http://www.steunpuntwav.be/steunpuntwav/viaw/nl/18767>

STEUNPUNT WAV (2004b), *Totale bevolking (25-64 jaar) naar onderwijsniveau in het Vlaams Gewest, 1999-2004*, <http://www.steunpuntwav.be/steunpuntwav.view/nl/18767>.

STEUNPUNT WAV (2004c), *Aantal en aandeel werkenden (15-64 jaar) naar beroepsstatuut in het Vlaams Gewest, 1999-2004*, <http://www.steunpuntwav.be/steunpuntwav/viaw/nl/18767>

STEUNPUNT WAV (2004d), *Aandeel deeltijdarbeid bij de loontrekkenden, naar leeftijd in het Vlaams Gewest, 1999-2004*, <http://www.steunpuntwav.be/steunpuntwav/viaw/nl/18767>

STEUNPUNT WAV (2004e), *Aantal en aandeel werkenden (15-64 jaar) naar beroepsstatuut in het Vlaams Gewest, 1999-2004*,
<http://www.steunpuntwav.be/steunpuntwav/view/nl/18767>

STEUNPUNT WAV (2004f), *Aantal loontrekkenden naar paritair comité en statuut in het Vlaams Gewest, 2004*,
<http://www.steunpuntwav.be/steunpuntwav/view/nl/18767>

TAYLOR, R. (2001), 'Lifelong learning in higher education in Western Europe: Myth or reality?', in *Adult education and development*, 2001, 56.

VDAB (2005 a), *Extra*, (on line),
<http://www.vdab.be/opleidingscheques/werknemers3.shtml>, gelezen op 05.01.2005

VDAB (2005 b), *Opleidingscheques*, (on line), <http://opleidingscheques.vdab.be>, gelezen op 05.07.2005

VDAB (2005 c), *Opleidingscheques voor werknemers*, (on line),
<http://www.vdab.be/opleidingscheques/werknemers.shtml>, gelezen op 05.01.2005

VDAB (2005 d), *Opleidingscheques voor werknemers – FAQ 1*, (on line),
<http://vdab.be/opleidingscheques/faq1.shtml>, gelezen op 05.07.2005

VDAB (2005 e), *Opleidingscheques voor werknemers – FAQ 2*, (on line),
<http://vdab.be/opleidingscheques/faq2.shtml>, gelezen op 05.07.2005

VDAB (2005 f), *Opleidingscheques voor werknemers – FAQ 3*, (on line),
<http://vdab.be/opleidingscheques/faq3.shtml>, gelezen op 05.07.2005

VDAB (2005 g), *Opleidingscheques voor werknemers – FAQ 4*, (on line),
<http://vdab.be/opleidingscheques/faq4.shtml>, gelezen op 05.07.2005

VDAB (2005 h), *Opleidingscheques voor werknemers – FAQ 5*, (on line),
<http://vdab.be/opleidingscheques/faq5.shtml>, gelezen op 05.07.2005

VDAB (2005 i), *Terugbetaling persoonlijke bijdrage*, (on line),
<http://opleidingscheques.vdab.be>, gelezen op 05.07.2005

VDAB (2006 a), *Erkende opleidingscentra*, (on line),
http://vdab.be/mijnvdab/opleidingen/opleidingen.jsp?action=TOON_ZOEKCRITERIA, gelezen op 03.07.06

VDAB (2006 b), *Lijst knelpuntberoepen*, (on line),
<http://vdab.be/opleidingen/knelpuntberoepen.shtml>, gelezen op 03.07.06

VDAB (2006 c), *Premies voor knelpuntopleiding*, (on line),
<http://vdab.be/opleidingen/knepuntpremies.shtml>, gelezen op 03.07.06

VZW FE.BI (2006), *Bericht aan de werknemers opleidingsproject voor verpleegkunde*, (on line), www.fe-bi.org, gelezen op 07.07.2006

|

|

LIJST VAN TABELLEN

Tabel 1 Verdeling van de hogeschoolopleidingen uit het aanbod over de verschillende opleidingen, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	16
Tabel 2 Verdeling van de momenten waarop de lessen doorgaan en de mate waarin er elementen van het afstandsonderwijs worden gebruikt in de verschillende initiatieven naargelang de hoofdonderwijsvorm (meerdere lesmomenten per initiatief waren mogelijk), Vlaanderen, academiejaar 2005-2006	18
Tabel 3 Toelatingsvoorwaarden verbonden aan hogeschoolopleidingen uit het aanbod, totaal, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	19
Tabel 4 Diplomavorwaarden verbonden aan hogeschoolopleidingen uit het aanbod behalve de brugopleiding verpleegkunde, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006	20
Tabel 5 Werkgerelateerde toelatingsvoorwaarden verbonden aan hogeschoolopleidingen uit het aanbod behalve de brugopleiding verpleegkunde, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	20
Tabel 6 Leeftijdsgebonden toelatingsvoorwaarden verbonden aan hogeschoolopleidingen uit het aanbod behalve de brugopleiding verpleegkunde, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	20
Tabel 7 Toelatingsvoorwaarden verbonden aan universiteitsopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006	22
Tabel 8 Diplomavorwaarden verbonden aan universiteitsopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	22
Tabel 9 Werkgerelateerde toelatingsvoorwaarden verbonden aan universiteitsopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	23
Tabel 10 Algemene responstabel	34
Tabel 11 Leeftijdsverdeling van de geselecteerde studenten en de respondenten van het onderzoek	35
Tabel 12 Verdeling naar geslacht van de geselecteerde studenten en de respondenten van het onderzoek	36
Tabel 13 Verdeling naar studiegebied van de geselecteerde studenten en de respondenten van het onderzoek.....	37
Tabel 14 Leeftijdsverdeling van de studenten (hoofddinschrijvingen) uit de basisopleidingen en academische lerarenopleidingen, opgesplitst naargelang het studiejaar, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004	40
Tabel 15 Leeftijdsverdeling van de eerstejaarsstudenten (hoofddinschrijvingen) in de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen, opgesplitst naargelang ze aan een hogeschool of een universiteit studeren, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004	41
Tabel 16 Leeftijdsverdeling van de eerstejaarsstudenten (hoofddinschrijvingen) in de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen, opgesplitst naargelang ze aan een hogeschool of een universiteit studeren en naargelang het soort opleiding dat ze volgen, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004.....	41
Tabel 17 Verdeling van de hogeschoolstudenten (25-64 jaar) (hoofddinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen over de verschillende studiegebieden, totaal, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004	42
Tabel 18 Verdeling van de universiteitsstudenten (25-64 jaar) (hoofddinschrijvingen) in het eerste jaar van de de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, totaal, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004.....	44

Tabel 19 Verdeling van de universiteitsstudenten (25-64 jaar) (hoofdinschrijvingen) in de initiële lerarenopleidingen over de verschillende studiegebieden, totaal, Vlaanderen, 2003-2004.....	46
Tabel 20 Verdeling volgens type instelling van de studenten uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	47
Tabel 21 Verdeling volgens geslacht van de studenten uit de hogeschoolopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	48
Tabel 22 Verdeling van de hogeschoolstudenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, naargelang hun geslacht, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004.....	49
Tabel 23 Leeftijdsverdeling van de studenten uit de hogeschoolopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	50
Tabel 24 Verdeling volgens geslacht van de studenten uit de universiteitsopleidingen uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	52
Tabel 25 Verdeling van de universiteitsstudenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, naargelang hun geslacht, Vlaanderen, academiejaar 2003-2004.....	52
Tabel 26 Leeftijdsverdeling van de universiteitsstudenten uit het aanbod, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	53
Tabel 27 Verdeling naar geslacht, academiejaar 2005-2006.....	55
Tabel 28 Leeftijdsverdeling, academiejaar 2005-2006.....	56
Tabel 29 Verdeling naar schooltype, academiejaar 2005-2006.....	56
Tabel 30 Studiegebied hogeschoolstudenten, totaal, academiejaar 2005-2006.....	57
Tabel 31 Studiegebied universiteitsstudenten, totaal, 2005-2006.....	59
Tabel 32 Aandeel respondenten van de Open Universiteit Nederland dat modules uit de verschillende opleidingen volgt.....	61
Tabel 33 Verdeling volgens nationaliteit.....	62
Tabel 34 Niet-Belgen en Belgen van allochtone afkomst.....	63
Tabel 35 Burgerlijke staat.....	64
Tabel 36 Aantal inwonende kinderen.....	66
Tabel 37 Aanwezigheid van kinderen van 12 jaar of jonger in het gezin.....	67
Tabel 38 Belangrijkste personen/diensten die het kind (de kinderen) jonger dan 12 jaar opvangen.....	68
Tabel 39 Verdeling van het hebben van kinderen, bij studenten die niet samenwonen met kinderen.....	68
Tabel 40 Verdeling naar opleidingsinstelling.....	71
Tabel 41 Verdeling naar oriëntatie van de opleiding.....	72
Tabel 42 Verdeling naar opleidingsinstituut.....	72
Tabel 43 Verdeling naar studiecentrum van inschrijving.....	73
Tabel 44 Zijn de respondenten van de Open Universiteit Nederland van plan om het volledige traject van een opleiding te volgen?.....	74
Tabel 45 Participatie aan bijkomende opleidingen.....	74
Tabel 46 Onderwijsniveau van de herintreders.....	76
Tabel 47 Verdeling naar studieverleden in het hoger onderwijs.....	79
Tabel 48 Belangrijkste reden waarom de student nooit in het hoger onderwijs studeerde.....	81
Tabel 49 Belangrijkste reden waarom studenten hun vorige opleiding hebben stopgezet.....	82
Tabel 50 Verdeling naar het aantal jaar tussen de vorige en de huidige studie.....	83
Tabel 51: Heeft de respondent ooit een opleiding gevolgd binnen het onderwijs voor sociale promotie gevolgd?.....	83
Tabel 52 Verdeling naar het niveau van de opleiding voor sociale promotie.....	84

Tabel 53 Heeft de respondent ooit een opleiding gevolgd aan de Open Universiteit Nederland?	84
Tabel 54 Verdeling naar arbeidsmarktsituatie	85
Tabel 55 Arbeidsmarktsituatie van de herintreders (gedetailleerd).....	87
Tabel 56 Arbeidsstatuut van de herintreders tussen 25 en 64 jaar met een betaalde baan ⁽²⁾ in vergelijking met de werkenden tussen 15 en 64 jaar in het Vlaams Gewest (2004) ⁽¹⁾	88
Tabel 57 Bedrijfssector van de herintreders tussen 25 en 64 jaar, gedetailleerd.....	91
Tabel 58 Verdeling naar arbeidsregime (voltijds – deeltijds).....	92
Tabel 59 Combinatie van verschillende deeltijdse jobs bij herintreders met een arbeidsstatuut, die hun loopbaan niet onderbreken.....	92
Tabel 60 Verdeling van de werknemers en ambtenaren naar tewerkstellingssector ...	93
Tabel 61 Verdeling van de werknemers en ambtenaren naar bedrijfsgrootte	94
Tabel 62 Verdeling van de werknemers en ambtenaren naar werktijdregime.....	95
Tabel 63 Het aandeel zelfstandigen dat een vrij beroep uitoefent	96
Tabel 64 Het aandeel zelfstandigen dat werknemers of helpers in dienst heeft	96
Tabel 65 Verdeling van de loopbaanonderbrekers naar de aard van de onderbreking	97
Tabel 66 Verdeling van de herintreders die hun loopbaan onderbreken naar onderbrekingsstelsel.....	97
Tabel 67 Verdeling van niet-werkenden naar statuut	98
Tabel 68 Verdeling van niet-werkenden naar arbeidsverleden.....	98
Tabel 69 Motieven van volwassenen om (terug) te gaan studeren, totaal	109
Tabel 70 Verwachte effecten van de opleiding op werkgerelateerde aspecten, totaal	112
Tabel 71 Effecten van de opleiding op werkgerelateerde aspecten, totaal	113
Tabel 72 Hinderpalen, totaal	115
Tabel 73 Steun van anderen personen of diensten, Totaal	118
Tabel 74 De mate waarin de werkgever van de respondent weet dan hij/zij studeert, studenten met werkgever, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	120
Tabel 75 Houding werkgever tegenover studies, studenten met werkgever die weet dat de student studeert, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	120
Tabel 76 De mate waarin werkgevers van de respondenten de opleiding betalen, studenten met werkgever die weet dat de student studeert, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	121
Tabel 77 Betaling van de opleiding door opleidingscheques voor werknemers opgesplitst, studenten wiens werkgever de opleiding (mee) betaalt, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	121
Tabel 78 Mate waarin de financiële steun van de werkgever de respondent heeft aangezet om (terug) te gaan studeren, studenten wiens werkgever de opleiding (mee) betaalt, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	122
Tabel 79 Visie respondenten over levenslang leren, herleid tot een 3-puntenschaal, totaal.....	123
Tabel 80 Kennis van de Vlaamse aanmoedigingspremie (bij de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet), opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	130

Tabel 81 Gebruik van de Vlaamse aanmoedigingspremie (bij het stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet), opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	131
Tabel 82 Kennis van de kortingregeling op het inschrijvingsgeld van de Open Universiteit Nederland, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	133
Tabel 83 Gebruik van de kortingsregeling op het inschrijvingsgeld van de Open Universiteit Nederland, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	134
Tabel 84 Verdeling van de respondenten die een korting kregen op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland naar de grootte van de korting, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	134
Tabel 85 Kennis van de opleidingscheques voor werknemers, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	137
Tabel 86 Gebruik van de opleidingscheques voor werknemers, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	137
Tabel 87 Kennis van de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	139
Tabel 88 Gebruik van de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	139
Tabel 89 Kennis van het studietoelagestelsel van de Vlaamse Gemeenschap, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	143
Tabel 90 Gebruik van het studietoelagestelsel van de Vlaamse Gemeenschap, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	143
Tabel 91 Kennis van de terugbetalingsregeling van de inschrijvingskosten en de vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	145
Tabel 92 Gebruik van de terugbetalingsregeling van de inschrijvingskosten en de vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	146
Tabel 93 Kennis van de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK's), opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	149
Tabel 94 Gebruik van de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK's), opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	150
Tabel 95 Kennis van de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's) , opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	152
Tabel 96 Gebruik van de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's), opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	152

Tabel 97 Kennis van het stelsel van betaald educatief verlof, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	156
Tabel 98 Gebruik van het stelsel van betaald educatief verlof, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	157
Tabel 99 Kennis van het vormingsverlof voor ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	158
Tabel 100 Gebruik van het vormingsverlof voor ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	159
Tabel 101 Kennis van het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	163
Tabel 102 Gebruik van het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	164
Tabel 103 Kennis van het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	167
Tabel 104 Gebruik u het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	168
Tabel 105 Kennis van de regeling voor het studeren met behoud van loon (in de non-profit sector) om een diploma verpleegkunde te behalen, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	170
Tabel 106 Gebruik van de regeling voor het studeren met behoud van loon (in de non-profit sector) om een diploma verpleegkunde te behalen, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	171
Tabel 107 Rechthebbenden voor opleidingscheques van de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	181
Tabel 108 Kennis van de opleidingscheques bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	181
Tabel 109 Gebruik van de opleidingscheques bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	182
Tabel 110 : Kennis van het stelsel van opleidingscheques onder niet-gebruikende rechthebbenden, naargelang het opleidingsniveau van de student	183
Tabel 111 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van de kostprijs van de studie, naargelang ze gebruik maken van opleidingscheques (opgesplitst naar opleidingsniveau)	184
Tabel 112 Rechthebbenden op loopbaanonderbreking/tijdskrediet opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	185
Tabel 113 Kennis van de loopbaanonderbreking/tijdskrediet bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	186
Tabel 114 Gebruik van de loopbaanonderbreking/tijdskrediet bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	186
Tabel 115 : kennis van het stelsel van loopbaanonderbreking/tijdskrediet onder niet-gebruikende rechthebbenden, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau.....	188

Tabel 116 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van de kostprijs van de studie, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau)	188
Tabel 117 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van het inkomensverlies door minder te werken, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau van de studente)	189
Tabel 118 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt bij het vrijmaken van tijd om te studeren naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau)	189
Tabel 119 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en het runnen van een huishouden, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau van de student)	190
Tabel 120 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en arbeid, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau van de student)	190
Tabel 121 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en vrije tijd, naargelang ze gebruik maken van loopbaanonderbreking/tijdskrediet (opgesplitst naar opleidingsniveau van de student)	191
Tabel 122 Rechthebbenden voor vrijstellingenregeling voor werklozen van de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	192
Tabel 123 Kennis van de vrijstellingenregeling voor werklozen bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	192
Tabel 124 Gebruik van de vrijstellingenregeling voor werklozen bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	193
Tabel 125 Soort vrijstellingenregeling die wordt gebruikt, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	194
Tabel 126 : Kennis van het stelsel van vrijstellingenregeling voor werklozen onder niet-gebruikende rechthebbenden, naargelang het opleidingsniveau van de student	195
Tabel 127 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt bij het vrijmaken van tijd om te studeren, naargelang ze gebruik maken van de vrijstellingenregeling voor werklozen (opgesplitst naar opleidingsniveau).....	196
Tabel 128 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en het runnen van een huishouden, naargelang ze gebruik maken van de vrijstellingenregeling voor werklozen (opgesplitst naar opleidingsniveau)	197
Tabel 129 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en vrije tijd, naargelang ze gebruik maken van de vrijstellingenregeling voor werklozen (opgesplitst naar opleidingsniveau).....	197
Tabel 130 Rechthebbenden op betaald educatief verlof onder de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	199
Tabel 131 Kennis van het betaald educatief verlof bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	199

Tabel 132 Gebruik van betaald educatief verlof bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	200
Tabel 133 : Kennis van het stelsel van betaald educatief verlof onder niet-gebruikende rechthebbenden, naargelang het opleidingsniveau van de student	201
Tabel 134 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt bij het vrijmaken van tijd om te studeren, naargelang ze gebruik maken van betaald educatief verlof(opgesplitst naar opleidingsniveau).....	201
Tabel 135 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en het runnen van een huishouden, naargelang ze gebruik maken van betaald educatief verlof (opgesplitst naar opleidingsniveau)	202
Tabel 136 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en arbeid, naargelang ze gebruik maken van betaald educatief verlof (opgesplitst naar opleidingsniveau)	203
Tabel 137 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van combinatie van studie en vrije tijd, naargelang ze gebruik maken van betaald educatief verlof (opgesplitst naar opleidingsniveau)	203
Tabel 138 Rechthebbenden voor een VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep van de herintreders tussen 25 en 64 jaar oud, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	204
Tabel 139 Kennis van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	205
Tabel 140 Gebruik van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	205
Tabel 141 Opleiding die wordt gevolgd door de gebruikers van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep bij rechthebbende werknemers en ambtenaren, opgesplitst naargelang de student al een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	206
Tabel 142 : Kennis van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep onder niet-gebruikende rechthebbenden, naargelang het opleidingsniveau van de student	208
Tabel 143 : Opleiding die wordt gevolgd door de rechthebbenden op de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep en die de premie niet kennen.....	208
Tabel 144 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van de kostprijs van de studie, naargelang ze gebruik maken van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep (opgesplitst naar opleidingsniveau)	209
Tabel 145 : Aandeel (%) rechthebbenden dat hinder ondervindt van het inkomensverlies door minder te werken, naargelang ze gebruik maken van de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep (opgesplitst naar opleidingsniveau)	209
Tabel 147 Verdeling van het aanbod van de hogescholen over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, 2005-2006.....	245
Tabel 148 Verdeling van de studenten ingeschreven in de hogeschoolopleidingen uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, 2005-2006	245

Tabel 149 Verdeling van de hogeschoolstudenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, naargelang de leeftijd van de studenten, -45 jarigen, Vlaanderen , 2005-2006	246
Tabel 150 Leeftijdverdeling van de studenten uit de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen, Vlaanderen, 1999-2000 t.e.m. 2003-2004	247
Tabel 151 Verdeling van de hogeschoolstudenten (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de leeftijd van de student , Vlaanderen, 2003-2004.....	247
Tabel 152 Verdeling van de hogeschoolstudenten (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de leeftijd van de student en het soort opleiding, Vlaanderen, 2003-2004.....	248
Tabel 153 Verdeling universiteitsstudenten in de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen uit het 1 ^{ste} jaar over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, 2003-2004, opgesplitst naargelang de leeftijd van de student	249
Tabel 154 Aandeel generatiestudenten (25-64 jaar) (hoofdinschrijvingen) binnen de eerstejaars-tudenten, opgesplitst naargelang het type school waaraan de student studeert, totaal, Vlaanderen, 2003-2004	250
Tabel 155 Verdeling van de hogeschoolstudenten (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de student een generatiestudent is of niet, Vlaanderen, 2003-2004	251
Tabel 156 Verdeling van de universiteitsstudenten (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de student een generatiestudent is of niet, Vlaanderen, 2003-2004	252
Tabel 157 Studiegebied hogeschoolstudenten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	254
Tabel 158 Studiegebied hogeschoolstudenten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	255
Tabel 159 Feitelijke leefsituatie	256
Tabel 160 Verdeling naar schooltype	256
Tabel 161 Organisator van bijkomende opleidingen	257
Tabel 162 Onderwijsniveau van de herintreders	257
Tabel 163 Onderwijsniveau van de herintreders in vergelijking met het opleidingsniveau van de 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest	258
Tabel 164 Onderwijsvorm waarin men het diploma secundair onderwijs behaalde .	258
Tabel 165 Verdeling naar arbeidsmarktsituatie	258
Tabel 166 Bedrijfssector van de herintreders tussen 25 en 64 jaar ⁽²⁾ in vergelijking met de bedrijfssector van de 18- tot 64-jarige loontrekkenden in Vlaanderen anno 2002 ⁽¹⁾	259
Tabel 167 Verdeling van de werknemers en ambtenaren naar beroepscategorie	259
Tabel 168 Motieven van volwassenen om (terug) te gaan studeren naargelang de student over een diploma van het hoger onderwijs beschikt	260
Tabel 169 Aandeel respondenten dat een positief effect verwacht van de opleiding op werkgerelateerde aspecten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	261
Tabel 170 Aandeel respondenten dat een positief effect ervaart van de opleiding op werkgerelateerde aspecten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	261
Tabel 171 Aandeel studenten dat hinder ondervindt van bepaalde aspecten naargelang de student over een diploma van het hoger onderwijs beschikt	262

Tabel 172 Steun van andere personen of diensten naargelang de student over een diploma van het hoger onderwijs beschikt.....	263
Tabel 173 Aandeel respondenten dat het eens of volledig eens is met uitspraken over levenslang leren, opgesplitst naargelang de student al dan niet beschikt over eend diploma van het hoger onderwijs	264
Tabel 174 Vergelijking van de verschillende beleidsmaatregelen inzake kennis, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet ⁽¹⁾⁽²⁾	265
Tabel 175 Vergelijking van de verschillende beleidsinstrumenten inzake gebruik, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet ⁽¹⁾⁽²⁾	266
Tabel 176 Mate waarin de opleidingscheques de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	267
Tabel 177 Mate waarin de loopbaanonderbreking/tijdskrediet de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	267
Tabel 178 Mate waarin de vrijstellingenregeling voor werklozen de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft.....	267
Tabel 179 Mate waarin de betaald educatief verlof de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	268
Tabel 180 Mate waarin de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	268

LIJST VAN GRAFIEKEN

Grafiek 1 Aandeel van de studenten (hoofdinschrijvingen) van 25 tot 64 jaar oud uit de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen, Vlaanderen, academiejaar 1999-2000 t.e.m. academiejaar 2003-2004	39
Grafiek 2 Verdeling van de hogeschoolstudenten (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de leeftijd van de student , Vlaanderen, academiejaar 2003-2004	43
Grafiek 3 Verdeling van de universiteitsstudenten (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de leeftijd van de student , Vlaanderen, academiejaar 2003-2004	45
Grafiek 4 Verdeling van de hogeschoolstudenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, naargelang de leeftijd van de studenten, Vlaanderen , academiejaar 2005-2006	50
Grafiek 5 Verdeling van de universiteitsstudenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, naargelang de leeftijd van de studenten, Vlaanderen , academiejaar 2005-2006	54
Grafiek 6 Studiegebied hogeschoolstudenten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet, 2005-2006.....	58
Grafiek 7 Studiegebied universiteitsstudenten, naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	60
Grafiek 8 Feitelijke leefsituatie.....	65
Grafiek 9 Verdeling naar schooltype	69
Grafiek 10 Organisator van bijkomende opleidingen ⁽¹⁾	75
Grafiek 11 Onderwijsniveau van de herintreders ⁽²⁾ in vergelijking met het opleidingsniveau van de 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest (2004) ⁽¹⁾	77
Grafiek 12 Onderwijsvorm waarin men het diploma (lager of hoger) secundair onderwijs behaalde.....	78
Grafiek 13 Arbeidsmarktsituatie van de herintreders ⁽²⁾ in vergelijking met de arbeidsmarktsituatie van de 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest (2004) ⁽¹⁾	86
Grafiek 14 Bedrijfssector van de herintreders tussen 25 en 64 jaar ⁽²⁾ in vergelijking met de bedrijfssector van de 18- tot 64-jarige loontrekkenden in Vlaanderen anno 2002 ⁽¹⁾	89
Grafiek 15 Verdeling van de werknemers en ambtenaren naar beroepscategorie.....	94
Grafiek 16 Aandeel respondenten dat van onderstaande motieven aangaf dat deze een grote tot zeer grote invloed uitoefenden op de beslissing om terug te gaan studeren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	110
Grafiek 17 Aandeel respondenten dat van onderstaande motieven aangaf dat deze geen invloed uitoefenden op de beslissing om terug te gaan studeren, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	111
Grafiek 18 Aandeel respondenten dat een positief effect verwacht van de opleiding op werkgerelateerde aspecten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	113
Grafiek 19 Aandeel respondenten dat een positief effect ervaart op werkgerelateerde aspecten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	114

Grafiek 20 Aandeel studenten dat hinder ondervindt van bepaalde aspecten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	116
Grafiek 21 Aandeel respondenten dat zich gesteund voelt door bepaalde personen/diensten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	119
Grafiek 22 Aandeel respondenten dat het eens of volledig eens is met uitspraken over levenslang leren, opgesplitst naargelang de student al dan niet beschikt over eend diploma van het hoger onderwijs	124
Grafiek 23 Aandeel respondenten dat gebruik maakt van de verschillende vormen van beleidsmaatregelen, opgesplitst naargelang de respondent reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet (*)	128
Grafiek 24 Verdeling van de respondenten die gebruik maken van een Vlaamse aanmoedigingspremie (bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet) naar het soort aanmoedigingspremie dat ze gebruiken, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	131
Grafiek 25 Mate waarin de Vlaamse aanmoedigingspremie (bij de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet) de beslissing om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	132
Grafiek 26 Mate waarin de korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	135
Grafiek 27 Mate waarin de opleidingscheques voor werknemers de keuze om terug te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	138
Grafiek 28 Mate waarin de premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep de beslissing om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	140
Grafiek 29 Mate waarin de studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap de keuze om terug te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	144
Grafiek 30 Mate waarin de terugbetalingsregeling van de inschrijvingskosten en de vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door CEVORA de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	146
Grafiek 31 Mate waarin de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven kwalificaties (EVK's) de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	150
Grafiek 32 Mate waarin de regeling van vrijstelling o.b.v. eerder verworven competenties (EVC's) de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de studenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	153

Grafiek 33 Mate waarin het betaald educatief verlof de keuze om terug te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	157
Grafiek 34 Mate waarin het vormingsverlof voor ambtenaren de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	159
Grafiek 35 Mate waarin de stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	164
Grafiek 36 Verdeling van de respondenten die gebruik maken van het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid naar het soort vrijstelling dat ze gebruiken (*)	168
Grafiek 37 Mate waarin het stelsel van vrijstelling in geval van werkloosheid de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	169
Grafiek 38 Mate waarin de regeling voor het studeren met behoud van loon (in de non-profit sector) de keuze om opnieuw te gaan studeren, van de respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	171
Grafiek 39 Vergelijking van de verschillende beleidsmaatregelen inzake kennis, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet ^{(1) (2) (3)}	173
Grafiek 40 Vergelijking van de verschillende beleidsmaatregelen inzake gebruik, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet ^{(1) (2) (3)}	177
Grafiek 41 Vergelijking van de verschillende beleidsmaatregelen inzake motivatie ^{(1) (2) (3) (4)}	179
Grafiek 42 Mate waarin de opleidingscheques de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet.....	182
Grafiek 43 Mate waarin de loopbaanonderbreking/tijdskrediet de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	187
Grafiek 44 Mate waarin de vrijstellingenregeling voor werklozen de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	194
Grafiek 45 Mate waarin de betaald educatief verlof de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	200
Grafiek 46 Mate waarin de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet	207

Grafiek 47 Verdeling van de hogeschoolstudenten (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de student een generatiestudent is of niet, Vlaanderen, 2003-2004	251
Grafiek 48 Verdeling van de universiteitsstudenten (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de student een generatiestudent is of niet, Vlaanderen, 2003-2004	253

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1 Verdeling van de hogeschoolopleidingen uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006	16
Figuur 2 Aantal studenten per initiatief binnen het aanbod (hogescholen en universiteiten) (histogram), Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	26
Figuur 3 Verdeling van de studenten ingeschreven in de hogeschoolopleidingen uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006.....	48
Figuur 4 Verdeling van de universiteitsopleidingen uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, academiejaar 2005-2006	51

|

|

BIJLAGEN

BIJLAGE 1 Tabellen HOOFDSTUK 1 - 2 Het aanbod van de Vlaamse hogescholen en universiteiten naar herintreders in het hoger onderwijs

Tabel 146 Verdeling van het aanbod van de hogescholen over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, 2005-2006

Studiegebied	N	%
Biotechniek	1	3,40
Gezondheidszorg	7	24,1
Handelswetenschappen en bedrijfskunde	3	10,3
Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen	1	3,4
Onderwijs	9	31,0
Sociaal-agogisch werk	8	27,6
Totaal	29	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Tabel 147 Verdeling van de studenten ingeschreven in de hogeschoolopleidingen uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, 2005-2006

Opleiding	N	%
Biotechniek	27	1,3
Gezondheidszorg	335	16,1
Handelswetenschappen en bedrijfskunde	362	17,3
Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen	98	4,7
Onderwijs	990	47,4
Sociaal-agogisch werk	275	13,2
Totaal	2087	100,0

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Noot: De gegevens van 4 initiatieven (verspreid over 3 scholen) waren niet beschikbaar

Tabel 148 Verdeling van de hogeschoolstudenten uit het aanbod over de verschillende studiegebieden, naargelang de leeftijd van de studenten, -45 jarigen, Vlaanderen , 2005-2006

Studiegebied	Leeftijd							Totaal
	18-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45+	
Biotechniek	0,0%	2,5%	1,5%	0,0%	0,4%	1,3%	1,1%	1,3%
Gezondheidszorg	0,0%	12,1%	13,1%	16,1%	20,0%	34,0%	20,7%	16,1%
Handelwetenschappen en bedrijfskunde	0,0%	18,4%	24,0%	14,8%	12,2%	5,0%	10,9%	17,3%
Industriële wet. en technologie en nautische wetenschappen	0,0%	4,8%	6,0%	3,9%	1,2%	5,7%	6,5%	4,7%
Onderwijs	69,2%	53,1%	45,4%	50,0%	50,6%	36,5%	27,2%	47,4%
Sociaal-agogisch werk	30,8%	9,2%	10,1%	15,1%	15,5%	17,6%	33,7%	13,2%
Totaal	100,0% (N=13)	100,0% (N=522)	100,0% (N=672)	100,0% (N=384)	100,0% (N=245)	100,0% (N=159)	100,0% (N=92)	100,0% (N=2087)

Bron: Aanbodstudie 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Noot: (1) De gegevens van 4 initiatieven (verspreid over 3 scholen) waren niet beschikbaar

Chi-kwadraat=0,000 – Cramer's V = 0.130

BIJLAGE 2 Tabellen HOOFDSTUK 22.1 Databank Tertiair Onderwijs

Tabel 149 Leeftijdsverdeling van de studenten uit de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen, Vlaanderen, 1999-2000 t.e.m. 2003-2004

Academiejaar	Jonger dan 25 jaar		25 t.e.m. 64 jaar		Ouder dan 64 jaar		Totaal	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1999-2000	153758	95,0	8038	5,0	12	0,0	161808	100,0
2000-2001	153147	94,3	9197	5,7	11	0,0	162355	100,0
2001-2002	153514	93,9	10005	6,1	6	0,0	163525	100,0
2002-2003	152929	93,4	10745	6,6%	13	0,0	163687	100,0
2003-2004	154822	92,9	11797	7,1%	12	0,0	166631	100,0

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (1999-2000 t.e.m. 2003-2004) (eigen bewerking)

Tabel 150 Verdeling van de hogeschoolstudenten (hoofddinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de leeftijd van de student, Vlaanderen, 2003-2004

Studiegebied	Jonger dan 25 jaar		25 t.e.m. 64 jaar	
	N	%	N	%
Architectuur	1693	3,7	34	1,9
Audiovisuele en beeldende kunst	1500	3,3	90	5,0
Biotechniek	796	1,7	13	0,7
Gezondheidszorg	4263	9,3	386	21,4
Handelswetenschappen en bedrijfskunde	13356	29,1	230	12,8
Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen	7458	16,2	107	5,9
Muziek en dramatische kunst	361	0,8	60	3,3
Onderwijs	10327	22,5	647	35,9
Productontwikkeling	112	0,2	0	0,0
Sociaal-agogisch werk	4839	10,5	185	10,3
Toegepaste taalkunde	1228	2,7	50	2,8
Totaal	45933	100,0	1802	100,0

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

Tabel 151 Verdeling van de hogeschoolstudenten (hoofddinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de leeftijd van de student en het soort opleiding, Vlaanderen, 2003-2004

Studiegebied	Jonger dan 25 jaar				25 t.e.m. 64 jaar			
	Basis ⁽¹⁾		AILO ⁽²⁾		Basis ⁽¹⁾		AILO ⁽²⁾	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Archeologie en kunstwetenschappen	405	2,2	36	3,1	49	6,6	49	6,6
Diergeneeskunde	530	2,9	0	0,0	22	3,0	22	3,0
Economische en toegepaste economische wetenschappen	2069	11,4	94	8,0	59	8,0	59	8,0
Farmaceutische wetenschappen	390	2,1	8	0,7	10	1,4	10	1,4
Gecombineerde studiegebieden	1062	5,8	53	4,5	59	8,0	59	8,0
Geneeskunde	683	3,8	3	0,3	11	1,5	11	1,5
Geschiedenis	799	4,4	90	7,7	33	4,5	33	4,5
Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht	30	0,2	3	0,3	32	4,3	32	4,3
Lichamelijke opvoeding, Revalidatiewetenschappen en kinesitherapie	798	4,4	81	6,9	10	1,4	10	1,4
Politieke en sociale wetenschappen	1897	10,4	77	6,6	90	12,2	90	12,2
Psychologie en pedagogische wetenschappen	1998	11,0	153	13,1	47	6,4	47	6,4
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	2685	14,8	48	4,1	137	18,6	137	18,6
Sociale Gezondheidswetenschappen	152	0,8	32	2,7	6	0,8	6	0,8
Taal- en letterkunde	1109	6,1	253	21,6	42	5,7	42	5,7
Tandheelkunde	81	0,4	0	0,0	4	0,5	4	0,5
Toegepaste biologische wetenschappen	510	2,8	33	2,8	6	0,8	6	0,8
Toegepaste wetenschappen	1025	5,6	14	1,2	2	0,3	2	0,3
Wetenschappen	1681	9,2	167	14,3	56	7,6	56	7,6
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	292	1,6	25	2,1	62	8,4	62	8,4
Totaal	18196	100,0	1170	100,0	737	100,0	737	100,0

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

⁽¹⁾ Basis=basisopleidingen

⁽²⁾ AILO=academische initiële lerarenopleidingen

Tabel 152 Verdeling universiteitsstudenten in de basisopleidingen en initiële lerarenopleidingen uit het 1ste jaar over de verschillende studiegebieden, Vlaanderen, 2003-2004, opgesplitst naargelang de leeftijd van de student

Studiegebied	Jonger dan 25 jaar		25 t.e.m. 64 jaar	
	N	%	N	%
Archeologie en kunstwetenschappen	405	2,2	49	6,6
Diergeneeskunde	530	2,9	22	3,0
Economische en toegepaste economische wetenschappen	2069	11,4	59	8,0
Farmaceutische wetenschappen	390	2,1	10	1,4
Gecombineerde studiegebieden	1062	5,8	59	8,0
Geneeskunde	683	3,8	11	1,5
Geschiedenis	799	4,4	33	4,5
Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht	30	0,2	32	4,3
Lichamelijke opvoeding, Revalidatiewetenschappen en kinesitherapie	798	4,4	10	1,4
Politieke en sociale wetenschappen	1897	10,4	90	12,2
Psychologie en pedagogische wetenschappen	1998	11,0	47	6,4
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	2685	14,8	137	18,6
Sociale Gezondheidswetenschappen	152	0,8	6	0,8
Taal- en letterkunde	1109	6,1	42	5,7
Tandheelkunde	81	0,4	4	0,5
Toegepaste biologische wetenschappen	510	2,8	6	0,8
Toegepaste wetenschappen	1025	5,6	2	0,3
Wetenschappen	1681	9,2	56	7,6
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	292	1,6	62	8,4
Totaal	18196	100,0	737	100,0

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

BIJLAGE 3 **Generatiestudenten in de Databank Tertiair Onderwijs**

Een groep die in deze analyse speciale aandacht verdient zijn de generatiestudenten. Dit zijn studenten die zich voor de eerste keer inschrijven in een hogeschool of universiteit. Indien deze studenten bovendien ouder zijn dan 25 jaar, zijn het per definitie herintreders in het hoger onderwijs.

Voor deze analyse richten we onze aandacht op de studenten van de basisopleidingen. De studenten van de academische lerarenopleidingen zijn omwille van de diplomavereiste geen generatiestudenten.

We selecteerden nog steeds de studenten van 25 t.e.m. 64 jaar oud van het academiejaar 2003-2004.

Tabel 153 geeft weer hoeveel van de eerstejaarsstudenten in de basisopleidingen tussen 25 en 64 jaar oud generatiestudenten zijn.

Tabel 153 Aandeel generatiestudenten (25-64 jaar) (hoofdinschrijvingen) binnen de eerstejaars-tudenten, opgesplitst naargelang het type school waaraan de student studeert, totaal, Vlaanderen, 2003-2004

Is de student een generatiestudent?	Hogeschool		Universiteit		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Ja	530	34,4	256	35,1	789	34,6
Neen	1011	65,6	478	64,9	1489	65,4
Totaal	1541	100,0	737	100,0	2278	100,0

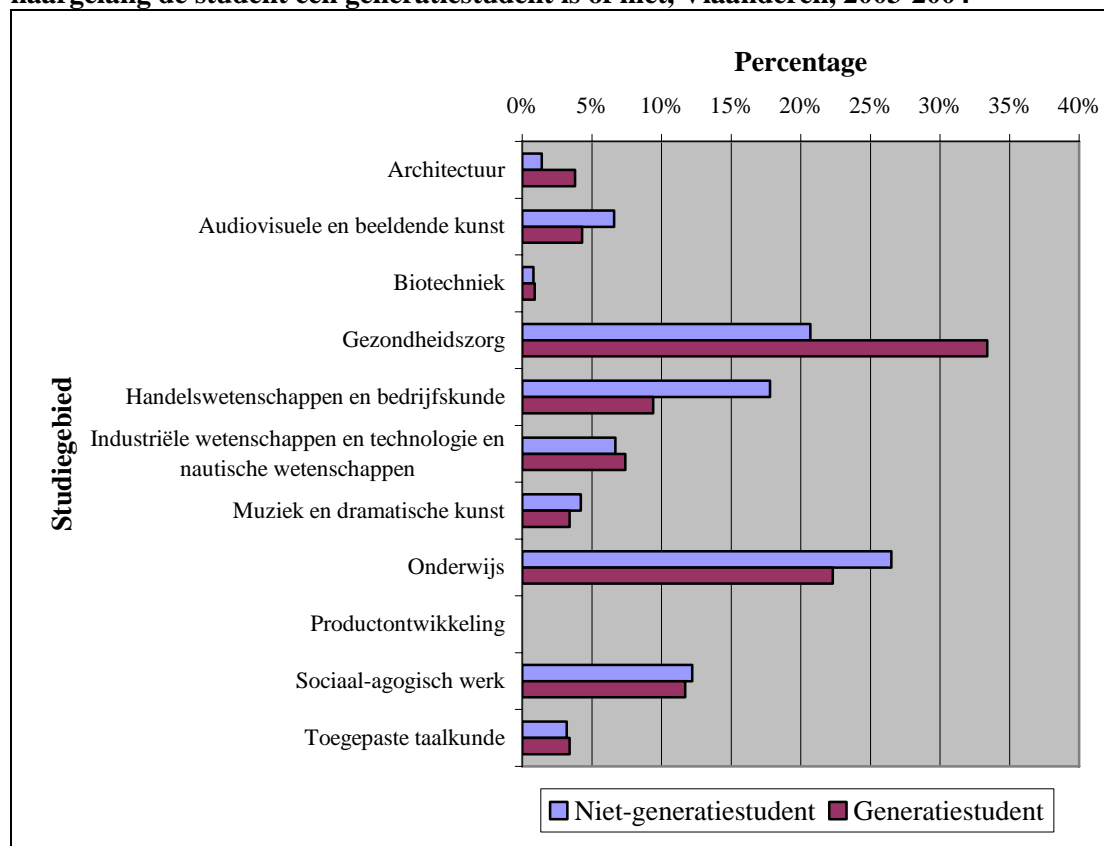
Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

Uit de analyse blijkt dat het grootste deel van de eerstejaarsstudenten zijn geen generatiestudenten zijn. Het merendeel van de volwassenen in het hoger onderwijs heeft in het verleden met andere woorden reeds een opleiding gevolgd aan een universiteit of aan een hogeschool. Of deze studenten ook het diploma van deze opleiding hebben behaald, kunnen we niet weten op basis van de DTO-gegevens.. De instellingen zijn immers enkel verplicht om het hoogst behaalde diploma's van de student door te geven van de studenten die afstudeerden na 1995.

Wanneer we kijken naar de studiegebieden (Grafiek 1 en Tabel 154) waarbinnen deze studenten zich bevinden dan zien we dat, wat de hogeschoolstudenten betreft, de volwassenen die voor het eerst een hogere opleiding volgen massaal kiezen voor het studiegebied gezondheidszorg. Ook door de de andere eerstejaarsstudenten wordt dit studiegebied vaak gekozen, maar het verschil tussen de beide groepen is treffend.

Een andere opmerkelijke vaststelling is dat de oudere eerstejaarsstudenten die geen generatiestudenten zijn, veel vaker kiezen voor het studiegebied handelswetenschappen en bedrijfskunde.

Grafiek 47 Verdeling van de hogeschoolstudenten (hoofddinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de student een generatiestudent is of niet, Vlaanderen, 2003-2004

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

Tabel 154 Verdeling van de hogeschoolstudenten (hoofddinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de student een generatiestudent is of niet, Vlaanderen, 2003-2004

Studiegebied	Niet-generatiestudent		Generatiestudent	
	N	%	N	%
Architectuur	14	1,4	20	3,8
Audiovisuele en beeldende kunst	67	6,6	23	4,3
Biotechniek	8	0,8	5	0,9
Gezondheidszorg	209	20,7	177	33,4
Handelwetenschappen en bedrijfskunde	180	17,8	50	9,4
Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen	68	6,7	39	7,4
Muziek en dramatische kunst	42	4,2	18	3,4
Onderwijs	268	26,5	118	22,3
Productontwikkeling	0	0,0	0	0,0
Sociaal-agogisch werk	123	12,2	62	11,7
Toegepaste taalkunde	32	3,2	18	3,4
Totaal	1011	100,0	530	100,0

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

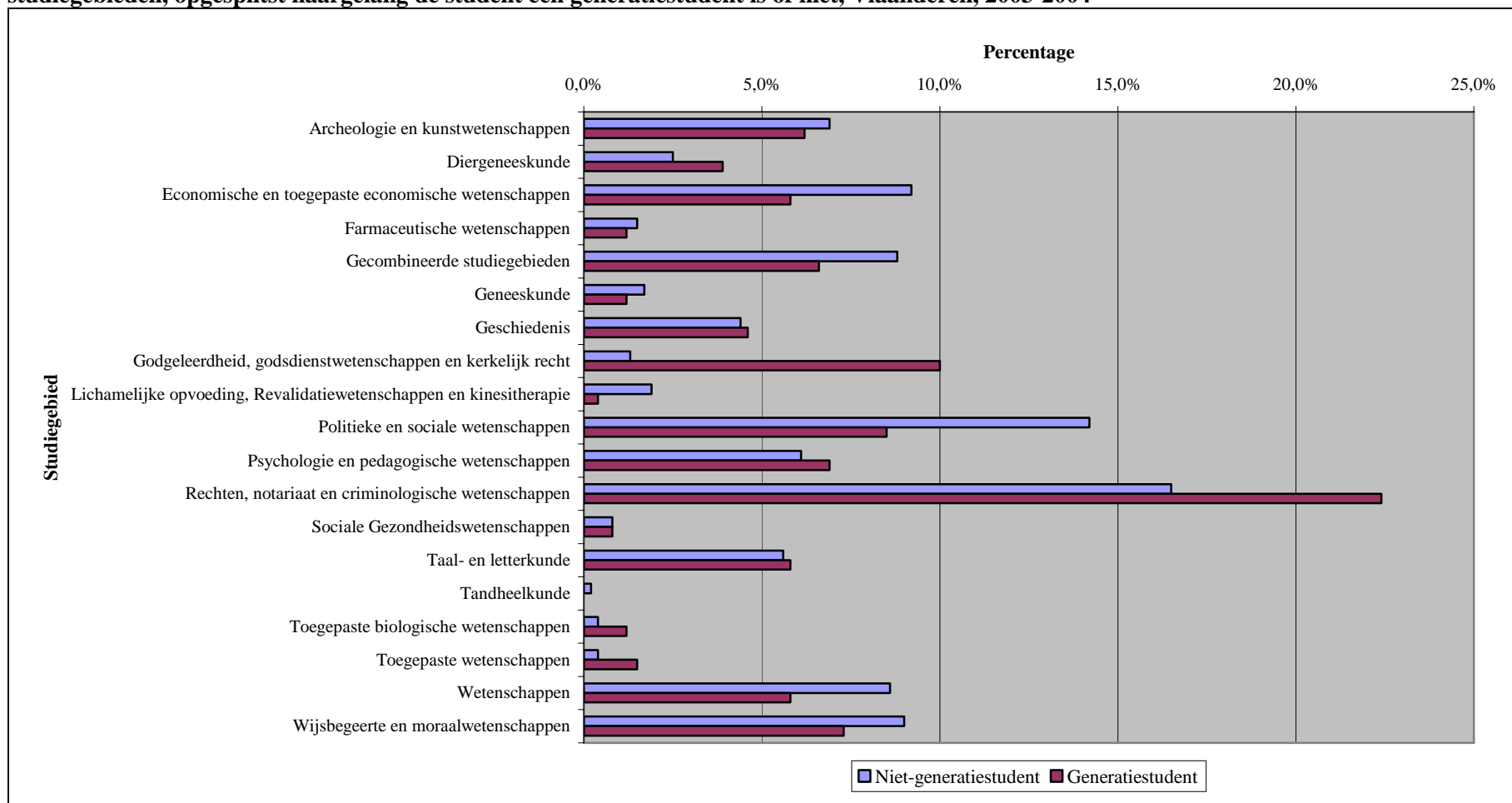
Voor de universiteitsstudenten (Grafiek 48 en Tabel 155) geldt dat generatiestudenten uit het eerste jaar veel vaker kiezen voor een opleiding binnen de studiegebieden 'godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht' en 'rechten, notariaat en criminologische wetenschappen'. Politieke en sociale wetenschappen daarentegen wordt vaker gevolgd door niet-generatiestudenten uit het eerste jaar.

Tabel 155 Verdeling van de universiteitsstudenten (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de student een generatiestudent is of niet, Vlaanderen, 2003-2004

Studiegebied	Niet-generatiestudent		Generatiestudent	
	N	%	N	%
Archeologie en kunstwetenschappen	33	6,9	16	6,2
Diergeneeskunde	12	2,5	10	3,9
Economische en toegepaste economische wetenschappen	44	9,2	15	5,8
Farmaceutische wetenschappen	7	1,5	3	1,2
Gecombineerde studiegebieden	42	8,8	17	6,6
Geneeskunde	8	1,7	3	1,2
Geschiedenis	21	4,4	12	4,6
Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen en kerkelijk recht	6	1,3	26	10,0
Lichamelijke opvoeding, Revalidatiewetenschappen en kinesitherapie	9	1,9	1	0,4
Politieke en sociale wetenschappen	68	14,2	22	8,5
Psychologie en pedagogische wetenschappen	29	6,1	18	6,9
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	79	16,5	58	22,4
Sociale Gezondheidswetenschappen	4	0,8	2	0,8
Taal- en letterkunde	27	5,6	15	5,8
Tandheelkunde	1	0,2	0	0,0
Toegepaste biologische wetenschappen	2	0,4	3	1,2
Toegepaste wetenschappen	2	0,4	4	1,5
Wetenschappen	41	8,6	15	5,8
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	43	9,0	19	7,3
Totaal	478	100,0	259	100,0

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

Grafiek 48 Verdeling van de universiteitsstudenten (hoofdinschrijvingen) in het eerste jaar van de basisopleidingen over de verschillende studiegebieden, opgesplitst naargelang de student een generatiestudent is of niet, Vlaanderen, 2003-2004

Bron: Databank Tertiair Onderwijs (2003-2004) (eigen bewerking)

BIJLAGE 4 Tabellen HOOFDSTUK 22.3 Webenquête

Tabel 156 Studiegebied hogeschoolstudenten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Studiegebied	Zonder diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Architectuur	12	1,9%	16	2,4%	28	2,1%
Audiovisuele en beeldende kunsten	26	4,0%	15	2,2%	41	3,1%
Biotechniek	12	1,9%	10	1,5%	22	1,7%
Farmaceutische wetenschappen	0	0,0%	1	0,1%	1	0,1%
Gecombineerde studiegebieden	0	0,0%	23	3,4%	23	1,7%
Gezondheidszorg	186	28,9%	217	32,2%	403	30,6%
Handelwetenschappen en bedrijfskunde	81	12,6%	79	11,7%	160	12,1%
Industriële wetenschappen en technologie en nautische wetenschappen	44	6,8%	52	7,7%	96	7,3%
Muziek-, dramatische en podiumkunsten	2	0,3%	25	3,7%	27	2,0%
Onderwijs	177	27,5%	154	22,8%	331	25,1%
Productontwikkeling	2	0,3%	2	0,3%	4	0,3%
Sociaal-agogisch werk	90	14,0%	51	7,6%	141	10,7%
Toegepaste taalkunde	12	1,9%	29	4,3%	41	3,1%
Totaal	644	100,0%	674	100,0%	1318	100,0%

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Van 11 respondenten konden we het studiegebied niet toewijzen.

Chi-kwadraat=0,000 – Cramer's V=0,229

Tabel 157 Studiegebied hogeschoolstudenten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Studiegebied	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Archeologie en kunstwetenschappen	10	4,6%	12	2,0%	22	2,7%
Architectuur	0	0,0%	1	0,2%	1	0,1%
Biomedische wetenschappen	4	1,8%	6	1,0%	10	1,2%
Diergeneeskunde	0	0,0%	4	0,7%	4	0,5%
Economische en toegepaste economische wetenschappen	14	6,5%	20	3,4%	34	4,2%
Farmaceutische wetenschappen	1	0,5%	6	1,0%	7	0,9%
Gecombineerde studiegebieden	7	3,2%	10	1,7%	17	2,1%
Geneeskunde	9	4,1%	59	9,9%	68	8,4%
Geschiedenis	13	6,0%	21	3,5%	34	4,2%
Gezondheidszorg	1	0,5%	0	0,0%	1	0,1%
Godgeleerdheid, godsdienstwetenschappen	4	1,8%	34	5,7%	38	4,7%
Handelswetenschappen en bedrijfskunde	0	0,0%	3	0,5%	3	0,4%
Lichamelijke opvoeding, revalidatiewetenschappen	2	0,9%	7	1,2%	9	1,1%
Onderwijs	0	0,0%	1	0,2%	1	0,1%
Politieke en sociale wetenschappen	26	12,0%	98	16,4%	124	15,2%
Psychologie en pedagogische wetenschappen	23	10,6%	75	12,6%	98	12,0%
Rechten, notariaat en criminologische wetenschappen	49	22,6%	97	16,2%	146	17,9%
Sociaal-agogisch werk	0	0,0%	1	0,2%	1	0,1%
Sociale gezondheidswetenschappen	1	0,5%	25	4,2%	26	3,2%
Taal- en letterkunde	19	8,8%	22	3,7%	41	5,0%
Tandheelkunde	0	0,0%	2	0,3%	2	0,2%
Toegepaste biologische wetenschappen	1	0,5%	3	0,5%	4	0,5%
Toegpaste wetenschappen	4	1,8%	6	1,0%	10	1,2%
Verkeerskunde	0	0,0%	1	0,2%	1	0,1%
Wetenschappen	11	5,1%	36	6,0%	47	5,8%
Wijsbegeerte en moraalwetenschappen	18	8,3%	47	7,9%	65	8,0%
Totaal	217	100,0%	597	100,0%	814	100,0%

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Van 45 respondenten konden we het studiegebied niet toewijzen.

Chi-kwadraat=0,001 – Cramer's V=0,259

BIJLAGE 5**Tabellen HOOFDSTUK 23 Aanvulling
profielchets met gegevens webenquête****Tabel 158 Feitelijke leefsituatie**

Leefsituatie	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Wonend bij ouders (ook kotstudenten)	156	14,9	175	10,9	331	12,4
Samenwonend met partner	232	22,1	442	27,4	674	25,3
Samenwonend met partner en kinderen	305	29,1	548	34,0	853	32,1
Alleenwonend	256	24,4	343	21,3	599	22,5
Alleenwonend met kinderen	85	8,1	65	4,0	150	5,6
Andere (zonder partner of kinderen)	15	1,4	39	2,4	54	2,0
Totaal	1049	100,0	1612	100,0	2661	100,0

Tabel 159 Verdeling naar schooltype

Type instelling	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Hogeschool	649	61,8	680	41,9	1329	49,7
Universiteit	223	21,2	636	39,2	859	32,1
Open Universiteit Nederland	179	17,0	306	18,9	485	18,1
Totaal	1051	100,0	1622	100,0	2673	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,208

Tabel 160 Organisator van bijkomende opleidingen

Organisator bijkomende opleiding	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
De werkgever of een koepelorganisatie van werkgevers	95	31,5	185	32,8	280	32,3
De vakbond	4	1,3	7	1,2	11	1,3
Een commerciële organisatie (bv. een trainingsinstituut, ...)	34	11,3	49	8,7	83	9,6
Een non-profitorganisatie (scholen, hogescholen, universiteiten)	69	22,8	154	27,3	223	25,8
Basiseducatie	2	0,7	1	0,2	3	,3
De VDAB	28	9,3	20	3,5	48	5,5
Een centrum voor middenstandsopleiding	7	2,3	15	2,7	22	2,5
Een overheidsorganisatie (OCMW, ...)	8	2,6	12	2,1	20	2,3
Een vrijwilligersorganisatie	7	2,3	9	1,6	16	1,8
Een sociaal-culturele vereniging	12	4,0	31	5,5	43	5,0
Andere	36	11,9	81	14,4	117	13,5
Totaal	302	100,0	564	100,0	866	100,0

34 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,045 – Cramer's V = 0,147

Tabel 161 Onderwijsniveau van de herintreders

Opleidingsniveau	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Geen of lager onderwijs	6	0,6	0	0,0	6	0,2
Lager middelbaar onderwijs	60	5,7	0	0,0	60	2,2
Hoger middelbaar onderwijs	985	93,7	0	0,0	985	36,8
Hoger niet-universitair onderwijs van het korte type	0	0,0	1015	62,6	1015	38,0
Hoger niet-universitair onderwijs van het lange type	0	0,0	192	11,8	192	7,2
Universitair onderwijs	0	0,0	415	25,6	415	15,5
Totaal	1051	100,0	1622	100,0	2673	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 1,000

Tabel 162 Onderwijsniveau van de herintreders in vergelijking met het opleidingsniveau van de 25- tot 64-jarigen in het Vlaams Gewest

Onderwijsniveau	Enquête ⁽²⁾			Vlaams gewest, 2004 ⁽¹⁾
	Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal	
Laaggeschoold	6,3%	0,0%	2,5%	34,6%
Middengeschoold	93,7%	0,0%	36,8%	35,2%
Hooggeschoold	0,0%	100,0%	60,7	30,2%
Totaal	100,0% (N=1051)	100,0% (N=1622)	100,0% (N=2673)	100,0% (N=3246550)

⁽¹⁾ Bron: Steunpunt WAV (NIS EAK) (eigen bewerking), 2004b

⁽²⁾ Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 1,000

Noot:

(1) Laaggeschoold: geen diploma of lager onderwijs, diploma lager secundair onderwijs

(2) Middengeschoold: diploma hoger secundair onderwijs en post-secundair niet-hoger onderwijs

(3) Hooggeschoold: diploma hoger niet-universitair onderwijs van het korte type, Hoger niet-universitair onderwijs van het lange type, Universitair onderwijs

Tabel 163 Onderwijsvorm waarin men het diploma secundair onderwijs behaalde

Onderwijsvorm secundair onderwijs	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Algemeen secundair onderwijs (ASO)	529	51,4	1203	75,1	1732	65,8
Technisch secundair onderwijs (TSO)	352	34,2	318	19,9	670	25,5
Kunstsecundair onderwijs (KSO)	27	2,6	26	1,6	53	2,0
Beroepssecundair onderwijs (BSO)	122	11,8	54	3,4	176	6,7
Buitengewoon secundair onderwijs BuSO)	0	0,0	1	0,1	1	0,1
Totaal	1030	100,0	1602	100,0	2632	100,0

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,258

Tabel 164 Verdeling naar arbeidsmarktsituatie

Arbeidsmarktsituatie	Enquête ⁽²⁾			Vlaams gewest, 2004 ⁽¹⁾
	Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal	
Betaald werk	50,5%	72,9%	64,1%	76,1%
Geen betaald werk	49,5%	27,1%	35,9%	23,5%
Totaal	100,0% (N=1047)	100,0% (N=1613)	100,0% (N=2660)	100,0% (N=2466140,2)

⁽¹⁾ Bron: FOD Economie - Afdeling Statistiek, Enquête naar de arbeidskrachten, 2004

⁽²⁾ Noot: Respondenten die reeds meer dan 3 maanden hun loopbaan volledig hebben onderbroken worden ondergebracht in de categorie 'Geen betaald werk', de andere loopbaanonderbrekers zitten onder de categorie 'Betaald werk'.

13 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,228

Tabel 165 Bedrijfssector van de herintreders tussen 25 en 64 jaar⁽²⁾ in vergelijking met de bedrijfssector van de 18- tot 64-jarige loontrekkenden in Vlaanderen anno 2002⁽¹⁾

Bedrijfssector	Enquête ⁽²⁾			Loontrekkenden Vlaams Gewest, 2002, 18-64 ⁽¹⁾
	Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal	
Primaire sector	0,2%	0,5%	0,4%	0,6%
Secundaire sector	11,6%	10,4%	10,7%	26,7%
Tertiaire sector	29,7%	18,8%	22,0%	37,5%
Quartaire sector	58,5%	70,4%	66,9%	35,2%
Totaal	100,0% (N=455)	100,0% (N=1072)	100,0% (N=1527)	100,0% (N=1975945)
Weet niet	55			1658

⁽¹⁾ Bron: Steunpunt WAV (Datawarehouse ASB bij de KSZ - basistoepassing 5) (eigen bewerking), 2002b

1658 mensen met slecht gedefinieerde activiteiten

⁽²⁾ 20 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

55 respondenten duiden aan dat ze niet wisten in welke sector ze tewerkgesteld zijn

Noot: de categorie 'Weet niet' uit de enquête, komt overeen met de categorie 'Slecht gedefinieerde activiteiten' voor het Vlaamse Gewest.

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,128

Tabel 166 Verdeling van de werknemers en ambtenaren naar beroepscategorie

Beroepscategorie	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Arbeider	83	16,2	30	2,7	113	7,0
Bediende	366	71,5	793	72,4	1159	72,1
Hogere bediende of kader	41	8,0	193	17,6	234	14,6
Andere	22	4,3	80	7,3	102	6,3
Totaal	512	100,0	1096	100,0	1608	100,0

45 respondenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,000 – Cramer's V = 0,270

BIJLAGE 6 Tabellen HOOFDSTUK 3 Motivaties en hinderpalen

Tabel 167 Motieven van volwassenen om (terug) te gaan studeren naargelang de student over een diploma van het hoger onderwijs beschikt

In welke mate hebben onderstaande factoren uw beslissing om (opnieuw) te gaan studeren beïnvloed?	Geen diploma HO						Diploma					
	Geen invloed		Zeer kleine tot kleine invloed		Grote tot zeer grote invloed		Geen invloed		Zeer kleine tot kleine invloed		Grote tot zeer grote invloed	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Interesse in het onderwerp	18	1,7%	103	9,9%	922	88,4%	34	2,1%	151	9,4%	1426	88,5%
Mijn kennisniveau te verhogen	23	2,2%	116	11,1%	902	86,6%	60	3,7%	239	14,8%	1313	81,5%
Het plezier van het leren	73	7,0%	333	32,1%	632	60,9%	101	6,3%	452	28,1%	1056	65,6%
Studeren als zinvolle tijdsbesteding	321	31,1%	393	38,0%	319	30,9%	386	24,2%	569	35,6%	642	40,2%
Het realiseren van iets wat ik altijd al heb willen doen	24	2,3%	127	12,2%	888	85,5%	90	5,6%	277	17,2%	1247	77,3%
Het vergroten van de mogelijkheden om door te kunnen stromen in mijn huidige job ⁽²⁾	177	32,7%	142	26,2%	223	41,1%	322	26,8%	315	26,2%	566	47,0%
Tegemoet komen aan de vraag van mijn huidige werkgever ⁽³⁾	380	74,4%	102	20,0%	29	5,7%	813	71,9%	230	20,3%	88	7,8%
Een nieuwe job vinden	134	13,1%	193	18,8%	697	68,1%	347	21,8%	367	23,1%	878	55,2%
Verbeteren van mijn financiële toestand op lange termijn	202	19,6%	284	27,5%	547	53,0%	561	35,1%	443	27,7%	596	37,3%
Mensen ontmoeten	295	28,6%	512	49,6%	226	21,9%	502	31,3%	792	49,4%	309	19,3%
Voldoen aan verwachtingen van familie en vrienden	597	57,9%	302	29,3%	132	12,8%	1172	73,4%	344	21,5%	81	5,1%
Beter kunnen meepraten met mijn kinderen ⁽¹⁾	281	65,2%	115	26,7%	35	8,1%	553	81,2%	97	14,2%	31	4,6%
Vragen van mijn kinderen kunnen beantwoorden ⁽¹⁾	297	69,1%	89	20,7%	44	10,2%	556	81,8%	98	14,4%	26	3,8%

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Per factor vulden minimum 19 en maximum 57 respondenten de vraag niet in.

⁽¹⁾ Studenten zonder kinderen (1536) werden uit de analyse gelaten

⁽²⁾ Studenten zonder betaald werk (907) werden uit de analyse gelaten

⁽³⁾ Studenten zonder werkgever (1536) werden uit de analyse gelaten

Tabel 168 Aandeel respondenten dat een positief effect verwacht van de opleiding op werkgerelateerde aspecten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Aandeel respondenten dat een positief effect verwacht van de opleiding op werkgerelateerde aspecten	Geen diploma HO		Diploma HO	
	N	%	N	%
Nieuwe job vinden	927	88,80%	1309	81,60%
Meer werkzekerheid	748	71,60%	960	59,70%
Hoger loon	785	75,30%	961	59,80%
Interessanter (nieuw) werk	895	86,00%	1278	79,70%
Combinatie van privé-werk	634	60,80%	750	46,80%
Minder werkdruk	221	21,20%	274	17,10%
Kleinere afstand woon/werk	233	22,50%	299	18,70%

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Tabel 169 Aandeel respondenten dat een positief effect ervaart van de opleiding op werkgerelateerde aspecten, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

Aandeel respondenten dat een positief effect ervaart op werkgerelateerde aspecten	Geen diploma HO		Diploma HO	
	N	%	N	%
Nieuwe job vinden	83	14,50%	168	13,70%
Meer werkzekerheid	98	17,00%	188	15,10%
Hoger loon	72	12,70%	123	9,90%
Interessanter (nieuw) werk	147	26,20%	312	25,30%
Combinatie van privé-werk	68	11,90%	126	10,10%
Minder werkdruk	30	5,30%	43	3,40%
Kleinere afstand woon/werk	26	4,60%	41	3,20%

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Tabel 170 Aandeel studenten dat hinder ondervindt van bepaalde aspecten naargelang de student over een diploma van het hoger onderwijs beschikt

Aandeel studenten dat hinder ondervindt van bepaalde aspecten		Geen diploma HO		Diploma HO	
		N	%	N	%
1	De combinatie van studie en het runnen van een huishouden/gezin	586	65,4%	945	66,1%
2	De combinatie van studie en arbeid	430	57,2%	846	62,6%
3	De combinatie van studie en vrije tijd	555	53,6%	1004	63,2%
4	De combinatie van studie en sociale relaties met vrienden	518	50,2%	878	55,2%
5	De combinatie van studie en een liefdesrelatie	334	38,0%	540	39,5%
6	Het inkomensverlies door minder te werken	490	54,3%	491	38,5%
7	De kostprijs van de studie	507	48,6%	660	41,4%
8	Het vrijmaken van tijd om te studeren	631	60,6%	1087	68,2%
9	Het vinden van een rustige plek om te studeren	331	32,1%	361	22,8%
10	De verplaatsing van en naar de les	266	27,7%	467	33,0%
11	Het vinden van kinderopvang tijdens de lesuren	97	24,7%	124	21,6%
12	De manier van lesgeven	289	29,4%	449	30,1%
13	De communicatie en informatiedoorstroming vanwege de universiteit/hogeschool	294	28,8%	476	30,0%
14	De openingsuren van de bibliotheek, het secretariaat, de cursusdienst, het restaurant, ... van de school	210	20,9%	440	28,0%
15	Toegankelijkheid van professoren en assistenten	149	14,6%	224	14,2%
16	Het gebruik van computers	92	8,9%	88	5,5%
17	Toegang tot internet	69	6,7%	71	4,4%

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Per item gaven minimum 9 en maximum 21 respondenten geen antwoord op de vraag

Niet van toepassing was een antwoordmogelijkheid: 334 n.v.t. bij aspect 1, 555 n.v.t. bij aspect 2, 35 n.v.t. bij aspect 3, 33 n.v.t. bij aspect 4, 413 n.v.t. bij aspect 5, 474 n.v.t. bij aspect 6, 24 n.v.t. bij aspect 7, 24 n.v.t. bij aspect 8, 44 n.v.t. bij aspect 9, 286 n.v.t. bij aspect 10, 1690 n.v.t. bij aspect 11, 183 n.v.t. bij aspect 12, 48 n.v.t. bij aspect 13, 86 n.v.t. bij aspect 14, 59 n.v.t. bij aspect 15, 39 n.v.t. bij aspect 16, 23 n.v.t. bij aspect 17.

Tabel 171 Steun van andere personen of diensten naargelang de student over een diploma van het hoger onderwijs beschikt

Voelt u zich bij uw studies momenteel gesteund door onderstaande personen?	Geen diploma HO				Diploma			
	Ja		Neen		Ja		Neen	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Partner	687	90,4%	73	9,6%	1139	93,3%	82	6,7%
Ouders	768	82,3%	165	17,7%	1210	83,4%	240	16,6%
Kinderen	293	73,4%	106	26,6%	442	73,4%	160	26,6%
Vrienden	807	83,5%	160	16,5%	1266	85,0%	224	15,0%
Familie (andere)	640	71,1%	260	28,9%	980	71,1%	398	28,9%
Werkgever	265	48,4%	282	51,6%	621	57,1%	466	42,9%
Collega's	357	62,1%	218	37,9%	797	70,6%	332	29,4%
Andere studenten	756	80,9%	179	19,1%	1134	79,6%	290	20,4%
Diensten van de hogeschool/universiteit waaraan u momenteel studeert	640	71,0%	261	29,0%	889	64,1%	498	35,9%

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Tabel 172 Aandeel respondenten dat het eens of volledig eens is met uitspraken over levenslang leren, opgesplitst naargelang de student al dan niet beschikt over eend diploma van het hoger onderwijs

In welke mate bent u het eens met volgende uitspraak?	Geen diploma HO						Diploma					
	Helemaal oneens tot oneens		Niet oneens en niet eens		Eens tot helemaal eens		Helemaal oneens tot oneens		Niet oneens en niet eens		Eens tot helemaal eens	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Zonder permanente vorming en opleiding is men gedoemd om op termijn niet meer mee te kunnen in onze snel veranderende maatschappij	146	13,9%	208	19,9%	693	66,2%	174	10,8%	306	18,9%	1138	70,3%
Mensen die reeds een diploma van het hoger onderwijs hebben en een tweede willen behalen zouden deze opleiding zelf (ongeacht hun inkomen) moeten financieren	621	59,4%	264	25,3%	160	15,3%	1156	71,6%	319	19,8%	139	8,6%
De overheid moet ervoor zorgen dat iedereen de kans krijgt te studeren in het hoger onderwijs	30	2,9%	74	7,1%	943	90,1%	66	4,1%	132	8,2%	1419	87,8%
Van werkgevers kan enkel worden verwacht dat ze beroepsspecifieke opleidingen van hun werknemers mee financieren	179	17,1%	169	16,1%	699	66,8%	271	16,7%	274	16,9%	1074	66,3%
Iedereen zou de kans moeten krijgen zijn/haar loopbaan gedurende een bepaalde periode, met behoud van loon en sociale rechten, te onderbreken om opleiding en vorming te kunnen volgen	90	8,6%	180	17,1%	780	74,3%	207	12,8%	258	16,0%	1152	71,2%
Werklozen die een opleiding volgen die leidt naar een knelpuntberoep zouden hun uitkering mogen behouden	34	3,3%	122	11,7%	890	85,1%	88	5,4%	235	14,5%	1295	80,0%
Afstandsonderwijs zou moeten worden aangemoedigd.	61	5,8%	285	27,2%	702	67,0%	75	4,6%	418	25,8%	1125	69,5%

Bron : Webenquête 'Levenslang leren en de terugkeer van volwassenen naar het hoger onderwijs'

Minimum 7 en maximum 14 studenten hebben de vraag niet beantwoord

BIJLAGE 7 Tabellen HOOFDSTUK 4 Het beleid ter ondersteuning van levenslang leren11F

Tabel 173 Vergelijking van de verschillende beleidsmaatregelen inzake kennis, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet ^{(1) (2)}

Beleidsinstrumenten		Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal
	<i>Financiële beleidsinstrumenten</i>			
1	Opleidingscheques voor werknemers	80,4%	86,8%	84,3%
2	Studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap	65,9%	57,2%	60,7%
3	Premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep	63,5%	57,5%	59,8%
4	Vlaamse aanmoedigingspremie bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet	36,1%	36,8%	36,5%
5	Korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland	35,7%	29,6%	32,0%
6	Terugbetaling van de inschrijvingskosten en vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door Cevora	12,4%	9,1%	10,4%
	<i>Tijdsinstrumenten</i>			
7	Vrijstelling o.b.v. EVC's	41,3%	45,8%	44,0%
8	Vrijstelling o.b.v. EVK's	39,9%	45,8%	43,4%
	<i>Combinatie-instrumenten</i>			
9	Loopbaanonderbreking/tijdskrediet	82,9%	85,9%	84,7%
10	Betaald educatief verlof	77,0%	82,1%	80,1%
11	Werklozen met regelingen van vrijstellingen	48,5%	31,8%	38,4%
12	Studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen	33,4%	33,5%	33,4%
13	Vormingsverlof voor ambtenaren	26,1%	25,1%	25,5%

(1) In deze tabel worden eerst de financiële beleidsmaatregelen (1 t/m 6) weergegeven, vervolgens de tijdsinstrumenten (7 en 8) en tot slot de combinatie-instrumenten (9 t/m 13). De beleidsinstrumenten zijn per soort gerangschikt van het beleidsinstrument dat in een bepaalde categorie het best gekend is naar het beleidsinstrument dat binnen een categorie het minst goed gekend is.

(2) de rijen sommeren horizontaal, 100%

Tabel 174 Vergelijking van de verschillende beleidsinstrumenten inzake gebruik, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet ^{(1) (2)}

Beleidsinstrumenten		Geen diploma HO	Diploma HO	Totaal
	<i>Financiële beleidsinstrumenten</i>			
1	Opleidingscheques voor werknemers	31,7%	48,8%	42,1%
2	Studietoelage van de Vlaamse Gemeenschap	29,9%	12,1%	19,1%
3	Premie betaald door de VDAB voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep	9,6%	5,5%	7,1%
4	Vlaamse aanmoedigingspremie bij de federale stelsels van loopbaanonderbreking en tijdskrediet	4,4%	7,4%	6,2%
5	Korting op het inschrijvingsgeld bij de Open Universiteit Nederland	5,7%	2,1%	3,5%
6	Terugbetaling van de inschrijvingskosten en vergoeding voor het volgen van een zaterdag- of avondopleiding door Cevora	0,7%	0,2%	0,4%
	<i>Tijdsinstrumenten</i>			
7	Vrijstelling o.b.v. EVK's	8,1%	24,7%	18,1%
8	Vrijstelling o.b.v. EVC's	9,0%	21,1%	16,3%
	<i>Combinatie-instrumenten</i>			
9	Betaald educatief verlof	13,6%	15,8%	14,9%
10	Werklozen met regeling van vrijstellingen	23,2%	6,5%	13,0%
11	Loopbaanonderbreking/tijdskrediet	8,7%	12,0%	10,7%
12	Vormingsverlof voor ambtenaren	1,9%	2,8%	2,4%
13	Studeren met behoud van loon in de non-profit sector om een diploma verpleegkunde te behalen	3,0%	1,7%	2,2%

(1) In deze tabel worden eerst de financiële beleidsmaatregelen (1 t/m 6) weergegeven, vervolgens de tijdsinstrumenten (7 en 8) en tot slot de combinatie-instrumenten (9 t/m 13). De beleidsinstrumenten zijn per soort gerangschikt van het beleidsinstrument dat in een bepaalde categorie het meest gebruikt wordt, naar het beleidsinstrument dat binnen een categorie het minst gebruikt wordt.

(2) de rijen sommeren horizontaal, 100%

Tabel 175 Mate waarin de opleidingscheques de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

In welke mate waarin de opleidingscheques de beslissing om terug te gaan studeren heeft beïnvloed	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Niet	153	53,7	376	55,3	529	54,8
Een klein beetje	33	11,6	106	15,6	139	14,4
Een beetje	56	19,6	124	18,2	180	18,7
Veel	31	10,9	59	8,7	90	9,3
Zeer veel	12	4,2	15	2,2	27	2,8
Totaal	285	100	680	100	965	100

13 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,166 – Cramer's V = 0,082

Tabel 176 Mate waarin de loopbaanonderbreking/tijdskrediet de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

In welke mate waarin de loopbaanonderbreking/tijdskrediet de beslissing om terug te gaan studeren heeft beïnvloed	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Niet	30	36,6	50	28,6	80	31,1
Een klein beetje	7	8,5	9	5,1	16	6,2
Een beetje	9	11,0	16	9,1	25	9,7
Veel	17	20,7	42	24,0	59	23,0
Zeer veel	19	23,2	58	33,1	77	30,0
Totaal	82	100,0	175	100,0	257	100,0

13 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,344 – Cramer's V = 0,132

Tabel 177 Mate waarin de vrijstellingenregeling voor werklozen de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft

In welke mate waarin de vrijstellingenregeling voor werklozen de beslissing om terug te gaan studeren heeft beïnvloed	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Niet	25	11,4	18	20,5	43	14,0
Een klein beetje	10	4,5	6	6,8	16	5,2
Een beetje	27	12,3	11	12,5	38	12,3
Veel	51	23,2	19	21,6	70	22,7
Zeer veel	107	48,6	34	38,6	141	45,8
Totaal	220	100,0	88	100,0	308	100,0

4 studenten hebben deze vraag niet beantwoord
Chi-kwadraat = 0,215 – Cramer's V = 0,137

Tabel 178 Mate waarin de betaald educatief verlof de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

In welke mate waarin de betaald educatief verlofde beslissing om terug te gaan studeren heeft beïnvloed	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Niet	40	36,4	60	30,2	100	32,4
Een klein beetje	12	10,9	23	11,6	35	11,3
Een beetje	14	12,7	35	17,6	49	15,9
Veel	23	20,9	47	23,6	70	22,7
Zeer veel	21	19,1	34	17,1	55	17,8
Totaal	110	100,0	199	100,0	309	100,0

2 studenten hebben deze vraag niet beantwoord

Chi-kwadraat = 0,678 – Cramer's V = 0,087

Tabel 179 Mate waarin de VDAB-premie voor het volgen van een opleiding die leidt naar een knelpuntberoep de keuze om terug te gaan studeren, van de rechthebbende respondenten die er gebruik van maken, heeft beïnvloed, opgesplitst naargelang de student reeds een diploma van het hoger onderwijs heeft of niet

In welke mate waarin de vrijstellingenregeling voor werklozen de beslissing om terug te gaan studeren heeft beïnvloed	Geen diploma HO		Diploma HO		Totaal	
	N	%	N	%	N	%
Niet	13	25,5	11	25,0	24	25,3
Een klein beetje	4	7,8	2	4,5	6	6,3
Een beetje	5	9,8	4	9,1	9	9,5
Veel	12	23,5	10	22,7	22	23,2
Zeer veel	17	33,3	17	38,6	34	35,8
Totaal	51	100,0	44	100,0	95	100,0

Chi-kwadraat = 0,974 – Cramer's V = 0,072